

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ – СКОПЈЕ

**Криминално-политички аспекти на кривичните дела против службената должност
во Република Македонија во периодот од 2010 до 2018 година**

-Докторска дисертација-

Кандидат:

м-р Арменд Аслани

Ментор:

Проф.д-р Александра Деаноска Трендафилова

Скопје, 2021

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	7
Предмет и цел на истражување.....	8
Методологија на истражување.....	10
Хипотези.....	11
ГЛАВА 1. КРИМИНАЛНАТА ПОЛИТИКА И СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ.....	12
1.1. Криминална политика-поим и основни карактеристики.....	12
1.1.1. Поим на криминалната политика.....	12
1.1.2. Предмет и функција на криминалната политика.....	14
1.2. Службени кривични дела.....	17
1.2.1. Хронологија на инкриминирањето на службениот криминал во Република Македонија.....	17
1.2.2. Поим и класификација на службениот криминал.....	18
1.2.3. Општи карактеристики на службениот криминал.....	19
1.3. Извршителската фигура кај службеното казнено дело.....	21
1.3.1. Кривичен Законик.....	22
1.3.2. Други релевантни закони.....	24
1.3.2.1. Закон за организација и работа на органите на државната управа.....	25
1.3.2.2. Закон за административни службеници	27
1.3.2.3. Закон за вработените во јавниот сектор.....	29
1.3.2.4. Закон за јавнообвинителска служба.....	30
1.3.2.5. Закон за судска служба.....	30
1.3.2.6. Други закони.....	31

**ГЛАВА 2. КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО
МАКЕДОНСКОТО КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО.....32**

2.1. Поим и систематика.....	32
2.1.1. Злоупотреба на службената положба и овластување	33
2.1.2. Повреда на чување на државната граница.....	35
2.1.3. Неизвршување наредба.....	36
2.1.4. Несовесно работење во службата.....	37
2.1.5. Проневера во службата.....	38
2.1.6. Измама во службата.....	39
2.1.7. Послужување во службата.....	40
2.1.8. Примање поткуп.....	40
2.1.9. Давање поткуп.....	43
2.1.10. Давање награда за противзаконито влијание.....	44
2.1.11. Примање награда за противзаконито влијание.....	46
2.1.12. Противправно стекнување и прикривање имот.....	47
2.1.13. Оддавање службена тајна.....	48
2.1.14. Злоупотреба на државна, службена или воена тајна.....	49
2.1.15. Фалсификување на службена исправа.....	49
2.1.16. Противзаконита наплата и исплата.....	51
2.1.17. Гонење на лице кое не е државјанин на РМ.....	52

**ГЛАВА 3. КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО
КОМПАРАТИВНОТО ПРАВО.....53**

3.1. Албанија.....	53
3.2. Косово.....	60
3.3. Србија.....	66
3.4. Хрватска.....	72
3.5. Босна и Херцеговина.....	76
3.6. Црна Гора.....	81
3.7. Германија.....	85
3.8. САД.....	93

3.9. Велика Британија.....	102
3.10. Сумарен осврт.....	104
ГЛАВА 4. КОРУПТИВНИТЕ КРИВИЧНИ ДЕЛА КАКО ЈАДРО НА СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ.....	106
4.1. Поим на корупцијата.....	106
4.2. Видови корупција и последици од корупцијата.....	109
4.3. Казниви дела на корупција.....	111
ГЛАВА 5. МЕЃУНАРОДНИ АКТИ ВО ОБЛАСТА НА КОРУПЦИЈАТА.....	113
5.1. Казнено правната конвенција против корупција.....	113
5.2. Дополнителниот протокол на кривично правната конвенција против корупцијата, Совет на Европа, 191.....	114
5.3. Конвенција на ООН против корупцијата.....	115
5.4. Граѓанско правна конвенција за спречување на корупцијата.....	121
5.5. Препорака Res (2003)4 на комитетот на министри за државите членки во заедничките правила против корупцијата и финансирањето на политичките партии и изборната кампања.....	123
5.6. Резолуција 97(24) на дваесет водечки принципи за борба против корупцијата.....	125
5.7. Препорака 2019 (2013) Корупцијата како закана за владеење на правото (Совет на Европа).....	127
5.8. Препорака No.R (2000) 10 на комитетот на министри за земјите членки за кодексот на однесување на јавните службеници.....	129
ГЛАВА 6. ПРАВНА РАМКА ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И СУДИРОТ НА ИНТЕРЕСИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	132
6.1. Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси.....	132
6.2. Законски одредби за конфискација.....	137
6.2.1. Кривичен Законик.....	137
6.2.2. Закон за кривичната постапка.....	139

6.2.3. Закон за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка.....	139
6.3. Закон за заштита на укажувачи.....	142

ГЛАВА 7. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ.....146

7.1. Национални институции за борба против корупцијата.....	146
7.1.1. Државна комисија за спречување на корупцијата.....	146
7.1.2. Правосудни органи.....	148
7.2. Улогата на други субјекти во борбата против корупцијата во Македонија.....	153
7.2.1. Граѓански сектор.....	153
7.2.2. Мас-медиуми.....	156
7.2.3. Политички партии.....	158
7.3. Меѓународни институции за борба против корупцијата.....	159
7.3.1. GRECO.....	159

ГЛАВА 8. ОСВРТ ВРЗ РАБОТАТА НА ДРЖАВНАТА КОМИСИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010-2019 ГОДИНА.....166

8.1.Анализа на годишните извештаи на Државната комисија за спречување на корупцијата за периодот од 2010-2019 година.....	166
8.1.1. Анализа на годишниот извештај за 2010 година на ДКСК.....	168
8.1.2. Анализа на годишниот извештај за 2011 година на ДКСК.....	171
8.1.3. Анализа на годишниот извештај за 2012 година на ДКСК.....	173
8.1.4. Анализа на годишниот извештај за 2013 година на ДКСК.....	175
8.1.5. Анализа на годишниот извештај за 2014 година на ДКСК.....	178
8.1.6. Анализа на годишниот извештај за 2015 година на ДКСК.....	180
8.1.7. Анализа на годишниот извештај за 2016 година на ДКСК.....	182
8.1.8. Анализа на годишниот извештај за 2019 година на ДКСК.....	184
8.2.Оценка на работата на ДКСК во најновиот Извештај за РСМ од 2021 год.....	187
8.3. Сумарен осврт.....	187

ГЛАВА 9. СТАТИСТИЧКИ ТРЕНД НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010 ДО 2018 ГОДИНА.....	189
9.1. Статистичка анализа на движењето на кривичните дела против службената должност во периодот од 2010-2018.....	189
ГЛАВА 10. КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА КОН КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010 ДО 2018 ГОДИНА.....	198
10.1. Систем на санкционирање во македонското кривично законодавство на кривичните дела против службена должност (законско одмерување на казните).....	198
10.2. Казнената политика за кривичните дела против службена должност во периодот од 2010-2018 година.....	206
10.3. Сумарен приказ.....	233
ГЛАВА 11. АНАЛИЗА НА МАКЕДОНСКАТА СУДСКА ПРАКСА.....	235
11.1. Судски пресуди од областа на службениот криминал за периодот од 2010-2018 година.....	235
11.2. Сумарен приказ.....	249
11.3. Анализа на избрани пресуди.....	252
ГЛАВА 12. АНКЕТНО ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА ГРАЃАНИТЕ ЗА СЛУЖБЕНИТЕ КОРУПТИВНИ КРИВИЧНИ ДЕЛА	272
12.1. Резултати од анкетното истражување.....	272
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ.....	280
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	290

ВОВЕД

Имајќи го предвид целокупното општествено-политичко опкружување како на национално така и на меѓународно ниво, се јавува потребата да се истражат криминално-политичките аспекти на кривичните дела против службената должност, особено имајќи предвид дека ваквиот криминал, особено високата корупција, широко се присутни.

Службените дејствија и овластувања во една држава и начинот на кој тие се вршат се вистинско јадро на рефлектирање на правната држава со сите свои елементи на функционирање. Службениците се лицата-столбови на државните институции и нивната работа и посветеност треба да е максимална и насочена кон правилно вршење на јавните функции и на службената должност во функција и служба на граѓаните и во остварувањето на нивните права од секаков вид. Секое нивно пречекорување и неправилно, односно незаконито вршење претставува казниво дејствие кое е насочено првенствено против јавниот интерес, а во крајна линија и против државниот и индивидуалниот. Оттука, слободно може да се констатира дека општиот, генеричкиот објект на заштита на овие кривични дела се однесува, од една страна, на правилно и законско реализирање на сите службени, јавни и други овластувања и, од друга страна, која е многу битна – на почитување на слободите и правата на граѓаните и нивната заштита од разни облици на злоупотреба на позициите.

Најважните карактеристики на овие дела се дека тие се насочени главно против службената должност и овластувањата и се вршат при вршењето на службената должност, со злоупотреба на службените и јавните овластувања, со искористување на самата службена положба. Како сторител, односно извршител на овие кривични дела, се појавува најчесто службеното лице.

Постојат два основни вида, односно прави и неправи службени казнени дела, како и општи и посебни. Првите, правите службени казнени дела, се насочени исклучиво против службената должност како објект на заштита и се вршат од службени лица. Овие влегуваат во редот на *delicta propria*. Додека, пак, неправите службени казнени дела се општи дела што добиваат потешок, квалифициран вид, доколку се извршени од службено лице, значи квалифицирани видови на некои општи казнени дела.

Општите казнени дела се оние што се вршат при вршењето која и да било службена должност, од кое и да било службено лице. Посебните се оние што се вршат при вршењето определени служби, односно од службените лица во определени служби.

Корпусот на одделните дела против службената должност го сочинуваат претежно коруптивните кривични дела, како што се делата на поткупување (активно и пасивно), злоупотребата на службена должност, несовесното работење во службата, давањето и примањето награда за противзаконито влијание и сл. Овие коруптивни манифестации се недопуштени за една правна држава, бидејќи, од една страна, се доведуваат во прашање моралните вредности и норми, а, од друга страна, станува збор за кршење на законските прописи. Коруптивните кривични дела имаат антисоцијални вредности и се вистински непријател не само на општеството туку и на поединецот и на државните институции во целина.

Нашата држава се наоѓа во една многу тешка ситуација, како на внатрешен така и на надворешен план. Од една страна, поради многубројните коруптивни кривични дела и злоупотреби на службените овластувања сè повеќе расте недовербата на граѓаните кон државните институции, а особено кон правосудната фела во смисла на неправилно и не докрај професионално вршење на нивната законска улога, и нормално, кон власта бидејќи не води добра и успешна политика за превенирање и неутрализирање на службените кривични дела. Надворешниот аспект се гледа во тоа што со присуството на овој сериозен вид криминал на високо ниво и во голем обем и со неуспехот со кој државата се справува со него, ние се оддалечуваме од евроатлантските интеграции.

Предмет и цел на истражувањето

Предмет на дисертацијата се криминално-политичките аспекти на кривичните дела против службената должност со акцент и на нормативната и на институционалната рамка кои значајно се битни за успешно рефлектирање на функционирањето на правната држава. Кривичните дела против службената должност или службените казнени дела претставуваат дела кои се насочени против службената должност и се извршуваат со неправилно вршење на службената должност или со нејзино пречекорување или злоупотреба од службено лице. Главниот објект на заштита на овие кривични дела се однесува, од една страна, на правилно и законско реализирање на сите службени, јавни и

други овластувања и, од друга страна, која е многу битна – на почитување на слободите и правата на граѓаните и нивната заштита од разни облици на злоупотреба на позициите.

Во оваа дисертација како предмет на подетална и поширока анализа се опфатени најчестите кривични дела од областа на службената должност во практиката. Од една страна, е опфатена криминалната (казнена) политика, односно се разгледуваат различните санкции кои ги изрекуваат судовите и нивното одмерување. Она што е битно за кривичните дела против службената должност е и тоа како да се превенираат, значи кои се соодветните превентивни мерки и во случај на нивно евентуално извршување каква е репресијата, неутрализирањето на споменатиот криминал, за што е можно поефикасно да се оствари целта на санкционирањето и намалување на рецидивизмот.

Сведоци сме во последно време на многу случаи кои се токму од оваа област: злоупотреби на службена должност и овластувања, измами во службата, фалсификувања, дела на давање и примање поткуп и сл.

Имајќи го предвид статистичкиот тренд на движење и споредбата на пријавените и осудените лица, забележуваме драстични разлики и затоа е многу важно во една правна држава каква што ние се стремиме да бидеме, да ги дефинираме овие разлики, причинските фактори, општествената свест и сл. Иако земјата се соочува со висока стапка на корупција и злоупотреби на службените овластувања, скептични сме во поглед на тоа дали правосудството, од една страна, воопшто ја врши улогата соодветно и до крај одговорно според законските прописи, а, од друга страна, пак, политичката власт како да не презема доволно ефикасни мерки за сузбивање на корупцијата, непотизмот и за сличните неморални и кривично инкриминирани дејствија.

Во дисертацијата се направени прецизна и поширока анализа на казнено-правните аспекти на одделните дела од областа на службената должност, приказ на казнената политика низ бројки и факти, но и на институционалната рамка во смисла на улогата на институциите и влијанието во превенирањето и сузбивањето на овие криминални дела. Во оваа дисертација се направени и споредбени анализи на инкриминациите против службената должност во земјите од регионот и во неколку други земји од Европа и САД. Направена е споредба на стапката на движење на овие кривични дела и на политиката на казнување. Понатака, направена е детална анализа и на македонската судска практика за

периодот од 2010 до 2018 година, емпириско и анкетно истражување за ваквиот вид криминал и сл.

Целта на истражувањето е преку теоретската и практичната анализа да се согледаат севкупната нормативна и институционална рамка на службениот криминал во нашава земја, степенот на нивната застапеност, улогата на судовите и на власта во справувањето и сузбивањето на кривичните дела против службената должност. Како цели на истражувањето се и понудените сугестии за приспособување за казнената политика на македонските судови кон сторителите на кривичните дела против службената должност, која треба да е порестриктивна, како и разните модели и концепти на борба против овие сериозни коруптивни кривични дела кои треба да ги преземаат и да ги применуваат другите државни органи.

Посебно место во целта на истражувањето земаат и законодавствата и државните политики на поразвиените земји за борбата против службениот криминал и корупцијата како и хармонизирањето на домашното законодавство со меѓународните акти и стандарди од оваа област.

Методологија на истражувањето

Доминантни методи кои се користат при изработката на дисертацијава се *компаративниот метод и анализата на содржина*. Со компаративниот метод се прави споредба на домашните законски одредби за кривичните дела против службената должност со земјите во регионот и подалеку. Со оглед на фактот дека коруптивните кривични дела доминираат во службениот криминал, споредбената анализа се однесува на националните, но опфатени се и меѓународните акти од областа на борбата против корупцијата. Понатака, опфатено е и движењето и криминалната политика на кривичните дела против службената должност во нашава земја и во земјите од регионот низ факти и бројки од 2010, па сè до 2018 година.

Со *аналитичко-синтетичкиот* метод е направена анализа на системот на санкции во нашиот Кривичен законик, се анализираат казнено-правните аспекти на кривичните дела против службената должност, направена е детална и концизна анализа на македонската судска практика за службениот криминал во земјата во периодот од 2010 до 2018 година, понатака, се согледува улогата на националните, меѓународните и на другите

субјекти во борбата против корупцијата и др., а потоа сознанијата се соединети и обопштени во соодветни заклучоци и предлози.

Оттука, за осознавање на појавата на корупцијата и нејзините различни форми како и на хронологијата на инкриминирањето на службениот криминал во Република Македонија се користи *историскиот* метод.

Со *статистичкиот* метод се прават детална анализа и приказ на движењето на кривичните дела против службената должност и на казнената политика кон овие дела во периодот од 2010 до 2018 година.

Сумирањето на резултатите на целокупното истражување и научната анализа се врши со помош на *дијалектичкиот* метод. Во дисертацијава се прикажани и резултатите од *анкетно истражување* во врска со корупцијата и службениот криминал во земјава.

Хипотези

Истражувањето на предметот на оваа дисертација се заснова врз следните хипотези:

Хо– Во периодот од 2010 до 2018 година релевантните субјекти и институции во нашава држава не придонеле за значително намалување на корупцијата и службениот криминал воопшто како резултат на „благит“ казненоправен одговор и недоволната ефикасност во работењето.

X1 –Казнената политика за кривичните дела против службената должност за периодот од 2010 до 2018 генерално е блага и според ова судовите не придонеле за превенцијата на ваквиот криминал во општеството.

X2 –Антикорупциското тело во нашава држава во истражувачкиот период не придонесе доволно за намалување на корупцијата, бидејќи неговите интервенции се насочени главно кон поблаги форми на одговорност.

X3 –Мас-медиумите и граѓанските организации имаат прилично значајна улога во откривањето на ваквиот вид криминал.

ГЛАВА 1. КРИМИНАЛНАТА ПОЛИТИКА И СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ

1.1.Криминална политика – поим и основни карактеристики

1.1.1. Поим на криминалната политика

Во сите развојни периоди на општеството, постоеле разни начини на прекршувања на општествените правила и норми од разни поединци. Хронолошки гледано, секакви форми на криминалитет постоеле во еволутивните развојни фази на општественото живеење.

Ваквите манифестации не претставувале само директна закана кон поредокот туку и кон поединците. Поаѓајќи од овие криминални манифестации во сите општествени фази на живеењето, се јавувала потребата за нивно справување и неутрализирање, сузбивање. Значи, на некој начин отсекогаш се применувале различни криминално-политички пристапи како едни од основните средства за одржување на општествениот поредок. Криминалната политика во сите развојни фази на општеството од држава до држава се разликувала, а и сè уште се разликува во однос на формата и начините на аплицирање кон разните деликвенти. Криминално-политичките аспекти не само што директно придонесуваат кон (делумно) неутрализирање на овие недопуштени криминални дејствувања, туку го имаат и оној превентивен ефект со што другите деликвенти или, пак, потенцијалните повторувачи (рецидивисти) сериозно би се воздржале од сторување нови или идни криминални дејствија.

Првите нукулци на определувањето на поимот криминална политика се појавуваат во XVIII век, во времето кога се појавиле првите казни реформи и класичната школа на кривичното право. Концептот на криминална политика особено е важен во конципирањето на суштинските елементи кои произлегуваат и во нивното добро синхронизирање со целта на дејствувањето.

Во продолжение се наведени само некои поважни дефиниции на поимот криминална политика. Имено, според Фоербах, кој меѓу другото се смета и за еден од првите научници кој го определил поимот криминална политика, овој важен општествен и научен концепт ја прикажува релацијата на криминалната политика како научна дисциплина кон законодавството, што значи дека треба да се предлагаат измени во

законодавството и во организацијата на казненото правосудство. Понатака, Енрико Фери смета дека криминалната политика претставува вештина која законодавецот ја искористува во практичната борба со криминалитетот.

Според Зоран Сулејманов, под криминална политика се подразбира онаа гранка на науката на кривичното право и практичната дејност која се занимава со прашањето на најцелисходното уредување на кривичното законодавство, и тоа не само во однос на репресијата, туку и на средствата кои се потребни за превенција на престапите, отежнување на нивното појавување и спречување на нивниот пораст.¹

Како посебна теоретска и практична научна дисциплина, криминалната политика се занимава со проблемите на справувањето со криминалитетот како општествена масовна и индивидуална појава, односно со изнаоѓањето и применувањето најефикасни и најрационални методи и средства, што ќе придонесат за успешна превентивна и репресивната политика кон криминалитетот.

За поуспешно и концизно определување на карактеристиките на поимот на криминалната политика треба да направиме дистинкција и образложение на криминалната политика како научна дисциплина и како практична дејност. Според првото, криминалната политика се занимава со прашањето на уредувањето на кривичното законодавство како кохерентен и разработен систем од аспект на казнувањето на сторителите на кривичните дела и можноста за избор на соодветни средства за спречување на идните криминални поведенија. Значи смислата на овој концепт се согледува во репресијата и во превенцијата од евентуални криминални дејствија. Криминалната политика е правна научна дисциплина што се занимава со објаснување, развивање, следење и усовршување на мерките со кои се унапредува практиката.²

Имено, Франко Бачиќ криминалната политика како научна дисциплина ја сфаќа како сложена политичка и филозофска општествена ориентација, која ѝ дава можност на една земја јасно да ги определи целите на општеството во функција на неутрализирање и сузбивање на криминалитетот и согласно со тоа да може да изгради целокупен систем на превентивни и репресивни мерки.³

¹Зоран Сулејманов, *Криминална политика* (Скопје: Графохартија, 2001), стр. 19.

² Ibid.

³ Ibid., стр. 20.

Криминалната политика како практична дејност ја претставува рационалната и планската организација на општествените активности насочени кон сузбивањето на криминалитетот со примена на превентивни и репресивни мерки.⁴

Практичната димензија на криминалната политика ја гледаме и во реализирање во реалноста на методите и мерките кои се од превентивен и репресивен карактер како и врз основа на целокупната изградена теорија на целите на криминалната политика со можностите што ги нуди општествената реалност.⁵

Со оглед на општиот став спрема кривичната репресија, а и со оглед на ефикасноста во сузбивањето на криминалитетот, во современата криминална политика постојат три стојалишта: првото, поаѓа од ставот дека казнената репресија се смета за основна и задолжителна мерка во сузбивањето на криминалитетот, второто стојалиште се состои во признавањето на казнената репресија како важна мерка за сузбивањето на криминалитетот и третото се залага за целосна депенализација на правосудниот систем со социјализација на кривичното право односно исклучително допуштање и на репресијата.⁶ Треба да се потенцира и тоа дека криминалната политика на нашава земја спаѓа во втората група која поаѓа од потребата за нужноста на казнената репресија во сузбивањето на криминалните поведенија, иако според нашата практика репресивните мерки не се сметаат за единствени и најдобри во сузбивањето на криминалитетот. Нашата криминална политика е заснована врз принципите на легалитет, легитимитет, индивидуализација во казнувањето и хуманост.⁷

1.1.2. Предмет и функција на криминалната политика

Научната и прагматичната оправданост на широко распространетиот концепт на криминалната политика ја наоѓаме во приоритетната задача што ја поседува, а тоа е во јасното определување на целите на борбата против криминалитетот и во поставувањето на основите и начелата на системот на криминалната превенција и репресија. Поаѓајќи од основната цел на криминалната политика, разликуваме два основни пристапа на определувањето на предметот на криминалната политика: *криминална политика во*

⁴ Lazarević, Lj. Jugoslovenska politika u oblasti represije, JRKKP, Beograd, 1986, стр.33,34 и Зоран Сулејманов, *Криминална политика* (Скопје: Графохартија, 2001), стр. 22.

⁵ Milan Milutinović, *Kriminalna politika* (Beograd: Savremena administracija, 1984), стр. 135,136.

⁶Зоран Сулејманов, *op.cit.*, 28.

⁷ *Ibid.*, 32.

поширока смисла и криминална политика во потесна смисла. Првото, се однесува на сите правни и неправни активности кои се преземаат за спречување и за неутрализирање на криминалните поведенија. Значи станува збор за еден комплексен конгломерат на мерки, активности и средства за борба против криминалитетот и неговата превенција.⁸ Криминалната политика во потесна смисла е насочена кон критичка анализа на улогата на кривичното законодавство, кривичното право и правосудство во поглед на неговата подобност во борбата против криминалитетот, а за нивно усовршување и оспособување за таа борба, како и на анализа на криминално-политичкото организирање и поврзување на апаратот на кривичното правосудство со сите негови степени и со релевантните служби.⁹ Значи суштината на предметот во потесна смисла се состои, од една страна, во казнено-правната реформа, а, од друга страна, во интервенцијата на државните органи врз криминалитетот.

Многумина автори сметаат дека криминалната политика како научна дисциплина е поблиска, односно е гранка на кривичното право поради бројните допирни точки што ги поседуваат и едното и другото, а, пак, има и такви кои криминалната политика ја поставуваат како составен дел на криминологијата. Она што е битно за понатамошни и продлабочени анализи и дискусии е тоа што во правната литература се среќаваат и такви стојалишта според кои криминалната политика како научна дисциплина се поместува над кривичното право и криминологијата. Со оглед на горенаведеното, се појавува и фактот дека криминалната политика е нераскинливо и тесна поврзана и со кривичното право и со криминологијата.¹⁰

Основните карактеристики, функции и цели на криминалната политика може да се согледаат во две области, и тоа во областа на казнената политика и во областа на превенцијата. Првата област се темели врз инкриминираните дејствија, гонењето и откривањето на сторителите на кривични дела и на крај врз применувањето на санкциите. Главно тука влегуваат основните функции и задачи на трите државни релевантни чинители во оваа сфера, а тоа се полицијата, јавното обвинителство и судството. Сите овие државни органи се главните столбови на борбата против криминалитетот. Со поделени законски компетенции синхронизирано и со добра координираност учествуваат

⁸Ibid., 24.

⁹Milan Milutinović, op.cit., 128.

¹⁰Зоран Сулејманов, op.cit., 25-26.

подеднакво во разни криминално-политички активности, за што подобра и поуспешна кривично-правна репресија.¹¹ Втората област се темели врз тежиштето на општествената превенција на криминалните поведенија. Тука главниот фокус е ставен врз изнаоѓањето разни социјално-економски и политички активности и решенија за единствена цел, да може да се избегне класичната репресивна метода, што и всушност не е единствениот начин на борба против криминалитетот. Преку овие разни општествени превентивни мерки и програми доаѓа предвид хуманиот пристап кон општествениот живот. Значи станува збор за голем избор на економски, социјални, здравствени и слични мерки и активности со кои постепено се отстрануваат директните извори на криминалот и другите негативни општествени појави.¹²

Постојат неколку фактори кои имаат значително влијание и придонес во креирањето и применувањето на една успешна криминална политика:¹³

- Културниот развој, традицијата, економското ниво и еманципацијата на некоја земја;
- Проучување на криминалната политика во контекст на целокупната политика и ориентацијата на одредена земја;
- Земање предвид на развојот на криминалот во регионот и пошироко;
- Земање предвид и на одредниците на криминалната политика во регионот и на потребите за координирање на напорите на земјите за борба и спречување на криминалот;
- Утврдување на потребата од студиозно фундирана стратегија и во согласност со карактеристиките што го претставува извршениот криминал од различни возрасни групи или, пак, природата и неговата развиеност во едно место и во определен период. Се смета дека наведеново бара постоење посебна криминална политика за спречување на криминалот во групи;
- Креирање и применување концизна и специфична простудирана политика, која би требало да ги земе предвид, освен другото, и меѓународните акти и стандарди, за сузбивање на новите облици на криминал и на нивната

¹¹Ibid., 34.

¹²Milan Milutinović, op.cit., 85.

¹³ Ismet Elezi, Vasilika Hysi, *Politika kriminale*, Tirane, 2006. стр.6-9.

тенденција (организираниот криминал, порастот на криминалот кај младите и сл.);

- Криминалната политика да се креира и од аспект на јавното мислење итн.

1.2. Службени кривични дела

1.2.1. Хронологија на инкриминирањето на службениот криминал во Република Македонија

Од историска гледна точка службениот криминал го среќаваме во првата кодификација на југословенското казнено право, во посебниот дел на казненото право, поточно во далечната 1948 година кога бил донесен Законот за кривичните дела против службената должност.¹⁴ Имено, со овој закон биле пропишани следниве кривични дела: злоупотреба на службената положба и овластување, пречекорување на службените овластувања, неизвршување на службената должност, повреда на закон од службеното лице и примање мито.

Под поимот *службено лице*, според овој закон, се подразбирале оние лица кои вршат раководни, административни или стручни дејности во здруженијата, синдикалните организации и нивните установи и претпријатија.¹⁵

Во Кривичниот законик на ФНРЈ од 1951 година¹⁶ се опфатени кривичните дела против службената должност, и тоа: злоупотреба на службената положба или овластување, кршење закон од судија, противзаконита наплата и исплата, примање поткуп.

Во Кривичниот законик на Социјалистичка Република Македонија, кој бил донесен во 1977 година,¹⁷ во главата каде што се определени кривичните дела против службената должност, биле пропишани следниве кривични дела: злоупотреба на службената положба, давање поткуп, примање поткуп и противзаконито посредување.

Корпусот на кривичните дела против службената должност е инкорпориран во посебниот дел на казненото право, поточно со донесување на првиот Кривичен законик на

¹⁴Закон за кривични дела против службената должност (Сл. лист на ФНРЈ, бр. 84/48).

¹⁵ Ibid., чл. 2.

¹⁶Кривичен законик (Сл. лист на ФНРЈ, бр. 13/51).

¹⁷Кривичен законик (Сл. весник на СРМ, бр. 25/77).

Република Македонија на 23 јули 1996, а кој почна да се применува од 01 ноември 1996 година и од оваа година почнува првата кодификација на македонското казнено право. Треба да се издвои фактот дека овој македонски Кривичен законик од моментот на стапување во сила, па до ден-денес бил новелиран повеќе од триесетпати, а, пак, посуштински е ревидиран четирипати, при што речиси секоја година бележеше помали или поголеми измени. Главниот фактор на овие брзи и последователни измени беше брзиот развој на општествените промени, на структурата на општествениот криминал и на желбата за што поуспешна консолидација и хармонизација со меѓународните стандарди од казнено-правната област. Службените кривични дела биле, а и сè уште се важен предмет на изучување во сите горенаведени кодификации, почнувајќи и од југословенскиот период и во нашето македонско казнено право.

Низ овие многубројни законодавни измени, систематиката на кривичните дела против службената должност се менуваше поблаго, односно бележеше релативни промени, но главно ја чуваше суштинската страна на структурата, а тоа е онаа коруптивната.

Низ гореспоменатиот период на кодификација на македонското казнено право, не се менуваше само казниот закон во разни области и концепти, туку и криминалната политика стануваше сè построга, а приодот порестриктивен, што беше услов и меѓународен стандард за што подобра и поуспешна борба против оние кривични дела кои имаат елемент на корупција.

1.2.2. Поим и класификација на службениот криминал

Службените кривични дела или службениот криминал е таков сериозен вид криминал што ја погодува не само државата, туку и општеството во целина. Криминалните поведенија, пред сè, во насока на коруптивни недопуштени манифестации на службените лица е лош показател за самото функционирање на една вистинска правна држава. Овие коруптивни поведенија на службените лица кои треба да се симбол на државноста, професионалноста и почитување на слободите и правата за сите општествени чинители се најдобар показател за антидемократското владеење и за непостоењето на вистински човекови вредности. Институциите треба сериозно да придонесуваат кон

сузбивање на овие криминални поведенија за да имаме конструктивно демократско општество, но за жал, на моменти се чини дека тие се извор на ваквите девијантни појави.

Со кривичните дела против службената должност се заштитуваат нормалното, редовното и законското работење и извршување на службената должност од лицата на кои со закон им се доверени разни јавни и државни овластувања. Лицата службеното овластување треба да го вршат согласно со законот и во интерес на ефикасноста на администрацијата и реализација и заштитата на човековите права. Неадекватната организација и функционирањето на непрофесионална, несовесна и корумпирана администрација, овозможува злоупотреби и незаконитости во вршењето на службената должност и во крајна инстанца резултира со кршење на правата на лицата и сериозно се ризикува функционирањето на правната држава.¹⁸

Овие кривични дела, според класичната концепција, се насочени против виталните државни интереси за неприкосновеноста на овластувањата на државните службеници и за заштитата на довербата во законското работење и реализирање на службените должности и овластувања.¹⁹

Самиот поим *службена должност* во својата основа го има значењето на подреденост, потчинетост, должност спрема некого, должност спрема државата, службата. Главната основа за горенаведените инкриминации треба да се бара во спорот меѓу начелото на владеење на правото и остварување на власта и меѓу владејачката структура со нејзината неприкосновена бирократска активност, што во крајна мера претставува и императив за задржување на администрацијата во предвидените законски граници.²⁰

Службените казнени дела како сериозни негативни општествени форми на службениот криминал може да се дефинираат како дела што се насочени против службената должност и се извршени во вршењето на службените должности од службените лица.²¹

¹⁸Ismet Salihu, *E drejta penale-pjesa e posaqme* (Prishtinë: Fakulteti Juridik, Kolegji Fama, 2009), 513.

¹⁹Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *Казнено право – посебен дел* (Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, 2011) стр. 468.

²⁰Владо Камбовски, *Коментар на кривичниот законик на Република Македонија – прво издание*, Скопје, 2011. стр. 1055.

²¹Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 470.

1.2.3. Општи карактеристики на службениот криминал

Јавните и државните функции и нивното правилно вршење се еден од клучните сегменти за правилно функционирање на правната држава и за остварување на владеењето на правото. Со делата од сферата на овој вид криминал се повредува и сериозно се загрозува службената должност во целото нејзино комплементарно законско функционирање.

Под службени кривични дела се подразбираат оние различни облици и видови злоупотреба на службената положба и јавните овластувања во вршењето на службените должности од службените или одговорните лица кои се јавуваат како носители на тие законски овластувања, предизвикувајќи сериозни повреди или загрозувања на самата служба, а во крајна линија на правата на граѓаните.²²

Овој вид криминал ги има следниве важни карактеристики:

1. Станува збор за кривични дела кои главно се насочени против службената должност. Тоа подразбира дека ни едно лице како субјект на правото нема никакво право да посегнува по вредностите заштитени со казненото право.²³

2. Делата од областа на службениот криминал се вршат во вршењето на службената должност, со злоупотреба на службените и јавните овластувања со преземање противправни дејствија во кругот на овластувањето или, пак, со искористување на самата службена положба за преземање дејствија што инаку не влегуваат во кругот на службените овластувања.²⁴

3. Како извршител на овие дела се јавува службеното лице. Самиот поим на службена должност како објект на заштита е поврзан за определената функција на лицата кои се јавуваат како носители на таа должност и законско овластување.²⁵

Она што посебно е карактеристично за овој вид криминалитет е тоа што предизвикува правни последици од разновидна природа. Некои од овие последици се состојат во остварување материјална корист, нанесување некоја штетна последица,

²² Đurđić, V., Jovašević, D. (2010). *Krivično pravo – posebni deo*, Beograd, Nomos, стр. 243.

²³ Вlado Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 469.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

додека, пак, други последици се поврзуваат или се манифестираат во нарушување на човековите права и слободи и сл.²⁶

Општа карактеристика на овие дела од областа на службената должност е тоа што се вршат со намера. Што значи дека во вршењето на службената должност кај потенцијалните извршители треба да постои свесност и намера за прибавување некаква корист или, пак, за нанесување штета на друг. Според ова заклучуваме дека по својата субјективна страна претежно овие инкриминации се умислени, освен кривичното дело оддавање службена тајна, кое може да се изврши и од небрежност и е еден облик на несовесно работење во службата.²⁷

1.3. Извршителската фигура кај службеното казнено дело

Извршителот на службените кривични дела, односно лицата кои може да се најдат во улога на активен субјект – извршител кај службеното казнено дело е многу комплексен поим и многу често во практиката (а одредени дилеми постојат и во казненоправната наука) не е јасно кој сè може да влезе во таа категорија.

Поимите *службено лице*, *одговорно лице во правно лице* и *лице што врши дејност/работи од јавен интерес* се клучните три поима релевантни за казнено-правниот пристап и тоа се поими кои се дефинираат, споменуваат или на поопшт или поминуциозен начин се разработуваат во многу закони. Се разбира, Кривичниот законик оперира со сопствени дефиниции во духот на т.н. автентично толкување на законодавецот во вид на легални дефиниции.²⁸

Како што може да се забележиме од анализата на релевантното законодавство, нема целосна усогласеност помеѓу различните закони во поглед на овие и слични поими, не постои една дефиниција само во еден закон или иста дефиниција во повеќе закони за јасно да определиме кои сè лица може да бидат извршители на службено казнено дело. Оттука, самото прашање за јасно делимитирање на извршителскиот круг кај службените казнени дела заслужува посебна научна опсервација и консолидирање на различните закони во поглед на одредбите за овие поими.

²⁶ Ismet Salihu, op.cit., 513.

²⁷ Владо Камбовски, Никола Тупанчески, op.cit., 472.

²⁸ Владо Камбовски, Никола Тупанчески, op.cit., 471.

Со тоа ќе се придонесе, од една страна, и за подигање на правната сигурност на граѓаните, но, од друга страна, ќе биде од сериозна помош и на практичарите (судиите, јавните обвинители) особено на обвинителите, кои се чини дека во практиката имаат различни гледишта за некои, реално спорни точки, односно дали определено лице во конкретен случај може да биде извршител на тоа кривично дело. На пример, прашањето дали одговорно лице во приватно правно лице може да биде извршител на злоупотреба на службена положба и овластување во случаи кога дејствието нема никаква допирна точка со државата воопшто, нема допирна точка со јавен интерес, државни средства, јавни набавки, штета на државата, јавен фонд, буџет, на каква и да било јавна установа и сл., иако во теоријата прилично е јасно, во практиката сè уште се третира како отворено од одредени лица.

1.3.1. Кривичен законик

Заедно со поимот службено казнено дело еволуира и поимот *службено лице*, кое според законот се смета за класичен пример на извршител на службеното казнено дело. Како извршител на одделните службени дела се појавува и одговорното лице, поим кој се појавува како резултат на барањето за конституирање посебна одговорност на оние лица што се носители на овластувања.²⁹ Во Кривичниот законик е предвидена и трета категорија на лица извршители на службени дела, со што на некој начин се покри една голема празнина што постоеше, а беше директно предизвикана од поларизацијата на горенаведените поими службено и одговорно лице. Станува збор за лица кои професионално, совесно и континуирано вршат работи од јавен интерес.³⁰

Како *службено лице*, согласно со чл. 122, ст.4, точка 1-6 од Кривичниот законик, кога тоа е означено како сторител на кривично дело се смета:³¹

- Претседателот на државата, поставените амбасадори и други претставници на РСМ во странство и именувани лица од претседателот на РСМ, избран или именуван функционер во и од Собранието на РСМ, во Владата, во органите на државната управа, во судовите, Јавното обвинителство,

²⁹Владо Камбовски, *op.cit.*, 1057.

³⁰ *Ibid.*

³¹Никола Тупанчески, *Кривичен законик – интегрален текст – предговор, кратки објаснувања и регистар на поими*, Скопје, 2020,чл. 122, став 4, точка 1-6.

Судскиот совет на РСМ, Советот на јавните обвинители и други органи и организации што вршат определени стручни, управни и други работи во рамките на правата и должностите на земјата, во единиците на локалната самоуправа, како и лица кои постојано или повремено вршат службена должност во овие органи и организации.

- Државен службеник кој врши стручни, нормативно-правни, извршни, управно-надзорни работи и управни работи во согласност со Уставот и со закон.
- Овластено лице во правно лице на кое со закон или со друг пропис донесен врз основа на закон му е доверено вршењето јавни овластувања, кога должноста ја врши во рамките на тие овластувања, како и овластено лице за застапување здруженија, фондации, сојузи и организациони облици на странски организации, спортски здруженија и други правни лица во областа на спортот.
- Лице кое врши определени службени должности врз основа на овластување дадено со закон или со други прописи донесени врз основа на закон.
- Воено лице кога се во прашање кривични дела кај кои како извршител е означено службено лице.
- Претставник на странска држава или на меѓународна организација во РСМ.

Како странско службено лице се смета лице кое во странска држава, меѓународна организација или јавна институција врши некоја од функциите или, пак, должностите определени во ст.4, т.а до д.

Во поглед на странските службени лица во практиката може да се јави проблем во смисла на тоа дали тие секогаш, хипотетички, кај секое службено дело би можеле да се јават како извршители или само таму каде што законот тоа изречно го предвидува и да се има предвид фактот дека некогаш дел од овие лица имаат дипломатски статус и соодветно на тоа, уживаат имунитет.

Според втората категорија на лица извршители на службени дела се јавува и *одговорно лице во правно лице*. Станува збор за лице во правно лице на кое со оглед на неговата функција или врз посебно овластување во правното лице му е доверен определен круг на работи што се однесуваат на извршување на законските прописи или на прописите

донесени врз основа на закон или општ акт на правното лице во управувањето, користењето и располагањето со имот, раководењето со производниот или деловен потфат, некој друг стопански процес или надзорот над нив. Како одговорно лице се смета и службено лице кога се во прашање дела кај кои како сторител е означено одговорно лице, а не се предвидени во главата за кривични дела против службената должност, односно како кривични дела на службено лице предвидени во некоја друга глава на законикот. Како одговорно лице се смета и лицето кое врши посебна функција или овластување или на кое му е доверено самостојно вршење определени работи во странско правно лице, како и лицето кое е претставник на странско правно лице во земјата.³²

Третата категорија лица извршители на службени дела е предвидено за *лица кои вршат работи од јавен интерес*. Станува збор за такви лица кои вршат функции, должности или работи од јавен, односно општ интерес, како што се наставник, воспитувач, лекар, социјален работник, новинар, нотар, адвокат или други лица, кои тие работи ги вршат самостојно или во правни лица кои вршат дејност од јавен, односно општ интерес определен со закон.³³

1.3.2. Други релевантни закони

Одредби со кои се дефинираат поими на службеници, службени лица или статусот на овие лица, нивна категоризација и слично, а кои би можеле на судот да му бидат од значење во одредени случаи кога би се јавиле определени дилеми, постојат во низа закони од административно-правната област.

Во административно-правната наука постојат неколку дефиниции за поимот „јавен службеник“. Според т.н. функционална дефиниција, јавен службеник е секое лице кое врши јавна функција (дејност), според организационата дефиниција, тоа е секое лице вработено во органи на администрацијата и административни организации, а според мешовитата дефиниција, тоа се сите лица чиј статус потпаѓа под режимот на јавното право.³⁴

³² Ibid., чл. 122, ст. 7.

³³ Ibid., чл. 122, ст. 9.

³⁴ Борче Давитковски, Ана Павловска-Данева, *Административно право – прв дел (материјално право)*, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, 2018, стр.197.

Генерално кажано,,под поимот јавни службеници се сметаат лицата кои вршат јавна служба, што значи дека можат да истапуваат и авторитативно во име на државата, додека другите лица кои вршат стручно-технички и помошни работи во органите на администрацијата, установите, административните организации и сите други организации што со закон се овластени да вршат јавни овластувања, не спаѓаат во категоријата јавни службеници.“³⁵

Во продолжение, накратко ќе се осврнеме на некои одредби околу организацијата на државната управа, на дефинирањето на административните службеници итн. што е опфатено со закони кои не се дел од казнено-правната, туку административно-правната сфера.

*1.3.2.1. Закон за организација и работа на органите на државната управа*³⁶

Под организација на државната управа се подразбира оној правен систем на односи помеѓу органите и организациите, заради вршење одредени работи, задачи и цели.

Органите на државната управа во рамките на своите надлежности се должни да им обезбедат на граѓаните ефикасно и законито остварување на нивните уставни слободи и права. Имено, органите на државната управа постапуваат според начелото на законитост, ефикасност, одговорност, економичност, транспарентност, еднаквост и предвидливост.

Кога станува збор за организацијата на органите на државната управа, во Република Северна Македонија постојат следниве министерства:³⁷

- Министерство за одбрана,
- Министерство за внатрешни работи,
- Министерство за правда,
- Министерство за надворешни работи,
- Министерство за финансии,
- Министерство за здравство,
- Министерство за транспорт и врски,
- Министерство за економија,

³⁵Ibid, стр. 198.

³⁶Закон за организација и работа на органите на државната управа (Сл. весник на РМ, бр.58/2000, 44/2002, 82/2008, 167/10, 51/2011, 96/19).

³⁷Ibid., чл. 11.

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство,
- Министерство за информатичко општество и администрација,
- Министерство за труд и социјална работа,
- Министерство за образование и наука,
- Министерство за локална самоуправа,
- Министерство за култура,
- Министерство за животна средина и просторно планирање,
- Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците.

Како самостојни органи на државната управа се основаат:³⁸

- Комисија за односи со верските заедници и религиозни групи;
- Агенција за млади и спорт;
- Агенција за иселеништво;
- Агенција за развој и инвестиции;
- Агенција за храна и ветеринарство на Република Македонија.

Како управни организации се основаат:

- Државен архив на Република Македонија;
- Државен завод за геодетски работи и
- Државен завод за статистика.

Како законски надлежности на органите на државната управа се:³⁹

- 1) спроведување на политиката на извршувањето на законите и другите прописи на Собранието на Република Македонија и прописите на Владата на Република Македонија;
- 2) законска одговорност за извршување на законите и другите прописи;
- 3) извршување на насоките и ставовите на Владата за работата на органите на државната управа;
- 4) следење на состојбата во областите за кои се основани;
- 5) давање иницијатива за решавање прашања во областите за кои се основани;
- 6) решавање во управни работи;
- 7) вршење надзор над законитоста на актите и работењето на трговските друштва, установите и другите правни лица кога за тоа се овластени со закон;

³⁸Ibid., чл. 12.

³⁹Ibid., чл. 13.

- 8) вршење инспекциски и управен надзор и други управни работи кога затоа се овластени со закон;
- 9) подготвување на законските предлози чиј овластен предлагач е Владата;
- 10) подготвување на правните прописи што ги донесува Владата и
- 11) вршење други работи утврдени со Уставот и со закон.

Кога станува збор за надзорот над работата на органите на државната управа важно е да се напомене дека овој надзор ексклузивно се врши врз законитоста и ефикасноста на нивната работа. Овластениот орган на државната управа е должен да го информира органот во кој е извршен надзорот за евентуалните констатирани неправилности и недостатоци и да му предложи рок за нивно отстранување, во спротивно овластениот орган самостојно ќе преземе мерки за нивно отстранување.⁴⁰ Повисокиот орган на државната управа или специјализираната организација за соодветна област го спроведува надзорот. Владата е надлежна за надзор над работата на министерствата, министерствата над органите кои се во состав на министерствата и министерството во чија надлежност е управната област за која е образуван органот на државната управа. Министерството во чија надлежност е управната област за која е основана управната организација го врши надзорот над работата.⁴¹ Инспекцискиот надзор опфаќа надзор над спроведувањето и примената на законите и другите прописи од државните органи, јавните претпријатија, трговските друштва, установите, физичките и на правните лица.⁴² Инспекцискиот надзор се врши од органите на државната управа, поконкретно од инспекторите, и тоа по службена должност *ex officio*.⁴³ Имено, министерот раководи со министерството, а, пак, директорот е лице кое раководи со самостојниот орган на државната управа, управната организација и органот во состав.⁴⁴ Министерот е надлежен според законот да ги донесува следниве правни акти на органите на државната управа: правилници, наредби, упатства, планови, програми, решенија и др. Слични правни акти донесува и директорот.⁴⁵

⁴⁰Ibid., чл. 39, ст. 1,2.

⁴¹Ibid., чл. 40,41.

⁴²Ibid., чл. 42.

⁴³Ibid., чл. 43,45.

⁴⁴Ibid., чл. 47.

⁴⁵Ibid., чл. 55, ст. 1,2.

1.3.2.2. Закон за административни службеници⁴⁶

Според законот, под *административен службеник* се подразбира лице кое засновало работен однос заради вршење административни работи во некоја од следниве институции: во органите на државната и локалната власт и во другите државни органи основани согласно со Уставот и со закон, во институциите кои вршат дејности од областа на образованието, науката, здравството, културата, трудот, социјалната заштита и заштитата на детето, спортот како и во други дејности од јавен интерес утврден со закон, а организирани како агенции, фондови, јавни установи и јавни претпријатија основани од РМ или од општините, од градот Скопје, како и од општините во градот Скопје. Имено, административниот службеник може да биде државен службеник или, пак, јавен службеник.⁴⁷

Под *административни работи* се подразбираат оние стручно-административни, нормативно-правни, извршни, статистички, административно-надзорни, плански, информатички, кадровски, материјални, финансиски, сметководствени, информативни и други работи од административна работа.⁴⁸

Овој закон опфаќа голем број предмети, меѓу другото имаме и одредби од дисциплинската и материјалната одговорност на административните службеници. Поради тоа што темата ни е од кривична област, се нагласува важноста од јасно детерминирање и делимитирање на дејствијата што се предмет на еден или ма друг вид одговорност. Административниот службеник, на пример, за повреда на службената должност може да одговара дисциплински.

Но, ако погледнеме некои од дејствијата кои се предвидени како основа за полесен вид одговорност (дисциплинска, прекршочна и сл.), може да забележиме дека некои од нив се блиски или идентични со битијата на низа кривични дела од различни глави од Кривичниот законик. Такви се, на пример, неизвршување, несовесно, ненавремено или небрежно вршење на работните задачи, одбивање на давање или давање неточни податоци на институциите, односно на граѓаните и правните лица, доколку давањето податоци е утврдено со закон, незаконито располагање со материјалните и финансиските средства,

⁴⁶Закон за административни службеници (Сл. весник на РМ, бр.27/14, 199/14, 48/15, 154/15, 5/16, 142/16, 11/18, 275/19 и 14/20)

⁴⁷Ibid., чл.3, ст.1,2.

⁴⁸Ibid., чл.2.

одбивање на вршење работни задачи поврзани со работното место на кои е распореден, одбивање писмена наредба за извршување работни задачи поврзани со работата на институцијата издадени од непосредно претпоставениот административен службеник, секретарот, односно раководното лице на институцијата, во случај на неопходна потреба, непреземање или нецелосно преземање на пропишаните мерки за осигурување на безбедноста на доверените предмети во работа, примање подароци или друг вид корист, злоупотреба на статусот на административен службеник, злоупотреба на доверените овластувања во вршењето на работните задачи, злоупотреба на лични податоци, злоупотреба на доверливи податоци, оддавање класифицирана информација со степен на тајност утврдена со закон, спречување избори и гласање, повреда на избирачкото право и на слободата на определување на избирачите, поткуп при избори, повреда на тајноста на гласањето, уништување изборни исправи или изборна измама кои како член на изборен орган, ги извршил административниот службеник итн.

Важно е да се напомене дека не постои правна пречка едно лице да биде, на пример, и кривично и прекршочно или и дисциплински одговорно, но за сосема исто дејствие важи правилото *non bis in idem*, што и во својата практика го потврдува Европскиот суд за човекови права, па важно е да се знае и точно да се одреди колкав степен на неправо е потребен за еден вид дејствие да биде прекршок, а колкав за да биде кривично дело (објективен услов на инкриминација).

1.3.2.3. Закон за вработените во јавниот сектор⁴⁹

Согласно со овој закон, како работодавци во јавниот сектор се јавуваат органите на државната и на локалната власт и други државни органи и институциите кои вршат дејности од областа на образованието, науката, здравството, културата, трудот, социјалната заштита и заштитата на детето, спортот, како и во други дејности од јавен интерес и сл. Вработените, пак, во јавниот сектор се оние лица кои имаат засновано работен однос кај некој од погореспоменатите работодавци. Додека, пак, лицата кои

⁴⁹Закон за вработените во јавниот сектор, („Службен весник на Република Македонија“, бр. 27/14, 199/14, 27/16, 35/18 и 198/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 143/19 и 14/20).

спаѓаат во категоријата функционери, не се сметаат за вработени во јавниот сектор.⁵⁰ Согласно со овој закон постојат неколку групи работни места:

1. Административни службеници кои може да бидат државни службеници, односно друг вид службеници утврдени со посебни закони, и јавни службеници,
2. Работни места на овластени службени лица во областа на безбедноста, одбраната и разузнавањето,
3. Работни места на даватели на јавни услуги, односно лица кои засновале работен однос во институциите на јавниот сектор заради вршење работи поврзани со дејностите од јавен интерес, кои, пак, не се од административна природа и
4. Работни места на помошно-технички лица.⁵¹

1.3.2.4. Закон за јавнообвинителска служба⁵²

Имено, според законот, јавнообвинителската служба ја сочинуваат јавнообвинителските службеници вработени во јавните обвинителства, лицата вработени во јавните обвинителства кои вршат технички и помошни работи и стручните лица вработени во јавните обвинителства за вршење стручни работи поврзани со следење, откривање и истражување на криминалитетот.⁵³

Јавнообвинителски службеници се лица кои во јавните обвинителства вршат стручни, административни, технички, извршни, статистичко-аналитички, материјално-финансиски, информатички и други работи согласно со овој и со друг закон. Овие лица имаат статус на административен службеник. И стручните лица кои се вработени во јавните обвинителства за вршење стручни работи поврзани со следење, откривање и истражување на криминалитетот се јавнообвинителски службеници кои имаат статус на административни службеници.⁵⁴ Додека, пак, лицата вработени во јавните обвинителства кои вршат технички и помошни работи немаат статус на административни службеници.

⁵⁰Ibid., чл. 2, ст. 1-3.

⁵¹Ibid., чл. 14, ст. 1.

⁵²Закон за јавнообвинителска служба („Службен весник на Република Македонија“, бр. 62/15, 231/15, 11/16 и 21/18).

⁵³ Ibid., чл. 2, ст.1,2.

⁵⁴ Ibid., чл.3.

1.3.2.5. Закон за судска служба⁵⁵

Согласно со овој закон, судските службеници, лицата вработени во судовите кои вршат технички и помошни работи и судската полиција ја сочинуваат судската служба со тоа што судските службеници и судската полиција имаат статус на административни службеници, а, пак, техничкиот помошен персонал нема таков статус.

1.3.2.6. Други закони

И многу други закони определуваат статус на своите вработени и служби како лица кои влегуваат во категоријата административни службеници.

Такви се:

- *Законот за Управата за јавни приходи*⁵⁶ (Дел Втори IV. Даночни службеници, каде што тие се определени како административни службеници);
- *Закон за царинската управа*⁵⁷ (каде што во членот 2, став 1 се дефинира поимот царински службеник како административен службеник на Царинската управа кој е униформиран или има посебни должности и овластувања и кој своите надлежности ги врши согласно со овој закон, Царинскиот закон, Законот за царинската тарифа, Законот за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост, Законот за акцизите, Законот за даночна постапка и други закони);
- и многу други закони.

⁵⁵Закон за судска служба („Службен весник на Република Македонија“, бр. 43/14, 33/15, 98/15, 6/16, 198/18 и 248/18).

⁵⁶Закон за Управата за јавни приходи („Службен весник на Република Македонија“, бр. 43/14, 61/15, 27/16, 35/18, 83/18 и 7/19).

⁵⁷Закон за царинската управа („Службен весник на Република Македонија“, бр. 46/04, 81/05, 107/07, 103/08, 64/09, 105/09, 48/10, 158/10, 53/11, 113/12, 43/14, 167/14, 33/15, 61/15, 129/15, 23/16, 120/18 и 248/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 122/21).

ГЛАВА 2. КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО МАКЕДОНСКОТО КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО

2.1. Поим и систематика

Со кривичните дела против службената должност не се отсликува само реалната состојба на функционирањето на една правна држава туку овие претежно коруптивни кривични дела директно се насочени и против владеењето на власта и нејзината администрација. Колку се поевидентни злоупотребите на лицата службеници со овој корпус на криминални инкриминации, толку полошо рефлектирање ќе има и кон актуелната власт и нејзината политика.

Службените кривични дела се такви коруптивни кривични дела што за елемент на дејствување ја имаат злоупотребата на службеното дејствување од лицата што согласно со законот си ја вршат дејноста на службеник, па нормално е дека за да постои делото, треба овие коруптивни манифестации да се извршени во вршењето на службената должност и овластување.

Како главен објект на заштита на овие кривични дела се јавува големиот интерес за законито, правилно и совесно постапување во службата и согласно со овие интереси се тангира и доследното почитување на слободите и правата на човекот и граѓанинот кои евентуално можат да бидат загрозувани со различните облици на злоупотреба на позициите.⁵⁸

Според правната и законската систематика, овие кривични дела претежно се систематизирани во групата на кривични дела против службената должност во глава триесетта.⁵⁹ Но, треба да се потенцира и фактот дека не се сите службени кривични дела систематизирани само во оваа глава, туку во зависност од објектот на заштита, вакви инкриминации сретнуваме и во другите групи кривични дела каде што службените лица при вршењето на должноста ја повредуваат и ја загрозуваат својата законска службена должност.

Во Кривичниот законик на Република Македонија постојат следниве кривични дела против службената должност: злоупотреба на службената положба и овластување

⁵⁸Владо Камбовски, *op.cit.*, 1055.

⁵⁹Никола Тупанчески, *Кривичен законик – интегрален текст – предговор, кратки објаснувања и регистар на поими*, Скопје, 2020.

(чл.353), повреда на чување на државната граница (чл.353-а), неизвршување наредба (чл.353-б),несовесно работење во службата (чл.353-в),проневера во службата (чл.354),измама во службата (чл.355), послужување во службата (чл.356),примање поткуп (чл.357), давање поткуп (чл.358), давање награда за противзаконито влијание (чл.358-а), примање награда за противзаконито влијание (чл.359), противправно стекнување и прикривање имот (чл.359-а), оддавање службена тајна (чл.360), злоупотреба на државна, службена или воена тајна (чл.360-а), фалсификување службена исправа (чл.361),противзаконита наплата и исплата (чл.362).

2.1.1. Злоупотреба на службената положба и овластување (чл.353)

Злоупотребата на службената положба и овластување се разгледува во објективна и во субјективна смисла. Во објективна смисла се подразбира формалната несогласност меѓу дејствијата на службеното лице и прописите со кои е определен делокругот на неговите надлежности, што се состои во пречекорување на овластувањата или, пак, во неизвршување на службената должност, додека, пак, во субјективна смисла се подразбира постапување на службеното лице во границите на службената должност и неговите овластувања, но тоа постапување не е за интересите на службата, туку станува збор за личните интереси на службеното лице. Значи, како објективно битие на делото се јавува прибавувањето некаква корист или нанесување некаква штета.

Слободно може да се констатира дека станува збор за една од најконтроверзните инкриминации воопшто, поради нејзината преголема општост и супсидијарност. Поради овие параметри, ова кривично дела нема јасна, односно концизна законска диспозиција. Претежно кај сите други дела од областа на службената должност може да се сретнат елементи на злоупотреба на службена должност.

Според дејствието на извршување, постојат три облици на ова кривично дело, и тоа:

–искористување на службената положба и овластување, поточно во преземање определено дејствие со искористување на таа положба или овластување;⁶⁰

⁶⁰Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *Казнено право – посебен дел* (Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, 2011) стр. 473.

–пречекорување на границите на службеното овластување. Станува збор за постапување на службеното лице што го задржува службениот карактер, но излегува надвор од границите на неговите службени овластувања;⁶¹

–неизвршување на службената должност или, пак, пропуштање на службеното лице во вршење на службената должност.⁶²

Според првиот облик, станува збор за едно класично дејствие, каде што службеното лице во постапување во службата, крајно ја искористува законската поставеност за една единствена цел, а тоа е со преземање незаконити дејства прибавување некаква корист или, пак, нанесување видлива штета на некое лице. Поимот на искористување го подразбира фактичкото користење на позицијата заради преземање определени активности што немаат воопшто елементи на службени дејствија. Овој облик отстапува од содржинската прецизираност бидејќи со самото постапување на службеното лице вон неговите законски овластувања, автоматски се сретнуваат елементи од другите одделни дела, или, пак, може да се зборува за какво било друго општо казнено дело. Овој облик на злоупотреба евозможен кај таканаречените дискрециски овластувања на службеното лице.

Вториот облик на оваа инкриминација се сретнува во оние случаи кога службеното лице презема службени дејствија што се законски, но не спаѓаат во рамките на неговите службени овластувања, а тие дејствија се во ингеренции на друго лице на иста служба или, пак, во ингеренции на некоја друга служба. Овој облик на извршување постои и во случајот кога службеното лице, без претходна дозвола, извршува службено дејствие од областа на неговите службени овластувања, но за преземањето е потребно претходно да се земе дозвола или согласност од некое друго службено лице.

Смислата на последниот облик на извршување на ова кривично дело е во тоа што службеното лице воопшто не ја извршува службената должност, иако е задолжено за тоа извршување. Карактеристиката на овој облик се однесува на недонесување воопшто на некоја службеничка одлука или, пак, одлуката се донесува во време или на начин што нема никаква правна сила.

⁶¹Ibid, 474.

⁶²Ibid.

Делото се смета за довршено во случаите кога се прибавува некаква корист лично или за друго лице или, пак, се нанесува некаков вид штета, материјална или нематеријална, со некое од овие горенаведени дејствија.

Според субјективното битие на ова кривично дело, може да се издвои умислата, што значи дека сторителот треба да биде свесен дека ја искористува, пречекорува или дека не ја врши службената должност или не го врши овластувањето.

Во поглед на пропишаните казни, за основното дело е пропишана казна затвор од шест месеци до три години, за потешкиот облик, доколку постои поголема имотна штета или потешко повредување на правата на друг, е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години. Казна затвор од најмалку три години е пропишана доколку се прибавува значителна имотна корист или, пак, се нанесе значителна штета. И казна затвор од најмалку пет години доколку делата од претходните ставови се вршени при јавни набавки или на штета на средствата од Буџетот на Р.М, јавните фондови и сл.⁶³

Важно е да се напомене дека не постои стек меѓу злоупотребата на службената положба и некое од посебните дела на злоупотреба што се вршат со намера за прибавување некаква корист или за нанесување на друг некаква штета. На пр. делата проневера, послуга, измама во службата. Не постои и стек меѓу ова дело и фалсификувањето службена исправа, кога второто е начин на злоупотреба на службената положба. Спорна ситуација имаме кога станува збор за оваа инкриминација со кривичното дело примање поткуп, бидејќи правото поткупување се состои во примање награда за извршување службено дејствие што не смее да се изврши, инаку практиката смета дека помеѓу односот на овие две кривични дела важи правилото за исклучување на идеалниот стек.⁶⁴

2.1.2. Повреда на чување на државната граница (чл.353-а)

Оваа инкриминација се однесува на злоупотребување на законското овластување за чување на државната граница со тешки пречекорувања на компетенциите или, пак, на невршење на самото службено дејствување. Според битието на делото, станува збор за еден специјален вид злоупотреба на службената должност, која, пак, од класичното дело

⁶³Никола Тупанчески, *Кривичен законик – интегрален текст – предговор, кратки објаснувања и регистар на поими*, Скопје, 2020, чл. 353, став 1,2,3,5.

⁶⁴Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 476.

злоупотреба на службената положба и овластување се разликува според последицата, која не се состои во прибавување корист за себе или, пак, за друго лице или нанесување штета на друг, туку правната последица спаѓа во самата служба.⁶⁵

Кај оваа инкриминација дејствието на извршување се однесува на законското непрописно постапување на самото службено лице при чување на државната граница, која, пак, последицата спаѓа во самата служба. Станува збор за неколку кривични последици кои и така се инкриминирани како кривични дела од друга глава, како на пр.криумчарење, царински измами и прикривање стоки и сл.⁶⁶

Во рамките на пропишаните казни за основното дело е пропишана затворска казна од три месеци до три години, за потешкиот облик е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, односно од една до десет години доколку настапи смрт на некое лице. Доколку, пак, делото е сторено од небрежност, имаме парична казна или затвор до една година. Парична казна и казна затвор до три години е предвидено доколку настапи последица од ст.2 поради делото од ст.4, додека, пак, ако настапила последица од ст.3, тогаш сторителот се казнува парично или со затвор од една до пет години.⁶⁷

2.1.3. Неизвршување наредба (чл. 353-б)

Објективното битие на делото се однесува на две значајни сфери, на интегритетот и законитото извршување на посебните службени овластувања на службените лица во спречувањето и откривањето на криминалните активности или во одржувањето на јавниот ред, мир и на безбедноста на земјата. Станува збор за службени лица кои имаат полициски и воени овластувања.⁶⁸ Дејствието на извршување на оваа инкриминација се однесува на класичното неизвршување или, пак, на одбивањето на извршување наредба на претпоставен што се однесува на спречување и откривање кривични дела, фаќање сторители на кривични дела или на одржување на јавниот ред, мир и безбедноста на земјата.⁶⁹

Во рамките на пропишаните казни, Кривичниот законик предвидува за основното дело казна затвор од три месеци до три години, за стореното дело од небрежност парична

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid., 477.

⁶⁷ Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 353-а, став 1-5.

⁶⁸ Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 477.

⁶⁹ Ibid., 478.

казна или казна затвор до една година. Според Кривичниот законик, не постои кривично дело доколку службеното лице одбива извршување на незаконита наредба.⁷⁰

2.1.4. Несовесно работење во службата (чл.353-в)

Објект на делото е општиот интерес за законито и совесно вршење на службената должност, што може да биде повреден со несовесно, негрижливо и небрежно постапување на службеното лице. Како извршители може да се јават службеното лице или одговорното лице во јавно претпријатие или јавна установа кое со повреда на законските прописи за судир на интересите или за совесно постапување при вршењето дискрециско овластување со пропуштање должен надзор или на друг начин очигледно несовесно постапува во вршењето на своите овластувања и должности и со тоа ќе прибави за себе или за друг некаква корист или на друг ќе му нанесе штета.⁷¹

Кај оваа инкриминација дејствието на извршување се однесува во несовесните постапки на службеното или одговорното лице во јавното претпријатие или јавната установа при вршењето на своите овластувања и должности, или, пак, со преземање дејствие што се состои во повреда на законските прописи за судир на интересите или за совесно постапување при вршењето дискрециско овластување, со пропуштање должен надзор или на друг начин. Несовесното постапување е очигледно кога според својот интензитет и траењето како и според последиците што ги предизвикува, го надминува степенот на обична невнимателност, забораеност и сл. Последицата на ова кривично дело се гледа во прибавувањето некаква корист за себе или за друг или, пак, во нанесувањето штета на друг.⁷²

Кога станува збор за субјективниот елемент на делото, може да се каже дека тука доаѓа предвид умислата на сторителот, свеста дека го крши законот и не постапува, односно поради несовесното постапување настапува последицата (материјална или нематеријална).

Во поглед на казните за основното дело е пропишана казна затвор од три месеци до три години. За потешкиот облик на основното дело е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, односно казна затвор од најмалку три години за значително

⁷⁰Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 353-б, став 1-3.

⁷¹*Ibid.*, 478.

⁷²*Ibid.*

прибавување имотна корист или за нанесување значителна штета. Казна затвор од шест месеци до три години и парична казна се изрекува и за службено лице или одговорно лице во орган на државна управа или, пак, на друго правно лице кое извршува кривично дело „несовесно работење во службата“. Казната затвор од шест месеци до две години и парична казна е предвидено и за сторителот на делото од претходниот став, доколку тоа е извршено од небрежност.⁷³

2.1.5. Проневера во службата (чл.354)

Проневерата е специјален вид затајување што се врши при располагање со средствата што му се доверени на лицето во вршење на службата.⁷⁴ Кај оваа инкриминација објективно битие е повредата на интересот за законито постапување на службените лица, а, пак, имотот се јавува како објект на проневерата.

Како дејствие на извршување го имаме присвојувањето, а, пак, како објект на дејствието се јавуваат подвижните предмети што му се доверени на сторителот на службата.

Важно е да се направи споредба на ова дело со делото затајување, она што е еклатантно за овие две кривични дела е тоа што на незаконит начин се прави измама, кај проневерата на несовесен и незаконит начин се присвојува и се користат без никакво пријавување оние подвижни предмети што се доверени ексклузивно при вршењето некаква служба, а кај затајувањето инкриминацијата постои кога сторителот дава лажна и неточна законска пријава (невнесување вистински податоци), значи имаме служење со измамнички активности, или, пак, сторителот воопшто не поднесува законска пријава – нешто што бил должен да го стори, или, пак, на формален начин поднесува, но во никаков случај не соопштува податоци или информации кои е должен да ги соопшти. Она што го разликува кривичното дело проневера од делото затајување е посебниот однос на доверба, интересот за правилно вршење на овластувањата што се состојат во располагање, управување или, пак, користење со имотот што е доверен во службата.⁷⁵

⁷³Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 353-в, став 1-6.

⁷⁴Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 481.

⁷⁵Владо Камбовски, *Коментар на кривичниот законик на Република Македонија – прво издание*, Скопје, 2011.

Според субјективната страна, ова кривично дело е умислено, значи треба да постои умисла, но и намера за присвојување некаков имот.

Во поглед на казните, за основното дело е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години. За потешките облици на делото, прибавување поголема имотна корист, е предвидена казна затвор од една до десет години, односно најмалку четири години за прибавување значителна имотна корист. За полесниот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до една година.⁷⁶

Кога станува збор за кривично-правниот однос на ова дело со другите дела, важно е да се издвои тоа што нема, односно е исклучен стекот со злоупотребата на службената положба и со затајувањето, но можно е да има реален стек со другите кривични дела против службената должност, на пр. со фалсификувањето службена исправа. Она што е контроверзно и проблематично е правењето некаква дистинкција меѓу односот проневера и послужување, значи прашањето е кога сторителот ги присвоил доверените предмети, а кога, пак, само се послужува со нив. Субјективниот елемент, намерата на сторителот и објективната оценка на реалните можности да ги врати тие предмети се круцијални за ваквата проблематична правна релација.⁷⁷

2.1.6. Измама во службата (чл.355)

Оваа инкриминација и делото измама (чл.247) предвидено во групата на кривични дела против имотот имаат слични елементи каде што и двете кривични дела се извршуваат за прибавување противправна имотна корист. Единствената разлика меѓу овие инкриминации се гледа во тоа што обичното дело измама може да го стори кое и да било лице како субјект на правото, додека кривичното дело измама во службата може да го сторат само службените лица и лицата кои вршат работи од јавен интерес во вршењето на службата. Оттука, заклучуваме дека ова е специјално дело на измама. Она што е значајно да се издвои за овие погореспоменати инкриминации е дека не постои идеален стек меѓу нив, лицето одговорно за делото измама во службата не значи дека е сторител и на другото кривично дело, односно класичното дело *измама*. Дејствието на извршување на ова дело се однесува на прибавувањето на службеното лице за себе или за друг

⁷⁶Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 354, став 1-4.

⁷⁷Владо Камбовски, *op.cit.*, 1067.

противправна имотна корист со поднесување лажни сметки или, пак, намерно доведување во заблуда на овластено лице да изврши незаконита исплата. Значи како извршител се јавува службеното лице, а, пак, последицата се однесува на незаконитата исплата. Според казните, за основното дело е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години, за потешкото дело казна затвор од една до десет години, односно најмалку три години затворска казна ако е прибавена значителна имотна корист. Освен службеното лице се казнува и одговорното лице, или лицето кое врши работи од јавен интерес, доколку делото е сторено во вршење на неговото посебно овластување.⁷⁸

2.1.7. Послужување во службата (чл.356)

Објективното битие на делото се однесува на интересот за законито, квалитетно и за правилно постапување со доверен имот во вршењето на службата. Освен блискоста со делото проневера, разликата меѓу овие две инкриминации се гледа во тоа што послужувањето не се врши со присвојување на предметите со намера за прибавување противправна имотна корист, туку по своето законско битие подразбира располагање со овие предмети што е блиско на сопственичкиот однос, односно сторителот ги користи доверените предмети за лични потреби и цели без нивно присвојување.⁷⁹ Дејствието на извршување за оваа инкриминација е послужувањето со доверените предмети или, пак, давањето на друг за послужување со нив. Според субјективната страна, ова кривично дело е умислено, значи кај потенцијалниот сторител треба да постои намера за враќање на предметите.⁸⁰

Според пропишаните казни за ова дело, законот предвидува затворска казна од три месеци до пет години.⁸¹

2.1.8. Примање поткуп (чл.357)

Примањето поткуп и давањето поткуп како коруптивни кривични дела претставуваат сериозни закани за целото општество на една држава, како за економскиот така и за правниот систем. Корупцијата како стар феномен на општеството бил присутен

⁷⁸Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 355, ст. 1-4.

⁷⁹Владо Камбовски, *op.cit.*, 1068.

⁸⁰*Ibid.*

⁸¹Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 356.

речиси во сите општествено-економските формации, но и ден-денес неговите облици масовно се присутни во сите земји од светот. Справувањето со овој општествен феномен е голем предизвик за сите земји и за развиените и за неразвиените. Овие коруптивни облици на некој начин најдобро ја рефлектираат правичноста на една земја.

За тоа колку е распространет и загрижувачки феноменот на корупцијата, најдобро се докажува со истражувањата на светско ниво. Така, според неколку истражувања, се смета дека во светот за секоја година службените лица од корупцијата заработуваат околу 1.000 милијарди долари, а, пак, само во земјите од Европска Унија, за секоја година со коруптивните механизми се злоупотребуваат 30-100 милијарди долари.⁸²

Етимолошки изразот корупција доаѓа од латинскиот јазик *corruptio, cum rumpere* со значење на изопаченост, расипаност, подметнување, поткупување и сл.⁸³

Корупцијата во генерална смисла се дефинира како злоупотреба и искористување на јавната функција за остварување некаква лична корист. Во казненоправна смисла овој поим ги опфаќа делата на активно и пасивно поткупување и противзаконитото посредување.⁸⁴

Нашето законодавство за реално соочување со овој вид криминал решението го наоѓа во хармонизација на домашната стратегија за превенција и репресија со меѓународните акти и стандарди. Стратегијата за превенција треба да биде ефикасна и насочена кон што поуспешна борба со овој глобален феномен, а, пак, репресивната политика треба да е што посилен и построга сè со цел спречување на рецидивизмот и неутрализирање на разните коруптивни облици на појавување. Кога сме кај меѓународните акти, нашава држава ги има ратификувано најзначајните документи кои се усвоени од СЕ, ЕУ и од ООН и ексклузивно се наменети за борба против коруптивните кривични дела, но и претставуваат значаен модел по кој нашево законодавство постапува и рефлектира. Собранието на Република Македонија во јануари 2019 година го донесе Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, а во него се предвидени превентивни мерки за спречување на корупцијата во политиката, вршењето на власта и во јавните овластувања, конфликтот на интереси и дејноста на правните лица. Законските одредби на овој закон имаат претежно превентивно значење и се комплементарни со

⁸²Ismet Salihu, *E drejta penale-pjesa e posaqme* (Prishtinë: Fakulteti Juridik, Kolegji Fama, 2009), стр. 522.

⁸³Никола Тупанчески, *Економско казнено право* (Скопје: Правен факултет, „Јустинијан Први“, 2015), стр. 75.

⁸⁴Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, стр. 483.

инкриминациите на пасивно и активно поткупување и противзаконито посредување во Кривичниот законик. Разликуваме право и неправо поткупување. Кај првото делото се состои во директно или индиректно барање или примање од службено лице подарок или некаква друга корист, или примање на ветување подарок или некаква корист, за сторителот во рамките на своето службено овластување да изврши службено дејствие што не би смеело да го изврши, или да не изврши службено дејствие што би морало да го изврши.⁸⁵

Кај неправното пасивно поткупување разликата е во тоа што поткупот се прима заради извршување дејствие што и така мора да се изврши, односно неизвршување дејствие што и така не смее да се изврши.

Според дејствието на извршување, тука имаме директно или индиректно барање или примање подарок или друга корист, или примање ветување подарок или друга корист за себе или за друг. Додека, пак, како објект на дејствието се јавува подарокот или некаква друга корист.⁸⁶ Според субјективната страна, делата се умислени, а како извршител се јавува службеното лице, лице кое врши работи од јавен интерес, како и странско службено лице.

Кај казните за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од четири до десет години. Ако со делото е прибавена поголема имотна корист, сторителот ќе се казни со затвор од најмалку четири години, а за значителната имотна корист казна затвор од најмалку пет години. Пропишано е и задолжително одземање на примениот подарок или имотната корист.⁸⁷

Кога станува збор за односот со другите дела против службената должност треба да се истакне проблематичниот однос со делото злоупотреба на службена должност, посебно кај правото пасивно поткупување, што се состои во примање подарок, за извршување дејствие што сторителот не смеел да го изврши или неизвршување дејствие што бил должен да го изврши. А, пак, од друга страна, правото пасивно поткупување е довршено со самото барање или примање подарок или друга корист, односно ветување за тоа.⁸⁸

⁸⁵Op.cit., 485.

⁸⁶Ibid.

⁸⁷ Никола Тупанчески, op.cit., чл. 357, ст.1,4,5,7.

⁸⁸Владо Камбовски, op.cit., 1073.

2.1.9. Давање поткуп (чл.358)

Според основното битие на делото, давањето поткуп е активно корумпирање, поттикнување, наведување на службеното лице на незаконска, непрописна постапка. Ова кривично дело е во нераскинлива врска со пасивното поткупување.

Правото активно поткупување се состои во давање или ветување подарок или некоја друга корист за него или за друг за да изврши службено дејствие што не би смеело да го изврши или да не изврши службено дејствие што би морало да го изврши, или во посредувањето при ваквото поткупување на службеното лице.⁸⁹

Дејствие на извршување на правото активно поткупување е давањето или ветувањето подарок или друга корист, или посредување при активното поткупување. Делото е довршено со самото давање, ветување или нудење, не е нужно службеното лице да го примило подарокот или да ја прифатило понудата.⁹⁰

Кај неправото активно поткупување, делото го врши тој што, директно или индиректно, на службено лице ќе му даде или ќе му вети подарок или некоја друга корист за него или за друг за да изврши службено дејствие што мора да го изврши, или да не изврши службено дејствие што не смее да го изврши, или тој што посредува при ваквото поткупување на службено лице. По однос на дејствието на извршување, неправото активно поткупување е идентично со правото активно поткупување.

Како и кај другите кривични дела од оваа област, така и кај давањето поткуп, делото е умислено, што значи извршител е кое било лице што дава, ветува или нуди подарок или друга корист на службено лице.

За основниот облик на делото е предвидена казна затвор од една до пет години. Се ослободува сторителот од казна кој дал или ветил поткуп по барање од службеното лице и тоа го пријави пред да дознае дека делото е откриено. Ако основното дело го врши правно лице, ќе се казни со парична казна. Пропишано е и задолжително одземање на примениот подарок или имотната корист.⁹¹

Кога станува збор за односот со другите дела од оваа област, важно е да се напомене истата проблематика како и за правното пасивно поткупување. Имено, тука немаме стек помеѓу активното поткупување и делото на злоупотреба на службената

⁸⁹Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 489.

⁹⁰*Ibid.*

⁹¹Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 358, ст.1, 3, 5, 6.

положба. Една од можните причини поради што кај пасивното поткупување може да постои стек е тоа што пасивното поткупување е довршено со самото барање или примање подарок, ветување за подарок или друга корист, а самото извршување незаконито дејство не влегува во законското битие.⁹² Кај правото активно поткупување дејствието на сторителот претставува поттикнување и за делото поткуп, но и за злоупотребата на службената должност. Многу е значајна дистинкцијата меѓу пасивното поткупување и активното, со тоа што кај пасивното поткупување службеното лице го прима поткупот без некаква обврска за злоупотреба на положбата, а, пак, кај активното поткупување сторителот секогаш смета дека за давањето поткуп ќе му биде вратена соодветна противуслуга.⁹³

2.1.10. Давање награда за противзаконито влијание (чл.358-а)

Оваа важна инкриминација која претставува посебен облик на корупција е воведена заради заштита на законското и непристрасното работење на службените задачи кои можат да бидат повредени и (спречени) од разните надворешни влијанија. Она што е еклатантно важно за оваа инкриминација е дека и меѓународните конвенции за спречување на корупцијата го предвидуваат и бараат облигаторно од државите потписнички да го предвидуваат и да го применуваат оваа коруптивно кривично дело.

Според објектот на заштита на оваа инкриминација, можеме да заклучиме дека станува збор за достоинста и угледот на службеното овластување на одговорното лице, поради која наместо да се врши во општ интерес, се приватизира и станува извор на лична корист за сторителот или другото лице. Според дејствието на извршување, станува збор за давање награда или друга корист на лице кое, со искористување на своето влијание, треба да влијае да се изврши законито службено дејствие. Имено, наградата, односно подарокот може да се состои во плаќање, ветување или нудење материјални или нематеријални средства. Влијанието може да се состои во барање, интервенирање, поттикнување или друго дејствие со кое може да се предизвика кај службеното лице одлука за извршување на службеното дејствие.⁹⁴ Ова кривично дело може да се изврши од кое било лице и само

⁹²Владо Камбовски, *op.cit.*, 1076.

⁹³*Ibid.*

⁹⁴Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 492.

со умисла, односно потполна свест на сторителот во давањето, ветувањето или, пак, нудењето некаква корист на посредникот.

Во нашава држава, за жал, појавата на надворешните интервенции од влијателните лица еноормно е застапена, и тоа до таква мера што кај обичните луѓе и кај јавноста овој факт е ноторен. Инкриминацијата во Кривичниот законик законски добро е поставена, но би требало да имаме и други мерки и средства за справување со овој штетен општествен феномен, во смисла на подлабоко и сериозно инспектирање од државните органи.

Покрај сличностите со делото давање поткуп постојат и разлики, а тоа се огледа во тоа што кај оваа инкриминација поткупот не се дава директно или индиректно на службеното лице, кое го презема службеното дејствие, туку на посредникот. Ако користа е наменета и за службеното лице, ќе станува збор за делото давање поткуп. Посредникот одговара за делото примање награда за противзаконито влијание или за делото давање поткуп, ако своето влијание врз службеното лице го остварува со давање, ветување или нудење подарок или друга корист за да изврши определено службено дејствие.⁹⁵

Според пропишаните казни, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од една до три години, за правото противзаконито влијание имаме затворска казна од една до пет години. За потешкиот облик на делото, кога имаме покренување и водење кривична постапка против определено лице, е предвидено затворска казна од три до пет години. Парична казна или казна затвор до три години имаме кога станува збор за посебниот облик на делото, а тоа е кога на друг директно или индиректно ќе му се даде награда, подарок или друга корист или ветување или понуда за таква корист, за него или за трето лице, при што со искористување на своето реално или претпоставено влијание, службената или општествената положба и углед, бара, интервенира, поттикнува или на друг начин влијае кај одговорно лице, одговорно лице во странско правно лице што врши дејност во земјата или, пак, лице кое врши работи од јавен интерес да изврши или да не изврши дејствие што е спротивно на неговата должност. Во Кривичниот законик кај оваа инкриминација е предвидено и факултативно ослободување од казна, кога сторителот го пријавува лицето што требало противзаконито да посредува пред да биде откриено или пред да дознае дека е откриено.⁹⁶

⁹⁵Ibid., 493.

⁹⁶Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 358-а, став 1-5.

2.1.11. Примање награда за противзаконито влијание (чл.359)

Кај оваа инкриминација, која е многу блиска со делото поткупување, неправото се гледа во самото посредување, незаконито влијание со искористување на посебната службена или општествена положба. Основното битие на делото се состои во примањето награда, подарок или некаква друга корист или, пак, ветување, односно понуда за таквата корист за себе или за трето лице, при што со искористување на своето реално или претпоставено влијание, службена или општествена положба и углед, бара, интервенира, поттикнува или на друг начин влијае да се изврши службено дејствие што морало да се изврши или да не се изврши што не смеело да се изврши.⁹⁷

Дејствието на извршување на оваа инкриминација се гледа во самото директно или индиректно примање некаква награда или друг вид корист сè со цел посредување да се изврши или да не се изврши службено дејствие што морало да се изврши или да не се изврши дејствие што не смеело да се изврши. Имено, кај оваа инкриминација влијанието дали е реално или, пак, претпоставено се врши со искористување на службената или на општествената положба и углед на сторителот. Во првиот случај станува збор за злоупотреба на службената положба на сторителот кој влијае врз службеното лице кое му е подредено или со кое е во определен друг службен или близок однос. Во вториот случај искористувањето на општествената положба и углед подразбира злоупотреба на фактичката моќ што ја има сторителот, на пр. како шеф или функционер на некоја партија, истакната јавна личност и сл.⁹⁸ Според субјективното битие на делото, и тука како и за претходното кривично дело се бара умислата за да постои кривична одговорност.

Според пропишаните законски казни, за основното дело и за влијанието за извршување незаконито службено дејствие е предвидена казна затвор од една до три години. Доколку, пак, ова дело е сторено во врска со покренување или водење кривична постапка против определено лице, сторителот ќе се казни со затвор од една до пет години. За посебните облици на делото се предвидени затворски казни од една до пет години, а, пак, за потешкиот облик е предвидено казна затвор од една до десет години.⁹⁹

⁹⁷Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, 494.

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 359, ст.1-8.

2.1.12. Противправно стекнување и прикривање имот (чл.359-а)

Основното битие на оваа инкриминација е законската должност на службените лица за пријавување на својата имотна состојба. Кривичното дело се врши од службеното лице или, пак, одговорното лице во јавното претпријатие, јавна установа или друго правно лице што располага со државен капитал, кое ги повредува законските обврски за пријавување на имотната состојба или на нејзината промена во смисла на давање непотполни, неточни или лажни податоци и факти за личната имотна состојба или, пак, за имотната состојба на членовите на семејството. Дејствието на извршување како важен елемент на оваа инкриминација се согледува во лажното и неточното давање податоци за личната имотна состојба или за нејзината промена, односно лажното пријавување може да се однесува и за членовите на неговото семејство, која имотна состојба ги надминува во значителна вредност неговите законски приходи. Имено, треба да се нагласи фактот дека за ова кривично дело, односно за ваквата инкриминација, има национална и меѓународна поддршка. Националната се согледува во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси,¹⁰⁰ а, пак, меѓународната основа во Конвенцијата на ООН за спречување на корупцијата.¹⁰¹ Како и во поголемиот број на делата од оваа област, така и кај оваа инкриминација, субјективното битие е умислено, што значи неправото на делото се состои во свесното давање лажни и непотполни податоци и факти за имотната состојба на сторителот.

Што се однесува до рамката на казните, за основното дело и за прикривање на незаконскиот стекнат имот, законот предвидува парични казни и казни затвор од шест месеци до пет години. За потешкиот облик на делото, доколку е сторено во однос на имот кој во големи размери ги надминува неговите законски приходи, е предвидена затворска казна од една до осум години и парична казна. Неказнување на сторителот законот предвидува доколку се дава прифатливо образложение за потеклото на имотот. Доколку, пак, остварениот имот ги надминува приходите што сторителот законски ги остварува и за кои дал лажни и неточни податоци се конфискува, и тоа не само од сторителот туку и од

¹⁰⁰Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Сл.весник на РМ, бр.12/2019).

¹⁰¹Владо Камбовски, *op.cit.*, стр.1083.

членовите на неговото семејство без очигледно давање некаков противнадоместок што би одговарало на неговата законска вредност.¹⁰²

2.1.13. Оддавање службена тајна (чл.360)

Објективното битие на делото се гледа во сигурноста и доверливоста на податоците што претставуваат службена тајна. Инкриминацијата има многу значајни и важни елементи за правилно и конструктивно работење во службата. Неправото на ова дело се гледа во незаконското оддавање податоци на јавноста или на некое лице кое се јавува како субјект на правото, а може да биде физичко или правно лице, и со тоа се доведува во прашање правилното и ефикасното функционирање на службата. Сторувањето на ова кривично дело не е штетно само за службата директно, туку и за самото општество и државата.

Концептот „службена тајна“ е определен во став 4, според кој како службена тајна се сметаат податоците или документите што со закон, со друг пропис или со одлука на надлежниот орган донесени врз основа на закон се прогласени како службена тајна и чие откривање има или може да има штетни последици за службата.¹⁰³

Дејствието на извршување се состои во соопштување, предавање или, пак, на некаков друг начин правење достапни на јавноста или на лице податоците што претставуваат службена тајна. Ова дело може да биде сторено со умисла и со небрежност.

За основниот облик на делото каде што на јавноста или на неповиканото лице се соопштува, предава или на друг начин се прават достапни податоците што претставуваат службена тајна, е предвидено казна затвор од три месеци до пет години. Казна затвор од најмалку една година е предвидена за потешкиот облик на делото, доколку е сторено од користољубие или, пак, заради користење на податоците во странство. Доколку делото е сторено од небрежност, тогаш сторителот се казнува парично или со затвор до три години.¹⁰⁴

Треба да се има предвид дека службената тајна е различна од класифицирана информација и не е предмет на регулирање на Законот за класифицирани информации.

¹⁰² Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 359-а, став 1-6.

¹⁰³ *Ibid.*, чл. 360, ст. 4.

¹⁰⁴ *Ibid.*, чл.360, ст.1-3.

2.1.14. Злоупотреба на државна, службена или воена тајна (чл.360-а)

Објектот на заштита на оваа инкриминација се гледа во доверливите податоци што претставуваат државна, службена или воена тајна. Неправото на ова кривично дело се гледа во свесното искористување на податоците што претставуваат државна, службена или, пак, воена тајна. Дејствието на извршување се однесува во искористувањето на податоците што претставуваат државна, службена или воена тајна од службеното лице со намера за прибавување за себе или за друг некаква корист или за нанесување штета на друг. Значи, според субјективниот елемент, за да постои делото треба службеното лице да биде свесно и да има намера за искористување на горенаведените податоци. Она што е значајно за оваа инкриминација е тоа што како извршител може да се јави службеното лице и лицето по престанокот на службата. Со оглед на пропишаните законски казни, за основниот облик на делото имаме затворска казна од три месеци до пет години.¹⁰⁵

Сепак, во поглед на оваа инкриминација постои проблем, поради нејзината опсолетност, односно таа е реликт од периодот кога наместо степените на класификација: државна тајна, строго доверливо, доверливо и интерно, постоеја горенаведените облици на тајни, односно доверливи податоци. Оттука, таа денес практично е неупотреблива и е потребно усогласување на Кривичниот законик со регулативата за класифицирани информации.

2.1.15. Фалсификување службена исправа (чл.361)

Ова сериозно кривично дело има не само кривично-правни, туку и општествено-морални елементи, односно со неговото сторување се прекршуваат и законски вметнатите норми, и оние човечките, суштествено-моралните елементи. Ова подразбира дека овој облик на делото не е штетен само за службата, туку и за целото општество. Службеното лице кое се јавува како сторител однапред свесно знае дека со незаконската фалсификувана исправа со пречекорување на човековите морални и етички елементи прави нешто што законот не го дозволува, а тука се повредува директно службата со нејзиното нормално функционирање, но и граѓаните и целото општество.

Делото е поврзано и има слични елементи со кривичното дело фалсификување исправа од групата кривични дела против правниот сообраќај, но она што го прави

¹⁰⁵ Ibid., чл.360-а.

различно е тоа што кај оваа инкриминација како сторител се јавува службеното лице или одговорното лице во правното лице, а, пак, кај фалсификување исправа, како извршител може да се јави кое било лице како субјект на правото.

Имено, според авторите Петровиќ и Јовашевиќ, оваа инкриминација претставува облик на интелектуално фалсификување затоа што документот не е лажен во однос на лицето определено како нејзин издавач, туку во однос на содржината што не претставува вистински одраз на волјата на лицето што се потпишало како нејзин издавач.¹⁰⁶

Делото се состои во внесување неистинити податоци во службената исправа, книга или спис или, пак, невнесување некој важен податок или со потпис, односно со службен печат се заверува службена исправа, книга или спис со неистинитата содржина или, пак, со овие дејствија ќе се овозможи правење службена исправа, книга или спис со неистинитата содржина или, пак, сите овие исправи се употребуваат во службата како да се вистинити или ќе се уништат, прикријат или, пак, во поголема мера ќе се оштетат или на друг начин ќе станат неупотребливи.¹⁰⁷

Ова дело може да се изврши во неколку облици, и тоа:¹⁰⁸

- а) со внесувањето неистинити податоци во службена исправа, книга или спис,
- б) со невнесувањето некој важен податок во службена исправа, книга или спис,
- в) со заверувањето со службен печат службена исправа, книга или спис со неистинитата содржина,
- г) овозможување на правење таква исправа со свој потпис или службен печат.

Концептот службена исправа за ова кривично дело подразбира таква исправа издадена од службено лице во вршењето на службата, во форма определена со закон и други прописи, што има значење на доказ за некој факт во службените односи.¹⁰⁹ Под службена книга се подразбира таква книга што ја води определена служба, во која според прописите за работа на таа служба се внесуваат правно релевантни податоци.¹¹⁰ А, пак,

¹⁰⁶Б.Петровиќ, Д.Јовашевиќ, *Кривично (Казнено) право, посебни део*, Сарајево, 2006. стр. 109-113; Драган Јовашевиќ, *Кривично право – посебни део*, (Београд: Досије студио, 2017), стр. 313.

¹⁰⁷*Ibid.*, чл. 361, ст.1,2.

¹⁰⁸*Ibid.*, чл. 361, ст.1; Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *Казнено право – посебен дел* (Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, 2011) стр. 499.

¹⁰⁹Владо Камбовски, Никола Тупанчески, *op.cit.*, стр. 500.

¹¹⁰*Ibid.*

под службен спис се подразбира таков службен акт што настанува при вршењето определено службено дејствие, или, пак, во врска со такво дејствие.¹¹¹

Оваа инкриминација, според субјективниот елемент, е умислена, а тоа значи дека кај службеното лице треба да постои свест за сите облици на извршување на ова кривично дело.

Според пропишаните казни за основниот облик на делото, во КЗМ е предвидена казна затвор од три месеци до пет години. Исто така, и одговорното лице во правното лице кое располага со државен или општествен имот кое ќе стори вакви кривични дела, ќе се казни со казната пропишана за тие дела.¹¹²

Кога станува збор за односот на оваа инкриминација со другите дела може да констатираме дека ова дело со злоупотребата на службената положба, како општо дело нема стек, а, пак, можно е да има стек доколку со фалсификувањето исправа се прикрива претходно извршена злоупотреба, значи ова е релевантно за односот со делото проневера, ако фалсификувањето е преземено за прикривање или олеснување на присвојувањето на она што е објект на дејствието кај кривичното дело проневера. Постои стек и со делото примање поткуп, доколку е примен заради фалсификување исправа, книга или спис. Не се исклучува стекот на ова кривично дело со другите дела што се надвор од оваа глава, на пр. со измамата и со делото помош на сторителот по извршеното кривично дело.¹¹³

2.1.16. Противзаконита наплата и исплата (чл.362)

Станува збор за посебен облик на злоупотреба на службената должност и измама.¹¹⁴

Имено, со ова кривично дело се има за цел законска заштита на граѓаните од злоупотребите што можат да им ги направат службените лица и обидите за овие службени лица строго да се придржуваат на своите овластувања кои се поврзуваат со тоа што можат да наплатат од граѓаните или, пак, тоа што се задолжени да им исплатат или да им предадат ним.¹¹⁵

¹¹¹Ibid.

¹¹²Ibid.,чл. 361, ст.1-3.

¹¹³Владо Камбовски, Никола Тупанчески, op.cit., стр. 501.

¹¹⁴Ibid., 503.

¹¹⁵Ismet Salihu,op.cit., 541.

Објектот на заштита на оваа инкриминација се гледа во службената должност, нејзиното законско, ефикасно и целисходно работење¹¹⁶. Во зависност од елементот на дејствието на извршување кај ова дело имаме два основни облика: противзаконита наплата и противзаконита исплата. Првиот облик се состои во наплата на одреден износ што тој не е должен да го стори или во наплатата на повисок износ од лице кое е должно нешто да плати. Вториот облик е противзаконита исплата на физичкото или одговорното лице во правното лице кое располага со државен или општествен имот, кое при исплатата ќе исплати или ќе предаде помалку отколку што бил должен.¹¹⁷ Како извршител на ова дело може да се јави службено лице или одговорно лице во правното лице кое располага со државен или, пак, општествен имот.

Имено, многу значајно за оваа инкриминација е тоа што наплатата и исплатата се вршат со материјални средства, значи со пари, и тоа овие незаконски наплати и исплати се поврзуваат со даноците, придонесите, разните службени надоместоци и сл.¹¹⁸ Според својата субјективна страна, за да постои оваа инкриминација, делото мора да има умисла. Доколку постои ова дело, законот пропишува парична казна или казна затвор до три години.¹¹⁹

2.1.17. Гонење лице кое не е државјанин на РМ

За делата предвидени во членовите 357, 358 и 359 од КЗМ сторени во странство од лице кое не е државјанин на нашава земја, гонењето се презема по одобрение на јавниот обвинител.¹²⁰

¹¹⁶ Драган Јовашевиќ, *Кривично право – посебни део*, (Београд: Досије студио, 2017), стр. 324.

¹¹⁷ *Ibid.*, 324.

¹¹⁸ Ismet Salihu, *op.cit.*, 542.

¹¹⁹ Никола Тупанчески, *op.cit.*, чл. 362.

¹²⁰ *Ibid.*, чл. 362-а.

ГЛАВА 3.КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО КОМПАРАТИВНОТО ПРАВО

3.1.Албанија

Според законската регулатива на Република Албанија, кривичните дела против службената должност претежно се систематизирани во групата Кривични дела против авторитетот на државата, во прв и во втор дел. Првиот дел се однесува на кривичните дела против државната дејност извршени од граѓаните, а, пак, вториот дел на кривичните дела против државната дејност извршени од државните службеници. Кривичниот законик на Република Албанија ги познава следниве кривични дела против службената должност:¹²¹ спротивставување на работникот кој извршува државна задача или, пак, јавна услуга (чл.235), спротивставување на полицискиот работник во заштита на јавниот ред (чл.236), напади заради извршување на задачата (чл.237), закана за време на извршување на задачата (чл.238), неизвршување наредба од полицискиот работник (чл.242), напади врз членовите на семејството на лицето кое врши службена задача (чл.243), активна корупција на лицата кои извршуваат јавни функции (чл.244), активна корупција на странските јавни службеници (чл.244 а), активна корупција на високите државни и локални функционери (чл.245), незаконско влијание спрема лицата кои извршуваат јавни функции (чл.245/1), присвојување на звањето или на службената задача (чл.246), извршување на професијата на сметководствениот експерт и на општествената ревизија без да биде регистриран (чл.246 а), неправилно носење на униформата (чл.247), злоупотреба на задачата (чл.248), давање спротивно законот на пензии или други придобивки од социјалното осигурување (чл.248 а), вршење на функцијата и по нејзиното завршување (чл.249), извршување арбитрарни активности (чл.250), преземање мерки за прекинување на незаконската состојба (чл.251), задржување во затвор без одлука (чл.252), повреда на еднаквоста на граѓаните (чл.253), повреда на неповредливоста на домот (чл.254), спречување и нарушување на тајноста на писмата (чл.255), злоупотреба на придонесите дадени од државата (чл.256), незаконско стекнување интереси (чл.257), одбивање да се пријави, да не се декларира, да се прикрие или лажно да се открие имотот, интересите на избраните

¹²¹Kodi penal i Republikës së Shqipërisë, (Gazeta Zyrtare, nr. 7895, Janar, 2016).

лица и јавните службеници или кое било друго лице кое има законска обврска да пријави (чл.257 а), повреда на еднаквоста на учесниците на тендери или јавни аукции (чл.258), пасивна корупција на лицата кои извршуваат јавни функции (чл.259), пасивна корупција на странските јавни службеници (чл.259 а), пасивна корупција на високите државни и локални функционери (чл.260).

Кај кривичното дело спротивставување на службеникот кој извршува државна задача или, пак, јавна услуга, според објектот на заштита станува збор за законско и доследно почитување и вршење на задачите од работникот, а, пак, објектот на напад е незаконското спречување во вршењето на ваквите работи. За основниот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до шест месеци, а, пак, ако делото е сторено со соучесништво или вршејќи физичко насилство или, пак, е сторено повеќе од еднаш, законот предвидува парична казна или казна затвор до пет години.¹²²

И кај кривичното дело спротивставување на полицискиот работник во заштита на јавниот ред станува збор за незаконското спречување на полицискиот службеник во доследното извршување на својата работа. Според тоа, извршителот се казнува со парична казна или, пак, со казна затвор до една година, а, пак, доколку делото се повторува повеќепати, се врши со насилство или, пак, со соизвршителство тогаш законот предвидува парична казна или казна затвор до седум години.¹²³

Ако има напади или други насилнички дела врз работникот кој извршува некоја службена или државна работа, извршителите се казнуваат со парична казна или со затвор до три години.¹²⁴

Доколку постојат сериозни закани за животот и телото на работникот за време на извршување на некоја службена или државна задача, извршителот се казнува со парична казна или казна затвор до две години.¹²⁵

Со кривичното дело неизвршување наредба од полицискиот работник е предвидено непочитување, непослушност и неизвршување на наредбите кои произлегуваат од

¹²² Ibid., чл.235.

¹²³ Ibid., чл. 236.

¹²⁴ Ibid., чл. 237.

¹²⁵ Ibid., чл. 238.

полицискиот работник при вршење на работите од јавниот ред. Во поглед на казнувањето за овој облик е пропишана парична казна или казна затвор до три месеци.¹²⁶

Доколку има напади или други насилнички дела врз член на семејството на лицето кое извршува некоја службена или државна работа, извршителот се казнува со парична казна или со казна затвор до пет години.¹²⁷

Кај кривичното дело активна корупција на лицата кои вршат јавни функции, дејствието на извршување се состои во ветување, предлагање или во директно и индиректно давање каква било придобивка на лицето кое врши јавна функција заради вршење или неизвршување на некое дејствие што е поврзано за својата работа или функција. Според законот, за овој облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до три години.¹²⁸

И кај следната инкриминација, активна корупција на странските јавни службеници, дејствието на извршување се состои во ветување, предлагање или, пак, во директно/индиректно давање каква било придобивка на странскиот јавен службеник за да изврши или да не изврши некое дејствие кое се поврзува со негова работа или функција. Законот предвидува исто казнување како и за претходното кривично дело, затворска казна од шест месеци до три години.¹²⁹

Дејствието на извршување кај кривичното дело активна корупција на високите државни и локални функционери се состои во ветувањето, предлагањето или во давањето, директно или индиректно, каква било недозволена придобивка на јавните државни и локални функционери за да извршат или да не извршат некое дејствие што се поврзува со нивната задача или, пак, законска функција. Овој облик на делото се казнува со казна затвор од еден до пет години.¹³⁰

Кај кривичното дело незаконско влијание спрема лицата кои извршуваат јавни функции се предвидени два облика, и тоа, првиот облик на оваа инкриминација се состои во ветување, предлагање или во давање, директно или индиректно, каква и да било неправилна придобивка за себе или за други лица, на лицето кое ветува или осигурува дека е во состојба да врши незаконско влијание во извршувањето на задачата или во

¹²⁶Ibid., чл. 242.

¹²⁷Ibid., чл. 243.

¹²⁸Ibid., чл. 244.

¹²⁹Ibid., чл. 244 а.

¹³⁰Ibid., чл. 245.

преземањето на одлуките од лицата кои извршуваат јавни функции, независно дали е реализирано влијанието или настапиле или не настапиле посакуваните последици. А, пак, вториот облик на делото се состои во барање, земање или во директно/индиректно примање каква и да било недозволена придобивка за себе или за друго лице, ветувајќи или обезбедувајќи ја способноста за да изврши незаконско влијание во извршување на задачата од лицата кои извршуваат јавни функции, независно дали е извршено влијание или, пак, настапиле посакуваните последици. Во поглед на законското казнување за првиот облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до три години, а, пак, за вториот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до четири години.¹³¹

Присвојување на звањето или на службената задача придружувано со извршување на дејствијата што му припаѓаат на носителот на насловот или задачата се казнува според законот парично или со затвор до две години. Доколку оваа инкриминација се извршува за профит или, пак, се тангира слободата, достоинството или другите елементарни права на граѓаните, тогаш законот е поригорозен и предвидува парична казна или казна затвор до пет години.¹³²

За кривичното дело извршување на професијата сметководствен експерт и на општествената ревизија без да биде регистриран претходно во централниот регистар на сметководствените експерти, е предвидена парична казна или казна затвор до две години.¹³³

Кај инкриминацијата неправилно носење на униформата, на некој документ или некое обележје, што јасно ја докажуваат особината на еден работник кој извршува некоја службена работа или јавна услуга, придружувано со незаконски активности, се казнува со парична казна или казна затвор до две години. А, пак, законот предвидува парична казна или казна затвор до пет години доколку делото е сторено за профит или, пак, се ограничува слободата, достоинството или другите елементарни права на граѓаните.¹³⁴

Објектот на заштита на кривичното дело злоупотреба на задачата е службената должност, односно нејзиното правилно, благовремено, целисходно, ефикасно и законито

¹³¹ Ibid., чл.245/1, ст.1,2.

¹³² Ibid., чл. 246. ст. 1, 2.

¹³³ Ibid., чл. 246 а.

¹³⁴ Ibid., чл. 247.

вршење. Делото се состои во свесното извршување или неизвршување на дејствијата или пропустите спротивно на законот, што претставува редовно непочитување на задачата од лицето кое извршува јавни функции, и кога нему или на други лица му донеле материјални или нематеријални придобивки и така наштетиле на законските интереси на државата. За овој облик на делото, законот предвидува затворска казна до седум години.¹³⁵

Со извршување на кривичното дело давање пензии или другите придобивки од социјалното осигурување спротивно законот, извршителот се казнува со казна затвор од шест месеци до седум години.¹³⁶

Продолжување на вршење државна функција или јавна услуга од лицето кое има знаење и свесност за нејзиното завршување, претставува кривично дело и тоа се казнува со парична казна или казна затвор до една година.¹³⁷

Вршењето активности или, пак, давањето арбитражни (произволни) наредби од вработен на државна функција или во јавна служба при вршење на своите должности, кои влијаат врз слободата на граѓаните, се казнува со парична казна или казна затвор до седум години.¹³⁸

Неуспехот да се преземаат мерки или да се бара надлежното лице да ја прекине состојбата на беззаконие како резултат на произволен чин што влијае врз слободата на граѓанинот од лицето кому му е доверена јавната функција или јавната служба што доаѓа до негово знаење за состојбата поради функцијата, се казнува со парична казна или со казна затвор до три години.¹³⁹

Кај кривичното дело задржување во затвор без одлука претставува сериозно кривично дело поради фактот што лицето кое издржува казна затвор во пенитенцијарна установа се задржува без никаква законска одлука или, пак, продолжува со издржување на казната и по истекот на предвидениот рок со одлука или со закон. Како сторител се јавува административниот работник на затворот. Според Кривичниот закон, за ова кривично дело е предвидена парична казна или казна затвор до две години.¹⁴⁰

¹³⁵ Ibid., чл. 248.

¹³⁶ Ibid., чл. 248 а.

¹³⁷ Ibid., чл. 249.

¹³⁸ Ibid., чл. 250.

¹³⁹ Ibid., чл. 251.

¹⁴⁰ Ibid., чл. 252.

Кај кривичното дело повреда на еднаквоста на граѓаните, објектот на заштита се состои во заштитата и неповредливоста на елементарните права на граѓаните, недискриминираноста во поглед на полот, етничката припадност, расата, политичките убедувања, верската припадност и сл. Објектот на напад се гледа во тоа што вработениот ги крши и не ги почитува овие права за некаква привилегија или, пак, придобивка. Во поглед на казнувањето за овој облик на делото, е предвидена парична казна или казна затвор до пет години.¹⁴¹

Влегување во дом, без согласност на лицето кое живее во него, од службеното лице освен во случаите кога тоа е дозволено со закон, се казнува со парична казна или до пет години затвор. Кај оваа инкриминација објективното битие се гледа во неповредливоста на домот, а делото е довршено кога службеното лице кое врши некоја државна работа или јавна служба го прекршува ова законско право и без никаква претходна согласност влегува во туѓ дом.¹⁴²

Дејствието на извршување кај кривичното дело спречување и нарушување на тајноста на писмата се гледа во давањетонаредба или во неутрализирањето на писмата или незаконско прислушкување телефонски разговор или друг вид комуникација. Како извршител се јавува вработениот на некоја државна функција или во јавна служба. За основниот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до три години.¹⁴³

Злоупотребата на придонеси, субвенции или финансии обезбедени од државата или од државните институции за употреба на конкретни дела и активности од јавен интерес, се казнува со парична казна или казна затвор до три години.¹⁴⁴

Кај кривичното дело незаконско стекнување интереси станува збор за задржување, чување или, пак, за директно или индиректно стекнување од лицата со државни функции или јавна услуга, на каков било интерес во едно претпријатие или операција каде што во моментот на извршување на дејствието имале задача за надзор, администрирање или за ликвидација. Во поглед на законското казнување за овој облик на инкриминација е предвидена парична казна или казна затвор до четири години.¹⁴⁵

¹⁴¹Ibid., чл. 253.

¹⁴²Ibid., чл. 254.

¹⁴³Ibid., чл. 255.

¹⁴⁴Ibid., чл. 256.

¹⁴⁵Ibid., чл. 257.

Инкриминацијата одбивање да се пријави, да не се декларира, да се прикрие или лажно да се открие имотот, интересите на избраните лица и јавните службеници или кое било друго лице кое има законска обврска да го пријави претставува кривично дело каде што за основниот облик на ова дело е предвидена парична казна или казна затвор до шест месеци, а, пак, за потешкиот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до три години.¹⁴⁶

Кај инкриминацијата повреда на еднаквоста на учесниците на тендери или јавни аукции, дејствието на извршување се состои во извршување од службеното лице на државна функција или на јавна услуга на дејствија во спротивност со законите кои ги регулираат слободата на учество и еднаквоста на граѓаните на тендери или јавни аукции, сè со цел добивање предности и неправилни привилегии за третите лица. За овој облик на делото е предвидена казна затвор до три години.¹⁴⁷

Дејствието на извршување кај кривичното дело пасивна корупција на лицата кои извршуваат јавни функции е барањето, земањето, директно или индиректно, на каква било придобивка или, пак, ветувањето за таквата придобивка, односно примањето или ветувањето за примање каква и да било недозволена понуда. Како извршител се јавува лицето кое врши јавна функција и делото се смета за довршено доколку од горните дејствија извршителот за себе или за друго лице врши или не врши некое дејствие од својата надлежност. За овој сериозен облик на делото, законот предвидува казна затвор од две до осум години.¹⁴⁸

Дејствието на извршување кај кривичното дело пасивна корупција на странските јавни службеници се состои во барањето или примањето, директно или индиректно, на каква било недозволена придобивка или, пак, ветувањето за таквата придобивка. Како извршител се јавува странскиот јавен службеник, службеник на меѓународна јавна организација, член на странско јавно собрание или, пак, член на меѓународно парламентарно собрание. Делото се смета за довршено доколку од горните дејствија извршителите за себе или за други лица вршат или не вршат некое дејствие од својата

¹⁴⁶Ibid.,чл. 257 а, ст.1,2.

¹⁴⁷Ibid.,чл. 258.

¹⁴⁸Ibid.,чл. 259.

надлежност. Според законското казнување, за овој облик на делото е предвидена казна затвор од две до осум години.¹⁴⁹

Кривичното дело пасивна корупција на јавните државни или локални функционери се состои во барањето или, пак, директното и индиректното земање каква било нерегуларна придобивка или, пак, ветувањето за таквата придобивка за себе лично или за трети лица, односно примањето на понудата или ветувањето што доаѓа од нередовната придобивка. Овие незаконски дејствија можат да потекнат од јавните државни или локални функционери. Делото се смета за довршено доколку извршителите за себе или за други лица вршат или не вршат некое дејствие од својата надлежност. Законот за ова дело предвидува сериозна рестриктивна санкција, казна затвор од четири до дванаесет години.¹⁵⁰

3.2. Косово

Во Кривичниот законик на Република Косово во глава триесет и три се инкорпорирани Кривичните дела против службената должност и службената корупција. Кривичниот законик на Република Косово ги познава следниве кривични дела против службената должност и службената корупција:¹⁵¹ злоупотреба на службената положба и авторитет (чл.414), злоупотреба и измама во јавните набавки (чл. 415), злоупотреба на службена информација (чл. 416), конфликт на интереси (чл. 417), проневера во служба (чл. 418), измама во служба (чл. 419), неовластено користење имот (чл. 420), примање поткуп (чл. 421), давање поткуп (чл. 422), давање поткуп на странски службеник или на странски службени лица (чл. 423), вршење влијание (чл. 424), противзаконито издавање судски решенија (чл. 425), оддавање службена тајна (чл. 426), фалсификување службена исправа (чл. 427), противзаконита наплата и исплата (чл. 428), незаконско присвојување имот во случај на претрес или при извршување судска одлука (чл. 429), непријавување или неточно пријавување за богатство, приход, подароци, придобивки и други материјални или финансиски обврски (чл. 430).

¹⁴⁹Ibid.,чл. 259 а.

¹⁵⁰Ibid.,чл. 260.

¹⁵¹Kodi penal i Republikës së Kosovës 06/L-074 (Gazeta Zyrtare, nr. 2/14 Janar, 2019).

Според кривичното дело злоупотреба на службената положба и авторитет, службеното лице кое, искористувајќи ги службеното овластување и авторитетот, ги пречекорува своите овластувања или, пак, не ги исполнува службените задачи за да придобие некаква корист за себе или за друго лице или да предизвика штета на друго лице или, пак, кршење на правата на друго лице, ќе се казни со затвор од една до осум години.¹⁵² Во врска со претходниот став, се предвидени парична казна и казна затвор од три до 10 години за пречекорување на износот од 5.000 евра.¹⁵³

Имено, злоупотребата на службената должност опфаќа, но не се ограничува, на следниве ситуации: свесно кршење на законот во врска со должностите или вработувањето на службеникот; намерно неисполнување која било од потребните обврски пропишани со закон; прифаќање подарок, такса или предност од кој било вид како резултат на извршување службена должност, освен ако со закон не е дозволено прифаќање подарок, такса или предност; злоупотреба на имотот на државата, услугите или персоналот или каков било друг вреден имот што припаѓа на владата, кој паднал во грижа или поседување на службеникот како резултат на неговата/нејзината должност или работа; намерно подложување на друго лице на лошо постапување или апсење, притвор, контрола, одземање, отстранување, процена или оптоварување што се знае дека е незаконско; намерно забранување или спречување друг да вежба или да ужива некое право, привилегија, моќ или правен имунитет.¹⁵⁴

Кај кривичното дело злоупотреба и измама во јавните набавки за основниот облик на делото се предвидени парична казна и казна затвор до пет години, со иста казна се казнува и одговорното лице или кое било друго лице кое намерно кршејќи ги постапките и правилата за јавни набавки, не ги исполнува задачите кои произлегуваат од договорот за јавни набавки сè со цел профитирање за себе или предизвикување буџетска штета. Ако со делото е предизвикана значителна имотна корист, во износ од над 5.000 евра, законодавецот предвидува парична казна и казна затвор од една до осум години.¹⁵⁵

За кривичното дело злоупотреба на службена информација, службеното лице кое злоупотребува некаква службена информација за да добие за себе или за друг некаква

¹⁵² Ibid., чл. 414, ст.1.

¹⁵³ Ibid., чл. 414, ст. 2.

¹⁵⁴ Ibid., чл. 414, ст. 3

¹⁵⁵ Ibid., чл. 415, ст. 1-3.

предност што не му припаѓа, ќе се казни со парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години. Доколку службената информација се однесува за некакво дејство од јавните набавки или јавна лицитација, се предвидени парична казна и казна затвор од две до осум години. Доколку со делото е предизвикана значителна имотна корист, која го надминува износот од 50.000 евра, за извршителот се предвидени парична казна и казна затвор од три до дванаесет години.¹⁵⁶

Кај кривичното дело судир на интереси, за основниот облик на делото, доколку службеното лице учествува лично во некоја службена ситуација за која знаело или требало да знае дека тој или таа, некој негов или нејзин семеен член, или, пак, некое правно лице поврзано со нив, што има финансиски интерес исто така учествува, се казнува со парична казна и казна затвор до три години. Ако службеното прашање се однесува на некакво дејствие од јавните набавки или јавна лицитација, извршителот се казнува со казна затвор од една до пет години.¹⁵⁷

За основниот облик на делото проневера во служба, законодавецот предвидува парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години. Доколку со делото е предизвикана имотна штета во износ што надминува 5.000 евра, извршителот се казнува со парична казна и казна затвор од една до осум години. Ако со кривичното дело од претходниот став е предизвикана значителна имотна корист или штета што го надминува износот од 50.000 евра, извршителот се казнува со парична казна и казна затвор од три до дванаесет години.¹⁵⁸

Кај кривичното дело измама во служба, дејствието на извршување се состои во создавање, користење или лажно презентирање на извештајот за сметка или на друг начин се доведува во заблуда лицето овластено да изврши плаќање или незаконско пренесување пари, имот или други права, за нелегално добивање материјална корист лично или за друго лице. Како сторител може да се јави службено лице, а, пак, во поглед на казнувањето за основното дело се предвидени парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години, за потешкиот облик на делото се предвидени парична казна и казна затвор од една до осум години. Доколку со делото е предизвикана значителна имотна корист во износ што надминува 5.000 евра, се предвидени парична казна и казна затвор од

¹⁵⁶Ibid., чл. 416, ст. 1, 2, 4.

¹⁵⁷Ibid., чл. 417, ст. 1, 2.

¹⁵⁸Ibid., чл. 418, ст. 1-3.

една до осум години, односно парична казна и казна затвор од три до дванаесет години, ако износот на имотната корист надминува 50.000 евра.¹⁵⁹

За неовластеното користење имот, како следно кривично дело од областа на службената должност, се предвидени парична казна и казна затвор до три години за кое било лице кое, без овластување, користи пари, хартии од вредност или друг подвижен имот што му е доверен на работното место.¹⁶⁰

Кај кривичното дело примање поткуп, дејствието на извршување се состои во директното или индиректното барање или прифаќање подарок или корист за себе или за друго лице, или оној кој прифаќа понуда или ветување за таков подарок или корист. Како сторител на ова сериозно кривично дело може да се јави службеното лице или странското службено лице или, пак, странскиот јавен службеник. Во рамките на казните за основното дело се предвидени парична казна и казна затвор од една до осум години. За потешкото дело, парична казна и казна затвор од три до дванаесет години, а, пак, доколку со делото е предизвикана значителна имотна корист во износ што надминува 15.000 евра, се предвидени парична казна и казна затвор од пет до петнаесет години.¹⁶¹

За разлика од примањето поткуп, кај кривичното дело давање поткуп, дејствието на извршување се состои во директното или индиректното ветување, нудење или давање неразумен подарок или друга корист на службеното лице, со единствена цел тој да постапи или да не постапи во согласност со својата службена должност. Како сторител може да се јави кое било лице кое дава, ветува или нуди некаков поткуп на службеното лице. За основното дело се предвидени парична казна и казна затвор до пет години. За потешкиот облик на делото, парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години. Доколку со делото е предизвикана значителна имотна корист во износ што го надминува износот од 15.000 евра, извршителот се казнува со парична казна и казна затвор од една до осум години. Со законот се предвидува и ослободување од казна, доколку извршителот дал подарок или овозможил друга корист по барање на службеното лице и случајот го пријавил пред започнувањето на кривичната постапка.¹⁶²

¹⁵⁹Ibid., чл. 419, ст. 1-4.

¹⁶⁰ Ibid., чл.420.

¹⁶¹Ibid., чл. 421, ст. 1-3.

¹⁶²Ibid., чл. 422, ст. 1-4.

Законодавецот предвидува и кривично дело давање поткуп на странски службеник или на странски службени лица, при што и за ова кривично дело постојат слични елементи како и за претходното дело давање поткуп. Само кај пропишаните казни се предвидени разлики во нивното изрекување. Кај ова кривично дело за основниот облик се предвидени парична казна и казна затвор од една до осум години. За потешкиот облик на делото се предвидени парична казна и казна затвор од три до дванаесет години. Доколку со делото е остварена добивка во износ што надминува 15.000 евра, за извршителот се предвидени парична казна и казна затвор од три до дванаесет години. Во законот е предвидена и конфискација на подарокот и на примената, односно понудената добивка.¹⁶³

Кај кривичното дело вршење влијание, секој кој директно или индиректно бара или прифаќа подарок или корист за себе или за друго лице, или прифаќа понуда или ветување за таков подарок или за таква корист, со тврдење дека тој или таа е во состојба да изврши неправедно влијание врз донесувањето одлуки на службеното лице, странски јавен службеник или странски службеник, независно дали се остварува влијанието или не, или дали наводното влијание доведува до предвиден исход, се предвидени парична казна и казна затвор од една до осум години. За потешкиот облик на ова дело, се предвидени парична казна и казна затвор од шест месеци до осум години. Според овој закон, подарокот или примената, односно понудената добивка се конфискува.¹⁶⁴

Кај кривичното дело противзаконито издавање судски решенија, дејствието на извршување се состои во незаконското издавање судски решенија за добивање противзаконита корист или за предизвикување штета на друго лице. Како сторител на ова дело се јавува судијата. Во поглед на казните за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години.¹⁶⁵

Дејствието на извршување на кривичното дело оддавање службена тајна се состои во неовластеното соопштување, доставување или на друг начин правење достапна некоја информација на друго лице што претставува службена тајна или, пак, обезбедување таква информација за пренесување на некое неовластено лице. Како извршител се јавува службеното лице. Под изразот службена тајна се подразбираат информациите или документите објавени како службена тајна со закон, други одредби или, пак, со одлука на

¹⁶³ Ibid., чл.423, ст.1-4.

¹⁶⁴ Ibid., чл. 424, ст. 1-3.

¹⁶⁵ Ibid., чл. 425.

надлежен орган, и чие нивно оддавање може да предизвика сериозни последици. Во поглед на казните за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до три години. Парична казна и казна затвор од една до десет години се предвидени за потешкиот облик на делото, односно за лична придобивка или за користење на информацијата надвор од земјата. Ова дело може да се стори и од небрежност, и во таквиот случај законот предвидува парична казна и казна затвор до три години.¹⁶⁶

За кривичното дело фалсификување службена исправа, за основниот облик на делото, ако службеното лице во службената исправа, во регистар или службена белешка запишува лажни податоци или не ги обележува потребните податоци или со негов потпис или службен печат го потврдува службениот документ, регистарот или службената белешка која содржи лажни податоци или овозможува составување ваков документ, регистар или документ со лажна содржина, е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години.¹⁶⁷

Кај кривичното дело противзаконита наплата и исплата, за основниот облик на делото, за службеното лице е предвидено парична казна и казна затвор до три години. Ако, пак, износот на уплатата или пратката го надминува износот од 15.000 евра, службеното лице се казнува со затворска казна до три години. Според косовскиот Кривичен законик и обидот за ова кривично дело е казнив.¹⁶⁸

Со кривичното дело незаконско присвојување имот во случај на претрес или извршување судска одлука се подразбира онаа правна ситуација кога службеното лице при претрес на простории, лице или при извршување судска одлука се стекнува со подвижен имот, добива материјална корист за себе или за друго лице. За ова дело е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години.¹⁶⁹

Кај кривичното дело непријавување или неточно пријавување богатство, приходи, подароци, придобивки и други материјални или финансиски обврски, дејствието на извршување се состои во противзаконитото неизвестување или, пак, во погрешното известување за богатство, приходи, подароци, придобивки и за други материјални или финансиски обврски. Како извршител може да се јави кое било лице. За основниот облик

¹⁶⁶ Ibid., чл.426, ст. 1,2,3,5.

¹⁶⁷ Ibid., чл.427, ст. 1.

¹⁶⁸ Ibid., чл.428, ст. 1-3.

¹⁶⁹ Ibid., чл.429.

на делото се предвидени парична казна и казна затвор до три години, за потешкиот облик парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години. Непријавеното или погрешно претставената вредност на имотот, приходот, подароците или другата материјална корист, според законот, се конфискува.¹⁷⁰

3.3. Србија

Според српското законодавство, овие кривични дела претежно се систематизирани во групата Кривични дела против службената должност во глава триесет и три. Кривичниот законик на Република Србија ги познава следниве кривични дела против службената должност:¹⁷¹ злоупотреба на службената положба (чл. 359), кршење на законот од судии, јавни обвинители и нивни заменици (чл. 360), несовесно работење во служба (чл. 361), противзаконита наплата и исплата (чл. 362), неправилно користење на буџетските средства (чл. 362 а), измама во службата (чл. 363), проневера (чл. 364), послужување (чл. 365), влијание во посредување (чл. 366), примање поткуп (чл. 367), давање поткуп (чл. 368), оддавање службена тајна (чл. 369).

Кај кривичното дело злоупотреба на службената положба, според дејствието на извршување, постојат три облици, и тоа:¹⁷²

-искористување на службената положба и овластување, поточно во преземање определено дејствие со искористувањето на таа положба или на тоа овластување,

-пречекорување на границите на службеното овластување,

-неизвршување на службената должност.

Објектот на заштита на ова кривично дело е законитото вршење на службената дејност.¹⁷³

Како сторител на ова дело може да се јави службеното лице. Во поглед на казнувањето за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години. Ако со ова дело е прибавена имотна корист во износ од над 450.000

¹⁷⁰ Ibid., чл. 430, ст. 1-3.

¹⁷¹ Krivichni zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)

¹⁷² Ibid., чл. 359, ст. 1.

¹⁷³ Драган Јовашевиќ, op.cit., стр. 320.

динари, извршителот се казнува со затворска казна од една до осум години, односно со затворска казна од две до дванаесет години, ако износот на имотната корист надминува 1.500.000 динари.¹⁷⁴

Кај кривичното дело кршење на законот од судии, јавни обвинители и нивни заменици, многу е јасно дека како извршители се јавуваат овие лица, а, пак, дејствието на извршување се состои во донесувањето незаконски акти или на друг начин на непочитување на законот, сè со цел некому да прибават имотна корист или да нанесат на некаква штета. Според објектот на заштита, станува збор за судска или јавнообвинителска должност. И кај ова кривично дело во поглед на казнувањето, законот предвидува исти затворски казни како и за претходното кривично дело, што значи казна затвор од шест месеци до пет години за основниот облик на ова кривично дело, а, пак, за потешкиот облик, доколку постои прибавена имотна корист во износ од над 450.000 динари, е предвидена затворска казна од една до осум години, и казна затвор од две до дванаесет години доколку износот надминува 1.500.000 динари.¹⁷⁵

Објектот на заштита кај кривичното дело несовесно работење во службата се состои од општиот интерес за законито и совесно вршење на службената должност, што може да биде повреден со несовесно, негрижливо и со небрежно постапување на службеното лице и на одговорното лице во правното лице. Ако службеното лице со кршење на законите, другите прописи или општите акти, ја пропушта должноста за надзор или, пак, на друг начин несовесно постапува во вршење на службата, и ако бил свесен, односно должен да биде свесен дека може да настапи тешка повреда на правото или имотна штета на друго лице што во износ надминува 450.000 динари, ќе се казни со парична казна или казна затвор до три години. Доколку со ова дело настапи повреда или имотна штета на друго лице во износ од над 1.500.000 динари, извршителот ќе се казни со казна затвор од шест месеци до пет години. Како извршител на ова кривично дело не може да се јави само службеното лице, туку законот ја предвидува и можноста за казнување и на одговорното лице во правното лице.¹⁷⁶

¹⁷⁴Krivicni zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019), чл.359, ст.1-3.

¹⁷⁵Ibid., чл. 360, ст. 1-3.

¹⁷⁶Ibid., чл. 361, ст. 1-3.

Во зависност од елементот на дејствието на извршување кај кривичното дело противзаконита наплата и исплата, постојат два основни облика: противзаконита наплата и противзаконита исплата. Објект на заштита на ова дело е незаконски стекнатата имотна корист. Како сторител на делото се јавува службеното лице. За основниот облик на делото, ако службеното лице од некого наплатува нешто што не би требало да плати или, пак, наплатува повеќе од што е должен да плати, или при исплатата или предавањето на предметите не исплати, помалку исплатува, односно не предава или помалку предава, ќе се казни со парична казна или казна затвор до три години.¹⁷⁷

Кај кривичното дело неправилно користење на буџетските средства како извршител се јавува одговорното лице во правното лице, а, пак, дејствието на извршување се состои во одобрување на плаќање расходи на штета на буџетот во износ од над 1 милион динари. За овој облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до една година.¹⁷⁸

Кај кривичното дело измама во службата, дејствието на извршување се состои во прибавување противправна имотна корист со поднесување лажна пресметка или, пак, на друг начин да се доведе во заблуда овластеното лице да изврши незаконска исплата. Како сторител се јавува службеното или одговорното лице. Законот предвидува за основниот облик на делото парична казна и казна затвор од шест месеци до пет години. Ако со делото е прибавена имотна корист во износ што надминува 450.000 динари, следува парична казна и казна затвор од една до осум години, а, пак, ако износот на имотната корист надминува 1.500.000 динари, тогаш законот предвидува порестриктивна казна, парична и затворска од две до дванаесет години.¹⁷⁹

Кај кривичното дело проневера, секој кој со намера за себе или за друг прибави некоја имотна корист, присвојува пари, хартии од вредност или, пак, други подвижни предмети кои му се доверени во службата или на друг државен орган или субјект што не се занимава со економска дејност, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години. А, пак, ако со делото е прибавена имотна корист што го надминува износот од над 450.000 динари, е предвидена затворска казна од една до осум години, односно од две до

¹⁷⁷Krivični zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019),чл. 362.

¹⁷⁸Ibid., чл. 362 а.

¹⁷⁹Ibid., чл. 363, ст. 1-3.

дванаесет години за најтешкиот облик на делото, со пречекорен износ од над 1.500.000 динари.¹⁸⁰

Објект на заштита кај кривичното дело послужување е доверениот имот во вршењето на службата, а, пак, како објект на напад се јавуваат пари, хартии од вредност и други предмети.¹⁸¹ Со кривичното дело послужување секој кој се послужува со пари, хартии од вредност или, пак, со други подвижни предмети кои му се доверени во службата или на друг државен орган или субјект што не се занимава со економска дејност или, пак, овие предмети ги дава неовластено на друго лице во послужување, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.¹⁸²

Кај кривичното дело влијание во посредување според дејствието на извршување постојат следниве облици:

-барање или примање подарок или друга корист за себе или за друго лице, директно или преку трето лице да се посредува во извршувањето или неизвршувањето некоја службена работа со искористување на службената позиција или на претпоставеното влијание,¹⁸³

-директно или преку трето лице ветување, понуда или давање подарок или друга корист да се посредува во извршувањето или неизвршувањето некоја службена работа со искористување на службената позиција или на претпоставеното влијание,¹⁸⁴

-со искористување на службената позиција или на претпоставеното влијание се посредува во извршувањето некоја службена работа што не би смеела да се изврши или, пак, да не се изврши некоја службена работа која би се морала да се изврши,¹⁸⁵

-директно или преку трето лице ветување, понуда или давање подарок или друга корист да се посредува во извршувањето некоја службена работа која не би се смеело да се изврши или да не се изврши службена работа што би морало да се изврши со искористување на службената позиција или на претпоставеното влијание.¹⁸⁶

¹⁸⁰Ibid., чл. 364, ст.1-3.

¹⁸¹Драган Јовашевиќ, *op.cit.*, стр. 327.

¹⁸²Krivični zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019),чл. 365.

¹⁸³Ibid., чл. 366, ст. 1.

¹⁸⁴Ibid., чл. 366, ст. 2.

¹⁸⁵Ibid., чл. 366, ст. 3.

¹⁸⁶Ibid., чл. 366, ст. 4.

Кога станува збор за предвидените законски казни за ова кривично дело, кај основниот облик е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години, за вториот облик на делото казна затвор до три години, за третиот облик е предвидена казна затвор од една до осум години, за четвртиот облик казна затвор од шест месеци до пет години. Законот предвидува исто казнување и за странското службено лице. За подарокот и имотната корист следува конфискација.¹⁸⁷

Објектот на заштита кај кривичното дело примање поткуп се состои во законитото, ефективното и непристрасното извршување на службената должност, а, пак, како објект на напад се јавува подарокот или другата корист.¹⁸⁸ Дејствието на извршување на ова сериозно кривично дело се состои во три алтернативни активности, и тоа: 1) во барање, 2) примање и 3) примање ветување.¹⁸⁹ Како сторител на ова дело може да се јави службеното лице, странското службено лице или одговорното лице во правното лице. Делото примање поткуп се состои во директното или индиректното барање или примање подарок или друга корист или, пак, во примањето ветување за подарок или за друга корист од службеното, странското службено лице или одговорното лице во правното лице, во рамките на своите службени овластувања или во врска со своите службени овластувања, да извршат службена работа која не би смееле да ја извршат или да не извршат службена работа која би морале да ја извршат, односно да извршат службена работа која би морало да се изврши или да не извршат службена работа која не би смеело да се изврши, како и барање или примање подарок или друга корист после извршување или неизвршување некоја од наведените службени работи.¹⁹⁰ Во поглед на казнувањето за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од две до дванаесет години, во став 2 од овој член е предвидена казна затвор две до осум години, а, пак, кога станува збор за извршување на ова дело во врска со откривањето на кривичното дело, поведување или водење кривична постапка, изрекување или извршување кривична санкција, тогаш законот предвидува затворска казна од три до петнаесет години. Во поглед на казнувањето, не само службеното лице

¹⁸⁷Ibid., чл. 366, ст. 1-7.

¹⁸⁸Драган Јовашевиќ, op.cit., стр. 328.

¹⁸⁹Ibid.

¹⁹⁰Ibid.

туку и странското службено лице и одговорното лице во правното лице подлежат под исти законски казни.¹⁹¹

Дејствието на извршување кај делото давање поткуп се состои во правење, понуда или ветување подарок или друга корист на службеното лице, странското службено лице или одговорното лице во правното лице кои не извршуваат економска дејност, со цел службеното лице во рамките на своите службени овластувања или во врска со своите службени овластувања да изврши службена работа која не би смеело да се изврши или да не изврши службена работа која би морало да ја изврши, односно да изврши службена работа која би морало да ја изврши или да не ја изврши службена работа која не би смеело да ја изврши или во посредување при ваквото поткупување на службеното, странското службено или одговорното лице во правното лице.¹⁹² За разлика од претходното кривично дело, кај давањето поткуп, како извршител може да се јави кое било лице.¹⁹³ Во поглед на законското казнување, за основниот облик на делото, односно за правото активно поткупување е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, за вториот облик, за неправото активно поткупување и за посредување во поткупување е предвидена казна затвор до три години. Полесен облик на делото постои кога сторителот на делото го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна.¹⁹⁴

Кај последното кривично дело од областа на службената должност, оддавање службена тајна, дејствието на извршување се состои во неовластеното соопштување, предавање, правење достапни на друг начин или, пак, во прибавувањето на податоците со намера за предавање на неовластеното лице. Како извршител на делото се јавува службеното лице или лицето на кое му престанало статусот на службено лице. Во поглед на казнувањето, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, а, пак, за потешкиот облик казна затвор од една до осум години.¹⁹⁵

¹⁹¹ Kривичni zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019), чл. 367, ст. 1-6.

¹⁹² Драган Јовашевиќ, *Кривична дела корупције*, Београд, 2009; Драган Јовашевиќ, *Кривично право-посебни део*, (Београд: Досије студио, 2017), стр. 330.

¹⁹³ Ibid., стр. 332.

¹⁹⁴ Kривичni zakonik Republike Srbije ("Sl.glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019), чл. 368, ст.1-4.

¹⁹⁵ Ibid., чл. 369, ст.1,2,6.

3.4.Хрватска

Казнениот закон на Република Хрватска ги познава следниве кривични дела против службената должност:¹⁹⁶ злоупотреба на службената положба и овластување (чл. 291), нелегално склучување договори (чл. 292), примање поткуп (чл. 293), давање поткуп (чл. 294), влијание во посредување (чл. 295), давање поткуп за влијание во посредување (чл. 296), изнуда на сведочење (чл. 297), нелегално пребарување (чл. 298), незаконско ослободување лице лишено од слобода (чл. 299), оддавање службена тајна (чл. 300).

Кај кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување според дејствието на извршување постојат три облика, и тоа:

- искористување на службената положба и овластување, поточно преземање определено дејствие со искористување на таа положба или тоа овластување;
- пречекорување на границите на службеното овластување;
- неизвршување на службената должност.

Како извршител на ова кривично дело се јавува службеното лице или одговорно лице во правното лице. Во рамките на пропишаните законски казни, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, а, пак, за потешкиот облик, доколку е прибавена значителна имотна корист или штета, законот предвидува затворска казна од една до дванаесет години.¹⁹⁷

Кај кривичното дело нелегално склучување договори дејствието на извршување се состои во противзаконитоста и непочитување на законските правила за склучување договори за јавни набавки и нелегално фаворизирање некој субјект. Како извршител се јавува службеното лице или одговорното лице. Делото постои ако службеното или одговорното лице врз основа на договор фаворизира еден од економските субјекти со приспособување на условите за јавна набавка или склучува договор со понудувачот чија понуда е во спротивност со условите на тендерската документација. Според пропишаните казни, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Kazneni zakon Republike Hrvatske (Narodnim novinama, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19).

¹⁹⁷ Ibid., чл. 291, ст. 1,2.

¹⁹⁸ Ibid., чл. 292, ст. 1,2.

Дејствието на извршување на кривичното дело примање поткуп се состои во три алтернативни активности, и тоа: 1) барање, 2) примање и 3) прифаќање на понудата или ветувањето. Како извршител на ова дело се јавува службеното или одговорното лице. Делото примање поткуп се состои во барањето или примањето поткуп, или, пак, во прифаќање на понудата или ветувањето за поткуп лично или за друго лице, внатре или надвор од границите на овластувањата да изврши некоја службена должност или друга работа која не би смеело да се изврши или, пак, да не изврши некоја службена или друга работа која би морало да се изврши, односно да изврши службена или друга работа која би морало да се изврши или да не изврши службена или друга работа која не би смеело да се изврши. Во поглед на казнувањето, за основниот облик е предвидена казна затвор од една до десет години, за вториот облик казна затвор од една до осум години а, пак, за третиот облик на делото е предвидена казна затвор до една година.¹⁹⁹

Кривичното дело давање поткуп се состои во нудењето, давањето или во ветувањето поткуп за службеното или одговорното лице да извршат некоја службена или друга работа која не би смееле да ја извршат или да не извршат службена или друга работа која би морале да ја извршат или, пак, во посредувањето при таквото поткупување, односно во извршувањето на некоја службена или друга работа која би морале да ја извршат или да не извршат некоја службена или друга работа која не би смееле да ја извршат или, пак, во посредувањето при ваквиот вид поткупување. За разлика од претходното кривично дело, кај давањето поткуп, како извршител може да се јави кое било лице. Во поглед на казнувањето, за основниот облик на делото за правото активно поткупување е предвидена казна затвор од една до осум години, за вториот облик, за неправото активно поткупување и за посредување во поткупување, е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години. Полесен облик на делото постои кога сторителот го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна.²⁰⁰

Кај кривичното дело влијание во посредување според дејствието на извршување постојат следниве облици:

¹⁹⁹Ibid., чл.293, ст. 1-3.

²⁰⁰Ibid., чл. 294, ст. 1-3.

–Со искористување на службената позиција или претпоставеното влијание се посредува во извршување некоја службена или друга работа што не би смеело да се изврши или, пак, да не се изврши некоја службена работа која би морала да се изврши.²⁰¹

–Барање, примање поткуп или примање на ветување за поткуп, понуда или посредување во извршување некоја службена или друга работа која не би се смеела да се изврши или да не се изврши службена работа што би морала да се изврши со искористување на службената позиција или претпоставеното влијание.²⁰²

–Барање, примање поткуп или примање на ветување за поткуп, понуда или да се посредува во извршување некоја службена или друга работа која би морало задолжително да се изврши, или да не се изврши некоја службена или друга работа која не би се смеела да се изврши.²⁰³

Во поглед на законското казнување, за првиот облик е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, за вториот облик казна затвор од една до десет години, а, пак, за третиот казна затвор од една до осум години.²⁰⁴

Кај кривичното дело давање поткуп за влијание во посредување, дејствието на извршување се состои во нудење, ветување или во давање поткуп со искористување на личното службено или општествено влијание да се посредува во извршување некоја службена или друга работа која не би се смеело да се изврши или да не се изврши некоја службена или друга работа која би морала да се изврши, односно да се изврши некоја службена или друга работа која би морала да се изврши или да не се изврши некоја службена или друга работа што не би се смеела да се изврши. За основниот облик е предвидена затворска казна од една до осум години, а, пак, за вториот облик казна затвор од шест месеци до пет години. Полесен, привилегиран облик на делото постои кога сторителот на делото го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна.²⁰⁵

Кај кривичното дело изнуда на сведочење, објектот на заштита е сведочењето, законското и правилното давање исказ од службеното лице. Делото се состои во користењето сила, закана или друго недозволено средство од службеното лице при

²⁰¹Ibid., чл. 295, ст. 1.

²⁰²Ibid., чл. 295, ст. 2.

²⁰³Ibid., чл. 295, ст. 3.

²⁰⁴Ibid., чл. 295, ст. 1-3.

²⁰⁵Ibid., чл. 296, ст. 1-3.

неговото овластено сослушување. Како извршител на делото се јавува единствено службеното лице. Во поглед на законските казни, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, доколку со незаконските однесувања на службеното лице настапиле тешки последици за осомничениот или обвинетиот во казнената постапка, законот предвидува за извршителот затворска казна од една до осум години.²⁰⁶

Делото нелегално пребарување се однесува на тоа кога службеното лице или, пак, одговорното лице во правното лице противзаконски врши неовластено пребарување. За овој облик на делото, законот предвидува затворска казна до три години.²⁰⁷

Кај кривичното дело незаконско ослободување лице лишено од слобода, дејствието на извршување се состои во незаконското ослободување, или во помагање при бегство на лице судено за некакво кривично дело и казната ја извршува во пенитенцијарна установа. Како извршител се јавува службеното лице кое работи во установата каде што лицето требало да ја издржи затворската казна. Делото е довршено кога службеното лице на противзаконит начин го овозможува ослободувањето на лицето или, пак, му помага да избега од издржување на казната. За овој облик на делото, законодавецот предвидува затворска казна од една до осум години.²⁰⁸

Кај последното кривично дело од областа на службената должност – оддавање службена тајна, дејствието на извршување се состои во неовластено соопштување, предавање, правење достапни на друг начин или во прибавување на податоците со намера за предавање на неовластено лице. За овој облик на делото е предвидена затворска казна до три години. Законодавецот не предвидува постоење на кривичното дело оддавање службена тајна ако делото е сторено во интерес на јавноста.²⁰⁹

²⁰⁶Ibid., чл. 297, ст. 1,2.

²⁰⁷Ibid., чл. 298.

²⁰⁸Ibid., чл. 299.

²⁰⁹Ibid., чл. 300, ст. 1,2.

3.5. Босна и Херцеговина

Во Кривичниот законик на Република БиХ постојат следниве кривични дела против службената должност:²¹⁰ примање подарок и други облици на корист (чл. 217), давање подарок и други облици на корист (чл. 218), примање награда или друг облик на корист за влијание во посредување (чл. 219), давање награда или друг облик на корист за влијание во поседување (чл. 219 а), злоупотреба на положбата или овластувањето (чл. 220), проневера во службата (чл. 221), измама во службата (чл. 222), послужување во службата (чл. 223), несовесно работење во службата (чл. 224), фалсификување службена исправа (чл. 226), противзаконита наплата и исплата (чл. 227), незаконско ослободување лице лишено од слобода (чл. 228), незаконско одземање предмети при претрес или извршување (чл. 229).

Кај кривичното дело примање подарок и други облици на корист дејствието на извршување се состои во три алтернативни активности, и тоа: *барање, примање и примање ветување*. Како извршители можат да се јавуваат: службеното или одговорното лице во институциите на БиХ, странското (меѓународно) службено лице или судија, односно судија поротник. Делото примање подарок и други облици на корист се состои во барање или примање подарок или друга корист или, пак, во примањето на ветување за подарок или друга корист од службеното или одговорното лице во институциите на БиХ, странското (меѓународно) службено лице или судија, односно судија поротник, во рамките на своите службени овластувања или во врска со своите службени овластувања да извршат службена работа која не би смееле да ја извршат или да не извршат службена работа која би морале да ја извршат или, пак, посредување во ваквото подмитување, односно да извршат службена работа која би морало да се изврши или да не извршат службена работа која не би смеело да се изврши, или во посредување при ваквото подмитување како и барање или примање подарок или друга корист после извршување или неизвршување на некоја од наведените службени работи.²¹¹ Во поглед на казнувањето за првиот облик на делото законот предвидува казна затвор од една до десет години, за вториот облик, казна затвор од шест месеци до пет години, а, пак, за третиот облик на

²¹⁰ Kривični zakon Bosne i Hercegovine ("Sl.glasnik", br.3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018).

²¹¹ Ibid., чл. 217, ст.1-3.

делото е предвидена иста затворска казна како за основниот облик на делото една до десет години. Законот предвидува и одземање на примениот подарок и имотната корист.²¹²

Кај кривичното дело давање подарок и други облици на корист дејствието на извршување се состои во два облика:

–Во сторување или ветување подарок или каква било друга корист на службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ, на странското (меѓународно) службено лице или судија, односно судија поротник, во рамките на своите функции, да извршат нешто што не би смееле да го извршат или да не го извршат тоа што би морале да го извршат или, пак, посредување при ваквото подмитување на службеното или одговорното лице.²¹³

–Во сторување или ветување подарок или каква било друга корист на службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ, на странското (меѓународно) службено лице или судија, односно судија поротник за да извршат нешто што би морало да го извршат или да го не извршат, во рамките на своите функции, нешто што и така не би смееле да го извршат или, пак, во посредување при ваквото подмитување на службеното или одговорното лице.²¹⁴

Како сторител на ова дело можат да се јави кое било лице. Во поглед на законското казнување, за основниот облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години, а за вториот облик на делото парична казна или казна затвор до три години. Полесен, привилегиран облик на делото постои кога сторителот на делото го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна. Законот предвидува и одземање на примениот подарок и имотната корист.²¹⁵

Кривичното дело примање награда или друг облик на корист за влијание во посредување се состои во директното или индиректното барање или примање награда или каква било друга корист или ветување награда или каква и да било друга корист лично или за друго лице, со искористување на личното реално или претпоставено службено или општествено влијание или на друг статус да се посредува врз службеното или одговорното лице во институциите на БиХ или, пак, врз странското службено лице или меѓународен

²¹²Ibid., чл. 217, ст. 1-4.

²¹³Ibid., чл. 218, ст. 1

²¹⁴Ibid., чл. 218, ст. 2

²¹⁵Ibid., чл. 218, ст. 1-4.

службеник, судија, судија поротник, за да извршат или не извршат некоја службена или друга работа. За основниот облик на делото законот предвидува казна затвор во траење од шест месеци до пет години, за потешкиот облик е пропишана затворска казна од една до десет години. Законот предвидува одземање на примената награда или друга корист.²¹⁶

Делото давање награда или друг облик на корист за влијание во посредување се состои во директното или индиректното сторување или понудување, ветување награда или друга корист за лицето кое има службена или општествена положба и влијание да посредува врз службеното или одговорното лице во институциите на БиХ или странското службено лице, судија, судија поротник да извршат или да не извршат службена или друга работа. За овој облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години. Полесен, привилегиран облик на делото постои кога сторителот на делото го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна.²¹⁷

Кај кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување според дејствието на извршување постојат три облици и тоа:

- искористување на службената положба и овластување, поточно во преземање определено дејствие со искористување на таа положба или овластување;
- пречекорување на границите службеното овластување;
- неизвршување на службената должност.

Како извршител на ова кривично дело се јавува службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ. Во рамките на пропишаните законски казни за основниот облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години. Доколку со ова кривично дело е прибавена имотна корист во износ што надминува 10.000 КМ²¹⁸, сторителот ќе се казни со затворска казна од една до десет години, односно најмалку три години ако е прибавена имотна корист што го надминува износот од 50.000 КМ. Законот предвидува и одземање на прибавената корист.²¹⁹

Во однос на кривичното дело проневера во службата, односно секој кој со цел за себе или за друго лице прибави противправна имотна корист, присвојува пари, хартии од

²¹⁶Ibid., чл. 219, ст. 1-4.

²¹⁷Ibid., чл. 219 а, ст. 1,2.

²¹⁸КМ-босанска конвертибилна марка

https://en.wikipedia.org/wiki/Bosnia_and_Herzegovina_convertible_mark[пристапено на: 14.03.2020].

²¹⁹Ibid., чл. 220, ст. 1-4.

вредност или, пак, други подвижни предмети кои му се доверени во службата или во функциите на институциите на БиХ, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години, а доколку е прибавена имотна корист во износ што надминува 10.000КМ, сторителот се казнува со затвор од една до десет години, односно најмалку три години затвор ако износот надминува 50.000КМ. Законот предвидува одземање на парите, хартиите од вредност или другите подвижни предмети.²²⁰

Кај кривичното дело измама во службата, дејствието на извршување се состои во прибавување противправна имотна корист со поднесување лажна пресметка или, пак, на друг начин да се доведе во заблуда овластеното лице да изврши незаконска исплата. Како сторител се јавува службеното или одговорното лице во институциите на БиХ. За основниот облик на делото, законот предвидува казна затвор од шест месеци до пет години. Доколку со делото е прибавена имотна корист што го надминува износот од 10.000КМ, сторителот ќе се казни со затворска казна од една до десет години, односно најмалку три години затвор ако се надминува износот од 50.000КМ. И кај ова кривично дело како и кај другите, законот предвидува одземање на прибавената имотна корист.²²¹

Дејствието на извршување на кривичното дело послужување во служба е послужувањето со доверените предмети или, пак, давањето на друг за послужување со нив. За основниот облик на делото, секој кој неовластено се послужува со пари, хартии од вредност или други подвижни предмети кои му се доверени во службата, или, пак, неовластено се дават на послужување на друго лице, е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години.²²²

Објектот на заштита кај кривичното дело несовесно работење во службата се состои на општиот интерес за законито и совесно вршење на службената должност, што може да биде повредено со несовесно, негрижливо и небрежно постапување на службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ. Ако овие можни извршители свесно го кршат законот, другите прописи или општите акти или, пак, ја пропуштат должноста на надзор, и со овие несовесни постапки настапува тешка повреда на правата на друго лице или имотна штета што го надминува износот од 1.000КМ, ќе се

²²⁰Ibid., чл. 221, ст. 1-4.

²²¹Ibid., чл. 222, ст. 1-4.

²²²Ibid., чл.223.

казнат со затвор од три месеци до пет години, а, пак, ако износот надминува 10.000КМ, тогаш е пропишана затворска казна од една до десет години.²²³

Инкриминацијата фалсификување службена исправа може да се изврши во неколку облици, и тоа:²²⁴

- а) со внесувањето на невестинити податоци во службена исправа, книга или спис;
- б) со невнесување некој важен податок во службена исправа, книга или спис;
- в) со заверување со службен печат службена исправа, книга или спис со невестинитата содржина;
- г) овозможување на правење таква исправа со свој потпис или службен печат.

За основниот облик на делото, законот предвидува казна затвор од шест месеци до пет години.²²⁵

Во зависност од елементот на дејствието на извршување кај кривичното дело противзаконита наплата и исплата се предвидени два основни облика: противзаконита наплата и противзаконита исплата. Како сторител на делото се јавува службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ. За основниот облик на делото, ако службеното лице или одговорното лице во институциите на БиХ од некого наплатува нешто што не би требало да плати или, пак, наплатува повеќе од што е должен да плати, или при исплатата или предавањето на предметите не исплати, помалку исплатува, односно не предава или помалку предава, ќе се казни со парична казна или казна затвор до три години.²²⁶

Кај кривичното дело незаконско ослободување лице лишено од слобода, дејствието на извршување се состои во незаконското ослободување, или во помагање при бегство на лице судено за некакво кривично дело и казната ја извршува во пенитенцијарна установа. Како извршител се јавува службеното лице во институциите на БиХ кое работи во установата каде што лицето требало да ја издржи затворската казна. Делото е довршено кога службеното лице на противзаконит начин го овозможува ослободувањето на лицето

²²³Ibid., чл.224, ст.1,2.

²²⁴Ibid., чл.226, ст.1.

²²⁵Ibid., чл.226, ст.1,2.

²²⁶Ibid., чл.227.

или, пак, му помага да избега од издржување на казната. За овој облик на делото, законот предвидува затворска казна од една до десет години.²²⁷

Кај инкриминацијата незаконско одземање предмети при претрес или извршување, ако службеното лице во институциите на БиХ при ваквото постапување прибави за себе или за друго лице противправна имотна корист, ќе се казни со затвор од една до десет години.²²⁸

3.6.Црна Гора

Кривичниот законик на Република Црна Гора ги познава следниве кривични дела против службената должност:²²⁹ злоупотреба на службената положба (чл. 416), несовесно работење во службата (чл. 417), противзаконита наплата и исплата (чл. 418), измама во службата (чл. 419), проневера (чл. 420), послужување (чл. 421), лесна измама во службата, проневера и послужување (чл. 421а), противзаконито влијание (чл. 422), упатување (индикација) за незаконито влијание (чл. 422а), примање поткуп (чл. 423), давање поткуп (чл. 424).

Кај кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување според дејствието на извршување постојат три облика, и тоа:

- искористување на службената положба и овластување;
- пречекорување на границите на службеното овластување;
- неизвршување на службената должност.

Според објектот на заштита, ова кривично дело се состои од законското и целисходното вршење на службената задача. Како и кај другите земји, така и во Црна Гора, како потенцијален извршител за ова кривично дело се јавува службеното лице. Во поглед на законските казни, за основниот облик на делото е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години, за потешкиот облик, доколку со противзаконитото дејствие е прибавена имотна корист во износ од над 3.000 евра, е пропишана затворска казна од една

²²⁷Ibid., чл. 228.

²²⁸Ibid., чл. 229.

²²⁹Krivični zakon na Republika Crna Gora (“Sl.list”, br.70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018, 3/2020).

до осум години, а, пак, ако износот надминува над 30.000 евра, тогаш Законот е порестриктивен и предвидува казна затвор од две до дванаесет години.²³⁰

Објектот на заштита кај кривичното дело несовесно работење во службата се состои во генералниот интерес за законско и совесно вршење на службената должност, што може да биде повредено со негрижливо, несовесно и со небрежно постапување на службеното лице или на одговорното лице во институциите, освен во оние што се занимаваат со економска активност. Ако овие можни извршители свесно ги кршат законските прописи, општите акти или, пак, ја пропуштат должноста на надзор, и со овие несовесни постапки настапува тешка повреда на правата на друго лице или имотна штета што го надминува износот од 3.000 евра, ќе се казнат со парична казна или казна затвор до три години, а, пак, доколку износот надминува 30.000 евра, е пропишана затворска казна од шест месеци до пет години.²³¹

Кај кривичното дело противзаконита наплата и исплата за основниот облик на делото, ако службеното лице од некого наплатува нешто што тој не би требало да го плати или, пак, наплатува повеќе од што е должен да плати, или при исплатата или предавањето на предметите не исплати, помалку исплатува, односно не предава или помалку предава, ќе се казни со парична казна или казна затвор до три години.²³²

Кај кривичното дело измама во службата, дејствието на извршување се состои во прибавувањето противправна имотна корист со поднесување лажна пресметка или, пак, на друг начин да се доведе во заблуда овластеното лице да изврши незаконска исплата. Како сторител на делото се јавува службеното лице. Во поглед на законските казни, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, ако со дејствието е прибавена имотна корист во износ што надминува 3.000 евра, сторителот ќе се казни со казна затвор од една до осум години, односно со затворска казна од две до десет години за прибавена имотна корист од над 30.000 евра.²³³

Кај кривичното дело проневера, секој кој за себе или за друго лице прибави противправна имотна корист, присвојува пари, хартии од вредност или, пак, други подвижни предмети кои му се доверени во служба или на работа во државните органи,

²³⁰Ibid., чл. 416, ст. 1-3.

²³¹Ibid., чл. 417, ст. 1-3.

²³²Ibid., чл. 418.

²³³Ibid., чл. 419, ст. 1-3.

институции или во други субјекти кои не се занимаваат со економска дејност, ќе се казни со затворска казна од шест месеци до пет години. Ако со горните незаконски дејствија е прибавена имотна корист што го надминува износот од над 3.000 евра, е предвидена затворска казна од една до осум години, а, пак, со надминат износ од над 30.000 евра, затворска казна од две до десет години.²³⁴

За основниот облик на делото послужување, секој кој неовластено се послужува со пари, хартии од вредност или други подвижни предмети кои му се доверени во службата, или на работа во државните органи и во другите институции или, пак, неовластено се даваат на послужување на друго лице, е предвидена казна затвор од три месеци до три години.²³⁵

За кривичното дело обична измама во служба, проневера и послужување е предвидена парична казна или казна затвор до една година. Оваа инкриминација се смета за обична бидејќи висината на незаконитата исплата, вредноста на прибавената противправна имотна корист или вредноста на проверениот предмет или, пак, предметите со кои извршителот се послужил не го надминуваат износот од 150 евра.²³⁶

Кај кривичното дело противзаконито влијание, дејствието на извршување се состои во барањето или примањето поткуп или прифаќање ветување лично или за друго лице, со искористување на службената или општествената ситуација или реалното или претпоставеното влијание да се посредува во извршување или неизвршување некоја службена работа, односно посредување во извршување некоја службена работа која не би се смееа да се изврши или да не се изврши службена работа која би морала да се изврши. Во поглед на казните за првиот облик е предвидена казна затвор од три месеци до три години, а, пак, за вториот облик казна затвор од шест месеци до пет години. Доколку евентуално е примен поткуп со дејствието според вториот облик, тогаш извршителот се казнува со затворска казна од една до осум години. Законот предвидува и одземање на примениот поткуп.²³⁷

Кај кривичното дело упатување (индикација) за незаконито влијание, секој кој директно или преку трето лице на службеното или другото лице дава, му понудува или му

²³⁴Ibid., чл.420, ст. 1-3.

²³⁵Ibid., чл.421.

²³⁶Ibid., чл.421 а.

²³⁷Ibid., чл.422, ст. 1-4.

ветува подарок или друга корист лично нему или за друго лице, со искористување на својата службена или општествена позиција или, пак, претпоставеното влијание да посредува да се изврши или да не се изврши некоја службена работа, ќе се казни со затворска казна до две години. Со казна затвор од три месеци до три години ќе се казни секој кој директно или преку трето лице на службеното или другото лице дава, понудува или ветува подарок или друга корист лично или за друго лице, со искористување на својата службена или општествена позиција или, пак, претпоставеното влијание да посредува за да се изврши некоја службена работа која не би се смеео да се изврши или да не се изврши некоја службена работа која би се морало да се изврши. Законот предвидува и ослободување на извршителот од казна ако го пријавил делото пред да осознае дека е тоа откриено. Законот предвидува и одземање на примениот подарок и другата корист.²³⁸

Дејствието на извршување на коруптивното кривично дело примање поткуп се состои во три алтернативни активности, и тоа: 1) барање, 2) примање и 3) прифаќање поткуп. Како извршител на ова дело се јавува службеното лице или, пак, одговорното лице. Делото примање поткуп се состои во барање или примање поткуп, или, пак, во прифаќање на ветување за поткуп лично или за друго лице за да изврши службена или друга работа која не би се смеео да се изврши или да не изврши службена или некоја друга работа која би морало да се изврши. За овој облик на делото Законот предвидува казна затвор од две до дванаесет години. А, пак, затворска казна од две до осум години е предвидена ако службеното лице индиректно или директно бара, прима или прифаќа ветување на поткуп за себе лично или за друго лице да изврши службена или друга работа која би морало да се изврши или да не изврши службена или друга работа која не би смеео да се изврши. Со исти законски казни ќе се казни и одговорното лице или друго лице во институциите. Според Законот, примениот поткуп се одзема.²³⁹

Кај кривичното дело давање поткуп, дејствието на извршување се состои во два облика, и тоа:

–Во директно или индиректно давање, понуда или ветување поткуп, службеното лице за да изврши службена или друга работа која не би се смеео да се изврши или да не

²³⁸ Ibid., чл.422а, ст.1-4.

²³⁹ Ibid., чл. 423, ст. 1,2,5,6.

изврши службена или друга работа која би морало да се изврши или, пак, во посредување при ваквото давање поткуп на службеното лице.

–Во директно или индиректно давање, понуда, или ветување на поткуп за да службеното лице изврши службена или друга работа која би се морало да се изврши или да не изврши службена или друга работа која не би се смеело да се изврши или во посредување при ваквото давање на поткуп.

За првиот облик на делото законот предвидува затворска казна од една до осум години, а, пак, за вториот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години. Полесен, привилегиран облик на делото постои кога сторителот на делото го пријавува делото пред да дознае дека тоа е откриено и во тој случај се ослободува од казна.²⁴⁰

3.7.Германија

Во Кривичниот законик на Сојузна Република Германија постојат следниве кривични дела против службена должност:²⁴¹ примање корист (чл. 331), примање поткуп (чл. 332), давање корист (чл. 333), давање поткуп (чл. 334), посебно тешки случаи на примање поткуп и давање поткуп (чл. 335), странски и меѓународни службеници (чл. 335 а), неизвршување на службеното дејствие (чл. 336), хонорирање на арбитражниот судија (чл. 337), пристрасност (чл. 339), телесна повреда во службата (чл. 340), изнудување исказ (чл. 343), гонење невини лица (чл. 344), извршување на казната или на мерката против невини лица (чл. 345), лажно докажување во службата (чл. 348), неоснована наплата на такси и трошоци (чл. 352), неосновани наплати во корист на државниот буџет – неосновано скратување исплати од државниот буџет (чл. 353), повреда на довербата во вршење на службата во странство (чл. 353 а), повреда на службената тајна или повреда на должноста за посебно чување тајна (чл. 353 б), забранети соопштенија за судските расправи (чл. 353 д), повреда на даночната тајна (чл. 355), предавство на интересите на странките (чл. 356), наведување хиерархиски потчинето лице на извршување кривично дело (чл. 357).

²⁴⁰Ibid., чл. 424, ст. 1-3.

²⁴¹Кривичен законик на Сојузна Република Германија: [превод Зорица Николовска] – Скопје: Макавеј, 2019.

Кај кривичното дело примање корист, дејствието на извршување се состои во противуслуга за извршување, односно во барање, примање или во дозвола за ветување некаква корист. Објектот на заштита се состои во незаконското и недоследното извршување некоја службена задача. Како извршители се јавуваат: службеното лице, службеното лице на ЕУ, лице кое има посебни задачи во јавната служба, судија, член на суд на ЕУ или арбитражен судија. Делото се смета за довршено кога можните извршители за противуслуга за извршување на својата должност се поткупуваат за некаков облик на корист. Во поглед на законското казнување за основниот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до три години, а, пак, ако дејствието е извршено од судска личност, тогаш Законот предвидува казна затвор до пет години или парична казна.²⁴²

Дејствието на извршување кај кривичното дело примање поткуп се состои во барањето, дозволувањето за ветување или во примањето некаква корист. Во извршителскиот круг на ова дело влегуваат: службеното лице, службеното лице на ЕУ, лице кое има посебни задачи во јавната служба, судија, член на суд на ЕУ или арбитражен судија. Делото се смета за довршено кога овие извршители лично за себе или за трети лица се поткупуваат за некаква корист како противуслуга за извршување на службата. Во поглед на законското казнување, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години, а, пак, во полесни случаи се изрекува затворска казна од три години или парична казна. Доколку ова дело е сторено од судска личност, тогаш законот предвидува затворска казна од една до десет години, во полесните случаи казна затвор од шест месеци до пет години.²⁴³

Кај кривичното дело давање корист, дејствието на извршување се состои во понудување, ветување или во давање корист како противуслуга за преземање службено дејствие. Како извршител се јавува кое било физичко лице. Делото се смета за довршено доколку кое било физичко лице на службеното лице, службеното лице на ЕУ, лице кое има посебни задачи во јавната служба или на војник на германскиот Бундесвер, на судија, член на суд на ЕУ или арбитражен судија понудува, ветува или дава некаква си корист за противуслуга за преземање некакво службено дејствие за себе лично или, пак, за некое трето лице. Во поглед на законското казнување, за основниот облик на делото е

²⁴² Ibid., чл.331, ст.1,2.

²⁴³ Ibid., чл. 332, ст. 1,2.

предвидена парична казна или казна затвор до три години, а за вториот облик, ако дејствието е сторено кон лице од судството, е предвидена парична казна или казна затвор до пет години. Делото според основниот облик не се казнува кога надлежниот службен орган во рамките на своите овластувања претходно му дозволил на примателот да ја прими користа или ако примателот без одложување ја пријавил таквата понуда, па органот на власта дозволил да ја прифати.²⁴⁴

Битието на кривичното дело давање поткуп се состои во давање, ветување или во понудување некаква корист лично или за трето лице, за службените лица да преземаат службени дејствија. Како извршител може да се јави кое било физичко лице, а поткупувањето може да се врши на службено лице, службено лице на ЕУ, лице кое има посебни задачи во јавната служба или на војник на германскиот Бундесвер, на судија, член на суд на ЕУ или арбитражен судија. Во поглед на законските казни, за основниот облик на делото, законот предвидува казна затвор од три месеци до пет години, а во полесните случаи се изрекува казна затвор до две години или парична казна. За поткупување личности од судската фела, законот предвидува затворска казна од три месеци до пет години, односно од шест месеци до пет години за судско дејствие кое допрва треба да се преземе, а со кое би ги повредило своите судиски обврски.²⁴⁵

Кај посебно тешките случаи на примање и давање поткуп е предвидена казна затвор од една до десет години за кривичното дело примање поткуп од чл. 332, ст.1 и 3 и за кривичното дело давање поткуп чл. 334, ст.1,2,3. А, пак, за кривичното дело примање поткуп, според чл. 332, ст.2,3, законот предвидува затворска казна од најмалку две години.²⁴⁶

За посебно тежок случај во смисла на став 1 по правило станува збор кога:

- делото се однесува на корист од голем обем;
- сторителот континуирано прифаќа привилегии, кои ги побарал како противуслуга за тоа дека во иднина ќе преземе некое службено дејствие; или,
- сторителот дејствува професионално или како член на банда која се здружила заради континуирано извршување вакви дела.

²⁴⁴Ibid., чл. 333, ст. 1-3.

²⁴⁵Ibid., чл. 334, ст. 1,2.

²⁴⁶Ibid., чл. 335, ст. 1,2.

Под поимот странски и меѓународни службеници кај кривичните дела давање и примање поткуп, во извршителскиот круг влегуваат и судиите и другите носители на службена должност.

И кај давање и примање корист како извршители се јавуваат странските и меѓународните службеници, а во кои за ова кривично дело спаѓаат и војниците на германскиот Бундесвер, другите носители на службена должност, службеник кој има посебни задачи во јавната служба и сл.

Суштината на кривичното дело неизвршување службено дејствие се состои во изедначеноста на преземањето на службените дејствија со неизвршувањето на тие дејствија во контекст на следниве кривични дела: давање и примање корист, давање и примање поткуп, странски и меѓународни службеници и посебно тешките ситуации со давањето и примањето поткуп.²⁴⁷

Кај кривичното дело хонорирање на арбитражниот судија, делото се состои во хонорарот за арбитражниот судија кој претставува класична корист за погореспоменатите инкриминации. Делото е довршено ако арбитражниот судија од едната странка без знаење на другата странка побарал, дозволил да му се вети или примил некаква корист или ако нему едната странка без знаење на другата странка му нудела, ветувала или му дала некоја корист.²⁴⁸

Кај кривичното дело пристрасност, објектот на заштита се состои во објективноста и непристрасноста на судската функција која се повредува со непочитување, односно со значителна пристрасност кон некоја од странките на предметот. Делото се состои во тоа што кога судијата, друго службено лице или арбитражниот судија, кој при раководењето или одлучувањето во некој правен предмет, на штета или во корист на некоја странка, со пристрасност кон едната странка го повредува законот. Значи како можни извршители се јавуваат судијата, друго службено лице или арбитражниот судија. Во поглед на степенот на казнувањето, законот за овој облик на делото предвидува казна затвор од една до пет години.²⁴⁹

Кај кривичното дело телесна повреда во службата, дејствието на извршување се состои во нанесување или, пак, во дозволување некому да му биде нанесена телесна

²⁴⁷ Ibid., чл.336.

²⁴⁸ Ibid., чл. 337.

²⁴⁹ Ibid., чл. 339.

повреда. Како извршител се јавува самото службено лице, кое свесно прави пропусти при извршувањето на службеното дејствие дозволувајќи некој да претрпи лесна или тешка телесна повреда. За овој облик на делото законот предвидува двојни казни, за потешкиот случај казна затвор од три месеци до пет години, а, пак, во полесните случаи парична казна или затворска казна до пет години.²⁵⁰

Кај кривичното дело изнудување исказ, објектот на заштита се состои во загарантираните права на лицето кое треба да даде исказ, правото на слободно и неприсилно сведочење или изјавување, а, пак, објектот на напад се гледа во применување разни облици на насилство врз овие лица. Како извршител на ова кривично дело се јавува службеното лице кој учествува во разни судски постапки. Дејствието на извршување се гледа во телесното малтретирање и во применувањето разни облици на насилство и психичко измачување за принудување некое лице да изјави нешто или за објаснување за не го стори тоа. Во поглед на законското казнување, за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од една до десет години, а, пак, во полесните случаи казна затвор од шест месеци до пет години.²⁵¹

Кај делото гонење невини лица, дејствието на извршување се состои во намерното или, пак, свесното кривично гонење недолжно лице или лице кое законски не смее да се гони. Извршител е службеното лице кое учествува во кривичната постапка. За основниот облик на делото е предвидена затворска казна од една до десет години, а во полесните случаи казна затвор од три месеци до пет години. Иста казна од три месеци до пет години е предвидена и за извршителот на делото, ако учествува во постапка за одредување мерка со која не се ограничува слободата и намерно, односно свесно прогонува лице кое не смее кривично да се гони.²⁵²

Делото извршување на казната или на мерката против невини лица се состои во тоа што службеното лице кое учествува во извршувањето на казната затвор, во мерката за безбедност со која се лишува од слобода или во постапката на службено чување некое лице, ја извршува казната или безбедносната мерка или службеното чување некое лице, мерка која според закон не смее да се изврши, ќе се казни со затворска казна од една година до десет години, а, пак, во полесните ситуации, е пропишана затворска казна од

²⁵⁰ Ibid., чл.340, ст.1.

²⁵¹ Ibid., чл. 343, ст. 1,2.

²⁵² Ibid., чл. 344, ст. 1,2.

три месеци до пет години. Законот предвидува поблага казна ако сторителот во оваа инкриминација постапува лекомислено, и тогаш се изрекува парична казна или казна затвор до една година. Како можни извршители на ова кривично дело, според законот, се наведуваат следниве службени лица кои учествуваат во овие извршувања: на казната малолетнички затвор, на парична казна или споредна казна според одредбите од Законот за прекршоци, на парична казна или казна затвор според одредбите од Законот за прекршоци, или на дисциплинска мерка, мерка од Судот на честа или мерка изречена во судски работен спор.²⁵³

Дејствието на извршување кај кривичното дело лажно докажување во службата се состои во лажното докажување и внесување правно релевантни факти во регистрите, книгите и базите на податоци. Како сторител се јавува службеното лице. Според законот, за овој облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до пет години. Според законот се казнува и секаков обид за ова кривично дело.²⁵⁴

Кај кривичното дело неоснована наплата такси и трошоци станува збор за класична измама од службеното лице, адвокат или, пак, од друго лице кое дава правна помош и во своја корист наплаќа такси и трошоци за дејствија од лицето кое плаќа, а, пак, кое воопшто не е должно да плати или, пак, треба да наплати помал износ. Станува збор, според субјективната страна, за класично умислено кривично дело, и за овој облик законот предвидува парична казна или казна затвор до една година. И тука, законот санкционира секаков обид за ова кривично дело.²⁵⁵

Дејствието на извршување кај кривичното дело неосновани наплати во корист на државниот буџет, неосновано скратување на исплати од државниот буџет, се состои во злоупотребата на службените дејствија од службеното лице кое е задолжено за собирање даноци, надоместоци или други давачки. Делото е довршено кога службеникот ќе изврши наплата од лице кое, пак, воопшто не е должно на таквата исплата или, пак, е должно на исплата во значително помал износ и таквата незаконска наплата службеното лице свесно не ја внесува во државната каса. Според субјективната страна станува збор за умислено кривично дело, што значи кај службеното лице треба да постои свест и намера за ваквата измама и кон плаќачот и кон самата службена должност. Во рамката на казните, за

²⁵³Ibid., чл. 345, ст.1-3.

²⁵⁴Ibid., чл. 348, ст. 1,2.

²⁵⁵Ibid., чл. 352, ст. 1,2.

основниот облик на делото е предвидена казна затвор од три месеци до пет години. Иста казна е пропишана и за извршителот на ова кривично дело во смисла на извршување противправни одбитоци на примателот, а издатоците се внесуваат во сметката како да се реализирани целосно.²⁵⁶

Кај кривичното дело повреда на довербата во вршење на службата во странство, дејствието на извршување се состои во доведување во заблуда на сојузната влада со доставување неточни фактички извештаи. Како извршител се јавува претставник, службено лице на Сојузна Република Германија, кое ја застапува државата пред некоја странска влада или меѓународна организација и сл. За овој облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до пет години. Според германскиот Кривичен законик, гонењето за ова дело се презема само по претходно овластување од Сојузната влада на Р. Германија.²⁵⁷

Објективното битие на кривичното дело повреда на службената тајна или повреда на должноста за посебно чување тајна се состои во зачувувањето и во неовластеното оддавање некоја службена тајна која претставува ситуација од јавен интерес. Дејствието на извршување се состои во неовластеното објавување или во правење достапни на друг или јавно објавување податоци и факти што се сметат за службена тајна. Како извршители според законот се сметат: службеното лице, лице кое има посебни задачи во јавната служба или, пак, лице кое извршува задачи и надлежности според правото за застапување кое го вршат застапници. Според казните, за основниот облик на делото е предвидена парична казна или казна затвор до пет години, а, пак, доколку сторителот од небрежност со делото загрози битни јавни интереси, тогаш е пропишана парична казна или казна затвор до една година. И кај ова кривично дело треба да се напомене дека за делото се гони само врз основа на овластување.²⁵⁸

Кај кривичното дело забранети соопштенија за судските расправи, законот предвидува парична казна или казна затвор до една година за службеното лице што:²⁵⁹

²⁵⁶Ibid., чл. 353, ст. 1,2.

²⁵⁷Ibid., чл. 353 а, ст. 1,2.

²⁵⁸Ibid., чл. 353 б, ст. 1,4.

²⁵⁹Ibid., чл. 353 д.

–спротивно на законската забрана јавно ги објави соопштенијата за судските расправи, од кои била исклучена јавноста, или за содржините на службените списи кои се однесуваат на таа судска расправа;

– спротивно на налозите на судот донесени врз основа на закон во врска со тоа одредени факти да се чуваат во тајност, неовластено објави факти кои ги дознал во нејавната судска постапка или од службените списи кои се изготвени во таквата постапка; или

– обвинителниот акт или другите службени списи од кривичната постапка или постапката за изрекување парична глоба или дисциплинската постапка, целосно или во битните делови или дословно јавно ги соопшти, пред тие да биле разгледувани на јавната расправа или пред расправата да биде завршена.

Кај следното кривично дело повреда на даночната тајна, објективното битие се гледа во неовластеното објавување и искористување на даночната тајна, а, пак, како објект на заштита би било законското и правилното чување и постапување со даночната тајна. Дејствието на извршување се состои во неовластеното објавување или искористување на состојбите на друго лице, туѓа трговска или деловна тајна кои му станале познати на службеното лице, независно дали тоа се случило во административна или кривична постапка или преку други соопштенија на даночните органи. Како извршители на ова дело, законот ги предвидува следниве службени лица: лице со посебни задачи во јавната служба, службено назначен вештак и службено лице на црква и на други религиозни организации. За ова дело законот предвидува парична казна или казна затвор до две години.²⁶⁰

Кај кривичното дело предавство на интересите на странките, дејствието на извршување се состои во злоупотреба на доверената заштита и интересот на странката, со неправилно постапување при пружање и вршење правната помош. Извршител е адвокатот или друго лице кое е задолжено за давање и обезбедување правна помош. За основниот облик на делото, кога извршителот дава двојна помош на двете спротивставени странки, законот предвидува казна затвор од три месеци до пет години, а, пак, кога сторителот работел на штета на својата доверена странка, тогаш е пропишана казна затвор од една година до пет години.²⁶¹

²⁶⁰ Ibid., чл. 355, ст.1,2.

²⁶¹ Ibid., чл. 356, ст. 1,2.

Кај кривичното дело наведување хиерархиски потчинето лице на извршување кривично дело се предвидени два облика, и тоа, во првиот основен облик претпоставениот, кој својот потчинет во службата ќе го наведе или ќе преземе чекори за да го наведе на извршување противправно дело или дозволува неговото потчинето лице да стори такво дело, ќе се казни со казната која е пропишана за тоа противправно дело. Вториот облик на делото се состои во истата одредба која се применува кон службеното лице кое врши надзор и контрола над службените работи на друго службено лице, доколку противправното дело кое го извршило ова друго службено лице се однесува на работите кои подлежат на надзор и контрола.²⁶²

3.8.САД

На федерално ниво основниот правен акт е таканаречениот US Code или Кодексот на САД и насловот 18 всушност ја опфаќа кривичната материја. Она што е важно за насловот 18 е тоа што има сличности со повеќето кривични законици на различните сојузни држави во рамките на САД. Нашиот интерес за обработка се наоѓа во првиот дел од насловот 18, поточно во глава 11 под наслов:Поткуп, мито (влијание) и судир на интереси.²⁶³

Во оваа глава од Кодексот се наоѓаат следниве инкриминации и членови: поткуп на јавни службеници и сведоци; дефиниции на разните поими и класификации; надоместок на членовите на Конгресот, службеници и други прашања кои влијаат врз Владата; вршење работа (практика) во Советот на федерални побарувања во Соединетите Држави или во Апелациониот суд на Соединетите Држави од членови на Конгресот; активности на службениците и вработените во побарувања против Владата; ослободување на пензионираниите службеници од униформните служби;ограничувања поранешни службеници, вработени и избрани функционери од извршната и законодавната власт;дела кои влијаат врз личниот финансиски интерес; плати на државни службеници и вработени што се плаќаат само од Соединетите Држави; понуда за набавка на назначена јавна функција; прифаќање или барање за добивање назначена јавна функција; понуда за заем

²⁶²Ibid., чл. 357, ст. 1,2.

²⁶³US code, title 18-crimes and criminal procedure, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-11> [пристапено на: 06.04.2020].

или грант за истражител на финансиска институција; прифаќање заем или грант од истражител на финансиска институција; понуда за обезбедување заем од Банката на федералните резерви и намалување на вредноста на хартии од вредност; примање провизии или подароци за набавка на кредити; казни и забрани; прифаќање на разгледување за приспособување на задолженоста на фармата; поништување трансакции наплатени од САД спротивно на законот; службеници и вработени кои дејствуваат како агенти на странски директори; незаконски надоместоци за упатување до домови за рехабилитација, клинички третман и лаборатории; поткуп при спортски натпревари; континуирано претпријатие за финансиски криминал; влијание на поткупот врз безбедноста на пристаништето; погрешно влијание врз одлуките за вработување на приватниот субјект од некој член на Конгресот или службеник или вработен во законодавната или извршната власт.

Кај кривичното дело поткуп на јавни службеници и сведоци станува збор за класично коруптивно кривично дело, каде што според Кодексот под поимот или изразот јавен службеник се подразбира член на Конгрес, делегат или постојан комесар, службеник, лице што дејствува за или во име на Владата на САД, или за кој било оддел, агенција или филијала. Дејствието на извршување на ова кривично дело е крајно комплексно, поради фактот што постојат многу облици на поткупување и разни начини на нивно извршување. Главниот фокус се става врз директното или индиректното давање, нудење или, пак, ветување некоја придобивка за да може службеното лице во рамките на своите дејствија да врши нешто што ќе биде во корист за лицето што поткупува, или за трето лице. Поткупувањето се состои и во барањето, примањето или, пак, во прифаќањето на поткупот од некое службено лице. Ако поткупот се состои од разни влијанија врз сведоци за сведочење под заклетва, казните според законот се многу строги, односно е предвидена парична казна или казна затвор не повеќе од 15 години.²⁶⁴ Во поглед на другите облици на извршување за ова дело казните се поделени во неколку дела, и тоа кај кривичното дело влијание или напад/повреда на службеници или поротници, каде што казната затвор за повредување се состои до 10 години, а, пак, ако настапила смрт, е пропишана затворска казна до 20 години. Кај кривичното дело влијание врз поротник преку писмена комуникација, е пропишана затворска казна не поголема од шест месеци, а,

²⁶⁴ Ibid., чл. 201.

пак, кај кривичното дело опструкција на постапката пред министерства, агенции и комисији, законот предвидува затворски казни до пет години, односно до осум години ако имаме форми на тероризам на внатрешен или на надворешен план.²⁶⁵

Во главата 11 од насловот 18 на Кодексот на САД се спомнуваат и неколку позначајни изрази и нивни дефиниции. На пр. под изразот *специјален државен службеник* се подразбира службеник или, пак, вработено лице во извршната или во законодавната власт на Владата на САД, а, пак, термините *службеник или вработен* и *специјален државен службеник* не се однесуваат на членовите на вооружените сили. Смеслата на поимот *службена одговорност* се состои во тоа административниот или оперативниот орган да може да одобрува, да не одобрува или на друг начин да ги насочува владините активности и дејности. Како *член на конгрес* се смета сенатор на САД и претставник во претставничкиот дом или делегат и постојан комесар во претставничкиот дом. Под *извршна гранка (власт)* се подразбира која било извршна агенција, или друг правен субјект или административна единица во извршната власт. Под изразот *судска гранка(власт)* се подразбираат Врховниот суд на Соединетите Држави; апелационите судови на Соединетите Држави; окружните судови на Соединетите Држави; судот за меѓународна трговија; судовите за банкрот на Соединетите Држави; судот за федерални побарувања на Соединетите Држави и даночниот суд на Соединетите Држави; федералниот судски центар; и која било друга агенција, канцеларија или субјект во рамките на судската власт. Под *законодавна гранка (власт)* се подразбираат Конгресот и Кабинетот на архитектот на Капитол, Ботаничката градина во Соединетите Држави, Канцеларијата за одговорност на Владата, Канцеларијата за владини изданија, Библиотеката на Конгресот, Канцеларијата за технолошки процени, Канцеларијата за буџетот на Конгресот, Полицијата на Капитол и која било друга агенција, субјект, канцеларија или комисија основана во рамките на законодавната власт.²⁶⁶

Кога сме кај надоместоците за членовите на Конгресот и за службениците, законот е многу јасен и концизен во таа смисла што овие субјекти, доколку поинаку отколку што е предвидено со закон за правилно извршување на службените должности, директно или, пак, индиректно бараат, примаат, се согласуваат да прифатат компензација за какви

²⁶⁵ Ibid., чл. 1503, 1504 и 1505.

²⁶⁶ Ibid., чл. 202, ст. a, b, c, d, e.

билорепрезентативни услуги, подлежат на следниве законски казни: парична казна или казна затвор до една година за основниот облик на делото, а, пак, доколку овие надоместоци се примат свесно и намерно, тогаш законот е порестриктивен, предвидувајќи парична казна или казна затвор до пет години.²⁶⁷

Кај следното кривично дело, работа или практика во Советот на федерални побарувања или во Апелациониот суд на Соединетите Држави од член на конгрес е недозволив, бидејќи има судир на интереси, и со оглед на тоа се предвидени следниве законски казни: парична казна или казна затвор до една година за основниот облик на делото, а, пак, за потешкиот облик е предвидена парична казна или казна затвор до пет години.²⁶⁸

Кривичното дело активности на службениците и вработените во побарувања против Владата, се состои во следниве два облика, првиот, кое било службено лице или лице вработено во извршната, законодавната или во судската власт на Соединетите Држави не смее да делува како застапник или, пак, како обвинител за гонење на кое било побарување против Владата, а, пак, вториот облик се состои во тоа ниедно службено лице да не смее да делува како застапник или адвокат за сите пред кој било оддел, агенција, суд, судски воен офицер или граѓанска, воена или поморска комисија во врска со која било област во која Владата на Соединетите Држави е странка. Во поглед на казнувањето, и за ова дело се пропишани слични казни како и за претходните две дела, значи за основниот облик е предвидена парична казна или казна затвор до една година, а, пак, за вториот парична казна или казна затвор до пет години.²⁶⁹

Кај делото ослободување на пензионираните службеници од униформните служби треба да се истакне фактот дека членовите 203 и 205, односно за надоместоците и побарувањата од кривичното право на САД не се применуваат за пензионираните службеници од униформните служби.²⁷⁰

Дејствието на извршување кај делото ограничувања на поранешни службеници, вработени и избрани функционери од извршната и од законодавната власт, се состои во постојаните ограничувања на поранешните службени лица и функционери од извршната и

²⁶⁷ Ibid., чл. 203, а во врска со чл. 216.

²⁶⁸ Ibid., чл. 204, а во врска со чл. 216.

²⁶⁹ Ibid., чл. 205, а во врска со чл. 216.

²⁷⁰ Ibid., чл. 206.

од законодавната власт во смисла на тоа по престанокот на работниот однос, да се воздржат од свесно и намерно вршење влијание или каква било комуникација со вработено лице во кој било оддел, агенција или суд во врска со одредена материја. Овие ограничувања се однесуваат на голем број потенцијални извршители, како што се: службеници и вработени во извршната власт и во одредени агенции, лица назначени од претседателот, вработен на позицијата службеник на униформирани услуги, ограничувања за многу постар персонал на извршната власт и независни агенции, лице кое служи на позицијата потпретседател на Соединетите Држави, лице вработено на позиција во извршната власт на Соединетите Држави (вклучително и независна агенција), членови на Конгресот, службениците и другите вработени во законодавната власт, сенатори, членови и службеници во Домот на претставниците, службеници и персоналот на Сенатот, личен персонал, персонал на комитетот, персонал за лидерство и др. Она што е битно за ова дело е дека законот предвидува не само постојани, туку и привремени ограничувања. Според законот, и тука е предвидено казнувањето со парична казна или со затворска казна до една година, односно до пет години затвор за потешките облици.²⁷¹

Кај делата кои влијаат врз личниот финансиски интерес, дејствието на извршување се состои во одобрување, неодобрување, препорака, давање совети, истрага или на друг начин, во судска или друга постапка, пријава, барање за пресудување или друго одлучување, договор, побарување, спорови, обвиненија, апсења или друга посебна работа за која се преговара или, пак, се има некакво договарање за идно вработување. Па поради овој облик на делото, законот предвидува парична казна или затворска казна до една година, односно до пет години затвор за потешките облици на финансискиот интерес. Како извршители се јавуваат:кое било лице, офицер или вработен во извршната власт на Владата на Соединетите Држави или на која било независна агенција на Соединетите Држави, директор на Банката на федералните резерви, службеник или вработен, службеник или вработен во округот Колумбија, вклучително и специјален вработен во Владата.²⁷²

Кога сме кај платите на државните службеници и вработените што се плаќаат само од Соединетите Држави, битието на делото се гледа во законскиот извор на примање на

²⁷¹Ibid., чл. 207, а во врска со чл. 216.

²⁷²Ibid., чл. 208, ст. а, а во врска со чл. 216.

платите и надоместоците на државните службеници и другите вработени. Дејствието на извршување, односно неправото на делото се јавува во два облика, и тоа првиот облик е во незаконското примање плата, надоместоци или каков било придонес за услугите како службеник или вработен во извршната власт на Владата на Соединетите Држави, на која било независна агенција, значи од кој било извор освен од Владата на Соединетите Држави, а, пак, вториот се состои во плаќање, придонес за плата на кој било службеник или вработен. Кога сме кај казнувањето за овој облик на делото, се предвидени парична казна и казна затвор до една година за основниот облик, а за потешкиот до пет години затвор.²⁷³

Кај делото понуда за набавка на назначена јавна функција дејствието на извршување се состои во плаќање или ветување пари или нешто од голема вредност, на кое било лице, фирма или корпорација во однос на употребата или ветувањето дека ќе се употреби какво било влијание за обезбедување некоја значајна функција или место за кое било лице. За овој облик на делото, се предвидени парична казна и казна затвор до една година.²⁷⁴

Инкриминацијата прифаќање или барање за добивање наменска јавна функција има два облика, првиот се состои во побарувањето или примањето за какво било политичко придонесување или ветување за поддршка, односно влијанието за добивање некаква назначена функција за кое било лице. Овој облик се казнува со парична казна или со казна затвор до една година.²⁷⁵ За вториот облик на инкриминацијата секој кој бара или прима нешто од вредност, за тоа што му помага на некое лице да добие вработување, ќе се казни со парична и со казна затвор до една година.²⁷⁶

Инкриминацијата понуда за заем или грант (бесплатна помош) за истражител на финансиска институција се однесува на тоа кој и да е офицер, директор или вработен во финансиска институција кој дава или доделува заем на секој испитувач или помошник испитувач кој испитува или има овластување да испитува банка, филијала, агенција, организација, корпорација, здружение или институција, да се казни со парична казна и со казна затвор до една година. Според законот под изразот *истражител* се подразбира лице

²⁷³ Ibid., чл. 209, а во врска со чл. 216.

²⁷⁴ Ibid., чл. 210.

²⁷⁵ Ibid., чл. 211, ст.1

²⁷⁶ Ibid., чл. 211, ст.2

назначено од Сојузна регулаторна агенција за финансиска институција или во согласност со законите на која и да било држава да испита финансиска институција или, пак, лице избрано според законот на секоја држава да спроведува испитувања на какви било финансиски институции. Под терминот *федерална агенција за регулаторна финансиска институција* подразбираме: канцеларија за контролор на валута, управен одбор на федералниот систем на резерви, федерална корпорација за осигурување депозити, федерална агенција за финансии за домување, управа за кредит на фарма, корпорација за осигурување земјоделски кредитен систем и администрација на мал бизнис. Терминот *финансиска институција* ги вклучува кредитната унија, Банката на федерални резерви, Федералната банка за заем за дома или за компанија за чување депозитни институции. Терминот *заем* вклучува сметка за кредитна картичка основана според план за отворен крај на потрошувачите или заем обезбеден со станбен недвижен имот кој е главна резиденција на испитувачот.²⁷⁷

Во однос на следнава инкриминација – прифаќање заем или грант (бесплатна помош) од истражител на финансиска институција, се подразбира секој кој како истражител или асистент истражител прифаќа заем или грант од која било банка, филијала, агенција, организација, корпорација, здружение или институција што ја испитува испитувачот или од кое било лице поврзано со тоа, ќе се казни со парична казна и казна затвор до 1 година, и ќе му биде одземен мандатот како испитувач.²⁷⁸

Кај делото понуда за набавка на заем од Банката на федералните резерви и попуст на комерцијална хартија, дејствието на извршување се состои во законската забрана за давање, примање каква било такса, провизија или бонус за набавка на заем или аванс од Банката на федералните резерви. Како може извршител се јавува кое било физичко лице. За овој облик на делото законодавецот предвидува парична казна и казна затвор до една година.²⁷⁹

Дејствието на извршување кај делото прием на провизии или подароци за набавка на кредити се состои во два облика: првиот, кое било лице кое коруптивно му дава, нуди или ветува нешто од вредност на кое било лице, со намера да влијае или да награди службеник, директор, вработен, агент или адвокат на финансиска институција во врска со

²⁷⁷Ibid., чл. 212, ст. а,б,ц.

²⁷⁸Ibid., чл. 213.

²⁷⁹Ibid., чл. 214.

кој било бизнис или која било трансакција на таквата институција, а, пак, вториот се состои во коруптивното побарување или барање во корист на кое било лице, односно коруптивно прифаќање или согласување да се прифати каква било вредност од која било личност, со намера да биде под влијание или награден во врска со кој и да било вид бизнис или која и да било трансакција на таквата институција. Како извршители на вториот облик се јавува службеното лице, директорот, вработено лице, застапник или полномошник на финансиска институција. Според законот, за полесниот облик на делото, ако вредноста на предметот не надминува 1.000 американски долари, се предвидени парична казна и казна затвор не повеќе од една година, а за потешкиот облик е предвидена парична казна не повеќе од 1.000.000 долари или казна затвор не повеќе од 30 години.²⁸⁰

Кога сме кај делото прифаќање на разгледување за приспособување на задолженоста на фармата, дејствието на извршување се состои во прифаќање каков било надоместок, провизија, подарок во врска со наоѓање компромис, приспособување или откажување на какво било задолжување на фармата. Како извршител се јавува офицер, вработено лице во која било агенција што дејствува во рамките на Соединетите Држави и сл. Според законот, за овој облик на делото се предвидени парична казна и казна затвор до една година.²⁸¹

Кај инкриминацијата поништување трансакции наплатени од САД спротивно на законот, треба да се издвои фактот дека и покрај сите други правни лекови предвидени со закон, претседателот или раководителот на кое било одделение или која било агенција, според прописите, може да го прогласи за неважечко и да го поништи следново: договор, заем, грант, субвенција, лиценца, право, дозвола, франшиза, овластување, привилегија, корист, сертификат, пресуда, одлука, мислење или распоред на цени или извршување која било услуга или пренесување, или испорака на која било работа за која било агенција на Соединетите Држави или службеник или вработен во Соединетите Држави или лице што дејствува во нивно име, во врска со кое имало конечна осуда за какво било прекршување на ова поглавје.²⁸²

Кај кривичното дело дејствување на службеници и вработени како агенти на странски директори, суштината на ова дело се состои во законската забрана на државните

²⁸⁰Ibid., чл. 215.

²⁸¹Ibid., чл. 217.

²⁸²Ibid., чл. 218.

службеници и другите вработени да застапуваат странски субјекти. За оваа забрана законот пропишува парична казна и казна затвор не повеќе од две години. Под изразот *државен службеник* се подразбира член на Конгрес, делегат или резидентен комесар, пред или откако тој се квалификувал, или службеник или вработено лице што дејствува за или во име на Соединетите Држави, или за кој било оддел, агенција или филијала на нивната влада, вклучително и округот Колумбија.²⁸³

Кај инкриминацијата незаконски надоместоци за упатување до домови за рехабилитација, клинички третман и лаборатории, дејствието на извршување се состои во два облика, и тоа:

– во директно или индиректно, отворено или тајно, парично или во натура, барање или примање надоместок (вклучително и повратни информации, мито или попуст) за возврат за упатување пациент или за покровителство во дом за закрепнување, на клинички третман или во лабораторија; или

– во плаќање или нудење каков било надоместок (вклучително и повратни информации, мито или попуст) директно или индиректно, отворено или тајно, во готово или во натура.

Во извршителскиот круг спаѓа кое било физичко лице како субјект на правото, а, пак, во поглед на законското казнување, за ова дело е предвидена парична казна не повеќе од 200.000 американски долари или казна затвор не повеќе од 10 години.²⁸⁴

Дејствието на извршување кај коруптивното кривично дело поткуп во спортски натпревари се состои во извршувањето каков и да било облик на поткупување во спортските натпревари. Како извршител се јавува кое било лице кое има намера и свесност за вршење поткуп на некој спортски натпревар. Според законот, под изразот *спортски натпревар* се подразбира каков и да било натпревар во каков било спорт, дали индивидуално или колективно, аматерски или професионален. За овој облик на делото се предвидени парична и казна затвор до пет години.²⁸⁵

Кај инкриминацијата продолжено кривично дело на финансиски криминал преку заедничко правно дејствување, дејствието на извршување се состои во организирањето, менаџирањето или, пак, во надгледувањето какво и да било претпријатие кое

²⁸³ Ibid., чл. 219, ст. а,б,ц.

²⁸⁴ Ibid., чл. 220, ст. а.

²⁸⁵ Ibid., чл. 224.

континуирано врши финансиски криминал. Во извршителскиот круг спаѓаат физичките или правните лица. Во рамките на казните за физичкото лице, е пропишана парична казна од 10.000.000 американски долари, додека за правните лица 20.000.000 долари и казна затвор од десет години или доживотна затворска казна.²⁸⁶

Кај инкриминацијата влијание на поткупот врз безбедноста на пристаништето, дејствието на извршување се состои во неколку алтернативи, на пр. во коруптивно давање, нудење, ветување, барање, примање или согласување за прифаќање некаква корист со намера да се влијае врз безбедноста на некое пристаниште или ограничено подрачје и со тоа да се доаѓа до извршување каков и да било облик на меѓународен или домашен тероризам. Очигледно станува збор за свесно и намерно кривично дело, извршено од кое било физичко лице. Во поглед на законското казнување, за ова сериозно кривично дело е предвидена парична казна или казна затвор до 15 години.²⁸⁷

Кај кривичното дело незаконско влијание врз одлуките за вработување на приватниот субјект од некој член на Конгресот или од службеник или вработен во законодавната или извршната власт, дејствието на извршување се состои во незаконитото и политичкото влијание врз процесот на вработување во приватниот сектор. Како сторители се јавуваат членовите на Конгресот, службено лице или кое било вработено лице во законодавната или во извршната власт. Во поглед на законското казнување за ова кривично дело е предвидена парична казна или казна затвор до 15 години или, пак, одземање на правото на вршење на функцијата.²⁸⁸

3.9. Велика Британија

Велика Британија нема кривичен законик, а тоа значи дека сè уште останува на *common law* системот, па кривичното право го сочинуваат голем број закони или правни акти кои ги опфаќаат разните области на кривичната материја. Во овој дел ќе ги обработиме кривичните дела на поткуп според Законот за поткуп од 2010 година.²⁸⁹

²⁸⁶ Ibid., чл. 225.

²⁸⁷ Ibid., чл. 226.

²⁸⁸ Ibid., чл. 227, ст. а,б.

²⁸⁹ The Bribery Act 2010 (с.23) https://en.wikipedia.org/wiki/Bribery_Act_2010#General_bribery_offences [пристапено на: 14.06.2021].

Деловите еден до пет ги опфаќаат општите кривични дела за поткуп. Во првиот дел се опфатени *кривичните дела давање поткуп*, каде што битието на овие дела се гледа во нудењето, давањето или, пак, во ветувањето за давање некаква придобивка или предност на друго лице поради незаконско вршење на службената должност. Вториот дел ги опфаќа *кривичните дела примање поткуп*, каде што битието на делата се состои во примањето или согласувањето за примање поткуп, односно предност поради незаконско вршење службена должност. Во третиот дел е опфатен елементот на *релевантна функција или активност* под што се подразбира која било функција или активност од јавен карактер која е поврзана со деловната активност, трговијата и сл., без оглед на тоа дали е корпоративна или неинкорпоративна. Четвртиот дел го опфаќа неправилното дејствување или активност во таа смисла што активноста се смета како незаконска или, пак, неправилна кога е сторена од службено лице. Петтиот дел го опфаќа стандардот на одлучување од рационална личност на функција. Општите кривични дела за поткуп ги опфаќаат и оние ситуации кога самото прифаќање на предноста би претставувало неправилно извршување на релевантните функции или активности. Кривичното дело поткупување странски јавни службеници е предвидено во делот шест, и тоа во согласност со Конвенцијата за борба против поткупот на ОЕЦД. Дејствието на извршување на ова дело се состои во ветувањето, понудата или, пак, во давањето финансиска или друга предност на странски јавен службеник, на непосреден начин или преку трето лице. Под изразот странски јавен службеник се подразбира лице кое извршува законодавни, административни или судски функции или, пак, лице кое извршува јавна функција за странска земја. Делот седум од Законот за поткуп е резервиран за одредбите за трговските организации и нивниот неуспех во спречувањето на поткупот. Трговската организација е виновна за прекршокот ако некое лице поврзано со тоа, поткупи друго лице со намера да добие или да задржи деловна активност или деловна предност за организацијата. Имено, станува збор за дело со строга одговорност, без потреба да се докажува каков било вид намера или позитивно дејствие.

Во поглед на законското казнување за овие коруптивни кривични дела, законодавецот предвидува неограничена парична казна, казна затвор до 10 години и конфискација на имотите.

3.10. Сумарен осврт

Кога станува збор за кривичните дела против службената должност во споредбеното право, посебно за гореспоменатите и анализираните земји, може да издвоиме некои поважни заклучоци, односно да одговориме на неколку прашања, во смисла на називите на главите, односно дали се исти или се разликуваат; каков е репертоарот на овие дела и какво е законското одмерување на казните (висината на казните) во гореистакнатите земји.

Во врска со првото прашање, називите на главите за кривичните дела против службената должност не се исти. Во кривичното законодавство на Република Албанија називот на овие дела е *кривични дела против авторитетот на државата*, во Косово називот гласи: *кривичните дела против службената должност и службената корупција*, во Србија, Хрватска и во Црна Гора називите се исти како и во нашава земја *кривични дела против службена должност*, во Босна и Херцеговина *кривични дела на корупција и кривични дела против службена и друга одговорна функција*, во Германија *кривични дела сторени во службата*, во САД називот на оваа глава е *поткуп, мито (влијание) и судир на интереси* и во Велика Британија *кривични дела на поткуп* според Законот за поткуп.

Во врска со второто прашање за систематиката на делата во истакнатите земји, има и сличности и разлики. Сличностите на овие службени кривични дела можат да се сретнат во Косово, Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина и во Црна Гора, додека разлики се присутни во Албанија, Германија, САД и во Велика Британија.

И во поглед на законското одмерување на казните, очигледно е дека постои разлика во висината на казните според анализираните земји. Така, на пр. во Албанија за поголемиот дел на делата се изрекува парична казна или казна затвор до 5 години, а, пак, според Кривичниот закон како најстрога казна за овие дела е предвидена казна затвор до 12 години. Во Косово за поголемиот дел на овие кривични дела се изрекуваат парична казна и казна затвор до 8 години, односно до 12 години, додека, пак, како најстрога казна за овие дела се предвидени парична казна и затворска казна до 15 години. Во Србија за поголемиот дела на делата се изрекува парична казна или казна затвор од 1 до 8, односно од 2 до 12 години, а, пак, како најстрога казна според Кривичниот закон е предвидена казна затвор од 3 до 15 години. Во Хрватска, според Кривичниот закон, за кривичните

дела против службена должност се изрекуваат само затворски казни, значи за ниедно дело нема парична казна. За поголемиот дел на делата се изрекува казна затвор од 6 месеци до 5 години, односно од 1 до 8 години. Како најстрога казна е предвидена затворска казна од 1 до 12 години. Во Босна и Херцеговина паричната казна се изрекува многу ретко, што значи дека доминираат затворските казни, и тоа за поголемиот дел, казна затвор од 1 до 10 години, па оваа граница на одмерување е и најстрога казна според Кривичниот закон на БиХ. Во Црна Гора за овие дела се предвидуваат и парични казни и затворски. Најмногу доминираат затворските казни од 6 месеци до 5 години, односно од 1 до 8 години. Како најстрога казна е паричната казна или казната затвор до 15 години. Во Германија за овие дела се предвидуваат различни видови казнувања (според висината), и тоа парична казна или затворска казна до 1 година; до 2 години; до 3 години и до 5 години, казна затвор од 6 месеци до 5 години, од 3 месеци до 5 години, казна затвор од 1 до 5 години, од 1 до 10 години и сл. За поголемиот дел од делата се изрекува казна затвор од 3 месеци до 5 години, а, пак, казната затвор од 1 до 10 години е пропишана како најстрога за овие кривични дела. Според казнувањето во САД, за поголемиот дел од овие дела се изрекува парична казна и казна затвор до 1 година, односно до 5 години, а, пак, како најстрога казна во законот е предвидена за правните лица, и тоа парична казна и казна доживотен затвор. И за последната земја, Велика Британија, законодавецот предвидува неограничена парична казна, казна затвор до 10 години и конфискација на имот.

ГЛАВА 4. КОРУПТИВНИТЕ КРИВИЧНИ ДЕЛА КАКО ЈАДРО НА СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ

4.1. Поим на корупцијата

Феноменот на корупцијата како општествена негативна појава се појавува, односно може да се сретне во сите сфери на животот, од социјално-општествените, па сè до државните механизми на дејствување. Станува збор за многу лош и негативен феномен, при што најмногу страдаат слободите и правата на граѓаните кои очигледно се повредуваат поради незаконските придобивки на одредени субјекти. Слободно може да констатираме дека корупцијата во денешно време се среќава приближно во сите земји во светот, а најмногу таму каде што земјите поминуваат низ транзиција, како што е и нашата држава. Тука кај нас низ реални бројки, а и од многуте забелешки од Советот на Европа, Транспаренси интернешнл (Transparency International) и од другите организации кои се занимаваат со проблематиката на корупцијата се гледа дека нивото на пораст на корумпираност и воопшто перцепцијата на граѓаните за тоа е на многу високо ниво. Се разбира овие констатации ќе ги поткрепиме и ќе ги засноваме врз многу аргументи и факти кои ќе бидат прикажани во овој труд.

Зборот корупција потекнува од латинскиот збор *corruptio* со значење расипаност, поткупливост и сл. Корупцијата претставува феномен кој достигнува дури ниво на системска институционална пандемија која удира врз сите социјално-општествени интереси. Најголемиот проблем во дефинирањето на поимот корупција се појавува бидејќи не постои единечна дефиниција на терминот корупција, која би била меѓународно признаена затоа што и самата појава има различни форми и димензии.

Како општопознато и едноставно дефинирање или конципирање на поимот на корупција е следново: злоупотреба или искористување на јавната функција, положба или должност со пречекорување или неизвршување на доверените јавни овластувања за остварување лични, приватни или партиски интереси од материјална или нематеријална природа.²⁹⁰

²⁹⁰Миодраг Лабовиќ, *Власта корумптира*, Скопје, 2006, стр.52.

Според Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, под поимот корупција се подразбира злоупотреба на функцијата, јавното овластување, службената должност или положба за остварување корист, директно или индиректно преку посредник, за себе или за друго лице.²⁹¹ Според овој закон поимот корупција ги опфаќа и поимите на пасивна и активна корупција. Под пасивна корупција се подразбира кога службеното лице, директно или индиректно, бара или прима корист од каков било вид, лично или за трето лице, или, пак, прифаќа ветување на ваква корист за да делува или да се воздржува од делување во согласност со своите обврски или да ги врши неговите законски надлежности спротивно на службените обврски, а, пак, под активна корупција се подразбира кога кое било лице директно или преку посредник, ветува или дава некаква корист од каков било вид на службено лице, за него или за трето лице, за да делува или да се воздржува од делување во согласност со своите обврски или да ги врши своите надлежности спротивно на службените обврски.²⁹²

Феноменот на корупцијата претставува најголемо зло што може да се закани на целото општество и во тие рамки произлегуваат и најзначајните проблеми што ѝ се познати на цивилизацијата, како што се разните конфликти, војни, тероризам, сиромаштијата и сл.²⁹³

Кога сме кај овој мултидимензионален и глобален феномен треба да се истакне дека во корупцијата се испреплетуваат правото со моралот, владеењето со бирократијата, борбата за егзистенција со криминалните дејности, сè со цел богатење, потоа разните општествени политички системи, диктатурата со демократијата, потребата на народот за демократски поредок и хумана правда со криминалните организации, барањето за што подобро владеење на владата.²⁹⁴

Проблемите на откривањето и на борбата со корупцијата се комплицираат тогаш кога се јавува злоупотреба на надлежностите на службениците за криење и опструкција на осветлувањето на разните форми на корупција. Историјата сведочи дека корупцијата се поврзува и со судбините на општествените системи. Она што е интересно да се истакне е дека кај феноменот на корупцијата биномот *причина–последица* се наоѓа во еден вициозен

²⁹¹Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Сл.весник на РМ, бр.12/2019), чл. 2, ст.1.

²⁹² Ibid., чл. 2, ст.2.

²⁹³Миодраг Лабовиќ, *op.cit.*, 52.

²⁹⁴ Luan Gonça, *Korrupsioni*, Tirane, 2004, стр.9.

затворен круг, каде што е многу тешко да се препознаат и да се разликуваат причините од последиците, и обратно.²⁹⁵

Корумпираните мрежи се состојат од скриените криминални структури во јавната администрација, државните органи и во разните јавни институции. Имено, многу ноторни факти и сознанија го наметнуваат мислењето дека државата, дозволувајќи и не борејќи се со корупцијата, станува корумпиран систем и ваквиот облик на криминал не само што го легализира туку и го заштитува преку веќе создадени владини механизми предвидени за превенирање и за борба со корупцијата.²⁹⁶

Корупцијата како етички проблем е нешто ново за системите на политичките институции во балканските земји, кои се обележани со традицијата на изразен нормативизам, т.е. со посебен акцент на позитивното право на регулирање на јавната администрација, оставајќи го прашањето за супервизија на интегритетот и за процена на моралниот профил на јавниот службеник во заднина. Имено, таа како етички проблем дури и не се препознава од многумина затоа што во одредени форми станува дел од менталитетот и начин на живот. Бидејќи корупцијата претставува примарен проблем во областа на јавната служба, а во јавната служба се располага со овластување и средства во име на граѓаните како составен дел на политичката волја на едно општество, како и на даночните обврзници кои го финансираат остварувањето на политичката волја низ функционирање на државните органи, од државниот службеник се очекува изразена свест во јавните одговорности.²⁹⁷

Мултидисциплинарната група за корупција при Советот на Европа ја дава следнава дефиниција на поимот корупција: „Корупцијата е поткуп и секој друг облик на поведение во врска со лицата на кои им се доверени овластувања во јавниот или во приватниот сектор, а кои ги повредуваат обврските кои произлегуваат од нивниот статус на државни службеници, приватно вработени, независни агенти или, пак, некои други видови, за стекнување некаква корист лично или за други.“²⁹⁸

Конвенција на ОН против корупцијата не го определува поимот на корупцијата, туку определува одделни облици на коруптивно однесување, значи поткупување домашни

²⁹⁵ Ibid., стр. 214.

²⁹⁶ Vesel Latifi, *Politika kriminalna*, Prishtine, 2013, 243.

²⁹⁷ Александар Фатић, *Корупција и криминална девијација* (Зборник на трудови), Београд, 2005, стр. 31.

²⁹⁸ OEBS, *priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije*, Beograd, 2017, стр.14.

јавни функционери, поткупување странски јавни функционери и функционери на јавни меѓународни организации, влијание во посредување, поткупување во приватниот сектор, перење на средствата стекнати од извршено кривично дело, прикривање, злоупотреба на службената положба, недозволено збогатување, попречување на правдата и др.²⁹⁹

Под поимот корупција, според Граѓанско-правната конвенција, се подразбира секаков облик на директно или индиректно барање, нудење, давање или примање поткуп или каква било друга незаконска корист или нејзина појава, што во целина го нарушува пропишаното извршување на некоја должност или однесување што се бара од примателот на поткупот.³⁰⁰

4.2. Видови корупција и последици од корупцијата

Кога станува збор за ваков општествен-социјален и комплексен феномен како што е корупцијата, многу е тешко и комплицирано за прецизирање и раздвојување на видовите корупција, бидејќи општо гледано станува збор за криминална појава која има многу и различни видови и облици на манифестации. Низ трудот ние ќе се потрудиме да понудиме и да објасниме некои поважни и почести видови корупција.

Белата корупција подразбира низа привилегии во смисла на семејните членови, пријателите и секако без очекување некакви противуслуги врз основа на овој многу распространет вид корупција. Во белата корупција спаѓаат неколку коруптивни појави кои во нашава земја многу се применети, како што се непотизмот, кронизмот и протекцијата.

Непотизмот е таква коруптивна појава во која лицата кои се на некои јавни, државни позиции и функции, си вработуваат свои членови на семејството во некои државни органи и институции. Треба да се издвои еден аподиктичен факт дека во нашава земја има многу случаи во кои оваа појава се применува, а тоа се аргументира со фактот дека антикорупциската комисија имаше иницирано неколку прекршочни постапки против овие непотистички случаи.

Кронизмот е појава слична на претходната, со една единствена разлика, односно при вработување се земаат, односно се привилегираат пријателите на функционерите.

²⁹⁹ Ibid., стр.15.

³⁰⁰ Ibid.

Кронизмот постои кога назначувачот и корисникот како назначен човек, се во некаква социјална или деловна врска.

Под протекција, патронажа, се подразбира таква појава каде што вработениот има силна заштита, значи зад него стои некое влијателно и моќно лице. Постојат два основни вида патронажа. Првиот вид се поврзува со примитивните средини, каде што луѓето со низок статус се обидуваат да се приклучат кон високостатусните и моќните патрони. Овој вид е наречен *социјално-антрополошка* патронажа, а, пак, вториот вид се нарекува политичко-научна патронажа, која го претставува артикулирањето на интересите низ организациските форми, што е покарактеристично за општествата со рационално-објективен модел на организација.³⁰¹

Под сивата корупција ја подразбираме појавата во која се применува општопознатиот принцип услуга за услуга. Всушност, сивите зони на корупција ги подразбираат морално отфрлените и недопуштените акти на корупција, што од какви било причини не се инкриминирани, ниту прекршочно третирали.³⁰²

Црната корупција е еден од најраспространетите видови корупција каде што клучниот елемент се состои во поткупот (во давањето и примањето). Овие инкриминации се казниви согласно со Кривичниот законик на нашава земја. Давањето и примањето поткуп се применуваат заради остварување некаква корист или придобивка.

Во врска со последиците од корупцијата, важно е да се издвојат неколку сфери кои се клучни за реперкусиите на овој вид криминал, и тоа од економски аспект, политички аспект, правен аспект и од социјален аспект. Кога сме кај економскиот аспект со нејзиното разорно дејство, особено во неразвиените и транзициските општества, го разорува и онака слабото ткиво на крвката економија, супституирајќи ги економските законитости на слободниот пристап на пазарот, конкуренцијата и претприемништвото, со монополски и слични други нерамноправни позиции стекнати преку корупцијата, со што се оневозможува економскиот развој и се стопираат неопходните странски инвестиции.³⁰³ Од политички аспект, корупцијата ги делегитимира претставниците на политичките институции, со што се губи довербата во политичкиот систем и во демократијата како

³⁰¹ Alex Weingrod, *Patrons, Patronage and political parties*, Comparative studies in society and history, 1968
цит. според Миодраг Лабовиќ, *op.cit.*, стр.64.

³⁰² *Ibid.*, стр.61.

³⁰³ Миодраг Лабовиќ, *op.cit.*, стр. 57.

современ метод за донесување одлуки.³⁰⁴ Од правен аспект, пак, со феноменот на корупцијата се губи правната сигурност на граѓаните и воопшто на сите домашни и странски правни субјекти.³⁰⁵ Од социјален аспект ги имаме сиромаштијата и нееднаквоста на луѓето пред законот.³⁰⁶

4.3. Казниви дела на корупција

Како што е и претходно истакнато, корупцијата е многу широк и комплексен поим и нормално е дека некои нејзини облици и форми претставуваат начин на секојдневно функционирање и живеење и некои од нив немаат последици и консеквенции кои бараат интервенција од државата, што значи остануваат во сферата на моралната осуда, а, пак, некои коруптивни однесувања можат да бидат основа за дисциплинска, прекршочна, па дури и кривична одговорност за најтешките облици.

Значи, дел од појавите, односно дејствијата кои се коруптивни по својата природа може да бидат предмет на *морална, општествена реакција, односно осуда*, други може да се *основа за дисциплинска или прекршочна одговорност*, додека најтешките коруптивни форми се *предмет на кривична одговорност*.

Кога сме кај коруптивните кривични дела, според македонското кривично законодавство, погоре во текстот ги спомнавме и ги анализиравме сите кривични дела од главата за кривичните дела против службената должност, но тука нема да се задржуваме многу, освен што ќе наведеме уште еднаш кои се тие кривични дела, но и неколку други коруптивни кривични дела од другите глави според нашето кривично законодавство. Како коруптивни кривични дела од групата дела против службената должност ќе ги издвоиме: злоупотреба на службената положба и овластување (чл. 353), несовесно работење во службата (чл. 353-в), проневера во службата (чл. 354), измама во службата (чл. 355), послужување во службата (чл. 356), примање поткуп (чл. 357), давање поткуп (чл. 358), давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а), примање награда за противзаконито влијание (чл. 359), противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а). Постојат и неколку други коруптивни кривични дела кои се наоѓаат во другите глави на

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ Ibid.

кривични дела кои на одреден начин се специјални облици на некои од претходнонаведените, односно тука спаѓаат, на пр.: поткуп при избори и гласање (чл. 162), злоупотреба на средствата за финансирање на изборната кампања (чл. 165-а), противзаконско располагање со буџетски средства за време на избори (чл. 165-в), неовластено примање подароци (чл. 253), неовластено давање подароци (чл. 253-а), злоупотреба на постапката за стечај (чл. 256), измама при работење со хартии од вредност (чл. 275), незаконско постапување на овластен ревизор (чл. 275-б), злоупотреба на постапката за јавен повик, доделување договор за јавна набавка или јавно приватно партнерство (чл. 275-в).

Некои од овие се поблиски до поимот на корупција, други се поопшти, но може кај нив самата побуда или начинот на извршување, крајната цел или слично да имаат таков карактер.

ГЛАВА 5. МЕЃУНАРОДНИ АКТИ ВО ОБЛАСТА НА КОРУПЦИЈАТА

5.1. Казнено-правната конвенција против корупција

Конвенцијата е усвоена на 27.01.1999. Целта на оваа конвенција е земјите членки на Советот на Европа и другите држави потписнички да водат ефикасна и приоритетна криминална политика за заштита на општеството од корупција, вклучувајќи и усвојување одговорно законодавство и превентивни мерки. Важно за оваа конвенција е и да се преземат мерки за воведување на следниве кривични дела во кривичните законодавства на земјите членки: давање поткуп на домашните јавни функционери, примање поткуп на домашните јавни функционери, поткупување членови на домашните јавни функционери, поткупување странски јавни функционери, поткупување членови на странски јавни функционери, давање поткуп во приватниот сектор, примање поткуп во јавниот сектор, поткупување функционери на меѓународни организации, поткупување членови на меѓународно парламентарно собрание, поткупување судии и функционери на меѓународни судови, тргување со влијание, перење пари добиени со кривичното дело корупција и прекршување на сметководството.³⁰⁷ Инаку треба да се нагласи дека ГРЕКО (GRECO) –Групата на држави против корупцијата е надлежна за вршење надзор врз примената на оваа конвенција.

Казнено-правната конвенција против корупцијата ги обработува и основните постапки на казненото право, како што се: јурисдикцијата, мерките и санкционирањето, довербата кон персоналот на правдата, интегрираната корупција и основањето на специјалните тела за борба против корупцијата, заштита на сведоците и сл.

Освен горенаведените принципи и одредби, оваа конвенција располага и со одредби од меѓународна соработка. Предвидено е дека странките ќе соработуваат меѓусебно, и тоа во согласност со одредбите на релевантните меѓународни инструменти за меѓународна соработка во кривичните предмети или, пак, според договорите склучени врз основа на единственото или реципрочното законодавство, во согласност и со нивното домашно право.³⁰⁸ Според Конвенцијата, државите потписнички ќе си дозволат едни на

³⁰⁷ Krivično pravna konvencija o korupciji, Savjet Evrope, Evropski ugovori, Broj 173 Strazburg, 27.1.1999. чл. 2-14. <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=175&langTag=bs-BA> [пристапено на: 23.11.2020].

³⁰⁸ Ibid., чл. 25.

други најширока мерка на заемна помош, постапувајќи експедитивно по барањата на властите, во согласност со нивните домашни закони, со можност за истрага и гонење на прекршоците утврдени во согласност со оваа конвенција.³⁰⁹ Во оваа конвенција е предвиден и процесот на екстрадиција, каде што секое кривично дело предвидено со оваа конвенција ќе биде предмет на екстрадиција во кој било меѓународен договор со кој се регулира прашањето за екстрадиција.³¹⁰

Конвенцијата е отворена за потпишување од земјите членки на Советот на Европа и земјите што не се членки кои учествуваа во нејзината подготовка. Овие држави можат да ја искажат својата согласност и да бидат обврзани со:

- а) потпис без резерва за ратификација, прифаќање или одобрување; или
- б) потпис да биде ратификуван, прифатен или усвоен, проследен со ратификација, согласност или посвојување.³¹¹

5.2. Дополнителен Протокол на Кривично-правната конвенција против корупцијата, Совет на Европа, ЕТС бр. 191.

Земјите членки на Советот на Европа и другите држави потписнички се согласиле да ја дополнат Казнено-правната конвенција против корупцијата со еден дополнителен Протокол за водење што поуспешна политика против спречувањето и сузбивањето на корупцијата. Овој дополнителен протокол ги содржи следниве кривични дела кои се предуслов за воведување во националните кривични законодавства на земјите членки: давање поткуп на домашните избрани судии, примање поткуп на домашните избрани судии, поткупување на странските избрани судии, поткупување на домашните судски поротници, поткупување на странските судски поротници.³¹² Инаку и тука GRECO групата на земји против корупцијата е надлежна за вршење надзор врз имплементацијата и примената на овој акт.

³⁰⁹ Ibid., чл. 26.

³¹⁰ Ibid., чл. 27.

³¹¹ Ibid., чл. 32.

³¹² Dodatni protokol na krivično-pravnu konvenciju o korupciji, Совет на Европа, ETS br.191.15.05.2003, чл. 2-6. <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=167&langTag=bs-BA> [пристапено на: 23.11.2020].

Според овој Протокол, државите можат да изразат своја согласност да бидат обврзани: за потпишување без резерва како што се ратификација, прифаќање или потврдување или, пак, потпишување што подлежи на ратификација, прифаќање или потврдување, по што следи ратификација, прифаќање или потврдување.³¹³ Имено, треба да се потенцира и тоа дека секоја држава потписничка може во кое било време да се откаже од овој протокол.

5.3. Конвенција на ООН против корупцијата

Конвенцијата на ООН против корупцијата стапила во сила на 29 септември 2003 година и како основни цели на оваа конвенција се: поефикасно и ефективно унапредување и засилување на мерките за спречување и борба против корупцијата, унапредување, олеснување и поддржување на меѓународната соработка и техничката помош во спречување и борба против корупцијата, унапредување на интегритетот, одговорноста и на правилното управување со јавните работи и јавниот имот.³¹⁴

Според Конвенцијата, во областа на превентивните мерки секоја договорна држава, во согласност со основните принципи на својот правен систем, треба да разработи, спроведува или да одржува ефективна, координирана антикорупциска политика што се промовира во општеството и се рефлектираат принципите на владеењето на правото, доброто управување и јавните работни средства, интегритетот, транспарентноста и отчетноста. Секоја држава членка ќе настојува да воспостави и да промовира успешни практики во насока на спречување на корупцијата и ќе се обиде периодично да ги проценува релевантните правни инструменти, административните мерки насочени кон утврдување на нивната соодветност за спречување и борба против корупцијата. Договорните држави, доколку е соодветно и во согласност со основните принципи на нивните правни системи, ќе соработуваат едни со други и со релевантните меѓународни и регионални организации за подобрување и развој на мерките споменати во оваа

³¹³ Ibid., чл. 10.

³¹⁴ Конвенција Ујединених нација против корупције, чл. 1, ст. а,б, с. <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=174&langTag=bs-BA> [пристапено на: 23.11.2020].

конвенција. Оваа соработка може да вклучува учество во меѓународни програми и проекти насочени кон спречување на корупцијата.³¹⁵

За борба против корупцијата, секоја држава членка, меѓу другото, ќе ги промовира темелните општествени вредности како што се интегритетот, чесноста и одговорноста на јавните службеници, во согласност со основните принципи на нивниот правен систем. Секоја држава членка ќе се обиде, во рамките на својот институционален и правен систем, да применува кодови или стандарди на однесување за правилно и чесно извршување на јавните функции.³¹⁶

Имено, во областа на инкриминирањето секоја држава членка ќе донесе такви законодавни и други мерки што се потребни за да се утврди како кривично дело:³¹⁷

(а) ветувањето, понудата или давањето на јавен службеник, директно или индиректно, на неоправдано користење, за да постапи или да се воздржи од дејствување во вршењето на службените должности;

б) барање или прифаќање од јавен службеник, директно или индиректно, на неоправдано користење, од него или од друго лице или од друг субјект, за да се направи тој функционерски чин или воздржано да постапува во вршењето на службените должности.

Согласно со Конвенцијата, секоја договорна држава донесува законски и други мерки што се потребни за да се утврди ова како кривично дело, кога е сторено намерно, со ветување, нудење или со давање на странски јавен службеник или на службено лице на јавна меѓународна организација, директно или индиректно, неоправдани придобивки, нему лично или на друго лице или друг субјект, за да постапи или да се воздржи тој службеник од постапување при вршење службени должности или да задржат или стекнат деловна активност или друга неоправдана корист во врска со водењето меѓународни работи. Секоја држава членка ќе размислува за усвојување законски и други мерки што можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога е сторено намерно или, пак, со барање, односно прифаќање од странски јавен службеник и службено лице на јавна меѓународна организација, директно или индиректно, на неоправдано користење за него

³¹⁵ Ibid., чл. 5, ст.1-4.

³¹⁶ Ibid., чл. 8, ст.1,2.

³¹⁷ Ibid., чл. 15, ст. a,b.

или за друго лице или субјект, сè со цел тој службеник да постапи или се воздржи од постапување во вршење на службените должности.³¹⁸

Кога сме кај кривичните дела проневера, злоупотреба или друго нелегитимно користење на имотот од јавните функционери, секоја држава потписничка ќе усвои законски и други мерки кои можат да бидат потребни за да се утврдат како кривични дела, во случаи кога се извршуваат намерно, со проневера, злоупотреба или, пак, со друго нелегитимно користење од јавниот функционер на лична корист или на корист на некое друго лице или ентитет, на кој било имот, јавни или приватни средства или хартии од вредност или, пак, кои и да било други вредни предмети кои му се доверени на јавниот функционер.³¹⁹

Кај кривичното дело злоупотреба на влијанието, секоја држава потписничка ќе ја разгледа можноста за усвојување законски и други мерки кои можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога се извршува намерно со:³²⁰

а) ветување, понуда или давање на јавниот функционер или на некое друго лице, посредно или непосредно, на неоправдани придобивки со цел тој функционер да го злоупотреби своето реално или претпоставено влијание за да добива неосновано и неоправдана корист од некој управен или државен орган;

б) барање или прифаќање од јавниот функционер или од некое друго лице, посредно или непосредно, на неоправдана корист за него лично или, пак, за некое друго лице за да може тој функционер или тоа лице да го злоупотребува своето реално или претпоставено влијание за да добива неоправдана корист од некој управен или државен орган.

Секоја држава членка ќе размислува за усвојување законски и други мерки што можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога е сторено намерно, или со злоупотреба на функцијата или службената положба, односно сторување или несторување некое дело со кршење на законот од јавниот функционер во извршување на својата функција во прибавувањето неоправдана корист за него лично или, пак, за некое друго лице или друг субјект.³²¹

³¹⁸Ibid., чл. 16, ст. 1,2.

³¹⁹Ibid., чл. 17.

³²⁰Ibid., чл. 18, ст. а,b.

³²¹Ibid., чл. 19.

Кај кривичното дело поткуп во приватниот сектор секоја држава членка ќе ја разгледа можноста за усвојување законски и други мерки кои можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога се сторува намерно во извршувањето на финансиските или комерцијалните активности со:³²²

а.ветување, понуда или давање, посредно или, пак, непосредно, неоправдана корист на кое било лице кое раководи или работи во какво и да било својство за некој ентитет во приватниот сектор на тоа лице, лично или со некое друго лице за да би можело тоа лице со прекршување на својата должност да влијае или, пак, да се воздржува од влијанието;

б.барање или прифаќање, на непосреден или на посреден начин, неоправдана корист од кое било лице кое управува или работи во какво и да било својство за некој ентитет во приватниот сектор, за тоа лице лично или за некое друго лице за да би можело тоа лице со прекршување на својата должност да влијае или да се воздржи од влијанието.

Кај делото проневера на имотот во приватниот сектор, секоја држава потписничка ќе ја разгледа можноста за усвојување законски или други мерки кои можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога се извршува намерно во изведување на економските, финансиските или комерцијалните активности, проневерата од лицето кое управува или работи во кое било својство за некој ентитет во приватниот сектор на каков било имот, приватни средства или хартија од вредност или некои други вредни предмети доверени на тоа лице врз основа на неговата позиција.³²³

Кај кривичното дело попречување на правдата секоја држава потписничка ќе усвои законски и други мерки кои можат да бидат потребни за да се утврди како кривично дело, кога се извршува намерно со:³²⁴

а) користење физичка сила, закана, застрашување или ветување, понуда или давање неоправдана корист заради лажно сведочење или изнесување докази во постапка во врска со извршување кривични дела утврдени во склоп со Конвенцијата;

б) користење физичка сила, закана или застрашување заради мешање во извршување на службените должности на судијата или на службеното лице задолжено за применување на законот во врска со извршување на кривичното дело утврдено според Конвенцијата.

³²²Ibid., чл. 21, ст. а, б.

³²³ Ibid., чл. 22.

³²⁴Ibid., чл. 25, ст. а, б.

За посебно нагласување е и тоа дека оваа меѓународна конвенција предвидува и кривично гонење, судење и санкции. Кога сме кај оваа област, секоја држава потписничка предвидува соодветна санкција за секое кривично дело утврдено според Конвенцијата. Секоја држава потписничка ќе настојува да го обезбеди кое било законско дискрециско овластување според своите внатрешни законодавства кое се однесува на кривично гонење на лицата за кривични дела утврдени според оваа конвенција, а тоа се врши за да бидат максимално делотворни законски применуваните мерки во однос на тие кривични дела и со оглед на потребата да се спречи извршувањето на овие кривични дела. Секоја држава членка ќе ја земе предвид тежината на предметните дела кога се разгледува можноста за ослободување, порано или условно, лица осудени за такви кривични дела. Секоја држава членка, во обем кој според основните начела на својот правен систем, ќе ја разгледа можноста за утврдување на постапките врз основа на кои одговорниот орган може да промени, суспендира или да премести јавен функционер тужен за кривично дело утврдено според Конвенцијата, а имајќи го предвид почитувањето на уставното начело на презумпција на невиност. Конвенцијата предвидува, онаму каде што е оправдано со сериозноста на кривичното дело, секоја држава потписничка, колку што е потребно во согласност со принципите на својот правен систем, да размислува за воспоставување процедури за дисквалификација, со судски налог или со некои други соодветни средства за одреден период, според внатрешното законодавство на лицата осудени за кривични дела утврдени според оваа конвенција за: јавна функција и функција во претпријатие кое делумно или целосно е во сопственост на државата. Според Конвенцијата, надлежните органи можат да вршат дисциплинско овластување против државните службеници кои вршат јавна функција. Ниедна законска одредба која се наоѓа во оваа конвенција не влијае начелно описот на кривичните дела утврдени според Конвенцијата и применуваната одбрана или другите правни начела по кои се контролира незаконитоста на однесувањето резервирано за внатрешното законодавство на државата потписничка и таквото кривично дело да се гони и да се казнува според тоа законодавство. И на крај, државите членки ќе настојуваат да ја постигнат и да ја реализираат реинтеграцијата во општеството на лицата осудени за кривични дела утврдени според Конвенцијата.³²⁵

³²⁵ Ibid., чл. 30, ст.1-10.

Освен класичното санкционирање, Конвенцијата предвидува и мерки на конфискација, замрзнување и одземање предмети користени за кривичните дела.

Заради почитување на правата на оштетената трета страна, секоја држава членка ќе преземе мерки според основните начела на своето домашно законодавство, за третирање на последиците од корупцијата. Во врска со ова, државите членки може да сметат дека корупцијата е релевантен фактор во законската правна постапка за поништување или раскинување договор, повлекување концесија или за друг сличен инструмент или, пак, за преземање некој друг правен лек.³²⁶

Кога сме во областа на меѓународната соработка според овој меѓународен акт, државите членки ќе соработуваат и ќе имаат можност за заемна помош во кривично-правните предмети што се однесуваат на корупцијата. Меѓународната соработка ќе се насочи кон трансферот на осудените лица, преместувањето, преносливоста на кривичната постапка, заедничката истрага, употребата на посебни истражни методи и сл. Оваа меѓународна соработка меѓу државите потписнички се остварува со почитување на позитивните законски одредби, меѓународните акти и сл. за што поуспешна борба против корупцијата.

Како основно начело на оваа конвенција е и поглавјето за враќање на стоката, каде што државите членки во најголема можна мера треба да соработуваат меѓусебно и да се помагаат во оваа насока. И тука како и кај претходното поглавје од оваа конвенција, државите членки во реализирањето на заемната помош за враќање на стоката треба достоино и ефикасно да ги почитуваат сите домашни позитивни законски прописи, меѓународните акти и сл.

Сите држави потписнички на оваа конвенција ќе развиваат и ќе спроведуваат разни специјализирани програми за обука за лицата кои се надлежни и се одговорни за спречување и за борба против корупцијата. Имено, овие програми за обука главно се концентрирани на следниве дејности: спречување, откривање, спроведување истраги, казнување и сузбивање на корупцијата, вклучувајќи и употреба на мерки за: собирање докази и спроведување истраги, изградба на капацитети за развој и планирање стратешки политики за борба против корупцијата, обука на надлежните органи во врска со подготовката за изготвувањето на барањето за заемна правна помош, што исто така е во

³²⁶ Ibid., чл. 34.

согласност со одредбите на оваа конвенција, евалуација и зајакнување на институциите, управување во јавните служби и управување со јавните средства, вклучувајќи ги јавните набавки како и приватниот сектор, спречување и сузбивање на трансферот на средствата кои произлегуваат од кривичните дела утврдени согласно со оваа конвенција, следење на движењето на средствата што потекнуваат од кривичните дела, методи кои се користат за заштита на жртвите и сведоците кои соработуваат со судските органи и сл.³²⁷

5.4.Граѓанско-правна конвенција за спречување на корупцијата

Оваа конвенција стапила во сила на 04.11.1999 година. Целта на оваа конвенција се состои во можноста за обезбедување на тоа секоја членка во своите законодавства да воспостави ефективни лекови за лицата кои претрпеле штета како резултат на коруптивни дејствија и можност за остварување на нивните права и интереси, вклучително и законската можност за добивање штета.

Според оваа конвенција, под концептот корупција се подразбира барањето, понудата, давањето или, пак, примањето, директно или индиректно, поткуп или каква било друга незаконска корист или нејзино појавување што го нарушува пропишаното извршување на која било должност или однесување што се бара од примателот.³²⁸

Секоја договорна странка во своето внатрешно законодавство, според Конвенцијата, ја има правната можност за поведување или за иницирање правна постапка во случаите на корупција. Треба да се напомене дека, според Конвенцијата, надоместокот не треба да биде ограничен само на некои стандардни плаќања, туку мора да се утврдат според претрпената загуба во конкретниот случај. Целосното обесштетување, според оваа конвенција, ја исклучува казнената отштета. Сепак, договорните страни во чие домашно право ја предвидуваат кривична отштета, не се обврзани да ја исклучат нивната примена во смисла на додаток на целосна компензација. Имено, за да се добие надоместок на штета, обвинителот мора да докаже дека настанала штета, без разлика дали обвинетиот

³²⁷ Ibid., чл. 60, ст.1, т.а-ј

³²⁸ Građansko pravna konvencija o korupciji, Savjet Evrope, Evropski ugovori Ets Br 174, Strazburg, 4.11.1999, чл. 1,2.

<http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA> [пристапено на: 23.11.2020].

постапил по своја волја или од небрежност, и мора да најде каузална врска помеѓу коруптивното однесување и штетата.

Инаку, во контекст на Конвенцијата, под *солидарна и поединечна одговорност* се подразбира тоа дека лицата кои претрпеле штета како резултат на делото корупција, а кога повеќемина се одговорни за него, можат да побараат целосна компензација од кое било лице или од повеќемина од нив.

Секоја договорна страна ја има законската можност во своето внатрешно законодавство да иницира соодветни процедури за осигурување дека лицата кои претрпеле штета како резултат на коруптивно дело од службениците можат да бараат надомест на штета. Имено, повеќето од правните системи на земјите најшироко ја прифаќаат можноста кога станува збор за покренување граѓанска постапка за добивање надомест на штета, да подлежи на некое определено временско ограничување. Во оваа смисла или, пак, насока, Конвенцијата се однесува на општите принципи на компензација во случај на корупција. Инаку, признавајќи го фактот дека различните земји одредуваат различни рокови на застареност, кои понекогаш се разликуваат во зависност од видот на случајот, овој став не пропишува фиксен рок на застареност која мора да се примени во случај на корупција. Оваа конвенција предвидува можност секоја договорна страна да може да ги преземе неопходните мерки за заштита на вработените да не станат потенцијални жртви, при нивното евентуално пријавување за какво било коруптивно однесување.

Според Конвенцијата, кога сме кај прибавување на доказите, корупцијата по природа е тајна и дискретна, и тука обвинителите нормално е дека можат да наидат на големи тешкотии во прибавувањето различни докази и факти. Инаку постојат различни методи за справување со оваа тешкотија, на пример, одредени правни системи дозволуваат од судот да се бара наредба за откривање, додека во другите правни системи судијата може да назначи посебна личност за да ги добие потребните информации.

Спроведувањето на оваа конвенција ќе го следи *Групата на држави против корупцијата*–ГРЕКО, за која, пак, од самиот почеток се сметаше дека е ефикасно и соодветно тело за следење на спроведувањето на меѓународните правни инструменти против корупцијата.

5.5.Препорака Rec (2003)4 на Комитетот на министри за државите членки за заедничките правила против корупцијата и финансирањето на политичките партии и изборната кампања

Ова препорака е донесена од Комитетот на министри на 8 април 2003 година на 835. средба на замениците на министрите.

Имено, според Препораката, политичките партии се клучниот сегмент на демократскиот систем на државата и основен алат на истражување на политичката волја на граѓаните, па затоа би требало да се стандардизира финансирањето на политичките партии и на изборната кампања во сите држави за превенција и борба против корупцијата.

Имајќи го предвид овој битен факт дека политичките партии играат значајна улога во креирањето на севкупниот политички систем на една земја, граѓаните и државата во целина имаат право да ги поддржуваат.

Имено, неопходно е да се примени објективен, фер и разумен критериум во однос на дистрибуцијата на државната поддршка.³²⁹

Мерките преземени од државите во врска со донациите за политичките партии би требало да содржат посебни правила со:³³⁰

- за да се избегне конфликт на интереси;
- за да се обезбеди транспарентност и да се избегнуваат тајните донации;
- за избегнување предрасуди поврзани со активноста на политичките партии;
- за да се обезбеди независност на политичките партии.

Според оваа препорака, државите треба да обезбедат максимална јавност на донациите за политичките партии, особено оние донации што ја надминуваат утврдената горна граница и да размислуваат за воведување правила за ограничување на вредноста на донациите за политичките партии.

Кога станува збор за донации од правните лица, државите треба да обезбедат неколку услови, и тоа:³³¹

³²⁹Совет на Европа, Комитет на министри, Препорака Rec (2003)4 на Комитетот на министри за државите членки во заедничките правила против корупцијата и финансирањето на политичките партии и изборната кампања, 8 април 2003 година, чл. 1. <https://rm.coe.int/16806cc1f1>

³³⁰ Ibid., чл. 3.

³³¹ Ibid., чл. 5, ст.1.

-донациите од правни лица за политичките партии да се запишат во книги и сметки на правни лица и,

-акционерите или сите членови на правното лице да бидат информирани за донациите.

Имено, државите треба да преземаат и мерки за ограничување, забрана или на друг начин строго регулирање на донациите од правните лица кои даваат добра или услуги на кој било орган на јавната управа.³³²

Според Препораката, државите членки треба да им забранат на правните лица или на другите јавни институции кои се контролирани од државата, да им даваат донации на политичките партии.³³³

Кога станува збор за изворите на финансирање на кандидатите на избори и избраните функционери, постојат правила за финансирање за кои би требало да се применува принципот *mutatis mutandis*, и тоа на следниве ситуации:³³⁴

–финансирање на изборната кампања за кандидатите на избори;

–финансирање на политичките активности на избраните претставници.

Во овие препораки има одредба која им наметнува на државите сериозно размислување за усвојувањето законски мерки за спречување на прекумерното трошење за финансирање на политичките партии, вклучително и за трошење за изборните кампањи, а со оглед на ова се бара да се води посебна евиденција за сите евентуални трошоци на секоја политичка партија.³³⁵ Освен водење евиденција за трошоци се бара да се води и евиденција за донации, а со оглед на тоа политичките партии се обврзуваат да ги наведат сите донации кои ги примиле, вклучувајќи ги и природата и вредноста на секоја донација. Државите треба да обезбедат и независен мониторинг во поглед на финансирањето на политичките партии и на изборните кампањи. Инаку, независниот мониторинг го опфаќа делот на надзор над трошоците на политичките партии и над трошоците на изборните кампањи, како и нивното објавување и презентирање.³³⁶

³³²Ibid., чл. 5, ст. 2.

³³³Ibid., чл. 5, ст. 3

³³⁴Ibid., чл. 8.

³³⁵Ibid., чл. 9, 10.

³³⁶ Ibid., чл. 14, ст. a,b.

Државите членки треба да ја промовираат специјализацијата на судството, полицијата и другите кадри кои се надлежни за борба против нелегалното финансирање на политичките партии и на изборните кампањи.³³⁷

Во областа на санкционирањето, според овие препораки за кршење на правилата за финансирање на политичките партии и изборните кампањи, државите би требало да бараат да бидат предмет на ефективно, пропорционално и обесхрабрувачко санкционирање.³³⁸

5.6.Резолуција 97(24) на дваесет водечки принципи за борба против корупцијата

Ова резолуција е усвоена на 6.11.1997 од Комитетот на министри. Имено овие 20 водечки принципи за борба против корупцијата се изработени од мултидисциплинарните групи за корупција.

Дваесетте водечки принципи се следниве:

1.Преземање ефективни мерки за спречување на корупцијата и пораст најавната свест и за унапредување на етичкото однесување.

2.Обезбедување координирана криминализација на националната и меѓународната корупција.

3.Осигурување дека властите кои се одговорни за спречување, истрага, гонење и за осудување на корупцијата уживаат независност и автономија кои се сразмерни на нивните функции.

4.Обезбедување на соодветни мерки за конфискација и одземање на приходите од коруптивните кривични дела.

5.Обезбедување соодветни мерки за спречување на правните лица за прикривање на кривичните дела за корупција.

6.Ограничување на имунитетот од истрага, гонење и од осудување за корупциските кривични дела до тој степен кој е неопходен за демократското општество.

7.Поддржување на специјализацијата на лицата и телата кои се одговорни за борба против корупцијата и соодветно обезбедување ресурси и обука за извршување на нивните задачи.

³³⁷ Ibid., чл. 15.

³³⁸ Ibid., чл. 16.

8. Осигурување дека финансиското законодавство и телата за спроведување придонесуваат во борбата против корупцијата на ефикасен и координиран начин, особено за спречување на даночните намалувања со закон или во практика, за поткуп и други трошоци поврзани со кривичното дело корупција.

9. Во врска со организацијата, функционирањето и процесот на донесување одлуки од државната администрација треба да се зема предвид потребата од борба против корупцијата, особено со обезбедување поголема транспарентност колку што е во согласност со потребата за постигнување ефикасност.

10. Правилата со кои се регулираат правата и обврските на државните службеници треба да се земаат предвид за потребите во борбата против корупцијата и предвидување соодветни ефективни дисциплински мерки, како и промовирање на понатамошната спецификација на однесувањето што се очекува од државните службеници на соодветен начин како што е Кодексот на однесување.

11. Осигурување за применување соодветна постапка за ревизија на активностите на јавната администрација и на јавниот сектор.

12. Нагласување на улогата што може да ја има ревизорската постапка во спречување и откривање на корупцијата надвор од јавната администрација.

13. Осигурување за системот на јавна одговорност да може да ги зема предвид последиците од коруптивното однесување на државните службеници.

14. Усвојување соодветна транспарентна постапка за јавните набавки кои промовираат фер конкуренција и спречување на корумпираноста.

15. Поттикнување за усвојување кодекс на однесување од избраните претставници и промовирање на правилата за финансирање на политичките партии и изборните кампањи кои ја спречуваат корупцијата.

16. Обезбедување на можноста медиумите да имаат слобода во примањето и соопштувањето на информациите за прашањата во врска со корупцијата.

17. Осигурување кон граѓанското право за земање предвид на потребата од борбата против корупцијата и особено да се обезбедат ефективни правни лекови за сите оние чии права и интереси се погодени од корупцијата.

18. Поттикнување и охрабрување за истражување на корупцијата.

19.Осигурување за земање предвид на сите можни врски со организираниот криминал и перењето пари од секаков аспект на борбата против корупцијата,

20.Развивање во најголема можна мерка на меѓународна соработка во сите области на борба против корупцијата.

5.7.Препорака 2019 (2013) – Корупцијата како закана за владеење на правото (Совет на Европа)³³⁹

Парламентарното собрание, повикувајќи се на својата Резолуција, ја посочи големата важност од зајакнувањето на борбата против корупција, која всушност е и главна закана за владеењето на правото. Имено, двете најбитни институции, Комитетот на министри и Парламентарното собрание, со години покажувале силна и континуирана политичка решителност за борба против корупцијата. Според тоа, Собранието му препорачува на Комитетот на министри да ги повика земјите членки на Советот на Европа и земјите набљудувачи во Советот на Европа да ги разгледаат своите позитивни национални закони кои се за борбата против корупцијата и нивното спроведување.

Според ова препорака, а за да се одговори ефективно на денешните и идните евентуални предизвици, Собранието, го повика и Комитетот на министри повторно да ја процени и да ја консолидира стратегијата за борба против корупција на Советот на Европа, што инаку претставува централен и клучен сегмент, преку:

1.проценување на постојните достигнувања и тешкотии, јасно идентификувајќи ги приоритетите во врска со преземањето активности и мерење на нивното спроведување;

2.овластување релевантни тела во Советот на Европа, како што е Групата на држави против корупцијата (ГРЕКО), за да се придонесе за ефективно спроведување на новата стратегија, преку менување на нејзиниот мандат, доколку тоа е потребно;

³³⁹ МИСЛЕЊАТА (13-16) на Советодавниот совет на европските судии при Советот на Европа со референтни документи и пракса на Европскиот суд за човекови права: меѓународни документи за независно и ефикасно судство - Скопје: ОБСЕ, 2014.<https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2014/10/123941.pdf>[пристапено на:23.11.2020]

3. поддржување на борбата против корупција во различни активности и програми на Советот на Европа, како што се образование за демократско граѓанство, социјална кохезија, медиуми и спорт.

Една од главните цели на ова препорака е и одржување и што подобро консолидирање на понатамошната соработка меѓу ЕУ и СЕ во борбата против корупцијата, особено преку повикување на Европската Унија да пристапи кон Казнената конвенцијата за корупција (ETS бр. 173) и да ги забрза преговорите за учество на Европската Унија во ГРЕКО за да се придонесе кон покоординирани политики за борба против корупцијата во земјите во Европа. Покрај тоа, потсетувајќи на своето Мислење 284 (2013) за буџети и приоритети на Советот на Европа за периодот 2014-2015, Собранието го повикува Комитетот на министри да осигури дека се унапредуваат заедничките програми, дека тие се засноваат на соодветен и стабилен систем на финансирање и дека вклучуваат парламентарна димензија. Друга многу важна препорака е тоа дека Комитетот на министри треба да учествува во подготвување група насоки за етично однесување на лицата кои се јавни функционери, а со целосна усогласеност со водечките принципи и насоки утврдени во Препораката 1908 од 2013 за лобирање во демократско општество (Европски кодекс на добро однесување при лобирање). Согласно со препораката треба да се укаже на Генералниот секретаријат при Советот на Европа во насока на тоа дека програмите за обука кои се реализираат од телата на СЕ вклучуваат наставна програма која значително е посветена на борбата против корупцијата.

Имајќи ја предвид сè поголемата потреба за регулаторна рамка на ниво на Европа која се однесува на лобирање, високото ниво на стручност на специјализираните тела во Советот на Европа, опсежните студии кои веќе се спроведени и опсежните и цврсти податоци кои ги имаат собрано во врска со лобирањето, Собранието го повикува Комитетот на министри да спроведе физибилити студија за лобирање врз основа на која ќе може да се спроведе дополнителна работа за поставување стандарди. Ова би било одлична можност за Советот на Европа да преземе водечка улога и на него да се гледа како на чувар на човековите права и на демократските вредности.

И на крај, многу важна карактеристика на ова препорака е тоа дека се инсистира на тоа земјите членки континуирано да ги прифаќаат, применуваат и целосно да ги

спроведуваат препораките на ГРЕКО и на Комитетот на експерти за процена на мерките за борба против корупцијата и на финансирањето тероризам (MONEYVAL).

5.8.Препорака No.R (2000) 10 на Комитетот на министри за земјите членки за кодексот на однесување на јавните службеници³⁴⁰

Целта на овој кодекс е да се специфицираат стандардите за интегритет и однесувања на јавните службеници. Имено, јавниот службеник треба да ги извршува своите должности во согласност со законот и со оние законски упатства и етички стандарди кои се однесуваат на неговата функција. Треба да постапува и на политички неутрален начин и не треба да се обидува да ги фрустрира законските политики, одлуки или активности на јавните органи.³⁴¹

Јавниот службеник има должност да служи лојално на законски конституирана национална, локална или регионална власт. Се очекува тој да биде искрен, непристрасен и ефикасен и да ги извршува своите должности најдобро што е можно со вештина, правичност и разбирање. Треба да биде љубезен во односите со граѓаните на кои им служи, како и во односите со своите претпоставени, колеги и подредени вработени.³⁴²

Јавниот службеник не треба да дозволува неговиот приватен интерес да се судри со неговата јавна позиција. Неговата одговорност е да избегне такви судири на интереси, без оглед на тоа дали се реални, потенцијални или очигледни.³⁴³

Конфликтот на интереси произлегува од ситуацијата во која службеното лице има приватен интерес што може да влијае врз непристрасното и објективното извршување на неговите службени должности. Приватниот интерес на јавниот службеник вклучува каква било предност во однос на себеси, на своето семејство, блиски роднини, пријатели и лица или организации со кои имал деловни или политички активности и односи, вклучувајќи и каква било одговорност, без оглед на тоа дали е финансиска или граѓанска.³⁴⁴ Бидејќи

³⁴⁰The Model Code of Conduct was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 May 2000. <https://rm.coe.int/16806cc1ec>.

³⁴¹ Ibid., чл. 3,4.

³⁴² Ibid., чл. 5, ст.1-3.

³⁴³ Ibid., чл. 8.

³⁴⁴ Ibid., чл. 13, ст. 1, 2.

јавниот службеник обично е единствената личност што знае без разлика дали тој во таква ситуација, треба да има лична одговорност за.³⁴⁵

- да биде претпазлив за секој вистински или потенцијален судир на интереси;
- да преземе чекори за да се избегне таков конфликт;
- да му открие на својот претпоставен каков било конфликт веднаш штом ќе стане свесен за него;
- да се усогласат со каква било конечна одлука за повлекување од ситуацијата или
- да се оттргне од предноста што ја предизвика конфликтот.

Во врска со изјавување на интересите, јавниот службеник кој зазема позиција во која неговите приватни интереси можат да бидат засегнати од неговите службени должности, треба, како што е потребно законски, да изјави по назначувањето, во редовни интервали после тоа и кога и да се појават какви било промени, во однос на природата и обемот од тие интереси.³⁴⁶

Кога станува збор за политичките или јавните активности, јавниот службеник треба да води сметка за тоа дека ниту една од неговите политички активности или вклученоста во политичките или јавните дебати не треба да го нарушува влијанието или, пак, да ја нарушува довербата на работодавците во неговата способност да ги извршува своите должности непристрасно и лојално. При вршење на своите должности, јавниот службеник не треба да дозволи да биде користен за партиски политички цели. Јавниот службеник треба да ги почитува сите ограничувања на политичките активности кои се наметнати законски на одредени категории на јавни службеници поради нивната положба или природата на нивните должности.³⁴⁷

Јавниот службеник не треба да бара или да прифаќа подароци, услуги, гостопримство или каква било друга придобивка за себе или за своето семејство, блиски роднини и пријатели, лица или организации со кои имал или има деловни или политички односи кои можат да влијаат на непристрасноста со која ги извршува своите должности. Нормално тука не спаѓа конвенционалното гостопримство или ситните подароци. Кога

³⁴⁵Ibid., чл. 13, ст. 3.

³⁴⁶Ibid., чл. 14

³⁴⁷Ibid., чл. 16, ст. 1-3.

има случаи на сомнеж или, пак, страв на јавниот службеник за тоа дали да прифати некој подарок, треба да се консултира или да бара совет од неговиот претпоставен.³⁴⁸

Кога сме кај подложноста на влијанието од други, јавниот службеник не треба да дозволи да биде поставен во позиција на обврска за да врати услуга на кое било лице или тело.³⁴⁹

Во врска со службената положба, јавниот службеник не треба да нуди или да дава никаква предност на ниту еден начин поврзан со неговата позиција како јавен службеник, освен ако не е овластен законски за тоа. Тој не треба да се обидува да влијае за приватни цели на секое лице или тело, вклучително и кон другите јавни службеници, со користење на својата службена положба или нудејќи им лични предности.³⁵⁰

Кога станува збор за проверка на интегритетот, јавниот службеник кој има одговорност за вработување, промоција или за објавување треба да обезбеди соодветни законски проверки на интегритетот на кандидатот.³⁵¹

Јавниот службеник кој врши надзор или управува со други јавни службеници треба да го стори тоа во согласност со политиките и целите на јавниот орган за кој. Кога врши надзор или управува со други јавни службеници треба да преземе разумни чекори за спречување на корупцијата од својот персонал. Овие чекори може да вклучуваат нагласување и спроведување правила и прописи, обезбедување соодветно образование или обука, претпазливост на знаци за финансиски или други тешкотии на својот персонал и обезбедување пример со сопственото однесување за соодветност и интегритет.³⁵²

Кога сме кај справувањето со поранешните јавни службеници, јавниот службеник не треба да дава повластен третман или привилегиран пристап до јавниот сервис на поранешните јавни службеници.³⁵³

³⁴⁸Ibid., чл. 18, ст. 1, 2.

³⁴⁹Ibid., чл. 20.

³⁵⁰Ibid., чл. 21, ст.1, 2.

³⁵¹Ibid., чл. 24.

³⁵²Ibid., чл. 25, ст.1, 2.

³⁵³Ibid., чл. 27.

ГЛАВА 6. ПРАВНА РАМКА ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И СУДИРОТ НА ИНТЕРЕСИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Како што споменавме и претходно, корупцијата, односно коруптивните кривични дела го сочинуваат јадрото на службениот криминал.

На проблемот на корупцијата, барем во делот на правото, многу му се посветува внимание во Република Северна Македонија, во смисла на тоа што не заостануваме со ратификација на клучните меѓународни инструменти, имаме донесено низа стратегии, закони, подзаконски акти итн., но, според сите показатели, резултатите во практиката не се задоволителни.

Меѓу инструментите кои се истакнуваат во делот на сузбивањето на корупцијата се следниве:

- 1) Казнено-правни забрани (усвојување соодветни инкриминации),
- 2) Конфискација на имот и имотна корист (материјално-правни и процесно-правни одредби и законски одредби за извршување на конфискацијата),
- 3) Заштитено пријавување (Whistle-blowing),
и други.

Казненоправната заштита од корупција се огледа низ инкриминациите кои беа обработени погоре во оваа дисертација, а тука ќе се осврнеме дополнително врз Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, на одредбите за конфискација од Кривичниот законик, одредбите од Законот за кривичната постапка за конфискација, како и на одредени аспекти од Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка и Законот за заштита на укажувачите.

6.1.Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси

Суштинската цел на овој закон се состои во уредувањето на мерките и активностите што се во функција на спречување на коруптивните дејствија, и тоа во вршењето на власта, јавните овластувања, службената должност и политиката, мерките и активностите во спречување на судирот на интереси, мерките и активностите за

спречување на корупцијата при вршењето работи од јавен интерес на правните лица сврзани со остварувањето на јавните овластувања.³⁵⁴

Под поимот корупција, според овој закон, се подразбираат низа злоупотреби, и тоа: злоупотреба на јавното овластување, на законската функција, на службената должност или положба за остварување корист, непосредно или посредно преку посредник, за себе или за друг.³⁵⁵

Според овој закон, поимот *корупција* ги опфаќа и поимите на пасивна и активна корупција. Под пасивна корупција се подразбира свесното и намерното делување на службеното лице, кое непосредно или преку посредник, бара или прима некаква корист од каков било вид, за себе или за некое трето лице, или, пак, прифаќа ветување ваква корист, за да дејствува или да се воздржува од дејствување во согласност со своите обврски или да ги врши своите надлежности спротивно на службените обврски, а, пак, под активна корупција се подразбира намерното делување на кое било лице кое непосредно или преку посредник, ветува или дава некаква корист од каков било вид на службеното лице, за него или за трето лице, за да дејствува или да се воздржува од дејствување во согласност со своите законски обврски или да ги врши своите надлежности спротивно на службените обврски.³⁵⁶

А, пак, под поимот *судир на интереси* се подразбира таквата состојба во која службеното лице има приватен интерес или корист што влијае или може да влијае врз непристрасното вршење на личните законски јавни овластувања или, пак, на службените должности.³⁵⁷

При извршувањето на законските јавни овластувања и должности службеното лице мора да ги почитува и применува следниве начела: начелото на законитост, начелото на еднаквост, начелото на јавност, етичките норми и професионалните стандарди. Од посебен интерес е и тоа што службеното лице во вршењето на својата функција е должно да внимава да не влегува во евентуален судир на интереси и под никаков услов не смее да се раководи од лични, семејни, верски, партиски, етнички интереси, ниту, пак, од

³⁵⁴Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Сл.весник на РМ, бр.12/2019), чл. 1, ст.1.

³⁵⁵ Ibid., чл. 2 ст.1.

³⁵⁶ Ibid., чл. 2 ст. 2.

³⁵⁷ Ibid., чл. 2 ст. 3.

притисоци и ветувања од претпоставениот или од друго лице, при извршувањето на законските јавни овластувања и должности.³⁵⁸

Според законските одредби на овој закон, многу е јасно дека секој има право да спречи или, пак, евентуално да пријави некакво коруптивно кривично дело.³⁵⁹

Секој кој е оштетен со коруптивно дело (утврдено со правосилна судска одлука) има право на надомест на штета и изгубена добивка, и тоа поаѓајќи според принципите на солидарна одговорност од извршителот на коруптивното дело, како и од правното лице во кое сторителот вршел законска функција или должност во времето на извршување на делото.³⁶⁰

Имено, кога сме кај спречувањето на корупцијата во политиката, политичките партии треба законски и совесно да водат достоинствена финансиска политика во државата. Доколку, пак, се уверува дека некоја политичка партија имала незаконско финансирање тогаш се поведува постапка за одговорност пред надлежните правосудни органи. Освен законското финансирање на политичките партии, законот бара да се води и законска финансиска изборна кампања. Доколку и тука се утврди дека има незаконска финансиска изборна кампања на некоја политичка партија, несомнено дека се пристапува по соодветна законска одговорност пред надлежните органи. Под ниту еден услов не се дозволува и противправно стекнување или прибирање средства од избирачки кандидати или од политичките субјекти. Доколку, пак, се утврдува дека се злоупотребуваат и се искористуваат овие изворни средства, тогаш се иницира постапка за утврдување одговорност пред законските надлежни органи. Имено, поткупот при избори и гласање претставува сериозно коруптивно кривично дело, каде што на подмолен начин се прекршува демократијата на една законски правна држава. Во тој случај Јавниот обвинител треба во најбрз можен рок да постапува при таквото кривично дело и согласно со законот да преземе соодветни мерки во насока на неутрализирање и задоволување на правдата.

Политичка партија или лице што настапува во име на политичка партија не смее да врши притисок при избор или именување или при разрешување лице на службена, раководна или друга функција или должност, освен во случаите во кои со закон е

³⁵⁸Ibid., чл. 4 ст.2,3.

³⁵⁹Ibid., чл. 5,ст.3.

³⁶⁰Ibid., чл. 7,ст.2,3.

определена надлежност на претседателот на Републиката, Собранието и Владата на Република Македонија или на органите на единиците на локалната самоуправа да вршат избор, именување или да даваат мислење или согласност.³⁶¹ Забранета е секаква импликација на политичките субјекти во процесот на вработување, прераспоредувањето или, пак, во престанокот на некој работен однос на службеното лице.³⁶²

Според законот, се обезбедува максимална заштита и правна независност во работењето на сите лица во државните органи кои се основани за откривање и сузбивање на корупцијата. Во нивната работа се забранети каков било притисок, вмешаност и сл., сè со цел што поефикасно и непристрасно вршење на нивните законски должности и овластувања.³⁶³

Законот го опфаќа и принципот на инкомпатибилност на функцијата на избрано или именувано лице со друга функција утврдено со Уставот или со законските прописи. Законските функции кои се неспојливи едни со други се: претседател на Републиката, претседател на Владата на Република Македонија, министер, пратеник, член на совет, градоначалник, судија, јавен обвинител, јавен правобранител, народен правобранител и други функции кои ги избира или именува Собранието на Република Македонија, Владата на Република Македонија или органите на локалната самоуправа.

На избраните и именуваните лица, чии функции се извршуваат професионално, работниот однос им мирува согласно со закон. Службено лице може да остварува приходи од научни, наставни, културни, уметнички и спортски активности и од приходи од авторски, патентни и слични права, интелектуална и индустриска сопственост, освен ако со закон не е поинаку определено.³⁶⁴ Кога сме кај забраната за злоупотреба на службените податоци, службеното лице под ниту еден основ не смее да ги користи информациите со кои располага во вршењето на законските јавни овластувања и на службените должности за остварување корист или предност за себе или за друг.³⁶⁵

Службеното лице при вршењето на јавните овластувања и должности не смее да прима подароци, освен во случаите, во износ и на начин утврдени со Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска

³⁶¹Ibid., чл. 39, ст. 1.

³⁶²Ibid., чл. 40.

³⁶³Ibid., чл. 43.

³⁶⁴Ibid., чл. 44, ст. 1, 2, 3, 6.

³⁶⁵Ibid., чл. 50, ст. 1.

сопственост, односно со Законот за вработените во јавниот сектор. Доколку, пак, Државната комисија оцени дека службено лице има добиено подарок кој влијае или може да влијае врз објективното и непристрасното вршење на функциите, јавните овластувања или службените должности, за тоа ги известува надлежните органи, а подароците стануваат сопственост на Република Македонија или на единицата на локалната заедница.³⁶⁶ Службеното лице има законска обврска да преземе определени мерки и активности за идентификација на лицето кое понудило поткуп и со тоа да го пријави пред надлежен државен орган. А, пак, доколку имаме правосилна судска одлука за службеното лице за некое коруптивно кривично дело, постои законска обврска за известување кон органот кој го избрал или именувал, односно кон својот претпоставен.

Кога сме кај спречувањето судир на интереси, службеното лице во своето работење е должно да внимава на потенцијален судир на интереси и да преземе мерки за негово одбегнување. Во случај на сомневање за постоење судир на интереси, службеното лице е должно да ги преземе сите неопходни мерки за да го спречи влијанието на неговиот приватен интерес или приватниот интерес на друго лице врз извршувањето на неговите овластувања и должности и за тоа да го извести својот претпоставен.³⁶⁷

Службеното лице кое учествува или одлучува во постапката за избор, именување или вработување или е вклучено како член на телото што ја спроведува таа постапка е должно да го извести раководното лице во органот, односно институцијата каде што службеното лице врши јавни овластувања за сите постапки што можат да предизвикаат судир на интереси.³⁶⁸ Кога сме кај законското изземање поради судир на интереси, службеното лице треба да побара за да биде изземено кога ќе дознае за околности што укажуваат на постоење судир на интереси или на потенцијален судир на интереси.³⁶⁹

Кога сме кај пријавувањето на имотната состојба и интересите, избраното или именуваното одговорно лице во јавно претпријатие, јавна установа или во друго правно лице што располага со државен капитал, нотар, извршител, административен службеник од категоријата А утврдена со закон или лице вработено во кабинетите на претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието на Република Македонија,

³⁶⁶Ibid., чл. 58, ст. 1, 4.

³⁶⁷Ibid., чл. 72, ст. 1, 2.

³⁶⁸Ibid., чл. 74, ст. 1.

³⁶⁹Ibid., чл. 75.

претседателите на Собранието на Република Македонија, претседателот на Владата на Република Македонија, замениците на претседателот на Владата на Република Македонија, министрите и генералниот секретар на Владата на Република Македонија, заради извршување работни задачи на посебен советник, при изборот, именувањето назначувањето, односно вработувањето, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на изборот, именувањето, назначувањето, односно вработувањето поднесува изјава за имотна состојба и интереси.³⁷⁰ Истите лица треба согласно со законот да пријавуваат и евентуални промени во имотната состојба.

6.2. Законски одредби за конфискација

6.2.1. Кривичен законик

Конфискацијата претставува посебна казненоправна мерка, која под овој назив беше востановена со измените на Кривичниот законик од 2004 година и која е своевиден континуум на институтот пленување имот, имотна корист. Таа се заснова врз принципот дека од неправо не може да стане право и денес постои во облик на специјална конфискација (наспроти генерална).

Конфискација се дели на повеќе групи:³⁷¹ конфискација на непосредната или посредната имотна корист, во која може да биде и *реална* (се состои во одземање пари, подвижни или недвижни предмети, како и секој друг вид актива и материјални или нематеријални права) и *вредносна* (конфискување друг имот што одговара на прибавената имотна корист, доколку не е можна реалната конфискација); натаму, физички и правни лица, како и проширена конфискација.

Кога станува збор за изрекување на мерката конфискација спрема физички или правни лица, таа може да биде:

- непосредно од сторителот на делото,
- од трети лица (физички и правни лица) за кои е остварена,
- од членови на неговото семејство на кое е пренесена.

³⁷⁰Ibid., чл. 82, ст. 1.

³⁷¹Тодор Витларов, Мерката конфискација во нашиот казнено-правен систем, УДК 347.963:343.10 (487.7), 2017. <http://www.maclc.mk/Upload/Documents/20201102160925000.pdf> [пристапено на: 11.09.2021]; Никола Тупанчески, *Кривичен законик – интегрален текст – предговор, кратки објаснувања и регистар на поими*, Скопје, 2020, чл. 97, 97-а, 98.

Кога станува збор за конфискација од правно лице, ако од правното лице не може да се конфискува имотот или имотната корист поради тоа што тоа престанало да постои пред извршувањето на мерката конфискација, тогаш конфискацијата се извршува од следниве лица: правниот следбеник/ци, основачот/чите, акционерите, содружниците.³⁷²

Една од најзначајните новини во нашето казнено законодавство е институтот *проширена конфискација*, која е воведена согласно со ратификацијата на низа меѓународни конвенции, посебно Варшавската конвенција, Палермо-конвенцијата и Рамковната одлука на Советот на ЕУ од 2005 год.³⁷³ Целта на проширената конфискација е да се овозможи од лице за кое ќе се докаже дека е сторител на едно од предвидените кривични дела според чл. 98-а, да се воведат претпоставка според која имотната корист на сторителот или на трети лица поврзани со него стекната во определен временски период потекнува од криминална активност и таа ќе се конфискува, доколку не може да се докаже законското потекло на имотот.³⁷⁴

Во врска со оваа проблематика, многу е важно да се напомене и фактот дека во нашата држава на големо се најавува подготовката на Закон за потекло на имот, што всушност на некој начин претставува облик на граѓанска конфискација односно конфискација *in rem*. Имено, во врска со овој предлог, постојат многу различни ставови и отворени дебати во врска со тоа дали е потребен или не, но факт е дека во нашето казнено законодавство постојат законски одредби за конфискација, па и за проширена конфискација, коишто сè уште не се (доволно) применети, така што сметаме дека донесувањето на каков било друг закон навистина не би бил потребен во моментот. Едноставно треба да се почитуваат постоечките законски одредби за конфискација и механизмите за нивно ефикасно применување.

³⁷²Ibid, чл. 100.

³⁷³Ibid, стр. 283.

³⁷⁴Дарко Аврамовски, Натали Петровска, Коалиција “Сите за правично судење”, Конфискацијата на имот во судските постапки поврзани со корупција, 2019, стр. 7.

6.2.2. Закон за кривичната постапка³⁷⁵

Според ЗКП, одредбите за конфискација на имот и имотна корист се опфатени во третиот дел, глава XXXIV, почнувајќи од членот 530, па сè до чл. 541.

Имено, според овој закон, членот 530 определува дека имотот и имотната корист прибавени со извршување на кривично дело се утврдуваат во кривичната постапка и Јавниот обвинител е должен во делот на постапката да ги собере сите докази и околности кои се релевантни за утврдување. Инаку од чл. 530 до 541, ЗКП ги уредува постапките за конфискација на имот и имотна корист. При тоа, меѓу тие одредби имаме општи одредби за конфискација на имот и имотна корист каде што се утврдува каква е постапката кога се води кривична постапка спрема определено обвинето лице, меѓутоа има и посебни одредби за проширена конфискација. Во чл. 540 е предвидена и посебна одредба за посебната постапка за конфискација на имот и имотна корист во случај на фактички или правни пречки за водење кривична постапка против сторител на кривично дело. Не се експлицитно издвоени одредби за конфискација од правно лице, па ова се смета како сегмент кој би било добро да се дополни во идни новелирања на законот.

6.2.3. Закон за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка

Согласно со горенаведениот закон, под *одземен имот* се подразбира привремено конфискуван имот, имотна корист и привремено одземени предмети и конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети со правосилна одлука во кривична и прекршочна постапка, како и трајно одземените предмети во управна постапка.

Под *привремено конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети* се подразбираат наведениот имот, имотната корист и одземените предмети за чија конечна конфискација, односно одземање не е донесена правосилна одлука, а под *конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети* се подразбираат наведениот имот, имотната корист и предметите конфискувани или одземени со правосилна одлука.³⁷⁶

³⁷⁵Закон за кривичната постапка, (Сл.весник, бр.150/2010, 100/2012, 142/2016 и 198/2018).

³⁷⁶Закон за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка, (Сл.весник на РСМ, бр. 98/2008, 145/10, 104/13,187/13, 43/14, 160/14, 97/15, 148/2015, 64/2018),чл. 2.

Агенцијата за управување со одземен имот ги има следниве законски надлежности:³⁷⁷

- управува со конфискуваниот имот, имотната корист и одземените предмети;
- со согласност на судот управува со привремено конфискуваниот имот и имотна корист и привремено одземените предмети во кривична постапка за да се заштити вредноста на имотот согласно со овој закон;
- управува со привремено конфискуваниот имот и имотна корист и одземените предмети во прекршочна постапка за да се заштити вредноста на имотот согласно со овој закон;
- управува со трајно одземени предмети во прекршочна и управна постапка согласно со закон, освен предметите одземени во даночна постапка;
- ја спроведува постапката за извршување на конфискацијата на имот и имотна корист;
- го чува и го складира одземениот имот;
- врши процена;
- води евиденција на целокупниот одземен имот;
- го продава одземениот имот;
- го дава во закуп конфискуваниот имот;
- изготвува статистички, финансиски и други извештаи за одземениот имот;
- планира, организира и спроведува обука за вработените во Агенцијата и за другите субјекти вклучени во постапувањето со одземениот имот;
- дава мислења во врска со примената на овој закон и
- врши други работи утврдени со закон.

Како главни органи на Агенцијата се управниот одбор и директорот. Управниот одбор ги има следниве должности:³⁷⁸

- Донесува Статут на Агенцијата за кој согласност дава Владата на Република Македонија.
- Донесува деловник за работа.
- Усвојува годишен план и ревидиран финансиски план на Агенцијата.

³⁷⁷ Ibid, чл. 6.

³⁷⁸ Ibid., чл. 15.

- Усвојува годишен извештај и ревидиран финансиски извештај.
- Донесува одлука за продажба, отстапување и закуп на сите одземени предмети и други одлуки кои се однесуваат на конфискуваниот имот и работењето на Агенцијата.
- Усвојува подзаконски прописи за спроведување на овој закон.
- Донесува акти за организација и систематизација на работните места на Агенцијата.

За разлика од управниот одбор, директорот раководи со Агенцијата и има мандат од пет години. Инаку за неговиот избор и за неговото разрешување одлучува Владата.

Работите што ги врши директорот според овој закон се:³⁷⁹

- Ја претставува и ја застапува Агенцијата.
- Ја организира работата и раководи со стручните служби на Агенцијата.
- Ги извршува одлуките на Управниот одбор.
- Изготвува и му предлага на Управниот одбор годишен план и ревидиран финансиски план.
- Изготвува и му предлага на Управниот одбор годишен извештај и ревидиран финансиски извештај.
- Изготвува и предлага на Управниот одбор подзаконски прописи за спроведување на овој закон.
- Ги донесува актите за организација и систематизација на работните места на Агенцијата.
- Се грижи за законито работење и трошење на финансиските средства на Агенцијата.
- Донесува поединечни акти за вработените од областа на работните односи.
- Одлучува и за други прашања утврдени со овој закон и со статутот на Агенцијата.

Агенцијата со одземениот имот постапува согласно со начелото на добар домаќин и добар стопанственик. При постапувањето со одземениот имот Агенцијата може да бара извршување одредени работи од други специјализирани правни и физички лица за процени за потребите за процена на имотот, негово продавање и слично.³⁸⁰

³⁷⁹Ibid., чл. 20.

³⁸⁰Ibid., чл. 26.

Имено, Агенцијата врши процена на вредноста на одземенитот имот и за тоа го известува Јавното обвинителство, Државното правобранителство или друг надлежен орган. Ина крај, дефинитивната одлука за одземање на имотот ја извршува Агенцијата. Продажбата на одземените предмети се врши со јавно наддавање по електронски пат и се објавува најмалку седум дена пред одржувањето на јавното наддавање најмалку во два дневни весника, од кои еден кој се издава на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик, како и на интернет-страницата на Агенцијата каде што ќе се презентира и листа со детален опис на предметите што се продаваат.³⁸¹ Имено, со усно јавно наддавање се реализира продажбата на одземената недвижност.

6.3. Закон за заштита на укажувачи³⁸²

Корупцијата е таков феномен што немилосрдно и нехумано го погаѓа целиот систем на општествено-политички и социјално дејствување и со тоа очигледно е дека многу тешко се остваруваат оние права што ги има секој граѓанин и кои законски се загарантирани. Државата имајќи ги предвид овие констелации, а во врска со справувањето и намалувањето на лошиот ефект на корупцијата, го вовеле механизмот на заштитено пријавување, односно заштита на укажувачи, во компаративното право познато и како „whistleblowing“. Значи, секое лице како субјект на правото, според овој правен акт, има законско и заштитено право да пријави каков било вид корупциско постапување од лицата кои работат во државни органи, во сите можни сфери на дејствување.

Целта на овој закон е со заштитеното пријавување да се заштити јавниот интерес и да се обезбеди максимална заштита на укажувачите.

Значи според Законот, под заштитено пријавување се подразбира пријавувањето некое сознание или, пак, сомневање дека е извршено или постои веројатност за извршување на некое кривично дело, односно незаконито или недозволиво постапување со кое се загрозува јавниот интерес, додека, пак, под изразот укажувач се подразбира лице кое има засновано работен однос на неопределено или определено време во институцијата, односно правното лице за каде пријавува; кандидат за вработување,

³⁸¹Ibid., чл. 34.

³⁸²Закон за заштита на укажувачите, (Сл. весник на РМ, бр. 196/2015, 35/18).

кандидат за волонтер или практикант во институцијата, односно правното лице за каде пријавува; лице кое е или било волонтер или практикант во институцијата, односно правното лице за каде пријавува; лице кое по кој било основ е или било ангажирано за извршување работа од институцијата, односно правното лице за каде пријавува; лице кое по кој било основ е или било во деловен однос или во друг однос на соработка со институцијата, односно правното лице за каде пријавува; лице кое користи или користело услуги во институцијата, односно правното лице во јавниот и приватниот сектор за каде пријавува. Од овие разни категории доаѓаме до генералното дефинирање на лице укажувач според кое се подразбира кое било лице од гореспомнатите категории кое со добра намера и со умисла врши заштитено пријавување.³⁸³

Според Законот се разликуваат следниве видови заштитено пријавување:

- заштитено внатрешно пријавување,
- заштитено надворешно пријавување и
- заштитено јавно пријавување.

При *заштитеното внатрешно пријавување* укажувачот врши пријавување внатре во самата институција или правно лице каде што се врши или, пак, ќе се изврши некое одредено недозволено постапување.³⁸⁴

При *заштитеното надворешно пријавување* укажувачот врши пријавување надвор од самата институција, односно правно лице каде што се врши или, пак, ќе се изврши одредено недозволено постапување. Оваа пријавување се поднесува до Министерството за внатрешни работи, надлежното јавно обвинителство, Државната комисија за спречување на корупцијата, Народниот правобранител на Република Македонија или до други надлежни институции, односно правни лица доколку внатрешното пријавување, директно или индиректно, е насочено против раководното лице во институцијата, односно правното лице каде пријавува; или укажувачот во врска со пријавувањето не добие информација за преземени мерки во рокот од 15 дена од денот на приемот на пријавата; или, пак, не се преземени мерки, односно укажувачот не е задоволен од постапувањето, се сомнева дека нема да се преземат мерки или дека пријавувањето што се врши внатре во институцијата

³⁸³ Ibid., чл. 2, ст.1,2,3.

³⁸⁴ Ibid., чл. 4.

каде што има или постои очигледно сомневање или, пак, сознание за извршено кривично дело, односно се извршува или ќе се изврши некое кривично дело со кое се повредува или се загрозува јавниот интерес, ќе предизвика значителни штетни последици по него или по некој негов близок член на семејството.³⁸⁵

Под *заштитено јавно пријавување* се подразбира она пријавување каде што се прават јавно достапни информациите доколку:³⁸⁶

– пријавувањето од членовите 4 и 5 од овој закон е оневозможено поради невоспоставена процедура, односно постапка за прием на пријави согласно со закон или

–укажувачот во врска со извршеното заштитено пријавување согласно со членовите 4 и 5 од овој закон не добие информација за преземени мерки во законски утврдениот рок или

–не се преземени мерки или постои лесно препознатлива опасност од уништување докази или прикривање одговорност.

Укажувачот кој врши заштитено јавно пријавување, според законот, никако не смее да ги прави јавно достапни следниве информации:³⁸⁷

–личните податоци на субјектот кои не се од значење за заштитеното пријавување;

–податоците, односно информациите кои согласно со закон се сметаат за класифицирани информации, согласно со прописите за класифицирани информации, како и податоците, односно информациите со кои се загрозува водењето на кривичната, прекршочната или граѓанската постапка, доколку тоа директно и лесно е препознатливо;

–податоците, односно информации со чијашто јавна достапност се повредува или се загрозува националната безбедност, одбраната на независноста или територијалниот интегритет на земјата.

Имено, Законот под ниту еден основ не дозволува да се открива идентитетот на укажувачот, само под услов кога е неопходно со судска одлука во случај на водење некаква постапка пред надлежен орган.³⁸⁸

Многу е битно тоа што Законот му дава потполна заштита на укажувачот од дискриминација или отпуштање од работното место поради ситуациите за законското

³⁸⁵ Ibid., чл. 5.

³⁸⁶ Ibid., чл. 6, ст. 1

³⁸⁷ Ibid., чл. 6, ст. 2.

³⁸⁸ Ibid., чл. 7, ст. 1.

пријавување. Од ова доаѓаме до заклучок дека уставните граѓански права на лицата укажувачи се заштитени и доверливи и со тоа се помага во спречување и борба на корупцијата, судирот на интереси и другите кривични дела. Законот има не само национални туку и европски демократски вредности вметнати во одредбите за укажување и пријавување. Но, за жал кај нас значително недостига свеста за пријавување од укажувачите од проста причина што недоволната храброст и зрелост да се надмине стравот од одмазда на работодавците и од другите субјекти. Во сите случаи, лицето укажувач има право на надомест на штета доколку евентуално претрпува поради заштитеното пријавување.

Законот познава и злоупотреба на пријавувањето на укажувачот кога тоа е свесно пријавување на невистинити информации за физичко или за правно лице за предизвикување штетни последици за него. Злоупотреба на пријавувањето на укажувачот е и доколку со должно внимание и совесно, до степен до кој тоа го дозволуваат околностите, не проверил дали тие се точни и веродостојни. И нормално, за тоа укажувачот подлежи на соодветна законска одговорност.³⁸⁹

Во однос на казнувањето, Законот за укажувачите и институциите предвидува само прекршочни одредби во смисла на парични казни, во зависност од степенот на прекршувањето на одредбите предвидени во Законот и за оваа се води прекршочна постапка пред надлежен суд.

³⁸⁹Ibid., чл. 14, ст. 1-4.

ГЛАВА 7.ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И СЛУЖБЕНИОТ КРИМИНАЛ

7.1Национални институции за борба против корупцијата

7.1.1. Државна комисија за спречување на корупцијата

Основна и суштинска цел на Државната комисија за спречување на корупцијата е преку својата работа да воспостави ефикасен систем за превенција и репресија на корупцијата и судирот на интереси до соодветно применување и иницирање на законите, поттикнување нормативно и институционално јакнење, креирање антикорупциски мерки и политики и сè подобро промовирање на меѓуинституционалната и меѓународната соработка. Имено, овој битен национален орган има својство на правно лице и во својата работа има независност и самостојност. Антикорупциската комисија е составена од претседател и шестмина членови.

Претседателот и членовите на Државната комисија ги именува Собранието на Република Македонија за период од пет години, без право на повторен избор.³⁹⁰

Имено, според Законот, претседателот и другите членови имаат статус на именувани лица кои функцијата ја вршат согласно со принципот на професионалност. Функцијата на претседател е инкомпатибилна со вршењето некоја друга јавна функција или професија.³⁹¹

Според Законот, Државната комисија ги има следниве надлежности:³⁹²

1.Донесува национална стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси, со акционен план за нејзино спроведување.

2.Спроведува антикорупциска проверка на закони, подзаконски акти и други општи акти, согласно со методологијата која ја донесува.

3.Постапува по пријави од физички и правни лица за сомнежи за корупција и судир на интереси.

4.Покренува иницијатива пред надлежните органи за поведување постапка за утврдување на одговорност на службени лица.

³⁹⁰Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Сл.весник на РМ, бр.12/2019), чл. 10, ст.1.

³⁹¹ Ibid., чл. 13, ст.1,2,3.

³⁹² Ibid., чл. 17.

5.Покренува иницијатива за поведување постапка за кривично гонење во предметите по кои постапува.

6.Ја следи законитоста на финансирањето на политичките партии.

7.Ја следи законитоста на финансирањето на изборните кампањи.

8.Покренува иницијатива пред надлежните органи врз основа на извештаи на Државниот завод за ревизија.

9.Постапува во случаи на судир на интереси.

10.Ги евидентира и ги следи имотната состојба и интересите во постапка согласно со овој закон.

11.Пропишува образец на изјавите за имотната состојба и интересите.

12.Врши проверка на податоците од изјавите за имотната состојба и интересите.

13. Соработува со други државни органи во обезбедувањето на потребните информации.

14.Соработува со национални тела на други држави, како и со меѓународни организации на полето на спречување на корупцијата.

15.Разменува информации со надлежни тела на други држави и меѓународни организации, врз основа на обврски преземени со меѓународни договори ратификувани согласно со Уставот на Република Македонија.

16.Соработува со здруженија, фондации, научни институции и со приватниот сектор во врска со превенција на корупцијата и судирот на интереси.

17.Подготвува анализи за ризици од корупција во различни сектори.

18.Презема активности во насока на јакнење на личниот и институционалниот интегритет.

19.Презема активности на планот на едукацијата и јакнењето на свеста за корупцијата и судирот на интереси.

20.Води регистар на избрани и именувани лица.

21.Води регистар на овластени лица за прием на пријави од укажувачи, согласно со Законот за заштита на укажувачи.

22.Изготвува каталог на подароци врз основа на добиени податоци и го објавува на својата веб-страница.

23. Спроведува истражувања на јавното мислење за оцена на своето работење и состојбата со корупцијата.

24. Донесува годишна програма за работа на Државната комисија.

25. Донесува етички кодекс на Државната комисијата и на Секретаријатот.

26. Донесува деловник за работа на Државната комисија.

27. Донесува акти за внатрешна организација и систематизација на работните места во Секретаријатот.

28. Редовно ја известува јавноста за својата работа во врска со надлежностите што ги има согласно со овој закон и согласно со деловникот за работа на Државната комисија.

29. Врши и други работи утврдени со закон.

За работата на ДКСК и резултатите од нејзиното постапување, подетален осврт е направен во глава 8, каде што е направена анализа на податоците од годишните извештаи на Комисијата.

Треба да се истакне и фактот дека во последниот Извештај за напредокот на Македонија, беше констатирано дека Државната комисија за спречување на корупцијата беше проактивна во спречувањето на корупцијата и отвори неколку предмети, вклучително и против високи функционери.³⁹³

7.1.2. Правосудни органи

Јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција

Кога зборуваме за правосудството, треба да имаме предвид дека со добра организираност и функционалност на судството и јавното обвинителство, напредокот или патот кон подобро справување со корупцијата е поуспешен. Јавното обвинителство во Република Северна Македонија е орган кој согласно со закон ги гони извршителите на кривични дела, вклучувајќи ги и оние со корупциски елементи. Судството, пак, е државна институција која самостојно и независно пресудува за одделни предмети.

Кога сме кај Јавното обвинителство во Република Северна Македонија, треба да се потенцира тоа дека е организирано според принципите на хиерархија и субординација,

³⁹³Европска комисија, Извештај за Северна Македонија, Стразбур, 19.10.2021 година, СВД(2021) 294, конечна верзија, стр. 24

чие почитување не смее да ја загрози самостојноста и одговорноста на јавните обвинители при вршењето на нивната функција. Јавното обвинителство е круцијално во справувањето и неутрализирањето на корупцијата. Обвинителите во својата функција треба да се непристрасни, одговорни, објективни, ефикасни и секогаш да ја одбегнуваат дискриминацијата врз која било основа за предметите што ги водат.

Јавното обвинителство се основа и укинува со закон и согласно со закон³⁹⁴ е организирано како:

–Јавно обвинителство на Република Македонија основано за целата територија на Република Северна Македонија и постапува пред Врховниот суд;

– 4 виши јавни обвинителства кои постапуваат пред апелационите судови во Битола, Гостивар, Скопје и во Штип;

– Основно јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција за целата територија на Република Северна Македонија со седиште во Скопје и

– 22 основни јавни обвинителства кои постапуваат пред еден или повеќе основни судови. Основните јавни обвинителства се организирани како: 10 основни јавни обвинителства со основна надлежност (кои постапуваат за кривични предмети за кои како главна казна е определена казна затвор до 5 години) и 12 основни јавни обвинителства со проширена надлежност (кои постапуваат за кривични предмети за кои како главна казна е определена казна затвор над 5 години).

Согласно со законот, јавните обвинители во Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, вишите јавни обвинители и основниот јавен обвинител за гонење организиран криминал и корупција за својата работа се одговорни пред јавниот обвинител на Република Северна Македонија и пред Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија. Обвинителите во вишите јавни обвинителства за својата работа одговараат пред вишиот јавен обвинител и пред Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија, а јавните обвинители во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција пред Основниот јавен обвинител за гонење на организиран криминал и корупција и пред Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија. Основните јавни обвинители за својата работа одговараат пред вишиот јавен обвинител, јавниот обвинител на Република Северна Македонија и

³⁹⁴Закон за јавното обвинителство (Службен весник на РСМ, бр.42/2020).

пред Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија, додека јавните обвинители во основните јавни обвинителства одговараат за својата работа пред основниот јавен обвинител и пред Советот на јавни обвинители на Република Северна Македонија.

Со новиот **Закон за јавното обвинителство од 2020 година** дополнително се унапредија организацијата и работата на Јавното обвинителство.

Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција доби поинаква поставеност во рамките на јавнообвинителската мрежа, како во делот на неговата финансиска самостојност, така и во делот на постапувањето во предметите. За елиминација на политичките влијанија при изборот на јавен обвинител кој раководи со ова обвинителство, со новиот Закон се предвидени решенија тој јавен обвинител да го бираат јавните обвинители на непосредни избори.

И новиот Закон го задржува принципот на подреденост на обвинителствата, но ја нагласува самостојноста на јавниот обвинител во постапувањето по конкретните предмети. Во исто време, Законот ја изострува одговорноста и предвидува повеќе основи за одговорност на јавниот обвинител.

Законското постапување на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција е пред Основниот кривичен суд Скопје. Оваа релевантна институција ги има следниве надлежности:³⁹⁵ да постапува за кривични дела извршени од организирана група од три или повеќе лица која дејствува со цел да изврши едно или повеќе дела за кои е пропишана затворска казна од најмалку четири години; за кривични дела извршени од полициски службени лица и од лица–припадници на затворската полиција; за кривичните дела: „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“(чл. 215,ст.3), „Измама на штета на средства на Европската заедница“(чл. 249-а), „Перење пари и други приноси од казниво дело“(чл. 273), „Злоупотреба на службената положба и овластување“(чл. 353,ст.5), „Примање поткуп“(чл. 357,ст.5), „Давање награда за противзаконито влијание“(чл. 358-а), „Примање награда за противзаконито влијание“(чл. 359), „Противправно стекнување и прикривање имот“(чл. 359-а), „Злоупотреба на постапката за јавен повик, доделување договор за јавна набавка или јавно-приватно

³⁹⁵ Ibid., чл. 32.

партнерство“ (чл. 275-в), „Злосторничко здружување“ (чл. 394), „Давање на лажен исказ“ (чл. 367, ст. 3, 4), „Спречување на докажување“ (чл. 368), „Попречување на правдата“ (чл. 368-а), „Откривање на идентитет на загрозен или заштитен сведок, соработник на правда или жртва која се јавува во својство на сведок“ (чл. 369-а), „Спречување на службено лице во вршење службено дејствие“ (чл. 382), „Терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста“ (чл. 313), „Учество во странска војска, полиција, паравоени или параполициски формации“ (чл. 322-а), „Здружување заради непријателска дејност“ (чл. 324), „Терористичка организација“ (чл. 394-а), „Тероризам“ (чл. 394-б), „Финансирање на тероризам“ (чл. 394-в), сите кривични дела против државата, „Трговија со луѓе“ (чл. 418-а), „Трговија со дете“ (чл. 418-г), кривичните дела против човечноста и меѓународното право освен за кривичното дело „Криумчарење на мигранти“ (чл. 418-б), „Загадување на животната средина и природата“ (чл. 218), „Производство, трговија или употреба на супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка“ (чл. 218-а), „Загадување вода за пиење“ (чл. 219), „Загрозување на животната средина и природата со отпад“ (чл. 230), „Неовластено прибавување и располагање со нуклеарни материи“ (чл. 231), „Тешки дела против животната средина и природата“ (чл. 234), доколку се сторени од организирана група и за сите кривични дела против културното наследство и природните реткости од гл. 23, доколку се сторени од организирана група.

Судство

Кога сме кај судовите во Република Северна Македонија, според Законот, тие судат врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани со Уставот.

Основни цели и функции на судската власт³⁹⁶ се:

- непристрасно применување на правото, независно од положбата и својството на странките;
- заштита, почитување и унапредување на човековите права и слободи;
- обезбедување еднаквост, рамноправност и недискриминација по кој било основ и,
- обезбедување правна сигурност врз основа на владеење на правото.

³⁹⁶Закон за судовите („Службен весник на Република Македонија“, бр. 58/06, 62/06, 35/08, 150/10, 83/18, 198/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 96/19), чл. 3.

Во судскиот систем судската власт ја вршат основните судови, апелационите судови, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на Република Македонија.

Основните судови се основаат за една или за повеќе општини и судат во прв степен како судови со основна надлежност и судови со проширена надлежност, а ги има дваесет и седум.

Апелационите судови се основаат за подрачјето на повеќе судови од прв степен (основни судови). На територијата на Република Македонија има четири апелациони судови со седиште во Битола, Гостивар, Скопје и во Штип.

Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд на Република Македонија ја вршат судската власт на целата територија на Република Македонија и имаат седиште во Скопје.

Имено, според Законот, постои и специјализирано судско одделение кое е инкорпорирано во рамките на основниот кривичен суд Скопје и е надлежно за судење дела од областа на организираниот криминал и корупција, и тоа за целата територија на Република Северна Македонија. Инаку ова одделение ги има следниве надлежности:³⁹⁷ да суди за оние кривични дела кои се извршени од структурирана група од три или повеќе лица за да дејствува да изврши едно или повеќе кривични дела за кои е предвидена казна затвор од најмалку четири години, и со намера директно или индиректно да се стекне со финансиска или друга корист; да суди за кривични дела кои се сторени од злосторничка група во земјата или, пак, кога делото е планирано, односно подготвено во нашава земја или во друга држава; да суди за кривични дела извршени од полициски службеник, овластено службено лице за безбедност и контраразузнавање со полициски овластувања, припадници на финансиска полиција, со закон овластени лица на Царинската управа и сл. при вршење службено дејствие или за кривично дело извршено вон службата со употреба на сериозна закана, сила или средства за присилба што за последица има смрт, тешка телесна повреда, телесна повреда, противправно лишување од слобода, мачење и друго сурово, нечовечко или понижувачко постапување и казнување; да суди за следниве кривични дела: злоупотреба на службена положба и овластување(чл. 353, ст. 5), примање поткуп од значителна вредност(чл. 357) и противзаконито посредување (чл. 359)кои се извршени од избран или именуван функционер, службено лице или од одговорно лице во

³⁹⁷ Ibid., чл. 32, ст.1.

правно лице, неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори (чл. 215, ст. 2), перење пари и други приноси од казниво дело од значителна вредност (чл. 273), терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста (чл.313), давање поткуп од поголема вредност (чл. 358), незаконито влијание врз сведоци (чл.368-а), злосторничко здружување (чл. 394), терористичка организација (чл. 394-а), тероризам (чл. 394-б), кривични дела трговија со луѓе (чл. 418-а), кривични дела криумчарење со мигранти (чл. 418-б), трговија со малолетно лице (чл. 418-г) и за други кривични дела против човечноста и меѓународното право од Кривичниот законик.

Според сето гореизнесено, мислиме дека само со добра организираност и функционалност, продуктивност и професионалност, сериозна независност и самостојност, непристрасност и моралност, може да градиме вредности во правосудните органи.

7.2. Улогата на други субјекти во борбата против корупцијата во Македонија

7.2.1. Граѓански сектор

Покрај мерките од формално-правна и од организациско-техничка природа во смисла на донесување правни прописи во кои е регулирана материјата во врска со корупцијата, создавање посебни независни институции за борба против корупцијата, едукација на јавноста за полесно препознавање коруптивни случаи и механизми на заштита, се чини дека е неопходно и преземањето соодветни системски мерки за спречување, сузбивање и за превенција на корупцијата. Во врска со сето ова граѓанскиот сектор може да има важна улога во борбата против корупцијата со значителни и своевидни промени во поглед на начинот на неговата поставеност и на неговото функционирање.³⁹⁸

Имено, граѓанскиот сектор за да може да има успех во борбата против корупцијата

³⁹⁸Центар за граѓански комуникации, Водич за невладини организации за борба против корупцијата, Скопје, 2011, стр.37.

и длабоката вкоренетост во институционалните води, потребно е да исполни неколку услови, и тоа:³⁹⁹

- ❖ да биде масовен наместо елитистички;
- ❖ да ги вклучи во себе припадниците на различните социјални групи, притоа насочувајќи го своето дејство во различни области од општествениот живот;
- ❖ да е структуриран врз демократските основи;
- ❖ да има транспарентни извори на финансирање за зајакнување на довербата од граѓаните;
- ❖ да се спречи практиката на забрзано стекнување со материјални привилегии од одделни негови активисти и сл.

Невладините организации можат да ја остварат својата улога на контрола врз работата на јавниот сектор преку:⁴⁰⁰

1. вршење мониторинг, истражување и анализа за тоа како се применуваат законите во разни области;
2. лоцирање на слабостите во функционирањето на јавната администрација и врз таа основа, давање сугестии за нивно надминување;
3. давање писмени предлози за измена на регулативата заради отстранување на констатираните недоречености или нејасни одредби и заради нејзино подобрување, вклучувајќи и директно учество во подготовка на измените на законите;
4. вклучување антикорупциски елементи во своите програмски активности, во насока на владеење на правото, транспарентност, слобода на пристапот до информации, почитување на човековите права, слобода на изразувањето, идентификување конфликт на интересите, непотизам и кронизам;
5. подигнување на јавната свест на граѓаните и на бизнис-секторот за нулта толеранција и за штетните последици од корупцијата.

Имено, цивилниот сектор (невладините организации) во едно општество има значајна улога бидејќи се јавува како надворешен контролор на државните органи, кој преку следење на работата на државните институции со соодветно изјаснување за државните политики преку сопствениот став, сопственото размислување и сл. не им

³⁹⁹ Ibid.

⁴⁰⁰ Ibid., стр.40.

дозволува на државните институции да ги злоупотребуваат интересите на граѓаните со донесување штетни и коруптивни одлуки. Поради оваа значајна улога што ја имаат невладините организации, многу е важно во една демократска држава, која се стреми да ги засилува демократските принципи да има повеќе вакви невладини организации, што ја следат прецизно и одговорно работата на државните институции и со тоа доследно и крајно да се борат против корупцијата и разните злоупотреби на јавните функционери.

Многу е разбирливо дека невладините организации кои спроведуваат антикорупциски програми можат на кој било начин да имаат сериозни препреки во својата работа од проста причина што на власта може да не ѝ одговараат контролата и програмата што ја спроведуваат овие антикорупциски организации, бидејќи тоа е транспарентно и јавно и на некој начин коруптивните манифестации што ги прават се одразуваат директно врз ставот на јавноста.

За илустрација, една од забелешките добиени по спроведувањето на тригодишниот проект за спречување и борба против корупцијата во бизнис-секторот, финансиран од Европската Унија, а спроведен од Центарот за граѓански комуникации во партнерство со „Конект“ и Здружението на даночни советници, се состои во тоа дека *„компаниите чувствуваат дека корупцијата сериозно им пречи во водењето бизнис, особено на оние кои навистина сакаат да се пласираат на пазарот со квалитет и продуктивност, а не преку коруптивните делувања.“*

Истражувањата направени за време на овој проект покажале исклучително ниска транспарентност кај јавните претпријатија кои имаат вкупно приходи од 800 милиони евра годишно и во БДП учествуваат со повеќе од седум проценти.

Триесетте најголеми државни претпријатија објавувале само 28 проценти од информациите кои треба да се достапни за граѓаните. Не се спроведувала постапка за избор на членови на управни и надзорни одбори, а одредени претпријатија имале и загрижувачка финансиска состојба. Отсуствувал и ефикасен надзор над овие претпријатија, односно само 9% од сите државни ревизии направени во последниве 15 години биле спроведени во овие претпријатија, а во најголемото претпријатие не е направена ревизија од 2007 година.⁴⁰¹

⁴⁰¹<https://www.biznisvesti.mk/borbata-protiv-koruptsijata-kluchna-za-vodeneto-chesen-biznis/>[пристапено на:22.01.2021].

Од сето горенаведено може слободно да се заклучи дека цивилниот сектор е битна и суштинска алатка во едно добро организирано и демократско општество, а власта која се залага за транспарентно и одговорно работење треба да им овозможи на невладините организации да работат непречено и непристрасно, бидејќи цивилниот сегмент е *de facto* и гласот и ставот на граѓанинот.

Инаку, кај нас постојат неколку граѓански организации кои се занимаваат со прашањата на борба против корупцијата, а тие се: Центар за граѓански комуникации; Здружение за истражување, анализи и развој– Зелена лупа, Транспаренси интернешнл Македонија и Цивика мобилитас.

Нашава држава, според податоците на Транспаренси интернешнл, има висок индекс на корупција. Така, според индексот од 2020 година, Република Северна Македонија е рангирана на 111 место од вкупно 180 земји и е оценета со резултат (бодовно салдо) 35 од вкупно 100 поени, што подразбира дека нашава земја, според овој резултат, е меѓу земјите со највисока корупција. Во 2019 година, нашава земја е рангирана на 108 место со ист резултат од 35 поени според индексот на корупција. Во 2018 година, на 93 место, со резултат 37. Според индексот на перцепција во 2017 година, е на 107 место, со резултат 35. Во 2016 година, 90 место, со резултат 37 и така натаму. Промена на резултатот од 2012, па сè до 2020 година е само -8.⁴⁰²

7.2.2. Мас-медиуми

Покрај невладините организации и мас-медиумите имаат значајна улога во борбата против корупцијата, односно во следењето на (не)одговорното работење на власта. Имено, медиумите треба редовно и ефикасно да работат во насока на откривање и добивање сознанија за коруптивни дејствија и да воспостават силни стандарди за објективно информирање и известување. Тоа значи дека професионалноста на новинарите и нивното познавање за феноменот на корупцијата е битен фактор за подобро и поефикасно известување на јавноста. Елементот на медиумскиот стандард е толку значаен што, од една страна, треба да ја буди свеста кај граѓаните за тоа што се случува во земјата, дали водењето на политиките на власта и самите политики суштински се штетни, дали се транспарентни и да го изнесат своето критично размислување, а, пак, од друга страна, со

⁴⁰² Transparency international, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/mkd> [пристапено на: 13.09.2021].

овој стандард сигурно дека се притиска власта во насока на тоа дека се следи нејзиното работење, со што би требало да не се остава многу простор за нивна неодговорност и за незаконито работење.

Денес среќаваме многу истражувања, истражувачки стории кои се објавуваат преку медиумите, но и на разни интернет-портали, а и невладини организации кои значително помагаат во подоброто и поажурното медиумско известување. И нормално е дека таквите истражувања придонесуваат за што поуспешно критично размислување и за преземање став од јавноста, но и за многу негативни политички оценки за власта со доследни осудувања. Денес сме свесни дека во ерата на демократијата масмедиумите треба да бидат многу отворени, независни и самостојни во нивното приклучување кон борбата против корупцијата, но за жал и тука се поставуваат разни дилеми и прашања за тоа колку тие се независни и политички неинволвирани, бидејќи знаеме дека феноменот на корупцијата толку зема замав во светот, а посебно кај нас, што е незамисливо и неубедливо да се верува дека политичкиот фактор се нема вмешано во сите сфери и сегменти на општественото дејствување, вклучувајќи ги и мас-медиумите. И покрај тоа, се покажа дека новинарите може да имаат реална улога во откривањето корупциски скандали и зделки и случаи на организиран криминал.

Во овој дел би споменале една коруптивна афера во врска со увозот на отпадниот мазут, која беше презентирана и документирана во еден документарец од Истражувачката репортерска лабораторија со наслов „Заговор против воздухот“, каде што беше откриено дека отпадно масло се увезувало како мазут и се горело во болници и државни институции и приватни компании. Имено, за овој коруптивен скандал, седум компании заработија пријави и казни од над 55 илјади евра, им се изрекоа и решенија за забрана за работа, забрана за пуштање во промет на мазут и беа покренати барања за одземање лиценци.⁴⁰³ Но, се поставува прашањето дали за ваквите случаи не треба да се бара и кривична одговорност?

Според сето гореизнесено, доаѓаме до заклучок дека само со професионално и квалитетно известување за корупцијата, медиумите придонесуваат кон зголемување на притисокот на јавноста врз носителите на јавно доверената моќ за транспарентност,

⁴⁰³ <https://www.dw.com/mk/седум-компани-заработија-пријави-и-казни-од-над-55-илјади-евра-за-мазутот/a-57828316> [пристапено на: 13.09.2021].

отчетност и одговорност, кон зголемување на свеста за штетноста на корупцијата и на притисокот врз надлежните институции да преземаат мерки за разрешување на корупциските случаи.

7.2.3. Политички партии

Политичката партија е доброволна организација на граѓани, формирана за остварување и заштита на политички, економски, социјални, културни и на други права и уверувања и заради учество во процесот на донесување политички одлуки при учество во власта. Политичките партии своите цели ги остваруваат преку демократско формирање и изразување на политичката волја со учество на избори, како и на друг демократски начин.⁴⁰⁴

Имено, во врска со дефинирањето на терминот политички партии, Дејвид Хјум ги опишува партиите како најневообичаен феномен кој е тежок за објаснување и кој како таков се појавил во меѓучовечките односи. Додека, пак, Едмунд Бурл ги дефинира политичките партии како група луѓе обединети во своите напори за да го унапредат националниот интерес базиран врз одреден принцип за кој постои заемна согласност.

Политичките партии се важни фактори во целокупното општествено дејствување, бидејќи на институционален начин ја застапуваат волјата на граѓаните. Тие треба да се добри репрезенти на интересите на граѓаните, а не да ги злоупотребуваат за лични партиски цели.

Иронично, наместо да ги претставуваат интересите на граѓаните и да се борат за нивните права, денес се чини дека се случува спротивното и дека наместо реална идеологија, дејствувањето на политичките партии го водат силите на чистиот интерес (најчесто за моќ и пари), додека идеолошките матрици речиси и да се невидливи.

Нормално дека политичките партии преку професионалните кадри и воспоставувањето европски стандарди на дејствување можат сериозно да се справуваат со корупцијата и нејзините облици. Но, како што рековме, денес поради нивното дејствување се губи кредибилноста и довербата кај граѓаните, од проста причина што тие доаѓаат на власт од народот, а, од друга страна, ја злоупотребуваат државата со разни коруптивни

⁴⁰⁴Закон за политичките партии („Службен весник на Република Македонија“, бр. 76/04, 5/07, 8/07, 5/08 и 23/13), (Одлука на Уставен суд, бр.57/07 и 60/07), чл. 2, ст.1,2.

манифестации. Дефинитивно сме сведоци на разни малверзации и коруптивни зделки на многу функционери во минатото, но и ден денес довербата кон нив и кон партиите што се на власт се губи, бидејќи лично и партиски профитираат, а правната реакција кон нив е нефункционална и селективна.

Дополнително, овие активности тешко се откриваат бидејќи корупцијата е дел и од системот кој треба да ги открие и да се бори против овој феномен.

Имено, кога станува збор за политичките партии и коруптивните дејствија, последниов период кај нас е познат случајот со незаконското финансирање на една политичка партија која беше на власт и за овој случај беше оформен предметот „Талир 1“ од Специјалното јавно обвинителство. За овој случај обвинетите лица се обвинети за злоупотреба на службената положба и за перење пари, а станува збор за незаконско финансирање со 4.6 милиони евра.

Ваквите случаи ретко се откриваат, а постапките траат долго и честопати доаѓа до застарување на казненото гонење што дополнително ги засилува верувањата на граѓаните дека судството целосно не е независно и непристрасно и дека политичките партии имаат сериозно влијание врз него.

7.3. Меѓународни институции за борба против корупцијата

7.3.1. ГРЕКО (GRECO)

Групата на држави против корупцијата (ГРЕКО) е основана во 1999 година од Советот на Европа за да ја следи усогласеноста на државите со антикорупциските стандарди на организацијата.

Целта на ГРЕКО е да го подобри капацитетот на нејзините членки за борба против корупцијата преку следење на нивната усогласеност со антикорупциските стандарди на Советот на Европа низ динамичен процес на заемна процена. Тоа помага да се идентификуваат недостатоците во националните антикорупциски политики, поттикнувајќи ги неопходните законски, институционални и практични реформи.

ГРЕКО обезбедува и платформа за споделување на најдобрите практики во областа на спречувањето и откривањето на корупцијата.

Членството во ГРЕКО не е ограничено на земјите членки на Советот на Европа. Секоја држава што учествувала во изработката на проширениот парцијален договор, може да се придружи со известување до генералниот секретар на Советот на Европа. Во моментот, ГРЕКО се состои од 50 земјичленки (48 европски држави, Казахстан и Соединетите Американски Држави).⁴⁰⁵

Функционирањето на ГРЕКО се регулира со неговиот Статут и Деловник за работа. Секоја земја членка назначува до двајца претставници кои учествуваат на пленарните состаноци на ГРЕКО со право на глас, а секоја членка и му обезбедува на ГРЕКО список на експерти достапни за учество во евалуациите на ГРЕКО. И други тела на Советот на Европа можат да назначат претставници (на пр. Парламентарно собрание на Советот на Европа). ГРЕКО има доделено статус на набљудувач на: Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) и на Обединетите нации – претставени од Канцеларијата на Обединетите нации за дрога и криминал (UNODC).

ГРЕКО има претседател, потпретседател и членови на Бирото кои играат важна улога во дизајнирањето на програмата за работа на ГРЕКО и во надгледувањето на процедурите за процена.

Комитетот на ГРЕКО е составен од претставници на Комитетот на министри на земјите членки и од претставници специфично назначени од другите членки на ГРЕКО. Групата е надлежна за усвојување на буџетот и има овластување да даде јавна изјава ако смета дека член не презема доволно мерки во однос на препораките упатени до него. ГРЕКО, чие седиште е во Стразбур, е помогнат од Секретаријатот кој е предводен од извршниот секретар, а е обезбеден од генералниот секретар на Советот на Европа.

ГРЕКО ги следи сите свои членки на еднаква основа, преку динамичен процес на меѓусебно оценување и притисок. Механизмот на ГРЕКО обезбедува почитување на принципот на еднаквост на правата и обврските меѓу неговите членки. Сите членки учествуваат без ограничување во постапките за заемна процена и усогласеност.

Следењето или, пак, мониторингот на ГРЕКО се состои од:

– хоризонталната процедура за оценување (сите членови се оценуваат во рамките на евалуациската рунда) што доведува до препораки насочени кон унапредување на неопходните законски, институционални и практични реформи; и

⁴⁰⁵Council of Europe, GRECO, <http://www.coe.int/en/web/greco>[пристапено на:28.01.2021].

– постапка за усогласеност дизајнирана за процена на мерките преземени од нејзините членови за спроведување на препораките.

Северна Македонија стана членка на ГРЕКО во 2000 година и е оценета во рамките на Првиот круг (во март 2002 година) во областа на: *Независност, специјализација и средства на располагање на националните тела за превенција и борба против корупцијата; степенот и обемот на имунитет*, Вториот круг (во декември 2004 година) во поглед на: *Идентификација, заплена и конфискација на приноси од корупција; Јавната администрација и корупцијата; Спречување на користење на правни лица како параван за корупција; Даночни и финансиски закони за борба против корупцијата; Врските помеѓу корупцијата, организираниот криминал и перењето пари*. Третиот круг (во септември 2009 година) во делот на: *Криминализација на корупцијата и Транспарентност во финансирањето на политичките партии*. Четвртиот круг (во мај 2013 година) се однесуваше на: *Спречување на корупцијата во однос на пратениците, судиите и обвинителите*, додека, пак, последниот Петтиот круг на евалуација започна на 1 јануари 2017 година во поглед на: *Спречување на корупцијата и промовирање на интегритетот кај централната власт (највисоките извршни функции) и органите за спроведување на законот*.

Најдобри резултати во однос на спроведувањето на препораките на ГРЕКО се остварени во Вториот круг (93% од препораките целосно беа имплементирани, 7% делумно имплементирани) и во Првиот круг (88% од препораките целосно имплементирани, 6% делумно имплементирани, а 6% неимплементирани). Заклучоците од Третиот круг малку помалку беа охрабрувачки, со 77% од препораките целосно имплементирани и 23% делумно имплементирани. Што се однесува до Четвртиот круг, беше поведена постапка за неусогласеност во јуни 2018 година како резултат на слабите резултати, а до денес само 31% од препораките целосно се имплементирани, 42% делумно имплементирани, а 26% и понатаму се неимплементирани.⁴⁰⁶

Според извештајот на првиот круг на евалуација на тема *Независност, специјализација и средства на располагање на националните тела за превенција и борба*

⁴⁰⁶ <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/north-macedonia> [пристапено на: 28.01.2021].

против корупцијата; степенот и обемот на имунитет, ГРЕКО ги има донесено следниве заклучоци:⁴⁰⁷

–Јавната перцепција за корупцијата е загрижувачка појава што влијае врз активностите на некои важни државни институции и секако ги поткопува демократскиот и, пред сè, економскиот развој на земјава.

–Нашава земја широко е контаминирана од корупцијата и од кривичните дела поврзани со корупцијата, до степен што го доведува во опасност натамошниот политички, економски и целокупниот општествен развој.

–Се забележуваат слаби ефекти од претходно донесените легислативи за борба против корупцијата и организираниот криминал.

Според извештајот на вториот круг на евалуација на тема: *Идентификација, заплена и конфискација на приноси од корупција; Јавната администрација и корупцијата*, ГРЕКО ги донесе следниве заклучоци:⁴⁰⁸

–Корупцијата во Република Македонија и понатаму е сериозен проблем, кој властите го третираат со голем приоритет.

–Постои неможност за оценување на ефикасноста во практика на современото законодавство во врска со приносите од криминал (конфискација и заплена), како и во однос на правните лица (регистрација и криминализација итн.).

–Се очекуваат добри резултати од реформата на државната администрација која има за цел развивање на државната служба.

Според извештајот на третиот круг на евалуација на тема *Криминализација на корупцијата и Транспарентност во финансирањето на политичките партии*, ГРЕКО ги даде следниве заклучоци:⁴⁰⁹

–Правната рамка за финансирањето на политичките партии и изборните кампањи во Република Македонија од неодамна прилично добро е развиена.

⁴⁰⁷Извештај за првиот круг на евалуација (Стразбург, 9-13 декември 2002), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c98c4> [пристапено на:29.01.2021].

⁴⁰⁸Извештај за вториот круг на оценка, (Стразбург, 10-14 октомври 2005), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9967> [пристапено на: 29.01.2021].

⁴⁰⁹Извештај за третиот круг на евалуација, (Стразбург, 22-26 март 2010), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c99af> [пристапено на:29.01.2021].

– Се обезбедува ограничување на трошоците за изборите кои треба да се почитуваат и во практиката, особено со воспоставување соодветен период на финансиско упатување во текот на изборните кампањи што ќе дозволи да се утврди целиот опсег на трошоците за кампањата, како и стоките и услугите што им се даваат на организаторите на изборните кампањи да бидат по намалени цени.

– Има потреба од поголема транспарентност на сметките на телата поврзани со политичките партии и на одредбите за соодветно информирање и запознавање на сите политички партии со нивните обврски и должности.

– Се јавува потребата од обезбедување ефективен, проактивен и соодветно координиран мониторинг на правилата за финансирање на партиите како и решителна примена на казнените мерки во случај на повреди.

Според извештајот на четвртиот круг на евалуација, целта била да се оцени ефективноста на мерките усвоени од властите на Република Македонија за да се спречи корупцијата во однос на пратениците, судиите и обвинителите и да се зајакне впечатокот за нивниот интегритет во реалноста. Следуваат неколку поважни заклучоци и препораки на извештајот за четвртиот круг на евалуација:⁴¹⁰

–Нашава земја има добро развиена законска рамка која ги покрива повеќето области кои се предмет на разгледување во рамките на Четвртиот круг на евалуација на ГРЕКО.

– Законот за спречување на корупцијата (ЗЗК) и Законот за спречување на судир на интереси (ЗССИ) се релативно нови и даваат прилично цврста основа за правилата и стандардите за интегритет.

–И покрај добро развиената правна рамка, ефективната имплементација и ефективното извршување на законодавството останува прашање за загриженост и треба да се разгледува како приоритетно прашање.

–Да се подобри процесот на партиципација на јавноста во целокупниот законодавен процес.

–Да се подобрат постоечките правила за следење на содржината на изјавите за интереси.

⁴¹⁰ Извештај за четвртиот круг на евалуација (Стразбург, 2-6 декември 2013), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9ab4> [пристапено на: 28.01.2020].

–Постои голема недоверба од јавноста кон судиите и јавните обвинители, поради недостатокот на јавната политика за спречување на проблемот на системската корупција и недоволната транспарентност со јавноста.

–Постои преголема тежина која се дава на критериумот на продуктивност во оценувањето на работата на судиите,

–Државната комисија за спречување на корупцијата игра важна улога во антикорупциската политика во Република Македонија.

Имено, според Извештајот на петтиот круг на евалуација – *Спречување на корупцијата и промовирање на интегритетот кај централната власт (највисоките извршни функции) и органите за спроведување на законот*, целта беше да се оцени ефективноста на мерките усвоени од властите на Северна Македонија за спречување на корупцијата и за промовирање на интегритетот кај централната власт (највисоките извршни функции) и во органите за спроведување на законот и зајакнување на можностите на земјата за ефикасна борба против корупцијата, особено во однос на транспарентноста, интегритетот и одговорноста на јавните службеници и институциите. Во продолжение неколку поважни заклучоци и препораки на извештајот за петтиот круг на евалуација:⁴¹¹

–Феноменот на корупцијата се смета и останува сериозен проблем во нашата земја.

–Нашава земја според овој извештај има воспоставено прилично широка политичка и институционална рамка за спречување и борба против корупцијата со Државната програма за репресија на корупцијата и за намалување на судирот на интереси во периодот 2016-2019 година.

–Целокупната сила на антикорупциската рамка е дискутабилна бидејќи спроведувањето на различните политики и закони е слабо и селективно во практиката.

–Државната комисија за спречување на корупцијата треба да одигра важна улога во националната антикорупциска политика и да биде што поефективна и неселективна, за јавноста да може да има доверба.

⁴¹¹Извештај за петтиот круг на евалуација, (Стразбург, 18-22 март 2019), <https://rm.coe.int/-/168095378e> [пристапено на:28.01.2021].

–Се јавува потреба од имплементирање и редовно следење на рамката за интегритет и за спречување на корупција, применлива за лицата кои вршат највисоки извршни функции.

–Се забранува прифаќање подароци со одредени исклучоци.

–Постои јавно објавување на изјавите за имот и интереси на лицата кои вршат највисоки извршни функции, но потребно е зајакнување и поголема транспарентност во надзорот.

–Механизмите за внатрешна контрола, подредени директно на министерот за внатрешни работи, како и надворешниот надзор што го извршуваат Собранието, Народниот правобранител и Јавниот обвинител треба да бидат поефикасни за да се подобри јавната одговорност на полицијата.

– Има потребата од обезбедување на што поголема транспарентност околу полицијата и нејзините активности, овозможувајќи пристап на јавноста до разни видови општи информации (статистички податоци, буџети, извештаи за полициските активности и за донесувањето одлуки).

ГЛАВА 8. ОСВРТ ВРЗ РАБОТАТА НА ДРЖАВНАТА КОМИСИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010 ДО 2019 ГОДИНА

8.1.Анализа на годишните извештаи на Државната комисија за спречување на корупцијата за периодот од 2010-2019 година

Државната комисија за спречување на корупцијата е основана во месец ноември 2002 година согласно со Законот за спречување на корупцијата донесен во месец април 2002 година за спроведување на Законот за спречување на корупцијата, како самостојна и независна институција во рамките на надлежностите утврдени во Законот.

Основна и суштинска цел на Државната комисија за спречување на корупцијата е воспоставување ефикасен систем за превенција и репресија на корупцијата и судирот на интереси, како и соодветно применување и иницирање на законите, поттикнување нормативно и институционално јакнење, креирање антикорупциски мерки и политики и сè подобро промовирање на меѓуинституционалната и меѓународната соработка.

Надлежностите на Државната комисија за спречување на корупцијата се утврдени во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси. Па според законски утврдените надлежности ДКСК:⁴¹²

1. донесува национална стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси, со акционен план за нејзино спроведување;
2. спроведува антикорупциска проверка на закони, подзаконски акти и други општи акти, согласно со методологија која ја донесува;
3. постапува по пријави од физички и правни лица за сомнежи за корупција и судир на интереси;
4. покренува иницијатива пред надлежните органи за поведување постапка за утврдување на одговорност на службени лица;
5. покренува иницијатива за поведување постапка за кривично гонење во предметите по кои постапува;
6. ја следи законитоста на финансирањето на политичките партии;
7. ја следи законитоста на финансирањето на изборните кампањи;

⁴¹²Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси, (Сл.весник на РМ, бр.12/2019), чл.17.

8. покренува иницијатива пред надлежните органи врз основа на извештаи на Државниот завод за ревизија;
9. постапува во случаи на судир на интереси;
10. ги евидентира и ги следи имотната состојба и интересите во постапка согласно со овој закон;
11. пропишува образец на изјавите за имотната состојба и интересите;
12. врши проверка на податоците од изјавите за имотната состојба и интересите;
13. соработува со други државни органи во обезбедување на потребните информации;
14. соработува со национални тела на други држави, како и со меѓународни организации на полето на спречување на корупцијата;
15. разменува информации со надлежни тела на други држави и меѓународни организации, врз основа на обврски преземени со меѓународни договори ратификувани согласно со Уставот на Република Македонија;
16. соработува со здруженија, фондации, научни институции и приватниот сектор во врска со превенцијата на корупција и судирот на интереси;
17. подготвува анализи за ризици од корупција во различни сектори;
18. презема активности во насока на јакнење на личниот и институционалниот интегритет;
19. презема активности на планот на едукацијата и јакнење на свеста за корупцијата и судирот на интереси;
20. води регистар на избрани и именувани лица;
21. води регистар на овластени лица за прием на пријави од укажувачи, согласно со Законот за заштита на укажувачи;
22. изготвува каталог на подароци врз основа на добиени податоци и го објавува на својата веб-страница;
23. спроведува истражувања на јавното мислење за оцена на своето работење и состојбата со корупцијата;
24. донесува годишна програма за работата на Државната комисија;
25. донесува етички кодекс на Државната комисија и на Секретаријатот;
26. донесува деловник за работа на Државната комисија;
27. донесува акти за внатрешна организација и систематизација на работните места во Секретаријатот;

28. редовно ја известува јавноста за својата работа во врска со надлежностите што ги има согласно со овој закон и согласно со деловникот за работа на Државната комисија и

29. врши и други работи утврдени со закон.

Во дисертацијава ќе бидат прикажани годишните извештаи од 2010 до 2019 година, освен извештаите од 2017 и 2018 година кои недостасуваат бидејќи за тоа време немаше нов состав на ДКСК, поради оставки, па се чекаше на нов закон и поради слични причини.

Главно, кај сите годишни извештаи, ние ќе се задржиме на обработка и анализа само во оние области каде што Државната комисија за спречување на корупцијата дејствува, и тоа во областа на спречување на корупцијата, во областа на судирот на интереси, проверката на имотната состојба и во некои годишни извештаи за финансирањето на изборните кампањи.

8.1.1. Анализа на годишниот извештај за 2010 година на ДКСК⁴¹³

Извештајот за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2010 година произлегуваше од надлежностите утврдени во Законот за спречување на корупцијата и Законот за спречување судир на интереси, за чие спроведување е надлежна Државната комисија за спречување на корупцијата.

Постапување по предмети од областа на корупцијата

Во текот на 2010 година, до Државната комисија биле доставени вкупно 457 пријави во врска со сомнеж за корупција од разни области. Во наведениот период Државната комисија постапила по вкупно 1.342 предмети од областа на корупцијата, а постапката ја заврши по вкупно 1.043.

⁴¹³Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2010 година.

Табела 1. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во политиката	5 (0.47 %)
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	183 (17.55 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	393 (37.68 %)
Правосудство	333 (31.93 %)
Други предмети	129 (12.37 %)
ВКУПНО	1043

Како што може да се забележи, Државната комисија за спречување на корупцијата во 2010 година постапуваше во разни области, но најмногу во спречувањето на корупцијата во вршењето на работи од јавен интерес, и тоа со 393 вкупно решени предмети или 37.68 %, потоа со 333 решени предмети во областа на правосудството или 31.93 %, 183 во спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања или 17.55 %, 129 предмети се решени од ДКСК во други области или 12.37 %, а најмала стапка на решени предмети се во спречувањето на корупцијата во политиката со само 5 случаи или 0.47 %.

Покренати иницијативи на ДКСК за 2010 година

Согласно со законските одредби од Законот за спречување на корупцијата, ДКСК има можност за поднесување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење на избрани или наименувани функционери, службени лица или одговорни лица. За овој период ДКСК до Јавното обвинителство на Република Македонија има поднесено вкупно 14 иницијативи за кривично гонење, и тоа 13 иницијативи во областа на спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања и само 1 иницијатива од областа на спречувањето на корупцијата во вршењето на работи од јавен интерес. Освен законската можност на ДКСК за покренување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење, таа има можност и да покренува иницијатива за поведување постапка пред надлежните органи за разрешување, распоредување, сменување или за примена на други мерки на одговорност на избрани или наименувани функционери, службени лица или, пак, одговорни лица. Па согласно со оваа законска можност, ДКСК до надлежните органи има

поднесено вкупно 3 иницијативи за разрешување на именуваните функционери. Додека, пак, во областа на имотната состојба Државната комисија, согласно со законските надлежности, против 28 избрани и именуваните функционери до надлежните судови поднесе барања заповедување прекршочни постапки поради недоставување анкетен лист. Државната комисија во извештајната 2010 година, согласно со членот 36 од Законот за спречување на корупцијата, до Управата за јавни приходи поднесе 19 барања за поведување постапка за испитување имот и имотна состојба, и тоа: во 16 случаи поради неподнесување анкетен лист и во 3 случаи поради давање непотполни и невистинити податоци.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

Државната комисија во текот на годината решила вкупно 169 предмети од кои 147 од тековната 2010 година и 22 од претходната 2009 година. Од предметите по кои постапила во овој период Државната комисија во 48 предмети констатирала постоење состојба на судир на интереси, од кои во 7 предмети на службените лица им е изречена мерката јавна опомена поради непостапување по барањата и укажувањата на ДКСК. Најголемиот број од предметите по кои е постапувано во 2010 година претставуваат пријави за кумулација на функции кај носителите на јавни овластувања, односно извршување две и повеќе функции истовремено. Ова појава е најмасовна во општините и тоа кај членовите на советите на општините со истовременото вршење директорски функции во јавни претпријатија и установи на централно и локално ниво.

Имено, до ДКСК биле поднесени 3.563 изјави за интереси. ДКСК во 2010 година поднела 222 барања за поведување прекршочни постапки на службени лица поради неисполнување на законската обврска, и тоа најголем број поднесени барања се однесувале на советници, вкупно 209 барања, 8 барања на судии, 4 на градоначалници и само 1 случај на пратеник.

8.1.2. Анализа на годишниот извештај за 2011 година на ДКСК⁴¹⁴

Според статистичките податоци на годишниот извештај за работа на ДКСК во 2011 година, за спречување на корупцијата биле отворени вкупно 908 предмети, а беше постапено по вкупно 1.357 предмети, од кои се решени 1.157. На полето на судирот на интереси, биле оформени 78 нови предмети, а се решени вкупно 128. Согласно со своите законски надлежности, Државната комисија за спречување на корупцијата до други непосредно надлежни државни органи поднела 19 иницијативи за утврдување кривична и други видови одговорности.

Постапување во спречувањето на корупцијата

Во текот на 2011 година до ДКСК биле доставени пријави од граѓани, институции и други субјекти и се отворени самоиницијативно вкупно 908 предмети, од кои 641 предмети се однесувале на предвремените парламентарни избори. Во извештајната година беше постапено по вкупно 1.357 предмети, од кои 1.157 биле решени.

Табела 2. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	143 (27.72 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	201 (38.95 %)
Правосудство	110 (21.32 %)
Спречување на корупцијата во политиката	1 (0.19%)
Други предмети	61 (11.82 %)
ВКУПНО	516

Како што може да се забележи според овие податоци, Државната комисија за спречување на корупцијата во 2011 година постапувала во разни области, но најмногу во спречувањето на корупцијата во вршењето работи од јавен интерес, и тоа со вкупно 201 решени предмети или 38.95 %, потоа следува спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања со 143 решени предмети или 27.72 %, во областа на правосудството само 1 решен предмет или 0.19 %, а 61 предмети се од другите области или 11.82 %.

⁴¹⁴Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2011 година.

Покренати иницијативи на ДКСК за 2011 година

За оваа година ДКСК до Јавното обвинителство на Република Македонија имала поднесено 13 иницијативи за кривично гонење, и тоа 9 иницијативи во областа на спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања, 1 (една) иницијатива од областа на спречувањето на корупцијата во вршењето работи од јавен интерес и 3 (три) од областа на спречување на корупцијата во политиката. Додека според законската иницијатива за поведување постапка пред надлежните органи за разрешување, распоредување, сменување или примена на други мерки на одговорност на избрани или наименувани функционери, службени лица или, пак, одговорни лица, ДКСК до надлежните органи поднела 3 иницијативи за разрешување наименувани функционери. Додека, пак, во областа на имотната состојба ДКСК, согласно со законските надлежности, против 11 избрани и на именувани функционери до надлежниот суд поднела барања за поведување прекршочни постапки поради недоставување анкетен лист.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

ДКСК во текот на 2011 година решила вкупно 128 предмети. Од предметите по кои постапи во овој период, ДКСК во 37 предмети констатираше постоење состојба на судир на интереси, од кои во 8 предмети на службените лица им е изречена мерката јавна опомена поради непостапување по барањата и укажувањата на ДКСК. Најголемиот број од предметите по кои е постапувано во 2011 година и натаму го одразува трендот од претходните години во кои судирот на интересинајчесто се изразува преку кумулација на функции кај носителите на јавните функции. Според статистиката на ДКСК, оваа појава е најмасовна во општините, и тоа кај членовите на советите на општините со истовременото вршење директорски функции во јавни претпријатија и установи. Извршувајќи ја законската обврска, ДКСК во текот на 2011 година прибра вкупно 425 изјави за интереси.

8.1.3. Анализа на годишниот извештај за 2012 година на ДКСК⁴¹⁵

Постапување во спречувањето на корупцијата

Во текот на 2012 година ДКСК работеше врз вкупно 611 предмети за конкретни случаи на сомнеж за корупција од кои новопримени биле 200 предмети. Во извештајната година постапувањето беше завршено по 402 предмети.

Табела 3. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	121 (30.10 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	142 (35.32 %)
Правосудство	71 (17.66 %)
Спречување на корупцијата во политиката	24 (5.97 %)
Други предмети	44 (10.95 %)
ВКУПНО	402

Врз основа на овие податоци за бројките на предмети врз кои ДКСК постапуваше, најголема стапка се забележува во областа на спречување на корупцијата во вршење работи од јавен интерес со 35.32 % од вкупниот број решени предмети, потоа во областа на спречувањето на корупцијата во вршење на јавните овластувања, со стапка од 30.10 %, во правосудството 17.66 %, во други, пак, предмети стапката е 10.95 %, а најниска стапка на решени предмети има во областа на спречувањето на корупцијата во политиката, со 5.97 %.

Покренати иницијативи

За оваа година, според својата законска можност за поднесување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење, ДКСК до Јавното обвинителство има покренато 13 иницијативи, додека, пак, за покренување иницијативи за друг вид одговорност, ДКСК покренала вкупно 5 иницијативи до надлежните органи за разрешување, распоредување, сменување или за примена на други мерки на одговорност спрема избрани или именувани функционери, службени или одговорни лица.

⁴¹⁵Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2012 година.

Следење на имотната состојба на службените лица

Во извештајната 2012 година до ДКСК биле доставени 195 нови анкетни листови од избрани или наименувани лица, 60 анкетни листови по престанок на функцијата, 31 известувања за промена на функцијата и 9 за повторен избор. Во истиот овој период добиени се 328 пријави за промена на имотната состојба. ДКСК поради недоставување анкетен лист поднесе барања за поведување прекршочни постапки против 13 избрани и наименувани функционери. Истовремено ДКСК до УП има поднесено 2 барања за поведување постапка за испитување на имотот и имотната состојба поради неподнесување анкетен лист.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

Во 2012 година во Државната комисија биле примени вкупно 96 предмети од областа на судирот на интереси, а се завршени вкупно 123 предмети од оваа област. Предметите се оформени по пријави поднесени од службени лица, нивни претпоставени, односно функционери кои раководат со државните органи од анонимни и пријави поднесени од други заинтересирани лица, како и предмети иницирани по службена должност од ДКСК. Од предметите по кои постапуваше во текот на 2012 година, ДКСК во 29 предмети констатираше постоење состојба на судир на интереси.

Имено, до ДКСК биле поднесени вкупно 226 изјави за интереси. 40 изјави за интереси од службените лица кои своите овластувања ги извршуваат во сферата на локалната самоуправа, 51 изјава за интереси во областа на правосудството и 135 изјави за интереси од службените лица од органите на државната власт.

Табела 4. Поднесени изјави за интереси

2012 година	Поднесени изјави за интереси
Локална Самоуправа	40
Правосудство	51
Државни органи	135
Вкупно	226

8.1.4.Анализа на годишниот извештај за 2013 година на ДКСК⁴¹⁶

Постапување во спречувањето на корупцијата

Во периодот јануари - декември 2013 година до ДКСК биле доставени вкупно 2.843 предмети, од кои 201 пријава за постоење елементи за корупција од граѓани, правни лица и други и 2.615 предмети поврзани со локалните избори во 2013 година, додека 27 предмети беа отворени по сопствена иницијатива на ДКСК. Во наведениот период ДКСК постапи по вкупно 3.119 предмети од областа на спречувањето на корупцијата, од кои 2.615 се предмети поврзани со локалните избори во 2013 година. Од нив се решени вкупно 2.815 предмети. Од ова може да се издвои еден аподиктичен факт дека многу е поголема бројката на примени пријави, отколку по сопствена иницијатива.

Табела 5. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	68 (2.42 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	84 (2.98 %)
Правосудство	35 (1.24 %)
Спречување на корупцијата во политиката	2.615 (92.90 %)
Други предмети	13 (0.46%)
ВКУПНО	2.815

Од овој табеларен приказ за 2013 година може да се забележи дека ДКСК повеќе постапила во областа на спречување на корупцијата во политиката, и тоа со 2.615 решени предмети, односно со 92.90 % и тоа може да се оправда со фактот дека во тој период се одржаа локалните избори, а ДКСК како законска надлежна институција има дадено мислења со упатства, сугестии и препораки до државните органи и другите институции во поглед на дејствата што не смеат, односно смеат да се преземаат во време на избори, согласно со одредбите од Законот за спречување на корупцијата, Изборниот законик и Законот за финансирање на политичките партии. Со следна стапка од 2.98 % или 84 решени предмети имаме во областа на спречување на корупцијата во вршењето на работи од јавен интерес. Во областа на спречувањето на корупцијата при вршење на јавните овластувања, стапката изнесуваше 2.42 % или вкупно 68 решени предмети, 13 предмети

⁴¹⁶Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2013 година.

или 0.46 % се во другите области. А, пак, со само 35 решени предмети или со скромни 1.24 %, ДКСК и понатаму сè помалку да се фокусира на решавањето на случаите во секторот правосудство.

Покренати иницијативи

ДКСК согласно со својата законска надлежност за поднесување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење, до Јавното обвинителство на РМ, за овој извештаен период, имаше доставено вкупно 7 иницијативи. Бидејќи во 2013 година се одржаа локалните избори, па според законските обврски од Изборниот законик требало да се достават вкупните финансиски извештаи за приходите и расходите за изборната кампања, од вкупно 121 организатори на изборната кампања колку што учествувале на локалните избори, 79 организатори, коалиции, политички партии и група избирачи, доставиле финансиски извештаи. За другите 42 кои не поднеле, ДКСК спроведе постапка за порамнување пред поднесување барање за поведување прекршочна постапка пред надлежниот суд.

Следење на имотната состојба на службените лица

Имено, во извештајната 2013 година до ДКСК биле доставени 1.438 анкетни листови по избор или именување на функција, 429 анкетни листа по престанок на функцијата, 10 известувања за промена на функцијата и 76 за повторен избор. Во истиот овој период биле добиени 217 пријави за промена на имотната состојба, во кој е пропишана обврската во текот на извршувањето на функцијата да се пријави секое зголемување на имотот чија вредност го надминува износот од 20 просечни нето-плати, исплатени во претходниот тримесечен период.

Табела 6. ПОДНЕСЕНИ АНКЕТНИ ЛИСТОВИ ВО 2013 ГОДИНА

Анкетни листови по избор/именување на функција	1.438
Анкетни листови по престанок на функција	429
Промена на функција	10
Анкетен лист/известување за повторен избор	76
Известувања за промена на имотна состојба	217
Вкупно	2.170

Во извештајната 2013 година ДКСК согласно со законските надлежности, против 36 избрани и именувани функционери до надлежниот суд поднела барање за поведување прекршочни постапки поради неподнесување анкетен лист, односно непријавување промени во имотната состојба, а, пак, до УЈП биле доставени 35 барања за поведување постапка за испитување на имотот и имотната состојба на избрани и именувани лица. Во овој период по овие и по претходно поднесените барања, судовите донеле 23 одлуки. Слободно може да се констатира дека ДКСК води многу успешна и ефикасна политика во насока на поднесување анкетни листови за имотната состојба на службените лица. И во претходните години, и за оваа година, главниот фокус на ДКСК се однесуваше во сферата на имотната состојба.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

Во 2013 година, во ДКСК биле оформени вкупно 273 предмети од областа на судирот на интереси, а се завршени вкупно 196 предмети. Од нив во 132 случаи се констатираше постоење судир на интереси. ДКСК изрече вкупно 15 јавни опомена на службени лица што беа во судир на интереси поради кумулација на функции и не постапија по нејзините укажувања, односно што не се откажаа од извршувањето на кумулираните функции што истовремено ги извршуваа. И само во 2 случаи ДКСК оцени дека станува збор за злоупотреба на службената положба и овластување, односно за несовесно работење во службата, па поднесе иницијативи за кривично гонење. Карактеристично е што во 2013 година најголемиот број предмети од областа на судирот на интереси ДКСК ги има отворено по сопствено наоѓање, што не беше случај и со другите претходни години каде што имаше поголем број примени пријави, отколку по сопствена иницијатива. Имено, до ДКСК биле поднесени вкупно 1.459 изјави за интереси, од кои 1220 изјави за интереси се од службени лица што своите овластувања ги извршуваат во сферата на локалната самоуправа, 112 изјави во областа на правосудството и 127 изјави за интереси од службени лица во органите на државната власт.

8.1.5.Анализа на годишниот извештај за 2014 година на ДКСК⁴¹⁷

Поступување во спречувањето на корупцијата

Во 2014 година биле оформени вкупно 158 предмети, од кои 141 по пријава за постоење елементи за корупција од граѓани, правни лица и други и 17 предмети оформени по сопствена иницијатива на ДКСК. Во овој период ДКСК решаваше по 1.544 предмети.

Табела 7. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	57 (3.69 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	71 (4.60 %)
Правосудство	31 (2.01 %)
Спречување на корупцијата во политиката	1351 (87.50 %)
Други предмети	34 (2.20 %)
ВКУПНО	1.544

Според овој табеларен приказ најголема стапка на обработени и решени предмети се во областа на политиката, бидејќи во 2014 година се одржаа претседателските и предвремените парламентарни избори, а ДКСК беше главен двигател на справувањето со корупцијата во овие изборни процеси. Стапката на решени предмети беше 1.351 или 87.50 %. Исто како и во претходните години и во 2014-та, стапката на обработени и решени предмети во областа на правосудството е многу скромна, и тоа вкупно 31 предмети или 2.01 %. Во областа на злоупотребите на јавните овластувања, стапката е 3.69 % или 57 решени предмети, во вршењето на работите од јавен интерес, стапката е 4.60 % или 71 решени предмети, а во другите области, бројката на решени предмети е 2.20 % или 34.

Покренати иницијативи

ДКСК согласно со својата законска надлежност за поднесување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење, до Јавното обвинителство на РМ, за овој извештаен период имаше доставено вкупно 7 иницијативи. А, пак, во поглед на другата законска можност на ДКСК за доставување иницијатива за поведување постапка за разрешување, сменување или за примена на други мерки на одговорност на избрани или именувани функционери, за 2014 година се поднесени вкупно 3 вакви иницијативи. Бидејќи во оваа година, како што нагласивме и погоре, се одржаа двата изборни циклуса,

⁴¹⁷Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2014 година.

претседателските и предвремените парламентарни избори, ДКСК имаше активна улога, и од 1.356 предмети решаваше по 1.351 предмети поврзани токму со нерегуларностите и прекршувањето на изборниот процес. Од голема важност за оваа година беше и законската обврска која произлегува од Изборниот законик за доставување на вкупните финансиски извештаи за приходите и расходите за изборните циклуси. За ова намена од вкупно 4 учесници на претседателските избори, сите законски во предвиден рок доставиле финансиски извештаи. А, пак, во кампањата за предвремените парламентарни избори од вкупно 14 учесници, само 1 не доставил финансиски извештај, по што следеше соодветна постапка за порамнување.

Следење на имотната состојба на службените лица

Во извештајната 2014 година до ДКСК биле доставени 441 анкетни листови по избор или именување на функција, 238 анкетни листови по престанок на функција, 45 известувања за промена на функцијата и 91 за повторен избор. Во истиот овој период добиени биле 384 пријави за промена на имотната состојба.

Табела 8. ПОДНЕСЕНИ АНКЕТНИ ЛИСТОВИ ВО 2014 ГОДИНА

Анкетни листови по избор/именување на функција	441
Анкетни листови по престанок на функција	238
Промена на функција	45
Анкетен лист/известување за повторен избор	91
Известувања за промена на имотна состојба	384
Вкупно	1.199

Во извештајната 2014 година ДКСК, согласно со законските надлежности против 51 избрани и наименувани функционери до надлежниот суд поднела барање за поведување прекршочни постапки поради недоставување анкетен лист, односно непријавување промени во имотната состојба, а, пак, до Управата за јавни приходи биле доставени вкупно 58 барања за поведување постапка за испитување имот и имотна состојба на избрани и наименувани лица.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

За 2014 година во ДКСК биле оформени вкупно 171 предмети од областа на судирот на интереси, а се завршени вкупно 105 предмети. Од целокупното постапување во текот на 2014 година, ДКСК во 77 случаи констатираше постоење судир на интереси. ДКСК изрече и вкупно 40 јавни опомени на службени лица што беа во судир на интереси поради кумулација на функциите. Во овој временски период биле примени вкупно 719 изјави за интереси од кои 345 изјави за интереси од службени лица кои своите овластувања ги извршувале во сферата на локалната самоуправа, 38 изјави во областа на правосудството и 336 изјави за интереси од службени лица во органите на државната власт.

8.1.6. Анализа на годишниот извештај за 2015 година на ДКСК⁴¹⁸

ПОСТАПУВАЊЕ ВО СПРЕЧУВАЊЕТО НА КОРУПЦИЈАТА

Во 2015 година биле оформени вкупно 124 предмети по пријава за постоење елементи на корупција од граѓани, правни лица и предмети оформени по сопствена иницијатива на ДКСК. Во оваа извештајна година ДКСК решаваше по вкупно 137 предмети.

Табела 9. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	41 (29.93 %)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	41 (29.93 %)
Правосудство	23 (16.79 %)
Спречување на корупцијата во политиката	1 (0.73%)
Други предмети	31 (22.62 %)
ВКУПНО	137

Областите по кои најмногу работеше и решаваше ДКСК во 2015 година биле спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања и вршењето на работите од јавен интерес, со вкупна стапка од 59.86 % или 82 решени предмети, односно поединечно по 41 предмети. И понатаму, како и во претходните години така и за оваа

⁴¹⁸Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2015 година.

година е ниска стапката на решени предмети во сферата на правосудството, со стапка од 16.79 % или 23 решени предмети. Во областа на спречувањето на корупцијата во политиката имаме само 1 решен предмет, а, пак, за другите предмети, бројката на решени изнесуваше 31 или 22.62 %.

Покренати иницијативи

ДКСК согласно со својата законска надлежност за поднесување иницијатива за поведување постапка за кривично гонење, до Јавното обвинителство на РМ, за овој извештаен период имаше доставено вкупно 2 иницијативи. Во поглед на другата законска можност на ДКСК за доставување иницијатива за поведување постапка за разрешување, сменување или за примена на други мерки на одговорност на избрани или именувани функционери, за 2015 година биле поднесени вкупно 2 иницијативи.

Следење на имотната состојба на службените лица

Во извештајната 2015 година до ДКСК биле доставени 552 анкетни листови по избор или именување на функцијата, 145 анкетни листови по престанок на функцијата, 17 известувања за промена на функцијата, 14 за повторен избор и 404 пријави за промена на имотната состојба.

Табела 10. ПОДНЕСЕНИ АНКЕТНИ ЛИСТОВИ ВО 2015 ГОДИНА

Анкетни листови по избор/именување на функција	552
Анкетни листови по престанок на функција	145
Промена на функција	17
Анкетен лист/известување за повторен избор	14
Известувања за промена на имотна состојба	404
Вкупно	1.132

Во извештајната 2015 година ДКСК, согласно со законските надлежности, против 7 избрани и именувани лица до надлежниот суд поднесе барања за поведување прекршочни постапки поради недоставување анкетен лист, односно непријавување промени на имотната состојба, додека, пак, до Управата за јавни приходи биле доставени вкупно 10 барања за поведување постапка за испитување имот и имотната состојба на избрани и именувани лица.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

Во 2015 година, во ДКСК биле оформени вкупно 107 нови предмети од областа на судирот на интереси, а од нив биле завршени вкупно 64 предмети. ДКСК изрече вкупно 16 јавни опомени на службени лица кои беа во состојба на судир на интереси поради кумулација на функции, а, пак, само во 2 случаја, ДКСК констатираше дека станува збор за злоупотреба на службената положба и овластување, односно за несовесно работење во службата и поднесе соодветни законски иницијативи за разрешување од извршување јавни овластувања и должности до надлежниот орган кој ги именувал или избрал. Во извештајниот период биле примени вкупно 437 изјави за интереси од кои 68 изјави за интереси се од службени лица кои своите овластувања ги извршуваат во сферата на локалната самоуправа, 34 изјави во областа на правосудството и 335 изјави за интереси од службени лица во органите на државната власт.

8.1.7. Анализа на годишниот извештај за 2016 година на ДКСК⁴¹⁹

Постапување во спречувањето на корупцијата

Во 2016 година биле оформени вкупно 63 предмети, по пријави во кои се содржани наводи за постоење сомнеж за корупција, доставени од граѓани, правни лица и други субјекти. Во наведениот период, ДКСК постапуваше по вкупно 277 предмети од областа на спречување на корупцијата, а од нив, биле решени вкупно 122 предмети.

Табела 11. Бројот на предметите од областа на корупцијата по одделни области.

ОБЛАСТ	РЕШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Спречување на корупцијата во вршење на јавните овластувања	24 (0.98%)
Спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес	48 (1.96%)
Правосудство	18 (0.74%)
Спречување на корупцијата во политиката	2325 (95.13%)
Други предмети	29 (1.19%)
ВКУПНО	2.444

⁴¹⁹Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2016 година.

Областа по која ДКСК повеќе работеше и решаваше за 2016 година, беше областа на спречувањето на корупцијата во политиката, и тоа со 95.13% или вкупно 2.325 решени предмети. Во областа на спречувањето на корупцијата во вршењето работи од јавен интерес, стапката на решени предмети е 1.96% или 48 предмети, во областа на спречувањето на корупцијата во вршењето на јавните овластувања е 0.98% или 24 решени предмети. Континуирано година низ година продолжува трендот на многу ниската стапка на решени предмети во сферата на правосудството, со 0.74% или само 18 решени предмети, а со 1.19% имаме решени предмети во другите области.

Покренати иницијативи

ДКСК, согласно со своите законски надлежности покрена вкупно 13 иницијативи, и тоа: 1 иницијатива за поведување постапка пред надлежен орган за разрешување одговорно лице поради неисполнување на дефинираните услови во законските прописи и 12 иницијативи за поведување постапка за разрешување од извршување јавни овластувања и должности на лица кои постапиле спротивно на законските прописи, односно ги прекршиле границите на своите овластувања и должности. ДКСК изрече и 20 јавни опомени на службени лица кои беа во судир на интереси. ДКСК даде и 2.310 мислења по поднесени барања за мислење за постапувањето на субјектите за време на изборниот процес. Имено, за разлика од локалните избори во 2013, на предвремените парламентарни избори во 2016 година, сите учесници во изборниот процес ги доставиле вкупните финансиски извештаи за изборната кампања.

Постапувањето на ДКСК по предмети од областа на судирот на интереси

Во извештајната 2016 година, во Државната комисија биле оформени вкупно 78 предмети од областа на судирот на интереси, а од нив се завршени вкупно 57 предмети. Покрај нив, во предметната година ДКСК дополнително постапуваше и по 81 предмет од претходните години, од кои затворени се 53, а 28 предмети се работат во континуитет. Имено, ДКСК изрече вкупно 20 јавни опомени на службени лица кои беа во судир на интереси поради повреда на одредбите од Законот за спречување судир на интереси и не постапија по укажувањата на ДКСК, односно кои не се откажаа од извршувањето на кумулираните функции кои истовремено ги извршуваа. Во горенаведениот временски период биле примени вкупно 627 изјави за интереси, од кои 193 изјави за интереси од службени лица кои своите овластувања ги извршуваат во сферата на локалната

самоуправа, 58 изјави во областа на правосудството и 376 изјави за интереси од службени лица во органите на државната власт.

Следење на имотната состојба на службените лица

Во извештајната 2016 година до Државната комисија за спречување на корупцијата биле доставени 676 анкетни листови по избор или именување на функцијата, 315 анкетни листови по престанок на функцијата и 362 обрасци или известувања за промена на имотната состојба.

Табела 12. ПОДНЕСЕНИ АНКЕТНИ ЛИСТОВИ ВО 2016 ГОДИНА

Анкетни листови по избор/именување на функција	676
Анкетни листови по престанок на функција	315
Известувања за промена на имотна состојба	362
Вкупно	1353

Во извештајната 2016 година, ДКСК, во согласност со своите законски надлежности, против 26 избрани и именувани лица до надлежниот суд поднесе барања за поведување прекршочни постапки поради недоставување на анкетен лист, односно непријавување промени на имотната состојба, додека, пак, до УЈП биле доставени вкупно 8 барања за поведување постапка за испитување имот и имотна состојба на избрани и именувани лица.

8.1.8. Анализа на годишниот извештај за 2019 година на ДКСК⁴²⁰

За извештајната 2019 година може да се издвои тоа дека по цела 2018 година кога ДКСК беше нефункционална поради оставка на петмина членови од тогашниот состав, конечно во овој период ДКСК доби нов состав, кој веднаш по изборот се соочи со многубројни предизвици и тешкотии. Имено, како и за претходните извештаи, така и за овој период, ќе се осврнеме на позначајните области во која ДКСК работеше согласно со законските одредби, и тоа за постапувањето во областа на корупцијата, судирот на интереси, следење на имотната состојба и за следењето на законитоста на финансирањето

⁴²⁰Република Македонија, Државна комисија за спречување на корупцијата, Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2019 година.

на изборната кампања. Во 2019 година, споредено со претходните извештајни години, повеќекратно е зголемен бројот на пријави по сите основи.

Табела 13. Примени пријави и формирани предмети по сопствена иницијатива⁴²¹

Областа на постапувањето	Примени пријави	Постапување по сопствена иницијатива	Број на решени предмети
Корупција	687	23	100
Судир на интереси	364	66	143
Имотна состојба	67	153	83
Финансирање на изборни кампањи	54	3	38

Како што може да се забележи од овој табеларен приказ, ДКСК во областа на проверката на имотната состојба на службените лица, повеќе постапува по сопствена иницијатива, а во другите области постапувањето е драстично повисоко по основ на примени пријави од граѓани и други субјекти. Може да се заклучи дека и за овој период бројот на решени предмети е помал.

Покренати иницијативи

Врз основа на покренатите законски иницијативи за оваа извештајна година, ДКСК до ОЈО има поднесено 6 иницијативи за поведување постапка за кривично гонење и 9 иницијативи за утврдување одговорност на раководни и службени лица до надлежните институции. Од особено значење за оваа извештајна година е тоа дека ДКСК во 6 предмети перцептираше потенцијални ситуации на ризик од корупција, нарушување на принципите на владеење на правото и на личниот и институционален интегритет. Па според овие правни ситуации, ДКСК даде соодветни препораки и укажувања до надлежните институции за преземање конкретни дејствија во насока на надминување на спомнатите перцептирани коруптивни ситуации.

Судир на интереси

Во областа на судирот на интереси, бројот на примени пријави од граѓани е 364, додека на пријави по сопствена иницијатива е 66. Имено, ДКСК до Јавното обвинителство на РСМ поднесе 2 иницијативи за поведување постапка за кривично гонење и за 11 случаи

⁴²¹ Ibid., стр.16.

поведе иницијатива за покренување постапка за утврдување одговорност на службено лице до управните и надзорните одбори на акционерските друштва и јавните претпријатија во државна сопственост за злоупотреба на дискрециското право на раководни службени лица.

Евидентирање и следење на имотната состојба

Новина во оваа извештајна година е тоа дека според новиот Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси, Анкетниот лист за пријавување на имотната состојба и Изјавата за интереси предвидени со Законот за спречување на корупцијата, односно со Законот за спречување судир на интереси, се спојуваат во еден единствен образец, а тоа е во *Изјава за имотна состојба и интереси*. Во извештајната 2019 година се доставени вкупно 2007 анкетни листови, 1.004 за именување на функција, 479 по престанок на функцијата и 524 за промена на имотната состојба.

Имено, ДКСК во оваа сфера на имотната состојба постапуваше во две форми по пријавите, по примени и по сопствена иницијатива. Поголемиот број е постапување по сопствена иницијатива, и тоа 153, а пак 67 е по примени пријави од граѓани и други субјекти.

Следење на законитоста на финансирањето на изборна кампања

Според новите законски одредби, на ДКСК ѝ беа доделени нови зајакнати надлежности за што поуспешна и поефективна борба во спречувањето на корупцијата во политиката. Овие зајакнати активности и надлежности се специфицирани во членовите 32-37, односно од Следење на законитоста на финансирањето на изборната кампања до Поткупувањето на избирачите.⁴²²

Во текот на изборниот период кој траеше од 08.02 до 13.05.2019 година до ДКСК биле доставени вкупно 22 приговори од организатор на изборна кампања за повреда на Изборниот законик и Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и 32 пријави од граѓани, политички партии и други субјекти.

⁴²²Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси, (Сл.весник на РМ, бр.12/2019), чл. 32-37.

8.2. Оцена на работата на ДКСК во најновиот Извештај за РСМ од 2021 година

На 19.10.2021 година од Европската комисија беше објавен најновиот Извештај за напредокот во евроинтеграцискиот процес на Република Северна Македонија. Во Кластер 1: Основи е опфатена и материјата од Поглавје 23: Правосудство и основни права, каде што спаѓа и областа антикорупција.

Притоа, ЕК констатира дека ДКСК во последниот период беше „проактивна во спречувањето на корупцијата и отвори неколку нови предмети. Во однос на наводите за судир на интереси, во 2020 година ДКСК обработила вкупно 86 предмети, од кои шест биле покренати од самата ДКСК, а 80 по барање на други страни. Во 2020 година се затворени вкупно 149 предмети (40 во 2019 година), од кои 116 се од 2019 година и 33 се од 2020 година. Во 2021 година е констатиран судир на интереси во осум предмети. Шест предмети биле решени по пат на последователни чекори преземени од институции/поединци. Во седум предмети ДКСК утврди постоење основано сомнение за прекршување на одредбите од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси (ЗСКПК) поради што поднесе иницијативи за утврдување одговорност до надлежниот орган. Во два предмета осомничените биле отпуштени од нивните институции. Формирани се вкупно 47 предмети врз основа на 47 барања за мислење. За прекршување на одредбите од ЗСКК што се однесуваат на судирот на интереси, ДКСК издаде 20 прекршочни налози за плаќање.“⁴²³

8.3. Сумарен осврт

- ❖ ДКСК во областа на проверката на имотната состојба на службените лица, повеќе постапува по сопствена иницијатива, а во другите области постапувањето е драстично високо по основ на примени пријави од граѓани и други субјекти.
- ❖ ДКСК при решавање на предметите од областа на корупцијата повеќе работи и решава во областа на спречување на корупцијата во вршење на работи од јавен интерес, освен во извештајните 2013, 2014 и 2016 година каде што стапката на постапување и

⁴²³Европска Комисија, Извештај за Северна Македонија, Стразбур, 19.10.2021 година, СВД(2021) 294, конечна верзија, стр. 26-27

решавање предмети била поголема во областа на политиката(поради реализираните изборни циклуси во смисла на прекршување, доставување финансиски извештаи од партиите и сл.).

- ❖ Во делот на пријави од областа на судирот на интереси, на прво место е извршната власт (најмногу во поглед на состојбите со вработувањата, тендерите и сл.).
- ❖ ДКСК е најактивна во делот на проверка на имотната состојба, во поглед на проверка на тоа дали навреме се поднесени изјавите за имотната состојба и повеќе иницира прекршочна постапка со платни налози, отколку што поднесува кривични пријави, односно иницира кривични постапки.
- ❖ ДКСК води многу успешна и ефикасна политика во насока на поднесување анкетни листови за имотната состојба на службените лица.
- ❖ Во областа на следењето на имотната состојба на службените лица во поглед на поднесувањето анкетни листови, драстично доминираат анкетните листови по избор или именување на функција.
- ❖ Во 2013 година најголемиот број предмети од областа на судирот на интереси ДКСК ги има отворено по сопствено наоѓање, што не беше случај и со другите претходни години каде што имаше поголем број примени пријави, отколку по сопствена иницијатива.
- ❖ Во 2019 година, споредено со претходните извештајни години, повеќекратно е зголемен бројот на пријави по сите основи.
- ❖ Во поглед на новиот состав, ДКСК е поактивна и транспарентна, но не ги користи доволно механизмите за поднесување иницијативи за кривично гонење.
- ❖ Во периодот од 2010 до 2019 година, ДКСК има поднесено вкупно 66 иницијативи за кривично гонење, 39 иницијативи за поведување постапка за разрешување, сменување или примена на други мерки на одговорност на избрани или именувани функционери, 406 барања за прекршочни постапки, 43 постапки за порамнувања, 91 јавни опомени на службени лица поради судир на интереси. Многу е јасно дека ваквиот голем број прекршочни предмети, а многу малиот број иницијативи за кривично гонење укажува дека ДКСК како институција и како дел од криминалната политика што ја води државата придонесува да констатираме дека таа многу благо постапува.
- ❖ Во поглед на пријавите од укажувачи, во 2016 година немало ниту една пријава, а во 2019 година 19 пријави за заштитено надворешно пријавување.

ГЛАВА 9. СТАТИСТИЧКИ ТРЕНД НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010 ДО 2018 ГОДИНА

9.1. Статистичка анализа на движењето на кривичните дела против службената должност во периодот од 2010 до 2018

Во овој дел од трудот, ќе бидат прикажани криминалните трендови за некои од горенаведените дела во периодот 2010 до 2018 година. Бидејќи во времето на пријавување на трудот е опфатен горенаведениот период и поради достапноста на поновите податоци, тие ќе бидат интегрирани во приказот на статистичките трендови.

Табела 14. Кривичните дела против службената должност од 2010 до 2018/2019 година⁴²⁴

Година	Пријавени	Обвинети	Осудени
2010	1.067	262	142 (13.31 %)
2011	825	365	133 (16.12 %)
2012	843	317	150 (17.79 %)
2013	927	247	137 (14.78 %)
2014	566	355	243 (42.93 %)
2015	664	279	201 (30.27 %)
2016	613	187	113 (18.43 %)
2017	593	152	96 (16.19 %)
2018	640	123	92 (14.38 %)
2019	740	87	53 (7.16 %)

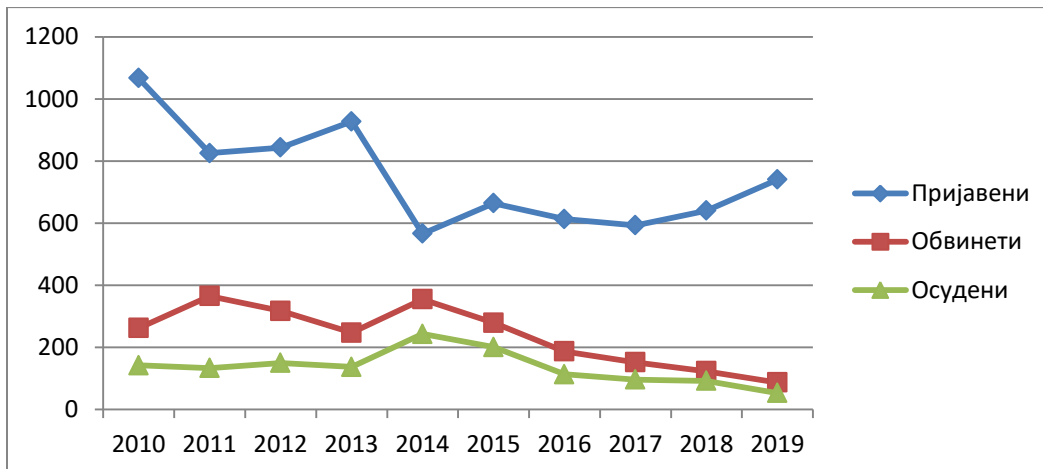
Според статистичките податоци во табелата може да се види дека движењето на кривичните дела против службената должност почнувајќи од 2010 и 2013 бележи благо намалување, а во 2014 и 2015 повторно бројот да порасне и последните години, односно

⁴²⁴Извор: Државен завод за статистика, www.stat.gov.mk.

од 2016 до 2019 да бележи нагло намалување. Бројката на осудени лица била највисока во 2014 година со 243 осуденици, а најниска во 2019 со 53.

Според горенаведените податоци, очигледно е дека постои голема дискрепанција помеѓу пријавените и осудените лица, така на пр. во 2010 година бројката на осудени лица изнесуваше 13.31 % од вкупниот број пријавени лица, во 2011 имаме 16.12 % од вкупниот број на пријавени лица, во 2012 година 17.79 %, во 2013 година 14.78 %, во 2014 година бројката расте на 42.93 %, во 2015 30.27%, потоа во 2016 година трендот на осудување е во нагло намалување со 18.43 %, во 2017 16.19 %, во 2018 14.38 %, а, пак, во 2019 имаме најниска стапка на осудување 7.16%. Овие податоци се загрижувачки, бидејќи навистина имаме голема разлика од пријавените и многу ниската стапка на осуда. Се поставува едно просто прашање, зошто од толку голем број пријавени имаме многу мал број осуди? Дали правосудните органи се потолерантни кон нив, дали постои некаква врска меѓу нив, фаворизирање, интервенции и сл.? Дефинитивно овие дилеми остануваат и се пред нас, а, пак, решението е далеку од некаков конкретен институционален одговор.

Дијаграм 1. Движењето на кривичните дела против СД 2010-2018/2019

Табела 15. Односот на кривичните дела против службената должност со вкупниот криминал 2010-2018/2019⁴²⁵

Година	Пријавени вкупно/ КД служб.должност/ Проценти %			Обвинети вкупно/ КД служб.должност/ Проценти %			Осудени вкупно/ КД служб.должност/ Проценти %		
	2010	30.004	1.067	3.56 %	11.239	262	2.33 %	9.169	142
2011	31.284	825	2.64 %	12.219	365	2.99 %	9.810	133	1.36 %
2012	31.860	843	2.65 %	11.311	317	2.80 %	9.042	150	1.66 %
2013	34.436	927	2.69 %	12.297	247	2.01 %	9.539	137	1.44 %
2014	37.164	566	1.52 %	13.699	355	2.59 %	11.683	243	2.08 %
2015	26.069	664	2.55 %	11.951	279	2.33 %	10.312	201	1.95 %
2016	20.502	613	2.99 %	9.320	187	2.01 %	8.172	113	1.38 %
2017	20.582	593	2.88 %	7.423	152	2.05 %	6.273	96	1.53 %
2018	19.779	640	3.24 %	6.829	123	1.80 %	5.857	92	1.57 %
2019	20.106	740	3.68 %	5.370	87	1.62 %	4.712	53	1.12 %

Според табелата стапката на учество на пријавени за КД против службената должност во вкупниот број криминал е 2.84 %, на обвинети е 2.25 %, додека за осудените е 1.56 %. Според овие податоци стапката на учество на сите КД против службената должност во вкупниот криминал за периодот 2010-2019 е едвај 6 %, (сметано со пријавените, обвинетите и осудените лица).

⁴²⁵Извор: Државен завод за статистика, www.stat.gov.mk.

Табела 16. Злоупотреба на службената должност и овластување 2010-2018/2019⁴²⁶

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени)		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
	2010	916	1.067	192	262	90
2011	692	825	267	365	75	133
2012	724	843	254	317	103	150
2013	774	927	189	247	92	137
2014	457	566	291	355	193	243
2015	534	664	180	279	112	201
2016	507	613	119	187	68	113
2017	498	593	94	152	62	96
2018	547	640	81	123	58	92
2019	615	740	58	87	36	53

Според табелата слободно може да се заклучи дека делото злоупотреба на службената должност и овластување е најдоминантен облик на извршување во земјата, и тоа во 2010 бројот на извршители изнесува 63.38 %, во 2011 изнесува 56.39 %, во 2012 година бројот на извршители за оваа инкриминација е 68.67 % од вкупниот број на делата против службената должност, во 2013 е 67.15 %, 79.42 % е во 2014, 55.72 % во 2015, 60.18 % во 2016, 64.58 % во 2017 година, во 2018 бројот на извршители изнесуваше 63.04 % и во 2019, 67.92 %.

Бројот на пријавени во 2010, 2011 бележи нагло намалување, а во 2012, 2013 има некое благо зголемување, во 2014 и 2017 повторно нагло се намалува, а во 2015, 2016 и последните 2018 и 2019 година повторно бројот се зголемува, додека бројот на обвинети и осудени во 2012, 2013 благо се намалува, потоа во 2014 повторно расте и од 2015, па сè до 2019 имаме повторно намалување.

⁴²⁶Статистички годишници 2012-2018, достапни на www.stat.gov.mk.

Табела 17. Несовесно работење во службата 2010-2018/2019⁴²⁷

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени)		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
2010	56	1,067	21	262	11	142
2011	37	825	25	365	11	133
2012	34	843	17	317	7	150
2013	57	927	19	247	12	137
2014	20	566	15	355	9	243
2015	58	664	37	279	34	201
2016	53	613	24	187	8	113
2017	52	593	36	152	18	96
2018	47	640	19	123	15	92
2019	72	740	9	87	5	53

Ова кривично дело во 2010 учествувало само со 7.75 % од вкупниот број на делата против службената должност, во 2011 имаме благ пораст од 8.27 %, во 2012 бројот нагло се намалува на 4.66 %, во 2013 год. со 8.7 5%, 3.70 % во 2014 година што воедно е најниска стапка, 2015 год. со 16.91 % од извршители, во 2016 год. со 7.07 %, највисоката стапка е достигната во 2017 год. со 18.75 %, во 2018 год. 16.30 % и во 2019 е 9.43 %.

Бројот на пријавени од 2010 до 2012 се намалува, во 2013 се зголемува, во 2014 се намалува, во 2015 повторно расте, а во 2016, 2017 и во 2018 година бележи многу благо намалување, додека, пак, во 2019 бројот е најголем во споредба со сите претходни години. Бројката на обвинети и осудени, почнувајќи од 2010, па сè до 2012 бележи благо намалување, во 2013 расте, во 2014 и 2016 повторно бројката се намалува, а трендот на благото намалување продолжува и од 2015 година, па сè до 2019.

⁴²⁷Ibid.

Табела 18. Проневера во службата 2010-2018/2019⁴²⁸

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени)		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
2010	16	1.067	6	262	6	142
2011	12	825	12	365	10	133
2012	22	843	10	317	10	150
2013	16	927	12	247	9	137
2014	21	566	9	355	9	243
2015	15	664	16	279	14	201
2016	16	613	11	187	9	113
2017	5	593	4	152	4	96
2018	9	640	5	123	4	92
2019	9	740	3	87	3	53

Според статистичките податоци од оваа табела, кривичното дело проневера во службата во 2010 учествувало со 4.22 % од вкупниот број на делата против службената должност, во 2011 со 7.52 %, во 2012 година учествувало со 6.66 %, во 2013 год. 6.56 %, во 2014 год. имаме најниска стапка 3.70 %, во 2015 год. 6.96 %, во 2016 год. 7.96 %, во 2017 година 4.16 %, во 2018 4.34 %, а, пак, во 2019 5.66 %. Бројот на пријавени во 2010 и 2011 се намалува, во 2012 се зголемува, па повторно се намалува во 2013 година, потоа во 2014 се зголемува, за повторно во последните години да се намали. Кај обвинетите бројот во 2011 се зголемува, во 2012 се намалува за повторно да се зголемува во 2013 и 2015, а во последните години трендот на оваа инкриминација бележи благо намалување.

Кај осудените, бројот во првите три години 2010-2012 се зголемува, па потоа до 2014 се намалува, во 2015 нагло се зголемува, а во периодот од 2016 до 2019 повторно се намалува. За 2018 недостасуваат бројки од ДЗС.

⁴²⁸Ibid.

Табела 19. Примање поткуп 2010-2018/2019⁴²⁹

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
2010	21	1.067	14	262	13	142
2011	14	825	12	365	8	133
2012	9	843	9	317	9	150
2013	13	927	10	247	9	137
2014	11	566	10	355	10	243
2015	6	664	15	279	13	201
2016	6	613	14	187	12	113
2017	5	593	5	152	3	96
2018	8	640	2	123	2	92
2019	10	740	6	87	5	53

Според податоците од табелата, кривичното дело примање поткуп во 2010 учествувало со 9.15 % од вкупниот број на делата против службената должност, во 2011 со 6.01 %, во 2012 година со 6 %, во 2013 год. 6.56 %, во 2014 год. 4.11 %, во 2015 год. 6.46 %. Највисока стапка имаме во 2016 година со 10.61 %, а, пак, најниска во 2018 со 2.17 %, во 2017 година со 3.12 %, додека, пак, во 2019 бројката изнесува 9.43 %. Бројот на пријавени од 2010 до 2012 се намалува, во 2013 година расте, а во последните години почнувајќи од 2014, па сè до 2017 нагло се намалува освен 2018 и 2019 година кога бројката повторно расте. Додека, пак, бројот на обвинети и осудени во првите години 2010 и 2011 благо се намалува, а од 2012-2015 бележи благо зголемување, за да се намали во последните години, особено во 2018 кога има драстичен пад.

⁴²⁹Ibid.

Табела 20. Давање поткуп 2010-2018/2019⁴³⁰

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
2010	4	1.067	7	262	7	142
2011	9	825	7	365	7	133
2012	4	843	8	317	8	150
2013	5	927	5	247	5	137
2014	11	566	7	355	7	243
2015	7	664	4	279	4	201
2016	7	613	5	187	5	113
2017	3	593	4	152	3	96
2018	3	640	1	123	1	92
2019	/	740	/	87	/	53

Од сите обработени кривични дела од областа на службената должност во овој труд, ова дело има најмала стапка на извршување. Во 2010 учествува со 4.93 %, во 2011 со 5.26 %, во 2012 година со 5.33 %, во 2013 со 3.64 %, во 2014 со 2.88 %, во 2015 со 1.99 %, во 2016 со 4.42 %, во 2017 со 3.12 % во 2018 имаме најниска стапка 1.08 %. Бројот на пријавени лица кај оваа инкриминација од 2010 до 2011 расте, во 2012 година повторно се намалува, во 2013 до 2014 нагло се зголемува, а, пак, трендот на благото намалување ќе продолжи од 2015 до 2018 година. Бројката на обвинети и осудени лица во 2010 и 2011 е иста, без некакви промени, а, пак, во годините 2012 и 2013 бројката се намалува, во 2014 се зголемува, за повторно во последните години благо да се намали.

⁴³⁰Ibid.

Табела 21. Фалсификување службена исправа 2010-2018/2019⁴³¹

Години	Пријавени /(КД Сл.должност вкупно пријавени)		Обвинети /(КД Сл.должност вкупно обвинети)		Осудени /(КД Сл.должност вкупно осудени)	
2010	35	1.067	9	262	3	142
2011	46	825	23	365	11	133
2012	32	843	12	317	9	150
2013	39	927	5	247	3	137
2014	22	566	16	355	9	243
2015	30	664	16	279	13	201
2016	13	613	7	187	7	113
2017	19	593	2	152	2	96
2018	19	640	8	123	7	92
2019	12	740	6	87	1	53

Фалсификувањето службена исправа како последна инкриминација опфатена во овој труд во 2010 година учествува со 2.11 % од вкупниот број извршени дела против службена должност, во 2011 со 8.27 %, во 2012 година учествува со 6 %, во 2013 година со 2.18 %, во 2014 со 3.70 %, во 2015 со 6.46 %, во 2016 со 6.19 %, во 2017 година со 2.08 %, во 2018 7.60 % и во 2019 со 1.88 %. Бројот на пријавени од 2010 до 2011 и од 2012 до 2013 благо се зголемува, во 2014 се намалува, повторно во 2015, 2017 и 2018 се зголемува, а во 2016 и 2019 благо се намалува. Бројките на обвинети и осудени лица во 2010 и 2011 се зголемуваат, а во 2012 и 2013 се намалуваат, во 2014 и 2015 се зголемува, за повторно во 2016, 2017 и 2019 да се намалат, особено во 2017 година кога што имаме нагло намалување.

⁴³¹Ibid.

ГЛАВА 10. КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА КОН КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ СЛУЖБЕНАТА ДОЛЖНОСТ ВО ПЕРИОДОТ ОД 2010 ДО 2018 ГОДИНА

10.1. Законско одмерување на казните во македонскиот Кривичен законик за кривичните дела против службената должност

Секоја повреда на некоја законска норма подлежи на репресивни или присилни мерки. Правниот систем на секоја демократска држава мора да содржи ефикасен и законски пропишан систем на санкционирање. Имено, санкционирањето е праведно респонзивно и ретрибутивно средство против секаков вид криминал. Под поимот санкционирање се подразбира примена на присилни мерки кон прекршителот поради казненото дело сторено со повредата на казненоправната норма. За секое сторено казнено дело судскиот орган донесува пресуда за соодветно санкционирање на извршителот на кривичното дело.

Системот на казнено-правните санкции може да го дефинираме во потесна и во поширока смисла. Според првото дефинирање, системот ги опфаќа оние правни последици на казненото дело што на сторителот му ги изрекува Судот – казни, алтернативни мерки, мерки на безбедност и воспитни мерки. Додека, пак, во поширока смисла, системот на казненоправна санкција ги опфаќа и другите правни ограничувања што го поаѓаат сторителот, на пр. конфискациските мерки и одземање предмети и правните последици од осудата.⁴³²

Како суштинска цел на казненоправната санкција е спречувањето на вршење кривични дела преку специјалната и генералната превенција, и со тоа да се влијае врз застрашување или ресоцијализација на извршителите на казнени дела.

Нашиот казненоправен систем ги познава следниве видови санкции за полнолетни сторители на казнени дела:

- Казни,
- Алтернативни мерки,
- Мерки на безбедност.

⁴³²Владо Камбовски, *op.cit.*, стр.427.

Правната држава во голема мера зависи од тоа каков систем на казнување има; доколку репресивните мерки не се толку ефикасни или, пак, законски одредени, тогаш тоа дава лош приказ за криминалната политика на една земја. Државата со криминалот како општествена негативна појава се справува само со ефикасна и транспарентна законска и институционална криминална политика.

Кога сме кај кривичните дела против службената должност, важно е да се напомене дека главно криминалната политика се согледува, а казнената политика се креира според пропишаните казни, и тоа казна затвор, парична казна, споредна казна и алтернативна мерка. Во таа насока тука кратко ќе бидат елаборирани само видовите казни што се изрекуваат за овие кривични дела.

Според нашето законодавство, општиот законски минимум на казната затвор е 30 дена, а, пак, максимална затворска казна (општ законски максимум) е определена на 20 години. Нашето законодавство го познава и доживотниот затвор, што претставува исклучителна казна што може да се пропише за тешки форми на умислени кривични дела за кои е пропишана казна затвор во траење од 20 години, но и долготрајниот затвор од 40 години како алтернатива за доживотниот затвор. Предвиден е и институтот условен отпуст. Казната затвор е основната казна предвидена, како и за другите, така и за службените казнени дела.

Друг вид казна предвидена за службените кривични дела е и паричната казна со нејзината суштинска цел за намалување на имотот на сторителот на кривичното дело. За разлика од казната затвор, паричната казна е поблага и се изрекува за полесни кривични дела и може да се изрече како главна и како споредна, заедно со казната затвор. Овој вид казна се изрекува во дневни глоби кога е изречена на физички лица како главна казна, при што бројот на дневни глоби не може да биде помал од пет, ниту поголем од 360 дневни глоби. Казната забрана на вршење професија, дејност или должност може да се изрече само како споредна казна заедно со казната затвор или со условната осуда со која е утврдена затворската казна.

Гледано низ компаративна призма за видовите казни во земјите во регионот имаме сличности, но и многу разлики според кривичните законодавства. На пр. во Албанија постојат следниве видови казни: доживотен затвор; казна затвор; парична казна; забрана за вршење јавни функции; конфискација на предметите; забрана за возење возила;

одземање признанија и награди; забрана за вршење некоја должност или способност; одземање на правото за остварување должности (задачи) кај правните лица; забрана за чекање пред едно или пред неколку административни единици; протерување од територијата; обврската за објавување судска одлука и губење на родителската одговорност. Во Косово се предвидени следниве казни: доживотен затвор, казна затвор и парична казна. Во Хрватска, пак, има долготраен затвор, затвор и парична казна, во Србија казна затвор, парична казна, општокорисна работа, одземање возачка дозвола. Во Црна Гора постои затвор од 40 години (долготраен затвор), казна затвор, парична казна, општокорисна работа.

Кога сме кај алтернативните мерки како друг вид санкции, во нашево кривично законодавство постојат овие видови: условна осуда, условна осуда со заштитен надзор, условно прекинување на кривичната постапка, општокорисна работа, судска опомена и куќен затвор.

Во продолжение се претставени законските рамки што се пропишани за кривичните дела против службената должност. Така на пр. за злоупотреба на службената должност и овластување (чл. 353 од КЗ), е предвидена казна затвор од шест месеци до три години за основното дело (ст. 1), казна затвор од шест месеци до пет години, доколку е прибавена поголема имотна корист (ст. 2), казна затвор од најмалку три години ако е прибавена значителна имотна корист (ст. 3), ако е делото е сторено при вршење јавни набавки имаме затворска казна од најмалку пет години (ст. 5).

За кривичното дело повреда на чување на државната граница (чл. 353-а од КЗ), за основниот облик е предвидена казна затвор од три месеци до три години, за потешкиот облик казна затвор од шест месеци до пет години (ст. 2), казна од 1 до 10 години е предвидена доколку настапила смрт на лицето (ст. 3), и ако делото е сторено од небрежност имаме казна затвор до 1 година (ст. 4).

За делото неизвршување наредба (чл. 353-б од КЗ), за основното дело е пропишана казна затвор од три месеци до три години, (ст. 1), ако од небрежност не се изврши наредбата, казна затвор до една година (ст. 2).

За делото несовесно работење во службата (чл. 353-в од КЗ), казна затвор од три месеци до три години (ст. 1), казна затвор од шест месеци до пет години, при прибавување поголема имотна корист (ст. 2), казна затвор од најмалку три години при значителна

имотна корист (ст. 3), а, пак, ако делото е сторено од небрежност имаме затворска казна од шест месеци до две години (ст. 6).

За кривичното дело проневера во службата (чл. 354 од КЗ) за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од шест месеци до пет години (ст. 1), при прибавување поголема имотна корист казна затвор од една до десет години (ст. 2), при прибавување значителна имотна корист казна затвор од најмалку 4 години (ст. 3), а, пак, при прибавување мала имотна корист имаме затвор казна до една година (ст. 4).

Кога станува збор за кривичното дело измама во служба (чл. 355 од КЗ), казна затвор од шест месеци до пет години се изрекува за основното дело (ст. 1), од една до десет години затвор се изрекува ако е прибавена поголема имотна корист (ст. 2), за значителна имотна корист, пак, има казна затвор од најмалку три години (ст. 3).

За послужување во службата (чл. 356 од КЗ), казна затвор од три месеци до пет години се изрекува за основниот облик на делото (ст. 1).

За делото примање поткуп (чл. 357 од КЗ), има казна затвор од четири до десет години за основниот облик на делото (ст. 1), казна затвор од една до пет години е предвидена за потешкиот облик на делото, содржано во ст. 2, казна затвор од три месеци до три години е предвидено во ст. 3, доколку имаме прибавување поголема имотна корист, тогаш за сторителот е предвидена казна затвор од најмалку четири години (ст. 4), за значителна имотна корист, законодавецот предвидува казна затвор од најмалку пет години (ст. 5).

За основниот облик на делото давање поткуп (чл. 358 од КЗ), законот предвидува казна затвор од една до пет години (ст. 1), а, пак, од една до три години е пропишано за делото во ст. 2.

Кај кривичното дело давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а од КЗ), за основниот облик на делото е предвидена казна затвор од една до три години (ст. 1), една до пет години е предвидено за делото од ст. 2, од три до пет години е предвидено за сторителот, доколку делото е сторено во врска со покренување или водење кривична постапка против некое определено лице (ст. 3), до три години затворска казна е предвидена во ст. 4.

Казна затвор од една до три години е пропишана за основниот облик на делото примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст. 1), казна затвор од една до пет

години имаме кога станува збор за покренување или водење кривична постапка против определено лице, (ст. 3), ако со делото е стекната поголема имотна корист, или, пак, е нанесена поголема имотна штета за друг, тогаш законодавецот предвидел казна затвор од една до пет години, (ст. 5), а, пак, потешка затворска казна од една до десет години е предвидена за сторителот кој примил награда за посредување од ст. 2 и 3.

Казна затвор од шест месеци до пет години е предвидена за основниот облик на делото противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а од КЗ). Доколку делото од ставовите 1 и 2 е сторено во однос на имот кој во големи размери ги надминува неговите законски приходи, сторителот се казува со казна затвор од една до осум години (ст. 3).

Казна затвор од три месеци до пет години е пропишана за основниот облик на делото оддавање службена тајна (ст. 1 од чл. 360), казна затвор од најмалку една година е предвидена за сторителот кој го сторил делото од користољубие или поради користење на податоците во странство (ст. 2), а, пак, доколку делото е сторено од небрежност, тогаш имаме затворска казна до три години (ст. 3).

Казна затвор од три месеци до пет години е предвидено за основниот облик на делото злоупотреба на државна, службена или на воена тајна (чл. 360-а).

Казна затвор од три месеци до пет години е предвидена за основниот облик на делото фалсификување службена исправа (чл. 361 од КЗ).

И на крај, за последното кривично дело од областа на службената должност, противзаконита наплата и исплата, Законот предвидува казна затвор до три години (чл. 362).

Парични казни се предвидени за следниве кривични дела против службената должност: повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 4 и 5); неизвршување наредба (чл. 353-б, ст. 2); несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 5 и 6); проневера во службата (чл. 354, ст. 4); давање поткуп (чл. 358, ст. 5); давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст. 4); примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст. 4, 6 и 8); противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а, ст. 1, 2, 3); оддавање службена тајна (чл. 360, ст. 3); противзаконита наплата и исплата (чл. 362).

Споредна казна, пак, задолжително изрекување на казната забрана за вршење професија, дејност или должност е предвидена за следниве кривични дела: примање

поткуп (чл. 357), давање поткуп (чл. 358) и примање награда за противзаконито влијание (чл. 359).

Кога сме кај алтернативните мерки, условната осуда во практиката е единствена и најдоминантна изречена алтернативна мерка, каде што слободно може да констатираме дека овој вид казнување се изрекува за сите кривични дела против службената должност, имајќи го предвид и регуларното изрекување и изрекувањето со примена на одредбите за ублажување на казната.

Законското одмерување на казната за службените кривични дела е прикажано во следната табела:

Табела 22. Табеларен приказ на казнените рамки

	Казнена рамка	Кривично дело
1	Казна затвор до 1 година	-Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 4), -Неизвршување наредба (чл. 353-б, ст. 2), -Проневера во службата (чл. 354, ст. 4), -Примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст. 4),
2	Казна затвор до 3 години	-Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 5). -Противзаконита наплата и исплата (чл. 362, ст. 1), -Давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст. 4), -Оддавање службена тајна (чл. 360, ст. 3).
3	Казна затвор од 3м до 3 години	-Примање поткуп (чл. 357, ст. 3), -Неизвршување наредба (чл. 353-б, ст. 1), -Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 1). -Несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 1)
4	Казна затвор од 3м до 5 години	-Послужување во службата (чл. 356, ст. 1), -Оддавање службена тајна (чл. 360, ст. 1), -Злоупотреба на државна, службена или воена тајна (чл. 360-а, ст. 1), -Фалсификување службена исправа (чл. 361).
5	Казна затвор од 6м до 2 години	-Несовесно работење во службата (чл.

		353-в, ст. 6)
6	Казна затвор од 6м до 3 години	-Злоупотреба на службена положба и овластување (чл. 353, ст. 1), -Несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 5)
7	Казна затвор од 6м до 5 години	-Злоупотреба на службена положба и овластување (чл. 353, ст. 2), -Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 2), -Несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 2), -Проневера во службата (чл. 354, ст. 1), -Измама во служба (чл. 355, ст. 1), -Противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а, ст. 1).
8	Казна затвор од 1 до 3 години	-Давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст. 1), -Примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст. 1). -Давање поткуп (чл. 358,ст. 2)
9	Казна затвор од 1 до 5 години	-Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст. 5), -Давање поткуп (чл. 358,ст. 1), -Давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст.2) -Примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст.3,5), -Примање поткуп (чл. 357, ст.2).
10	Казна затвор од 1 до 8 години	Противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а, ст.3).
11	Казна затвор од 1 до 10 години	-Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст.3). -Проневера во службата (чл. 354, ст.2), -Измама во служба (чл. 355, ст.2), -Примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст.7),
12	Казна затвор од најмалку 1 година	Оддавање службена тајна (чл. 360, ст. 2).
13	Казна затвор од најмалку 3 години	-Злоупотреба на службена положба и овластување (чл. 353, ст. 3) -Несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 3) -Измама во служба (чл. 355, ст. 3).
14	Казна затвор од 3 до 5 години	Давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст. 3).
15	Казна затвор од 4 до 10 години	Примање поткуп (чл. 357, ст. 1).
16	Казна затвор од најмалку 4 години	-Проневера во службата (чл. 354, ст. 3), -Примање поткуп (чл. 357, ст. 4).
17	Казна затвор од најмалку 5 години	-Злоупотреба на службена положба и овластување (чл. 353, ст. 5).

		-Примање поткуп (чл. 357, ст. 5).
18	Парична казна	-Повреда на чување на државната граница (чл. 353-а, ст.4 и 5); -Неизвршување наредба (чл. 353-б, ст.2); -Несовесно работење во службата (чл. 353-в, ст. 5 и 6); -Проневера во службата (чл. 354, ст. 4); -Давање поткуп (чл. 358, ст. 5); -Давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а, ст. 4); -Примање награда за противзаконито влијание (чл. 359, ст. 4,6 и 8); -Противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а, ст. 1,2,3); -Оддавање службена тајна (чл. 360, ст. 3); -Противзаконита наплата и исплата (чл. 362).

10.2. Казнената политика за кривичните дела против службена должност во периодот од 2010 до 2018 година

Во рамките на овој дел од трудот ќе бидат прикажани и анализирани податоците релевантни за утврдување на казнената политика, односно за видот и висината на изречените казни на лицата осудени за службени кривични дела.

И во делот на казнената политика, освен истражувачкиот период кој беше опфатен во времето на пријавување на трудот, ќе бидат инкорпорирани и поновите достапни податоци за 2019 година.

Табела 23. Казнената политика за кривичното дело Злоупотреба на службената должност и овластување 2010-2018/2019⁴³³

Години	Казна затвор/ Злоупотреба на служб.должност и овластување вкупно		Парична казна/ Злоупотреба на служб.должност и овластување вкупно		Споредна казна/ Злоупотреба на служб.должност и овластување вкупно		Условна осуда/ Злоупотреба на служб.должност и овластување вкупно	
2010	25	90	5	90	1	90	58 (64.44%)	90
2011	21	75	2	75	3	75	49 (65.33%)	75
2012	21	103	19	103	2	103	61 (59.22%)	103
2013	22	92	5	92	/	92	65 (70.65%)	92
2014	71	193	8	193	10	193	104 (53.88%)	193
2015	30	112	9	112	/	112	73 (65.18%)	112
2016	15	68	3	68	1	68	49 (72.05%)	68
2017	4	62	4	62	/	62	54 (87.10%)	62
2018	12	58	8	58	2	58	36 (62.07%)	58
2019	13	36	/	36	/	36	23 (63.89%)	36

Според изнесените податоци во 2010 година 27.78 % од извршителите добиле казна затвор, 5.56 % парична казна, 1.11 % споредна казна, а, пак, алтернативна мерка условна осуда добиле 64.44 % од извршителите. Во 2011 година 28 % од извршителите добиле казна затвор, 2.67 % парична казна, 4 % споредна казна, додека, пак, 65.33 % условна осуда. Во 2012 година 20.39 % од извршителите добиле казна затвор, 18.45 % парична

⁴³³Ibid.

казна, на само 1.94 % им е изречена споредна казна, додека во 59.22 % е изречена алтернативна мерка условна осуда. Во 2013 год. 23.92 % од извршителите добиле казна затвор, 5.43 % парична казна, а на 70.65 % од извршителите им е изречена алтернативната мерка условна осуда. Во 2014 год. 36.79 % од извршителите добиле казна затвор, 4.15 % добиле парична казна, 5.18 % добиле споредна казна, а 53.88 % од извршителите им е изречена условна осуда. Во 2015 год. на 26.79 % од извршителите им е изречена казна затвор, 8.03 % добиле парична казна, а 65.18 % од извршителите добиле алтернативна мерка условна осуда. Во 2016 год. 22.06 % од извршителите добиле казна затвор, 4.41 % добиле парична казна, 1.48 % од извршителите добиле споредна казна, а на 72.05 % од извршителите им е изречена алтернативна мерка условна осуда. Во 2017 година, казна затвор и парична казна добиле само 6.45 %, а 87.10 % условна осуда. Во 2018 година 20.69 % од извршителите добиле казна затвор, 13.79 % парична казна, 3.45 % споредна казна, а, пак, условна осуда 62.07 %. Во 2019 година казна затвор добиле 36.11 % од извршителите, додека, пак, алтернативна мерка условна осуда 63.89 %.

Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години учествува со високи 66.38 % од вкупно изречените казни за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување. Затворски казни се изречени во 24,90 %, а парични во 6,89 %.

Табела 24. Казнената политика за кривичното дело Несовесно работење во службата 2010-2018/2019⁴³⁴

Години	Казна затвор/ Несовесно работење во службата вкупно		Парична казна/ Несовесно работење во службата вкупно		Споредна казна/ Несовесно работење во службата вкупно		Условна осуда/ Несовесно работење во службата вкупно	
	2010	3	11	/	11	/	11	8 (72.73%)
2011	2	11	3	11	/	11	6 (54.55 %)	11
2012	3	7	/	7	1	7	3 (42.86 %)	7
2013	1	12	/	12	/	12	11 (91.67 %)	12
2014	1	9	/	9	/	9	8 (88.89 %)	9
2015	3	34	3	34	5	34	23 (67.65 %)	34
2016	3	8	/	8	/	8	5 (62.5 %)	8
2017	/	18	1	18	/	18	17 (94.44 %)	18
2018	1	15	/	15	1	15	13 (86.66 %)	15
2019	/	5	/	5	1	5	4 (80 %)	5

Според политиката на казнување во 2010 година 27.27 % од извршителите добиле казна затвор, и 72.73 % условна осуда како алтернативна мерка. Во 2011 година 18.18 % добиле казна затвор, 27.27 % парична казна, додека, пак, 54.55 % условна осуда. Во 2012 година 42.86 % од извршителите добиле казна затвор, 14.28 % споредна казна и 42.86 % алтернативна мерка условна осуда. Во 2013 година само 8.33 % од извршителите добиле казна затвор, а, пак, алтернативна мерка условна осуда добиле 91.67 %. Во 2014 година казна затвор добиле 11.11 %, а, пак, 88.89 % условна осуда. Во 2015 година 8.82 % имаме со казна затвор, иста стапка имаме и со парична казна 8.82 %, споредна казна со 14.71 %, а, пак, на 67.65 % од извршителите им е изречена алтернативна мерка условна осуда. Во 2016 година на 37.5 % од извршителите им е изречена казна затвор, а на 62.5 % условна осуда. Во 2017 година 5.56 % добиле парична казна, а, пак, алтернативна мерка условна осуда добиле 94.44 % од извршителите, што претставува највисока стапка. Во 2018 година 6.67 % од извршителите добиле затворска казна, иста стапка имаме и со споредна казна 6.67 %, условна осуда 86.66 %. Во 2019 година споредна казна добиле 20 %, додека, пак, условна осуда како алтернативна мерка 80 %.

⁴³⁴Ibid.

Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години учествува со високи 74.20 % од вкупно изречените казни за кривичното дело несовесно работење во службата. Затворски казни се изречени во 16.12 %, а парични во 4.17 %.

Табела 25. Казнената политика за кривичното дело Проневера во службата 2010-2018/2019⁴³⁵

Години	Казна затвор/ Проневера во службата вкупно		Парична казна/ Проневера во службата вкупно		Споредна казна/ Проневера во службата вкупно		Условна осуда/ Проневера во службата вкупно	
2010	1	6	/	6	/	6	5 (83.33 %)	6
2011	3	10	1	10	/	10	6 (60 %)	10
2012	6	10	/	10	/	10	4 (40 %)	10
2013	4	9	/	9	/	9	5 (55.56 %)	9
2014	4	9	/	9	/	9	5 (55.56 %)	9
2015	4	14	1	14	/	14	9 (64.29 %)	14
2016	/	9	3	9	/	9	6 (66.67 %)	9
2017	1	4	/	4	/	4	3 (75 %)	4
2018	2	4	/	4	/	4	2 (50 %)	4
2019	2	3	/	3	/	3	1 (33.33 %)	3

Според казнената политика во 2010 година 16.67 % од извршителите добиле казна затвор, додека, пак, 83.33 % условна осуда. Во 2011 година 30 % од извршителите добиле казна затвор, 10 % парична казна, а, пак, условна осуда добиле 60 % . Во 2012 година 60 % од извршителите добиле казна затвор, а 40 % условна осуда. Во 2013 година 44.44 % казна затвор, 55.56 % условна осуда. Во 2014 година има исти стапки како претходната година, имено на 44.44 % им била изречена казна затвор и на 55.56 % условна осуда. Во 2015 година 28.57 % од извршителите добиле казна затвор, 7.14 % парична казна, а 64.29 % условна осуда. Во 2016 година 33.33 % добиле парична казна, и 66.67 % условна осуда. Во 2017 година 25 % имаме со казна затвор, и 75 % со условна осуда. Во 2018 година 50 % од извршителите добиле казна затвор, а иста стапка од 50 % имаме со условна осуда. Во 2019 година 66.67 % од извршителите добиле казна затвор, додека, пак, условна осуда 33.33 % .

⁴³⁵Ibid.

Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години учествува со високи 58.37 % од вкупно изречените казни за кривичното дело проневера во службата. Затворски казни се изречени во 36.58 % , а парични во 5.05 % .

Табела 26.Казнената политика за кривичното дело Примање поткуп 2010-2018/2019⁴³⁶

Години	Казна затвор/ Примање поткуп вкупно		Парична казна/ Примање поткуп вкупно		Споредна казна/ Примање поткуп вкупно		Условна осуда/ Примање поткуп вкупно	
2010	7	13	1	13	/	13	5 (38.46 %)	13
2011	3	8	/	8	/	8	5 (62.5 %)	8
2012	6	9	/	9	/	9	3 (33.33 %)	9
2013	7	9	/	9	/	9	2 (22.22 %)	9
2014	6	10	/	10	/	10	4 (40 %)	10
2015	9	13	/	13	/	13	4 (30.77 %)	13
2016	4	12	/	12	/	12	8 (66.67 %)	12
2017	1	3	/	3	/	3	2 (66.67 %)	3
2018	/	2	/	2	/	2	2 (100 %)	2
2019	2	5	/	5	1	5	2 (40 %)	5

Според официјалните податоци, во 2010 година 53.85 % од извршителите добиле затворска казна, 7.69 % добиле парична казна, а 38.46 % алтернативна мерка условна осуда. Во 2011 година 37.5 % од извршителите добиле казна затвор, а 62.5 % условна осуда. Во 2012 година 66.67 % од извршителите добиле казна затвор, 33.33 % условна осуда. Во 2013 година 77.78 % казна затвор, 22.22 % условна осуда. Во 2014 год.60 % казна затвор, 40 % условна осуда. Во 2015 год. 69.23 % казна затвор, 30.77 % условна осуда. Во 2016 год. 33.33 % казна затвор, 66.67 % условна осуда. И во 2017 имаме исти бројки како претходната година, 33.33 % казна затвор, а 66.67 % условна осуда. Во 2018 година имаме само условна осуда со 100 %. Во 2019 година 40 % казна затвор, 20 % споредна казна и 40 % условна осуда.

⁴³⁶Ibid.

Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години учествува со високи 50.06 % од вкупно изречените казни за кривичното дело примање поткуп. Затворски казни се изречени во 47.17 %, а парични во 0.77%.

Табела 27. Казнената политика за кривичното дело Давање поткуп 2010-2018/2019⁴³⁷

Години	Казна затвор/ Давање поткуп вкупно		Парична казна/ Давање поткуп вкупно		Споредна казна/ Давање поткуп вкупно		Условна осуда/ Давање поткуп вкупно	
	2010	2	7	/	7	2	7	3 (42.86%)
2011	3	7	/	7	1	7	3 (42.86%)	7
2012	3	8	/	8	/	8	5 (62.5%)	8
2013	3	5	/	5	/	5	2 (40%)	5
2014	2	7	/	7	/	7	5 (71.43%)	7
2015	/	4	/	4	1	4	3 (75%)	4
2016	1	5	/	5	/	5	4 (80%)	5
2017	/	3	/	3	/	3	3 (100%)	3
2018	/	1	/	1	/	1	1 (100%)	1
2019	/	/	/	/	/	/	/	/

Во поглед на изречените казни во 2010 година 28.57 % од извршителите добиле затворска казна, иста стапка од 28.57 % имаме и за споредни казни, додека, пак, 42.86 % добиле алтернативна мерка условна осуда. Во 2011 година 42.86 % од извршителите добиле казна затвор, иста стапка од 42.86 % имаме и со условната осуда, додека, пак, 14.28 % добиле споредна казна. Во 2012 година, 37.5 % од извршителите добиле казна затвор, 62.5 % алтернативна мерка условна осуда. Во 2013 година 60 % добиле казна затвор, 40 % условна осуда. Во 2014 година 28.57 % казна затвор, 71.43 % условна осуда. Во 2015 година 25 % од извршителите добиле споредна казна, а, пак, 75 % условна осуда. Во 2016 година 20 % казна затвор, 80 % условна осуда. Највисока стапка имаме во 2017 и 2018 година, и тоа со по 100 % алтернативната мерка условна осуда. Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години

⁴³⁷Ibid.

учествува со високи 61.47 % од вкупно изречените казни за кривичното дело давање поткуп. Затворски казни се изречени во 21.75 %, а парични 0 %.

Табела 28. Казнената политика за кривичното дело Фалсификување службена исправа 2010-2018/2019⁴³⁸

Години	Казна затвор/ фалс.службена исправа		Парична казна/ фалс.службена исправа		Споредна казна/ фалс.службена исправа		Условна осуда/ фалс.службена исправа	
2010	/	3	/	3	/	3	3 (100%)	3
2011	/	11	/	11	/	11	11 (100%)	11
2012	2	9	/	9	/	9	7 (77.78%)	9
2013	/	3	/	3	/	3	3 (100%)	3
2014	1	9	/	9	/	9	8 (88.89%)	9
2015	3	13	/	13	/	13	10 (76.92%)	13
2016	/	7	1	7	/	7	6 (85.71%)	7
2017	/	2	/	2	/	2	2 (100%)	2
2018	1	7	/	7	/	7	6 (85.71%)	7
2019	/	1	/	1	/	1	1 (100%)	1

Во врска со казнената политика во 2010 година, 100 % од извршителите добиле условна осуда. Иста стапка од 100 % имаме и во 2011 година, и тоа условна осуда. Во 2012 година, 22.22 % од извршителите добиле казна затвор, а 77.78 % алтернативна мерка условна осуда. Во 2013 година имаме 100 % само применета алтернативна мерка условна осуда. Во 2014 година 11.11 % казна затвор, а 88.89 % условна осуда. Во 2015 година 23.08 % казна затвор, а 76.92 % условна осуда. Во 2016 година 14.29 % од извршителите добиле парична казна, а 85.71 % условна осуда. Во 2017 година, пак, имаме 100 % применета алтернативна мерка условна осуда. Во 2018 година 14.29 % од извршителите добиле казна затвор, а 85.71 % условна осуда. И во 2019 година имаме 100 % применета алтернативна мерка условна осуда.

Како најизрекувана санкција, алтернативната мерка условна осуда во периодот на десетте анализирани години учествува со високи 91.5 % од вкупно изречените казни за кривичното дело фалсификување службена исправа. Затворски казни се изречени во 7.07 %, а парични во 1.43 %.

⁴³⁸Ibid.

Осудени полнолетни лица според видот на кривичното дело и изречените главни казни - затвор и парична казна (2010-2019 година)

Табела 29. Број и висина на изречени казни затвор во 2019 година за службени к. дела

	2019 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	1 (5.88 %)	4 (23.53 %)	5 (29.41 %)	4 (23.53 %)	3 (17.65 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	1	2	3	4	3
Проневера во службата	-	-	-	2	-	-
Примање поткуп	-	-	2	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-	-

Според податоците од 2019 година, од вкупно 17 изречени казни затвор, 13 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 76.48 %, 11.76 % за кривичното дело проневера во службата и иста стапка од 11.76 % за примање поткуп.

Според законската рамка, најмногу се изречени кратките затворски казни, во траење од 6 до 1 година со 23.53 %, од 1 до 2 години стапката е 29.41 %, а од 2 до 3 години 23.53 %.

Табела 30. Број и висина на изречени казни затвор во 2018 година за службени к. дела

	2018 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	1 (5.56 %)	3 (16.67 %)	2 (11.11 %)	6 (33.33 %)	6 (33.33 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	1
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	1	3	-	5	3
Проневера во службата	-	-	-	1	1	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	1
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	1	-	1

Во 2018 година од 18 изречени затворски казни, 12 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 66.66%, 2 или 11.11% за проневера во службата, по 1 или 5.56% за несовесно работење во службата и за фалсификување службена исправа, а 2, односно 11.11% за другите кривични дела против

службената должност. Според висината на казната затвор, доминираат краткотрајните затворски казни, и тоа затвор до 6 месеци, а од 6 месеци до 1 година со по 33.33% од вкупниот број изречени казни затвор.

Табела 31. Број и висина на изречени казни затвор во 2017 година за службени к. дела

	2017 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	1 (16.67%)	1 (16.67%)	2 (33.33%)	1 (16.67%)	1 (16.67%)	-
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	1	1	2	-	-	-
Проневера во службата	-	-	-	1	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	1	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-	-

Во 2017 година од 6 изречени казни затвор, 4 или 66.67% се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, а по 1 затворска казна за проневера во служба и за примање поткуп или 33.33%. Според висината, најмногу се изречени казни

затвор од 2 до 3 години, и тоа 33.33% од вкупниот број затворски казни и 1 е со затвор од 5 до 10 години.

Табела 32. Број и висина на изречени казни затвор во 2016 година за службени к. дела

	2016 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	-	-	6(25%)	4(16.67%)	14(58.33%)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	3
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	-	-	2	4	9
Проневера во службата	-	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	4	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-	1
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-	1

Во 2016 година од 24 изречени казни затвор, 15 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 62.5%, 4 или 16.67% за примање поткуп, 3 за несовесно работење во служба или 12.5%, а по 1 за давање поткуп, односно за другите дела или 8.33 %. Според висината, значајно доминираат кратките затворски казни, и тоа затвор до 6 месеци со 58.33 % од вкупниот број изречени казни затвор.

Табела 33. Број и висина на изречени казни затвор во 2015 година за службени к. дела

	2015 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	10 (18.52 %)	4 (7.41 %)	8 (14.81 %)	13 (24.07 %)	19 (35.19 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	3
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	7	-	3	11	9
Проневера во службата	-	1	-	1	1	1
Примање поткуп	-	2	2	3	-	2
Давање поткуп	-	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	1	2
Останати кривични дела против службената должност	-	-	2	1	-	2

Во 2015 година од вкупно 54 изречени затворски казни, 30 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 55.56 %, 9 или 16.67 % за примање поткуп, 4 или 7.41 % за проневера во службата, 3 или 5.55 % за несовесно работење во служба, а иста стапка 5.55 % се изречени и за кривичното дело фалсификување службена исправа, и 5 или 9.26 % за другите кривични дела против службената должност. Според

висината на казните затвор, и во оваа година доминираат краткотрајните казни затвор, 19 или 35.19 % се со затвор до 6 месеци, а 13 или 24.07 % од 6 месеци до 1 година.

Табела 34. Број и висина на изречени казни затвор во 2014 година за службени к. дела

	2014 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	31(35.23%)	11(12.50%)	19(21.59%)	13(14.77%)	14(15.91%)
Несовесно работење во службата	-	1	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	29	9	12	11	10
Проневера во службата	-	-	1	2	1	-
Примање поткуп	-	-	1	3	1	1
Давање поткуп	-	-	-	-	-	2
Фалсификување службена исправа	-	-	-	1	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	1	-	1	-	1

Во 2014 година од вкупно 88 изречени казни затвор, 71 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 80.68 %, 6 за примање поткуп или 6.82 %, 4 за проневера во службата или 4.55 %, 2 за давање поткуп или 2,27 %, по 1 за фалсификување службена исправа и несовесно работење во служба или 2.27 %, а 3 или 3.41 % за другите дела. Во поглед на висината на казната затвор, најмногу се со затвор од

3 до 5 години, и тоа 35.23 % од вкупниот број казни затвор, 21.59 % со казна затвор од 1 до 2 години, 14.77 % со затвор од 6 месеци до 1 година, 15.91 % со затвор до 6 месеци, а најмалку случаи се со затвор од 2 до 3 години, 11 или 12.5 %.

Табела 35. Број и висина на изречени казни затвор во 2013 година за службени к. дела

	2013 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	2 (5 %)	4 (10 %)	5 (12.5 %)	13 (32.5 %)	10 (25 %)	6 (15 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	1	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	2	2	2	8	5	3
Проневера во службата	-	-	1	2	1	-
Примање поткуп	-	-	1	1	2	3
Давање поткуп	-	2	-	-	1	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	1	2	-	-

Во 2013 година од 40 изречени казни затвор, 22 се за злоупотреба на службената положба и овластување или 55 %, 7 за примање поткуп или 17.5 %, 4 за проневера во служба или 10 %, 3 за давање поткуп или 7.50 %, само 1 за несовесно работење во служба или 2.50 %, а за другите кривични дела против службената должност 3 или 7.50 %. И тука доминираат кратките затворски казни според висината на законската рамка, 32.5 % се затворски казни од 1 до 2 години, а 25 % со затвор од 6 месеци до 1 година. Кога станува

збор за долготрајна затворска казна од 5 до 10 години, за 2013 година имаме само 2 случаи или 5 %.

Табела 36. Број и висина на изречени казни затвор во 2012 година за службени к. дела

	2012 година						
	Затвор 10-15 години	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	1(2.33%)	1(2.33%)	5(11.62%)	7(16.28%)	9(20.93%)	9(20.93%)	11(25.58%)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	2	1
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	1	1	4	5	6	3	1
Проневера во службата	-	-	-	-	3	1	2
Примање поткуп	-	-	-	2	-	-	4
Давање поткуп	-	-	-	-	-	1	2
Фалсификување службена исправа	-	-	1	-	-	-	1
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-	2	-

Во 2012 година од 43 изречени казни затвор, 21 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 48.84 %, 6 за проневера во служба или 13.95 %, иста стапка имаме и за примање поткуп 13.95 %, 3 за давање поткуп или 6.98 %, а за несовесно работење во служба стапката е иста 6.98 %, 2 за фалсификување службена исправа или 4.65 %, а за другите дела 4.65 % од вкупниот број затворски казни. Според висината на затворските казни, 11 или 25.58 % се до 6 месеци затвор, по 20.93 % се за казна затвор од 6 месеци до 1 година, односно од 1 до 2 години, 16.28 % од 2 до 3 години, 11.62 % се со казна затвор од 3 до 5 години, 2.33 % затвор од 5 до 10 години, а само 1 случај или 2.33 % со казна затвор од 10 до 15 години.

Табела 37. Број и висина на изречени казни затвор во 2011 година за службени к. дела

	2011 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	-	1 (2.94%)	2 (5.88%)	8 (23.53%)	9 (26.47%)	14 (41.18%)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-	2
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	1	2	6	6	6
Проневера во службата	-	-	-	2	-	1
Примање поткуп	-	-	-	-	2	1
Давање поткуп	-	-	-	-	-	3
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	1	1

Во 2011 година од 34 казни затвор, 21 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 61.76%, по 3 за проневера во служба, примање поткуп и давање поткуп или вкупно 26.48%, и по 2 за несовесно работење во служба и за другите дела или вкупно 11.76%. Според висината на затворските казни, значително доминираат кратките затворски казни, и тоа затвор до 6 месеци со 41.18%, затвор од 6 месеци до 1 година со 26.47%, затвор од 1 до 2 години со 23.53% и сл.

Табела 38. Број и висина на изречени казни затвор во 2010 година за службени к. дела

	2010 година					
	Затвор 5-10 години	Затвор 3-5 години	Затвор 2-3 години	Затвор 1-2 години	Затвор од 6 месеци до 1 година	Затвор до 6 месеци
Кривични дела против службената должност	1 (2.38 %)	5 (11.90 %)	6 (14.29 %)	8 (19.05 %)	10 (23.81 %)	12 (28.57 %)
Несовесно работење во службата	-	-	1	-	1	1
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	1	2	4	7	4	7
Проневера во службата	-	-	-	-	-	1
Примање поткуп	-	1	1	1	2	2
Давање поткуп	-	-	-	-	1	1
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	2	-	-	2	-

Во 2010 година од вкупно 42 затворски казни, 25 се за злоупотреба на службена положба и овластување или 59.52 %, 7 за примање поткуп или 16.67 %, 3 за несовесно работење во службата или 7.14%, 2 за давање поткуп или 4.76%, за проневера во службата само 1 затворска казна или 2.38 % и 4 или 9.52 % за другите дела. Во поглед на висината на казната затвор, 28.57 % се со затвор до 6 месеци, 23.81 % со затвор од 6 месеци до 1 година, 19.05 % затвор од 1 до 2 години, 14.29 % затвор од 2 до 3 години, 11.90 % затвор од 3 до 5 години, и само еден случај е со затвор од 5 до 10 години или 2.38 % од вкупниот број затворски казни.

Табела 39. Број и висина на изречени парични казни во 2019 година за службени к. дела

	2019 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	-	-	-	-	-
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Според податоците за изречените главни казни, во 2019 година нема ниту една изречена парична казна како главна казна.

Табела 40. Број и висина на изречени парични казни во 2018 година за службени к. дела

	2018 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	8	-	-	3 (37.5 %)	5 (62.5 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	8	-	-	3	5
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Во 2018 година се изречени вкупно 8 парични казни и сите се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 100 %. Според висината на паричната казна 5 или 62.5 % се над 30.001 денари, и другите 3 се од 10.001 до 30.000 денари или 37.5%.

Табела 41. Број и висина на изречени парични казни во 2017 година за службени к. дела

	2017 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	5	-	1 (20 %)	1 (20 %)	3 (60 %)
Несовесно работење во службата	1	-	-	1	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	4	-	1	-	3
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Во 2017 година се изречени вкупно 5 парични казни, од кои 4 се за злоупотреба на службената положба и овластување или 80 %, а само 1 осуда е за несовесно работење во службата или 20 %. Имено, според висината на глобата значително доминираат паричните казни над 30.001 денари, и тоа со 3 случаи или 60 %, 1 е парична казна од 10.001 до 30.000 денари или 20 %, а 1 е од 50.001 до 10.000 денари или 20 %.

Табела 42. Број и висина на изречени парични казни во 2016 година за службени к. дела

	2016 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	8	-	-	1 (12.5 %)	7 (87.5 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	3	-	-	-	3
Проневера во службата	3	-	-	1	2
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	1	-	-	-	1
Останати кривични дела против службената должност	1	-	-	-	1

Во 2016 година се изречени 8 парични казни, 3 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 37.5 %, ист број на пресуди, односно 3 се и за кривичното дело проневера во службата или 37.5 %, а по 1 пресуда за фалсификување службена исправа и 1 за другите дела или 25 %. 7 пресуди или 87.5 % се со парична казна над 30.001 денари, а само 1 е со парична казна од 10.001 до 30.000 денари или 12.5 %.

Табела 43. Број и висина на изречени парични казни во 2015 година за службени к. дела

	2015 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	14	-	-	4 (28.57 %)	10 (71.43 %)
Несовесно работење во службата	3	-	-	-	3
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	9	-	-	3	6
Проневера во службата	1	-	-	1	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	1	-	-	-	1

Во 2015 година од 14 изречени парични казни, 9 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 64.28 %, 3 за несовесно работење во службата или 21.43 %, а по 1 за проневера во службата и за другите дела или 14.29 %. Со оглед на висината на паричната казна 10 пресуди се со казна над 30.001 денари или 71.43 % и другите 4 се со казна од 10.001 до 30.000 денари или 28.57 %.

Табела 44. Број и висина на изречени парични казни во 2014 година за службени к. дела

	2014 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	8	-	1 (12.5 %)	2 (25 %)	5 (62.5 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	8	-	1	2	5
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Во 2014 година од вкупно 8 изречени парични казни, сите 8 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 100 %. Од нив, парични казни 5 или 62.5 % се со казна над 30.001 денари, 2 или 25 % од 10.001 до 30.000 денари и само 1 или 12.5 % со казна од 5.001 до 10.000 денари.

Табела 45. Број и висина на изречени парични казни во 2013 година за службени к. дела

	2013 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	5	-	-	1 (20 %)	4 (80 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	5	-	-	1	4
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Во 2013 година има вкупно 5 изречени парични казни, а сите тие се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување. Според висината, значително доминираат паричните казни над 30.001 денари со 80 % и само 20 % се со парична казна од 10.001 до 30.000 денари.

Табела 46. Број и висина на изречени парични казни во 2012 година за службени к. дела

	2012 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	19	-	-	10 (52.63 %)	9 (47.37 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	19	-	-	10	9
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Исто и во 2012 година, од вкупно 19 изречени парични казни, 19 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 100 %. И тука од 19 парични казни 9 се со казна над 30.001 денари или 47.37 % и 10 или 52.63 % со казна од 10.001 до 30.000 денари.

Табела 47. Број и висина на изречени парични казни во 2011 година за службени к. дела

	2011 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	9	-	2 (22.22 %)	1 (11.11 %)	6 (66.67 %)
Несовесно работење во службата	3	-	2	-	1
Повреда на чување на државната граница	-	-	-	-	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	2	-	-	1	1
Проневера во службата	1	-	-	-	1
Примање поткуп	-	-	-	-	-
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	3	-	-	-	3

Во 2011 година од вкупно 9 изречени парични казни, 3 се за кривичното дело несовесно работење во службата или 33.33 %, 2 за злоупотреба на службената положба и овластување или 22.22 %, 11.11 % за проневера во службата и 3 или 33.33 % за другите кривични дела против службената должност. Во поглед на висината на паричното казнување, 6 се со парична казна над 30.001 денари или 66.67 %, 22.22 % со казна од 5.001 до 10.000 денари и само 11.11 % со парична казна од 10.001 до 30.000 денари.

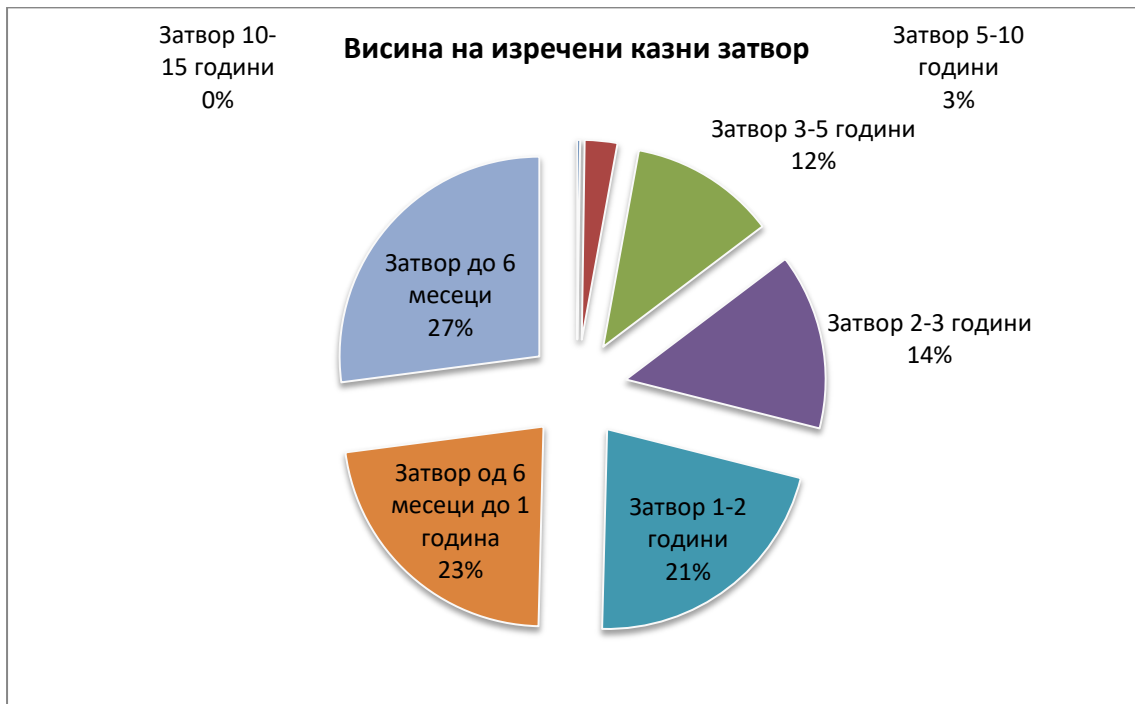
Табела 48. Број и висина на изречени парични казни во 2010 година за службени к. дела

	2010 година				
	Вкупно парична казна	Парична казна до 5.000 ден.	Парична казна од 5.001 до 10.000 ден.	Парична казна од 10.001 до 30.000 ден.	Парична казна над 30.001 ден.
Кривични дела против службената должност	7	-	-	2 (28.58 %)	5 (71.42 %)
Несовесно работење во службата	-	-	-	-	-
Повреда на чување на државната граница	1	-	-	1	-
Злоупотреба на службената положба и овластување	5	-	-	1	4
Проневера во службата	-	-	-	-	-
Примање поткуп	1	-	-	-	1
Давање поткуп	-	-	-	-	-
Фалсификување службена исправа	-	-	-	-	-
Останати кривични дела против службената должност	-	-	-	-	-

Во 2010 година има 7 изречени парични казни, од кои 5 се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување или 71.42 %, за повреда на чување на државната граница има само 1 парична казна или 14.29 %, а иста стапка од 14.29 % е за кривичното дело примање поткуп.

10.3.Сумарен приказ

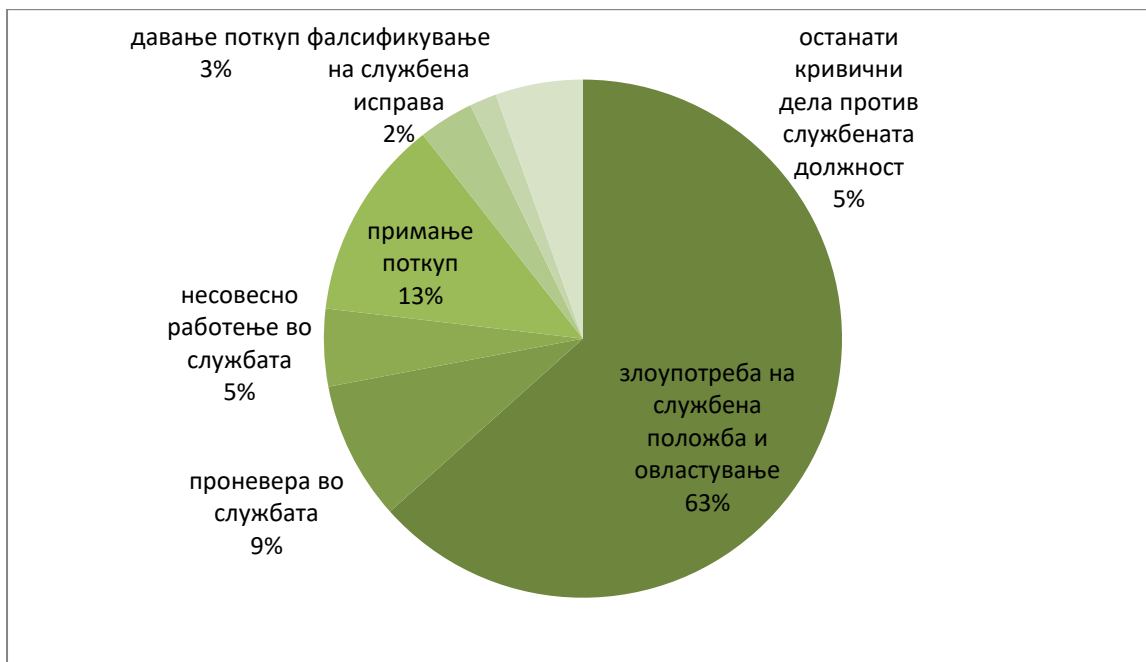
Дијаграм 2.

Според висината на казната затвор, во овој период на истражување за кривичните дела против службената должност значително доминираат краткотрајните затворски казни. Казната затвор до 6 месеци има највисока стапка од 27 %, од 6 месеци до 1 година стапката е 23 %, следува затвор од 1 до 2 години со 21 %, затвор од 2 до 3 години со 14 %, 3 до 5 години стапката е 12%, стапката на казна затвор од 5 до 10 години е само 3 % и само еден случај е со затвор од 10 до 15 години или 0.23% застапеност.

Имајќи го предвид фактот дека во периодот 2010 до 2019 година кога биле изречени 36.6 % казни затвор во односно на вкупниот број осуди, 71 % од тие се со затвор до 2 години, а само 29 % се други затворски казни. Од овој значаен податок може да заклучиме дека значително доминираат затворски казни со релативно кратко времетраење за кое се поставува прашање дали воопшто е можна ресоцијализација како резултат на соодветно спроведен третман и, според тоа, заклучуваме дека, казнената политика е блага.

Дијаграм 3.

Според податоците во овој дијаграм, очигледна е доминацијата на кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, со неверојатна стапка на застапеност од 63 %. Но, тоа е и очекувано, имајќи го предвид фактот дека тоа е најзастапеното дело од оваа глава во нашата практика, па логично е и најголемиот процент од изречените затворски казни да припаѓа на него.

И кај изречените парични казни, значителна доминација е на кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, а, пак, во поглед на висината на паричната казна, казната над 30.001 денари е најзастапена со стапка од околу 61 %.

ГЛАВА 11. АНАЛИЗА НА МАКЕДОНСКАТА СУДСКА ПРАКТИКА

11.1. Судски пресуди од областа на службениот криминал за периодот од 2010-2018

Во овој дел е направена анализа на 522 пресуди кои за потребите на истражувањето беа добиени од 19 основни судови од четирите апелациони подрачја. Пресудите се за кривичните дела против службената должност и е опфатен периодот од 2010 до 2018 година.

ОСНОВЕН СУД БИТОЛА 2010-2018 (46 пресуди)

Табела 49.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	1г.и 6 м	5м	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	2	14	9	4	29(63.04%)
Давање поткуп	/	1	/	/	/	/	/	1 (2.17 %)
Примање поткуп	/	/	/	/	1	/	/	1 (2.17 %)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	2	1	1	4 (8.70 %)
Проневера во служба	1	/	1	/	3	1	/	6 (13.04 %)
Злоупотреба на с.п.о и Фалсификување сл.исп. (стек)	/	/	/	/	2	2	/	4 (8.70 %)
Злоупотреба на с.п.о и Примање поткуп (стек)	/	/	/	/	/	1	/	1 (2.17 %)

Во Основниот суд Битола, од 46 обработени пресуди 63.04 % се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, 2.17 % за давање поткуп, а иста стапка имаме и за злоупотреба на службената положба и примање поткуп како стек на кривични дела. Стапката за несовесно работење во служба е 8.70 %, за проневера во службата 13.04 % и за злоупотребата на службената положба и овластување и фалсификување службена исправа како стек имаме 8.70 % од вкупниот број изречени пресуди. Од вкупниот број пресуди, 27 се осудителни, односно 58.70 %, 14 се

ослободителни, односно 30.43 % и 5 се одбивателни пресуди или 10.87 %. Во поглед на казнувањето доминираат алтернативните мерки, односно условна осуда, и тоа 22, односно 81.48 % од вкупниот број осудителни пресуди, 2 пресуди имаме со парична казна или 7.41 %, а, пак, затворски казни 3 или 11.11 %.

ОСНОВЕН СУД РЕСЕН 2010-18
(5 пресуди)

Табела 50.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	1г.и 6 м	5м	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	/	3	/	/	3 (60%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	1	1	/	/	2 (40%)

Во Основниот суд Ресен од 5 обработени пресуди 60 % се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување и 40 % за несовесно работење во служба. Сите 5 пресуди се осудителни, од кои 4 или 80 % се со изречени алтернативна мерка условна осуда и само 1 пресуда или 20 % е со изречена парична казна. Според овие податоци, кај Основниот суд Ресен немаме изречени затворски казни за кривичните дела против службената должност во периодот од 2010-2018.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА 2010-2018
(1 пресуда)

Табела 51.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	1г.и 6 м	5м	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	/	/	1	/	1(100%)

Во Основниот суд Струга, според горенаведениот период на истражување, имаме само 1 изречена ослободителна судска пресуда, и тоа е за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување.

ОСНОВЕН СУД КРУШЕВО 2010-2018
(1 пресуда)

Табела 52.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	1г.и 6 м	5м	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	/	/	1	/	1 (100%)

Како и за претходниот суд, исто и за Основниот суд Крушево, според наведениот период на истражување, имаме само 1 изречена ослободителна судска пресуда, и тоа е за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување.

ОСНОВЕН СУД ПРИЛЕП 2010-2018
(37 пресуди)

Табела 53.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	/	10	9	3	22(59.46%)
Давање поткуп	/	/	/	/	2	/	/	2 (5.41%)
Примање поткуп	/	/	/	/	2		1	3 (8.11%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	2	2	2		6 (16.21%)
Проневера во служба	1	1	/	/	/	1	/	3 (8.11%)
Злоупотреба на с.п.о и Несовесно работење во служба (стек)	/	/	/	1	/	/	/	1 (2.70%)

Според Основниот суд Прилеп, од 37 изречени судски пресуди, 59.46 % се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, 5.41 % за кривичното дело давање поткуп, по 8.11 % за кривичните дела примање поткуп и проневера во служба. За несовесно работење во служба имаме стапка од 16.21 %, а најмала стапка на изречени пресуди од 2.70 % имаме за кривичните дела во стек: злоупотреба на службена положба и овластување и несовесно работење во служба. Од вкупниот број на судски пресуди, 21 или 56.76 % се осудителни, 12 или 32.43 % се

ослободителни и 4 или 10.81 % се одбивателни. Од 21 осудителни пресуди, 16 или 76.19 % се со изречена алтернативна мерка условна осуда, 3 или 14.29 % со парична казна и само 2 осудителни пресуди или 9.52 % се со изречени затворски казни.

ОСНОВЕН СУД ОХРИД 2010-2018
(25 пресуди)

Табела 54.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда						Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)	Споредна казна			
	1год.	5м	3м						
Злоупотреба на сл.п.овл.	1	/	/	/	3	/	9	/	13(52%)
Давање поткуп	/	/	/	/	1	1	/	/	2 (8%)
Послужување во служба	/	/	/	/	1	/	/	/	1 (4%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	1	/	3	/	4 (16%)
Злоупотреба на с.п.о и проневера во служба (стек)	/	/	/	/	/	/	/	1	1 (4%)
Злоупотреба на с.п.о и несовесно работење (стек)	/	/	/	/	/	/	1		1 (4%)
Злоупотреба на с.п.о и Примање поткуп (стек)	/	/	/	/	1	/	/	/	1(4%)
Злоупотреба на с.п.о и фалсификување сл.исправа (стек)	/	/	/	/	1	/	1	/	2 (8%)

Во Основниот суд Охрид, од 25 обработени судски пресуди најголема стапка имаме за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување со 52 % од вкупниот број изречени пресуди. За кривичното дело давање поткуп имаме 2 судски пресуди или 8 % од вкупниот број, за кривичните дела: послужување во служба, злоупотреба на службената положба и овластување и проневера во служба (како стек на кривични дела), злоупотреба на службената положба и овластување и несовесно работење (како стек на кривични дела), злоупотреба на службената положба и овластување и

примање поткуп (како стек на кривични дела) имаме иста стапка од 4 % на изречени судски пресуди. Стапка од 16 % е за кривичното дело несовесно работење во служба. За кривичните дела во стек: злоупотреба на службената положба и овластување и фалсификување службена исправа имаме стапка од 8 %. Од 25 судски пресуди, 10 или 40 % се осудителни, 14 или 56 % се ослободителни и само 1 пресуда е одбивателна или 4 %. Од вкупниот број изречени осудителни пресуди, 8 се со изречена алтернативна мерка условна осуда или 80 %, 1 е казна затвор или 10 % и иста стапка од 10 % имаме со споредна казна.

ОСНОВЕН СУД ДЕБАР 2010-2018
(7 пресуди)

Табела 55.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	2	/	1	3 (42.85%)
Проневера во служба	/	/	/	/	1	/	/	1 (14.29%)
Послужување во служба	/	/	/	/	1	/	/	1 (14.29%)
Давање поткуп	/	/	/	/	1	/	/	1 (14.29%)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	1	/	/	1 (14.29%)

Од 7 вкупно изречени судски пресуди на Основниот суд Дебар, 3 се за кривичното дело несовесно работење во служба или 42.85 %, и по 1 пресуда или 14.29 % за проневера во служба, послужување во служба, давање поткуп и за фалсификување службена исправа. Од вкупниот број судски пресуди само 1 е одбивателна, а дури 6 се осудителни. Сите 6 осудителни пресуди се со изречена алтернативна мерка условна осуда.

ОСНОВЕН СУД ГОСТИВАР 2010-2018
(5 пресуди)

Табела 56.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	/	/	2	2	/	4(80%)
Проневера во служба	/	/	/	/	1	/	/	1(20%)

Во Основниот суд Гостивар имаме вкупно 5 судски пресуди, од кои 4 или 80 % се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување и само 1 за проневера во служба или 20 %. Осудителни пресуди се 3, и тоа сите се со изречена алтернативна мерка условна осуда, а, пак, другите 2 се ослободителни.

ОСНОВЕН СУД КИЧЕВО 2010-2018
(4 пресуди)

Табела 57.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	/	/	2	/	2	4 (100%)

Во Основниот суд Кичево имаме 4 судски пресуди, и тоа сите се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување. Од 4 судски пресуди 2 се осудителни, со изречена алтернативна мерка условна осуда, а другите 2 пресуди се одбивателни.

ОСНОВЕН СУД ТЕТОВО 2010-2018
(2 пресуди)

Табела 58.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.овл.	/	/	/	/	1	/	1	2 (100%)

Во Основниот суд Тетово имаме вкупно 2 судски пресуди, и тоа за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување. 1 пресуда е осудителна со изречена алтернативна мерка условна осуда, а 1 пресуда е одбивателна.

ОСНОВЕН СУД БЕРОВО 2010-2018
(5 пресуди)

Табела 59.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	/	/	1	1	1	3 (60%)
Злоупотреба на сл.п.о и фалсификување службена исправа (стек)	/	/	/	1	1	/	/	2 (40%)

Во Основниот суд Берово, од вкупно 5 обработени судски пресуди, 3 или 60 % се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување, а 2 или 40 % за кривичните дела во стек: злоупотреба на службена положба и овластување и фалсификување службена исправа. 3 пресуди се осудителни или 60 % од вкупниот број судски пресуди, 1 ослободителна или 20 % и 1 одбивателна пресуда или 20 %. Од осудителните пресуди 2 или 66.67 % се со изречена алтернативна мерка условна осуда, а 1 пресуда е со парична казна или 33.33 %.

ОСНОВЕН СУД ДЕЛЧЕВО 2010-2018
(10 пресуди)

Табела 60.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда					Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор			Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	3год.	2год	3м					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	/	2	1	4	1	8 (80%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	1	/	1 (10%)
Злоупотреба на сл.п.о & фалсификување службена исправа&несовесно работење (стек)	/	/	/	/	1	/	/	1 (10%)

Во Основниот суд Делчево, од вкупно 10 обработени судски пресуди, 8 се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување или 80 %, 1 или 10 % за несовесно работење во служба и 1 или 10 % за кривичните дела во стек: злоупотреба на службена положба и овластување и фалсификување службена исправа. 4 судски пресуди се осудителни или 40 % од вкупниот број изречени судски пресуди, 5 се ослободителни или 50 % и 1 или 10 % е одбивателна. Од осудителните пресуди 2 или 50 % се со изречена алтернативна мерка условна осуда и 2 или 50 % се со изречена парична казна.

ОСНОВЕН СУД КОЧАНИ 2010-2018
(51 пресуди)

Табела 61.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда							Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор					Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	5год	1год и 3м.	1год	6м.	3м.					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	3	1	1	1	16	9	3	34(66.67%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	/	1	4	/	5 (9.80%)
Проневера во служба	/	/	/	/	/	/	3	/	/	3 (5.88%)
Примање поткуп	1	1	/	/	/	/	/	1	/	3(5.88%)
Измама во служба	/	/	/	/	/	/	2	/	/	2 (3.92%)
Примање награда за противзаконито влијание	/	/	/	/	/	1	/	/	/	1 (1.96%)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	/	/	2	/	/	2(3.92%)
Несовесно работење & фалсификување сл.испр (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	1	1(1.96%)

Во Основниот суд Кочани, од 51 обработени судски пресуди 34 или 66.67 % се за кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, 5 или 9.80 % за несовесно работење во служба, по 3 пресуди со 5.88 % за кривичните дела проневера во служба и примање поткуп, по 2 пресуди со 3.92 % за измама во служба и за фалсификување службена исправа, а по 1 пресуда со 1.96 % за кривичното дело примање награда за противзаконито влијание и за несовесно работење и фалсификување службена

исправа како стек на кривични дела. 33 пресуди се осудителни или 64.71 % од вкупниот број судски пресуди, 14 или 27.45 % се ослободителни и само 4 пресуди или 7.84 % се одбивателни. Од 33 осудителни пресуди 24 се со изречена алтернативна мерка условна осуда или 72.73 %, 7 пресуди се со изречени затворски казни или 21.21 % и само 2 пресуди се со парична казна или 6.06 %.

ОСНОВЕН СУД РАДОВИШ 2010-2018
(22 пресуди)

Табела 62.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда							Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор					Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	5год	1год и 6 м.	6м.	5м.	3м.					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	1	/	/	/	6	1	/	8(36.36%)
Несовесно работење во служба	/	/	1	/	/	2	4	1	1	9(40.91%)
Проневера во служба	/	1	/	/	/	/	/	/	/	1 (4.55%)
Послужување во служба	/	/	/	1	/	/	/	1	/	2 (9.09%)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(4.55%)
Злоупотреба на с.п.о & несовесно работење (стек)	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1(4.55%)

Во Основниот суд Радовиш, од вкупно 22 изречени судски пресуди, 9 или 40.91 % се за кривичното дело несовесно работење во служба, 8 за злоупотреба на службена положба и овластување или 36.36 %, 2 пресуди имаме за кривичното дело послужување во служба или 9.09 % и по 1 пресуда или 4.55 % имаме за кривичните дела: проневера во служба, фалсификување службена исправа и злоупотреба на службена положба и несовесно работење како стек на кривични дела. 17 пресуди се осудителни или 77.27 % од вкупниот број изречени судски пресуди, 4 или 18.18 % се ослободителни и само 1 или 4.55 % е одбивателна. Од вкупниот број осудителни пресуди 11 или 64.71 % се со изречена алтернативна мерка условна осуда, 4 пресуди или 23.53 % се со изречена казна затвор, а 2 пресуди или 11.76 % се со изречена парична казна.

ОСНОВЕН СУД СВЕТИ НИКОЛЕ 2010-2018
(7 пресуди)

Табела 63.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда							Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор					Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	5год	1год и 6 м.	6м.	5м.	3м.					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	1	/	1	/	1	2	/	5(71.42%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	1	/	/	/	1(14.29%)
Проневера во служба	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1(14.29%)

Во Основниот суд Свети Николе имаме вкупно 7 пресуди, од кои 5 или 71.42 % се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување, а по 1 пресуда или 14.29 % се за кривичните дела несовесно работење во служба и проневера во служба. Осудителни пресуди се 4 или 57.14 % од вкупниот број судски пресуди, а 3 или 42.86 % се ослободителни. Од вкупниот број осудителни пресуди 2 се со изречена казна затвор или 50 %, 1 или 25 % се со изречена алтернативна мерка условна осуда, а 1 или 25 % е со изречена парична казна.

ОСНОВЕН СУД ВИНИЦА 2010-2018
(10 пресуди)

Табела 64.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда							Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор					Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	5год	1год и 6 м	6м	5м	3м					
Злоупотреба на сл.п.о	/	/	/	/	/	2	2	3	/	7 (70%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	/	1	1	/	2 (20%)
Злоупотреба на сл.п.о&несовесно работење (стек)	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1 (10%)

Во Основниот суд Веница, од 10 судски пресуди 7 се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување или 70 % од вкупниот број, 2 или 20 % за несовесно работење во служба, а само 1 или 10 % за кривичните дела во стек злоупотреба на службена положба и овластување и несовесно работење. Осудителни пресуди се 5 или 50 % од вкупниот број изречени судски пресуди, а 5 или 50 % се ослободителни. 3 пресуди или 60 % од вкупниот број осудителни пресуди се со изречена алтернативна мерка условна осуда и 2 или 40 % се со изречена парична казна.

ОСНОВЕН СУД СТРУМИЦА 2010-2018
(24 пресуди)

Табела 65.

Крив.дела СД	Казна затвор				Споредна казна	Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)	Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	3го д	1го д и 3м.	1го д	6м .						
Злоупотреба на сл.п.о	1	/	/	/	/	/	3	8	2	14(58.33 %)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	1	/	2	/	1	4(16.66%)
Проневера во служба	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(4.17%)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(4.17%)
Злоупотреба на с.п.о & фалсификување сл.исправа (стек)	/	/	/	/	/	/	1	1	/	2(8.33%)
Злоупотреба на с.п.о & проневера во служба (стек)	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(4.17%)
Злоупотреба на с.п.о & Несовесно работење (стек)	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1(4.17%)

Во Основниот суд Струмица, од 24 судски пресуди, 14 се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување или 58.33% од вкупниот број, 4 или 16.66% се за несовесно работење во служба, 2 или 8.33% за кривичните дела во стек злоупотреба на службена положба и овластување и фалсификување службена исправа, а по 1 пресуда или 4.17% за кривичните дела: проневера во служба, фалсификување службена исправа, злоупотреба на службената положба и овластување и проневера во служба (стек) и злоупотреба на службена положба и овластување и несовесно работење (стек). Осудителни пресуди се 11 или 45.83% од вкупниот број изречени судски пресуди, 10 или 41.67% се ослободителни и само 3 или 12.50% се одбивателни. 9 пресуди или 81.82% од вкупниот број осудителни пресуди се со изречена алтернативна мерка условна осуда, 1 пресуда или 9.09% е со изречена казна затвор, а 1 или 9.09% споредна казна.

ОСНОВЕН СУД ШТИП 2010-2018
(67 пресуди)

Табела 66.

Крив.дела СД	Осудителна пресуда									Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно	
	Казна затвор							Според на казна	Парич на казна				Алтернативна мерка (условна осуда)
	4г .	3г .	2г .	1г. и бм .	1г .	6 м	4 м.						
Злоупотреба на сл.п.о	2	/	1	1	3	1	1	1	2	19	8	7	46 (68.66 %)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	5	2	1	8(11.94 %)
Проневера во служба	/	1	/	/	/	/	/	/	/	2	/	/	3(4.48 %)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	/	/	3(4.48 %)
Давање поткуп	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(1.49 %)
Примање поткуп	/	/	1	/	/	/	/	/	/		/	/	1(1.49 %)
Послужување во служба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2	/	/	2(2.99 %)
Примање награда за противзаконито влијание	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(1.49 %)
Злоупотреба на с.п.о & фалсификување сл.исправа (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1(1.49%)
Проневера&послужување во служба (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	/	/	1(1.49%)

Во Основниот суд Штип, од 67 судски пресуди, 46 се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување или 68.66 % од вкупниот број, 8 или 11.94 % за несовесно работење во служба, по 3 пресуди или 4.48 % за кривичните дела: проневера во служба, фалсификување службена исправа, 2 пресуди или 2.99 % за кривичното дело послужување во служба, а по 1 пресуда или 1.49 % за кривичните дела: давање поткуп, примање поткуп, примање награда за противзаконито влијание,

злоупотреба на службената положба и овластување и фалсификување службена исправа (стек), проневера и послужување во служба (стек). Осудителни пресуди се 48 или 71.64 % од вкупниот број изречени судски пресуди, 11 пресуди или 16.42 % се ослободителни и 8 или 11.94 % се одбивателни. Од вкупниот број осудителни пресуди 34 се со изречена алтернативна мерка условна осуда или 70.83 %, 11 или 22.92 % се со изречена казна затвор, 2 или 4.17 % се со изречена парична казна и само 1 пресуда или 2.08 % е со изречена споредна казна.

ОСНОВЕН КРИВИЧЕН СУД СКОПЈЕ 2010-2018
(193 пресуди)

Табела 67.

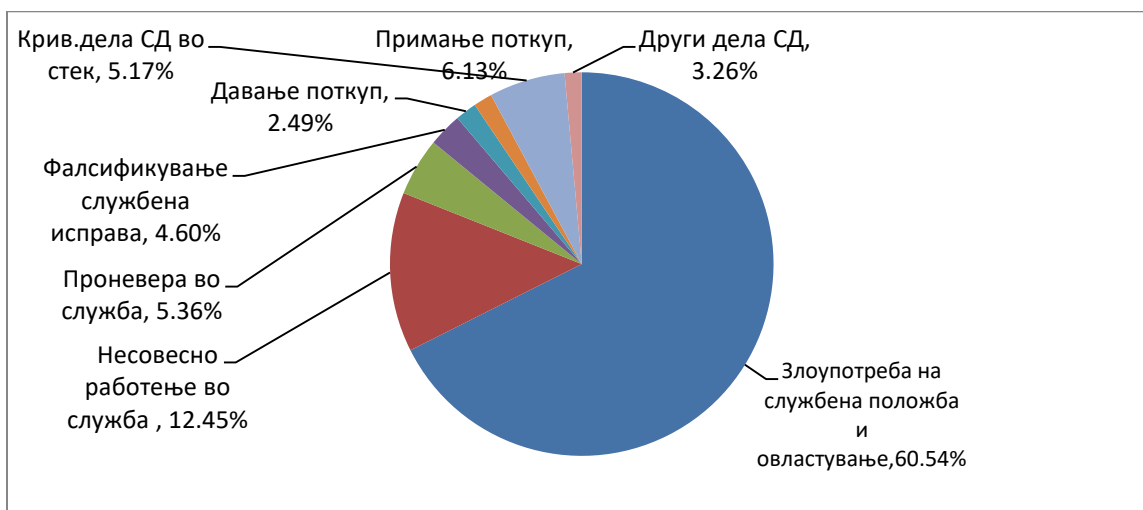
Крив.дела СД	Осудителна пресуда												Ослободителна пресуда	Одбивателна пресуда	Вкупно
	Казна затвор										Парична казна	Алтернативна мерка (условна осуда)			
	4 г. 6 м	4 г	3г.6 м	3 г.	2 г	1 г. 6 м	1 г.	6 м	5 м	3 м.					
Злоупотреба на сл.п.о	1	2	3	1	2	1	5	2	/	/	1	59	21	14	112(58.03%)
Несовесно работење во служба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2	9	3	2	16(8.29%)
Проневера во служба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8	/	/	8(4.15%)
Фалсификување службена исправа	/	/	/	/	/	1	/	/	/	/	/	10	4	1	16(8.29%)
Давање поткуп	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6	/	/	6(3.11%)
Примање поткуп	/	/	/	/	1	/	2	/	2	2	/	13	4	/	24(12.44%)
Измама во служба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3	1	1	5(2.59%)
Послужување во служба	/	/	/	/	/	/	1	/	/	/	/	1	/	/	2(1.04%)
Злоупотреба на сл.п.о & проневера во служба (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	1(0.51%)
Злоупотреба&несовесно работење и фалсификување сл.исправа (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	/	1(0.51%)
Злоуп. на сл.о&фалс. на сл.исправа (стек)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1	1	/	2(1.04%)

Во Основниот кривичен суд Скопје, од вкупно 193 обработени судски пресуди, 112 пресуди се за кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување, односно 58.03 % од вкупниот број, за примање поткуп имаме 24 пресуди или 12.44 %, за несовесно работење во служба и за фалсификување службена исправа имаме по 16 пресуди или 8.29 %, 8 пресуди се за проневера во служба или 4.15 %, 6 пресуди или 3.11 % за давање поткуп, 5 за измама во служба или 2.59 %, за послужување во служба 2 пресуди или 1.04 %, а за кривичните дела во стек: злоупотреба на службена положба и фалсификување службена исправа имаме 2 пресуди или 1.04 %, а по 1 пресуда или 0.51 % имаме за следниве кривични дела во стек: Злоупотреба на службена положба и овластување и проневера во служба; злоупотреба на службена положба и несовесно работење и фалсификување службена исправа. Осудителни пресуди се 139 или 72.02 % од вкупниот број судски пресуди, 35 пресуди се ослободителни или 18.13 % и 19 или 9.85 % се одбивателни. Од вкупниот број осудителни пресуди, 110 се со изречена алтернативна мерка условна осуда или 79.14 %, 26 пресуди се со изречена казна затвор или 18.70 % од вкупниот број осудителни пресуди и само 3 пресуди или 2.16 % се со изречена парична казна.

11.2. Сумарен приказ

Кривични дела против службена должност 2010-2018 година

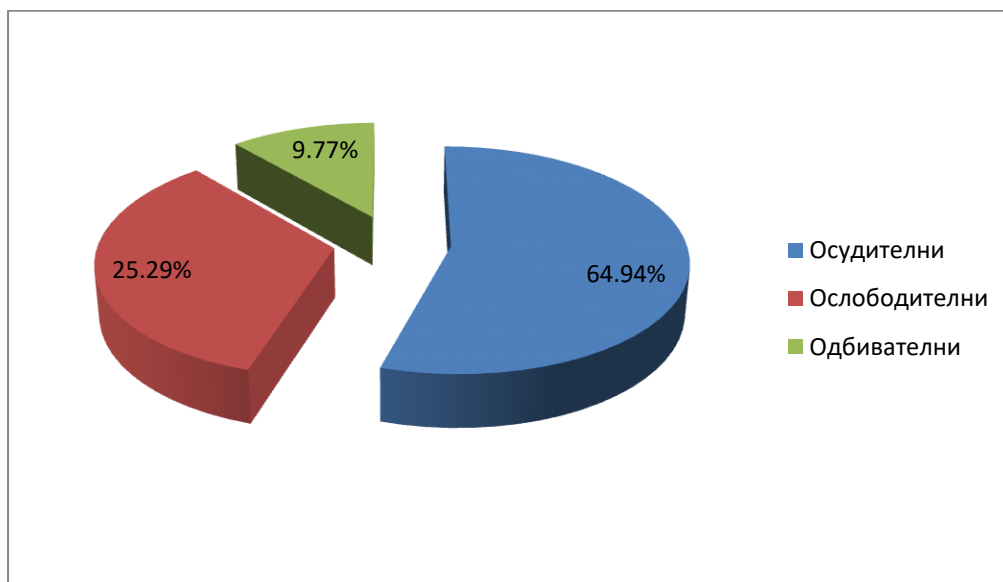
Дијаграм 4. Кривични дела против службената должност, застапеност по одделни дела

Според графиконот може да заклучиме дека од обработените пресуди за периодот од 2010 до 2018 година, кривичното дело злоупотреба на службена положба и овластување е најдоминанто дело од областа на службената должност со 60.54 % застапеност или вкупно 316 пресуди, потоа следи несовесното работење во служба со 12.45 % или 65 пресуди, примање поткуп со 6.13 % или 32 пресуди, проневера во служба 5.36 % или 28 пресуди, кривични дела во стек 5.17 % или 27 пресуди, фалсификување службена исправа со 4.60 % или 24 пресуди, давање поткуп со 2.49 % или 13 пресуди и другите кривични дела против службената должност со 3.26 % или во пресуди вкупно 17.

Кривични дела против службена должност според видот на одлуката (пресудата)

Дијаграм 5. Вид на донесена одлука

Од обработените 522 судски пресуди, 339 пресуди се осудителни или 64.94 %, 132 пресуди се ослободителни или 25.29 %, а 51 пресуда се одбивателни или 9.77 %. Може да заклучиме дека за овој облик на криминал не доминираат во толкава мера осудителните пресуди како што е тоа случај за други облици.

Кривични дела против службена должност според видот на казнување

Дијаграм 6. Вид на изречени казни

Кога станува збор за казнувањето на извршителите на кривичните дела против службената должност, според обработените судски пресуди, најизречена казна е алтернативната мерка условна осуда, со неверојатни 76.11 % застапеност од вкупниот број осудителни пресуди, потоа следуваат затворските казни со 16.81 % или вкупно 57 пресуди, паричните казни се со 6.19 % застапеност или 21 пресуди. Кога сме кај затворските казни, според законската рамка, пресудите се со максимум 5 години, а, пак, во општ минимум 3 месеци. Најмногу изречени пресуди имаме со траење од 1 година, и тоа 15 пресуди, па потоа следат пресуди со краткотрајни затворски казни од 6 месеци, 5 месеци и 3 месеци. И според овие статистички податоци, слободно може да констатираме дека според законската рамка овие казни спаѓаат во првата третина која е пониска со оглед на траењето на казната затвор, односно имаме значителна доминација на изречени пресуди кон минимумот на казната затвор.

Имено, овие резултати во голема мера соодветствуваат со резултатите од статистичката анализа. Мала разлика е забележана кај изречените затворски казни и кај условната осуда, но треба да се има предвид тоа дека кај статистичката анализа податоците се од 2010, па сè до 2019 година, а кај судската практика податоците се од 2010 до 2018 година, а опфатени се само пресуди од 19 основни судови.

11.3. Анализа на избрани пресуди

Во овој дел се анализирани 10 избрани пресуди. Седум пресуди се на Основниот кривичен суд Скопје, две пресуди на Основниот суд Струмица и една пресуда на Основниот суд Штип.

11.3.1 Анализа на Пресудата К. бр. 372/15 на Основниот суд во Штип

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за продолжено кривично дело: **Проневера во службата од чл. 354, ст. 5 в.в. со ст. 3 в.в. со ст. 1 в.в. со чл. 45 од КЗ од Кривичниот законик.**

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и **му изрекол алтернативна мерка УСЛОВНА ОСУДА.** Обвинетото лице како одговорно лице – главен благајник во ЈЗУ Клиничка болница–Штип со намера да прибави противправна имотна корист, присвоил пари доверени во службата, па за себе прибавил значителна имотна корист во вкупен износ од 2.393.860,00 денари.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетиот П.М. во неколку наврати почнувајќи од периодот од 01.01.2011, па сè до 2014 година од прибраните средства на име наплати од пациентите по основ на здравствени услуги–полагање на стручен испит, вршење на лекарски прегледи за возачки дозволи, издавање на лекарски уверенија и препис на документација, во благајната на оштетената установа уплатил помал износ и со тоа прибавил значителна имотна корист во вкупен износ од 2.393.860,00 денари.

...

Така што на обвинетиот **П.М.** поради сторено продолжено кривично дело Проневера во службата од чл. 354 ст.5 в.в.со ст.3 в.в. со ст.1 в.в. со чл. 45 од КЗ, па со примена на овој член и членовите 4,32,35, 39,49 ст.2 и 50 од КЗ и чл. 102 , 105 и чл.114 ст.1 од ЗКП Судот му изрекува УСЛОВНА ОСУДА. За стореното кривично дело Судот му утврдува казна затвор во траење од 2 (две) години, и обвинетиот се задолжува на ЈЗУ

Клиничката болница - Штип да ѝ го исплати преостанатиот дел од причинетата штета во износ од 1.393.860,00 денари за време од една година.

....

Образложение

Основното јавно обвинителство во Штип до овој суд поднесе обвинителен акт Ко.бр. 42/15 од 09.07.2015 година, против обвинетиот П.М. од Штип за продолжено кривично дело Проневера во службата од чл. 354 ст.5 в.в. со ст.3 в.в. со ст.1 в.в. со чл. 45 од КЗ. Инаку треба да се спомне дека обвинетото лице го има признато делото и се каел за стореното и дел од штетата ја платил, и преостанатиот дел од штетата ќе го подмири во најбрз можен рок.

....

Коментар: Сметаме дека Судот правилно ја утврдил и оценил фактичката состојба и многу добро ги имал предвид при изборот на санкцијата олеснувачките и отежнувачките околности, при што како отежнувачки околности Судот ги ценел општествената опасност од ваков вид кривични дела и нивната зачестеност, последиците од нив, а од олеснителните околности дека обвинетиот П.М. се кае за стореното дело, тој живее во семејство во кое неговата сопруга има здравствени проблеми, таа е во тешка психичка состојба, па тој изразува подготвеност да го надомести преостанатиот дел од причинетата штета на оштетеното правно лице ЈЗУ Клиничка болница–Штип. Така што со изрекувањето алтернативна мерка условна осуда ќе се постигне целта на казнувањето.

11.3.2 Анализа на Пресудата XXVII К.бр. 2026/11 на Основниот суд Скопје I-Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **Злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст. 1 од Кривичниот законик.**

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и му **изрекол алтернативна мерка УСЛОВНА ОСУДА.** Обвинетото лице како службено лице – цариник со искористување на својата службена положба и овластување прибавил за себе имотна корист во вкупен

износ од 1.000 евра, во денарска противвредност од 61.500,00 денари, сопственост на оштетените Р.Ј. и Р. С.

Извадоци од Пресудата:

...

На 06.01.2010 година, во 19,30 часот, во царинската сала на граничниот премин на Аеродромот „Александар Велики“ во с. Петровец, во својство на службено лице – цариник, со искористување на својата службена положба и овластување прибавил за себе имотна корист во вкупен износ од 1.000 евра, во денарска противвредност од 61.500,00 денари сопственост на оштетените Р.Ј. и Р.С., на начин што откако претходно го внесол оштетениот Р.Ј. во царинската просторија, му наредил да ги извади истави на маса парите што ги носел со себе, а потоа кога почнал да ги брои парите кои оштетениот ги оставил на маса, мислејќи дека тој не го гледа, од купот пари, одзел 1.000 евра во два апоени од по 500 евра, со сервиски број X06069519533 и X02945222921, ги ставил во десниот џеб од неговите панталони.

Така што на обвинетиот **Ш.А.** поради сторено кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353 ст.1 од КЗ, па со примена на овој член и членовите 4,32,39,48, 48-а, 49 и 50 од КЗ како и членовите 89 став 2 точка 6 и член 92 став 1 од ЗКП, Судот му изрекува УСЛОВНА ОСУДА и за стореното кривично дело му се утврдува казна затвор во траење од 6 (шест) месеци, и Судот истовремено одредува дека истата нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од 2 –ДВЕ ГОДИНИ не стори друго кривично дело.

....

Образложение

Основното јавно обвинителство С. до овој суд на ден 24.06.2011 година поднесе обвинителен предлог КО бр. 103/10 од 22.06.2011 година против обвинетиот Ш.А од С., за кривично дело – Злоупотреба на службената положба и овластување по член 353 став 1 од Кривичниот законик. За овој случај се одвиваше главен претрес, во кои се изнесувале докази, се сослушувале разни сведоци и во завршните зборови, ЈО бараше осудителна пресуда, додека обвинетиот ги негираше сите обвинителни наоди кои беа насочени кон него. И согласно со сите материјални и вербални докази, Судот му изрече на обвинетото лице алтернативна мерка условна осуда.

.....

Коментар: Сметаме дека Судот во овој случај на обвинетото лице му изрече блага санкција, имајќи го предвид фактот дека како цариник за да присвои пари од оштетените лица свесно ги злоупотребил функцијата и својата должност и со ваквата блага санкција алтернативна мерка се става простор и се делува на некој начин поттикнувачки кон другите службени лица (негови колеги) за евентуални идни злоупотреби. Целта на казнувањето не е само да се влијае кон обвинетото лице, туку и да служи како генерална превенција. Сметаме дека поинаква санкција од изречената би било поправедно и поцелисходно решение, на пример, во случајов – краткотрајна казна затвор.

11.3.3 Анализа на Пресудата 24 К-975/11 на Основниот суд Скопје I - Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **Примање поткуп од чл.357 ст. 6** во врска со ст. 2 од Кривичниот законик.

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и му **изрекол казна затвор во траење од 5 месеци**. Обвинетиот како одговорно лице кое врши работа од јавен интерес – доктор, хирург, вработен како раководител на секторот за септичко лекување при ЈЗУ Универзитетска клиника за трауматологија, побарал подарок – парични средства за да изврши во рамките на своето службено овластување службени дејствија што би морал да ги изврши. Паричните средства во износ од 1000 евра ги побарал и дел од нив ги примил од оштетениот С.А. кој бил татко на пациентката Ј.К.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетиот Ѓ.В. како одговорно лице кој врши работи од јавен интерес – хирург во ЈЗУ Универзитетска клиника за трауматологија, откако стапил во контакт со оштетениот Сами Адеми, татко на сведокот Ј.К., во неговата канцеларија во клиниката му побарал парични средства во износ од 1.000 евра за извршените работи и работни задачи во лекувањето на сведокот Ј.К. примена на Клиниката на 06.03.2011 година, согласно со Правилникот за внатрешна организација и систематизација на ЈЗУ Универзитетска клиника за трауматологија од 26.03.2009 година, како и за изготвување на потребната медицинска документација за видот на повредите кои ги имала здобиено од сообраќајната

незгода, од кои 500 евра да му ги даде веднаш, а другите 500 евра откако ќе ги наплати паричните средства од осигурителната компанија, за да на 18.03.2011 година во 18,00 часот во Клиниката за трауматологија, во својот кабинет од оштетениот Сами Адеми примил парични средства во износ од 400 евра и тоа една банкнота од 100 евра и шест банкноти од по 50 евра, а во противвредност од 24.600,00 денари.

Така што на обвинетиот Ѓ.В. поради сторено кривично дело примање поткуп од чл. 357 ст. 6 в.в. со ст. 2 од КЗ, Судот го осудува на 5 месечна затворска казна, и во која казна му се пресметува и времето поминато во притвор 18.03.2011 година до 30.03.2011 година, како и времето поминато во куќен притвор сметано од 30.03.2011 година до 15.06.2011 година.

....

Образложение

ОЈО С. до овој суд поднесе обвинителен акт КО 2 бр. 103/2011 од 23.03.2011 година, против обвинетиот Ѓорѓи Велковски од С., за кривично дело –Примање поткуп од чл. 357 ст. 6 в.в. со ст. 2 од КЗ. За случајот се одвиваше претрес, во кои се изнесувале различни материјални докази, сослушување на сведоци во врска со случајот и во завршните зборови ЈО бараше осудителна пресуда, додека бранителот на обвинетиот и обвинетото лице ги негираа сите наоди на кривичното дело. Па согласно со сите материјални и вербални докази, и имајќи ги предвид отежнувачките и олеснителните околности, Судот на обвинетото лице му изрече краткотрајна затворска казна од 5 месеци.

.....

Коментар: За овој случај сметаме дека Судот изрекол блага казна за обвинетото лице. Станува збор за коруптивно кривично дело примање поткуп, и тоа од лице кое врши работи од јавен интерес, освен краткотрајната затворска казна, во 5-месечната казна затвор се пресметувало и времето поминато во притвор и куќен притвор. А да потсетиме дека времето во притвор било многу кратко, од 18.03 до 30.03, значи само 12 дена, и од 30.03 до 15.06 во куќен притвор, па тоа подразбира дека 5-месечната затворска казна веќе била на некој начин издржана. Со новите измени на КЗ за примање поткуп, чл. 357, ст. 6 в.в. ст. 2 лицето ќе се казни со затвор од една до пет години. Со овие мали дигресији, сметаме дека Судот за да ја задоволи конечната правда, а и за постигнување на специјалната и генералната превенција, би требало да одреди порестриктивна затворска

казна, од најмалку 1 година затвор. Дополнително Судот не ги образложува подетално олеснувачките и отежнувачките околности.

11.3.4 Анализа на Пресудата К. бр. 32/2013 на Основниот суд во Струмица

Судот во овој предмет постапувал по супсидијарен обвинителен акт за кривично дело: **злоупотреба на службена положба и овластување од чл.353 ст. 3** во врска со ст.1 од Кривичниот законик.

Судот обвинетите лица ги **ослободил од обвинение**. Обвинетите лица кои биле службени лица, З.З., градоначалник на општина Струмица, С.Д раководител на сектор, Одделение за урбанизам и И.Т. овластен градежен инспектор на територија на општина Струмица, во текот на 2006 година наводно ги пречекориле границите на своите службени овластувања со давање решение за локациски услуги и одобрение за градба.

Извадоци од Пресудата:

...

Првообвинетиот З.З. како градоначалник на општина Струмица, второобвинетиот С.Д. како службено лице–раководител на сектор, Одделение за урбанизам и третообвинетата И.Т. како службено лице – овластен градежен инспектор на територија на општина Струмица, во текот на 2006 година ги пречекориле границите на своите службени овластувања, така што спротивно на законот и важечките прописи, на барање од С.К. од Струмица за издавање на локациски услови за доградба на семејна куќа на ..., без да биде предвидена таква градба во ДУП на Општина Струмица, првообвинетиот З.З. преку второобвинетиот С.Д. како потписник му било издадено Решение за локациски услови за градење бр. 17-713/3 од 22.8.2006 година, а потоа и Одобрение за градење бр. 17-712/6 од 21.9.2006 година, а третообвинетата потоа донела Заклучок бр. 20-125/2 од 13.2.2007 година со кое го одложила извршувањето на решението УП бр. 17-1688 од 24.10.2006 година и Заклучокот бр. 17-1688/8 од 30.10.2006 година со што на оштетената С.Р. од Струмица ѝ била причинета штета од 320.000 денари.

Судот поради непостоење на никакви елементи за пречекорување на границите на службените овластувања за гореспомнатите лица донесе ослободи од обвинението.

....

Образложение

Со поднесениот до овој суд, супсидијарен обвинителен акт, оштетената С.Р. ги обвини З.З., С.Д. и И.Т., и тројцата од Струмица за кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување по чл. 353 ст.3 во врска со ст. 1 од КЗ. Во целокупното однесување на тројцата обвинети имало мали недостатоци, но Судот сметал дека станува збор за недостатоци кои се вршени при работењето, а без при тоа да постоела умисла кај тројцата обвинети. Поради аподиктичниот факт дека кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластувања чл. 353 од КЗ се врши само со умисла, Судот во ниту еден случај таква умисла не најде ниту кај еден од обвинетите.

И во доказната постапка и во целиот претрес што се одвиваше за овој предмет, но и покрај сите наоди на вештаците и многуте приложени материјални докази и сл., Судот во ниту еден случај не наоѓал елементи што би ги поврзал обвинетите лица со кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување, чл. 353, ст. 3, в.в. со ст. 1 од КЗ.

.....

Коментар: Сметаме дека според субјективната страна на делото злоупотреба на службената положба и овластување треба да постои умисла и свест за пречекорување на границите на службените овластувања, а според сите наоди и факти, оправдана е ослободителната пресуда на Судот за тројцата обвинети, за кои во ниту еден случај немаше силни докази или елементи што би го оправдувале донесувањето осудителна пресуда за сторено кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување, чл. 353, ст. 3, в.в. со ст. 1 од КЗ. Недостатоци се утврдени, но тие биле ситни, без поголема штета или, пак, кршење на законските прописи.

11.3.5 Анализа на Пресудата КОК-21/18 на Основниот суд Скопје I – Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст. 5** во врска со ст. 1 и во врска со чл. 23 од Кривичниот законик.

Судот обвинетата ја прогласил за виновна и **ја осудил на казна затвор во траење од 6 шест години**. Обвинета Г.Ј. за која се одвиваше раздвоена главна, усна и јавна расправа се товареше за дело во текот на 2012 година, по претходно барање на премиерот

на РМ, Н.Г., да поттикнува друго службено лице кое било надлежно за јавни набавки да спроведе незаконска јавна набавка за купување ново многу скапо блиндирано службено возило од марката Мерцедес модел С 600 Гард, а во постапката незаконски да се фаворизира економски оператор М.А. ДООЕЛ Скопје како генерален застапник и дистрибутер на возилата од марката Мерцедес во РМ..

Извадоци од Пресудата:

...

Во периодот од февруари 2012 година до крајот на октомври 2012 година во Скопје, Н.Г. како претседател на Владата на РМ со искористување на своето реално влијание и службена положба побарал од обвинетата Г.Ј. –службено лице, министер во Владата на РМ да се изврши службено дејствие што не би смеело да се изврши, и тоа да се спроведе јавна набавка во која Министерството ќе купи ново блиндирано патничко моторно возило од марката Мерцедес модел С 600 Гард така што во постапката да се фаворизира економскиот оператор М.А.ДООЕЛ Скопје–генерален застапник и дистрибутер на возилата од марката Мерцедес во РМ, па обвинетата Г.Ј. за да го исполни барањето на обвинетиот со умисла го поттикнала Ѓ.П. да стори кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување, кој од обвинетата Г.Ј. писмено бил овластен како помошник на министерот да спроведува постапки за јавни набавки во Министерството и кому со решение бр.12.1-8493/1 од 08.02.2012 година од министерот целосно му биле пренесени овластувањата за спроведување на јавните набавки, така што тој да ја искористи својата службена положба и овластувања, при вршење јавни набавки, незаконски да го повласти – фаворизира економскиот оператор М. А. ДООЕЛ Скопје и да се набави такво возило, па за да го исполни барањето на обвинетата Г. Ј., Ѓ. П. како службено лице помошник на министерот за внатрешни работи за Секторот за општи и заеднички работи со искористување на својата службена положба и овластувања, при вршењето јавни набавки, прибавил за економскиот оператор М. А. ДООЕЛ Скопје корист што се состои од доделување договор за купопродажба, сервисирање и одржување блиндирано патничко моторно возило марка Мерцедес модел С 600 Гард, така што на 03.04.2012 година донел одлука за јавна набавка на стоки Дб.17.1-21576/1 од 03.04.2012 година каде проценетата вредност на набавката била 30.750.000 денари или 500.000 евра без вклучен ДДВ, а предмет на набавката било блиндирано патничко моторно возило со

највисока заштита VR6/VR7 каде во спецификацијата на возилото во тендерската документација бр.171-21577/1 од 03.04.2012 година, со цел во постапката да нема конкуренција економскиот оператор М.А. ДООЕЛ Скопје, а и за фаворизирање на истиот, имало повеќе технички спецификации што се однесуваат за возилото Мерцедес С 600 Гард. Така, спротивно чл. 36 од Законот за јавни набавки како единствен понудувач за возилото се јавил М.А.ДООЕЛ Скопје. Ѓ.П иако бил свесен за незаконското фаворизирање на економскиот оператор и за нерационалното искористување на средствата на Министерството, на 30.05.2012 година донел одлука бр.17.1-33618/1 за избор на најповолна понуда, а на 11.06.2012 година е склучен договорот за јавна набавка заверен со бр. 4104/1771 од 11.06.2012 година од М.А.ДООЕЛ С. и бр.171-35780/1 од 08.06.2012 година од Министерството со вредност на договорот од 29.852.542 денари додадено и ДДВ во износ од 5.373.458 денари, каде потписник за Министерството е Ѓ. П., а потписник за М. А. ДООЕЛ Скопје е сведокот З.М.1 и врз основа на договорот од Министерството на М.А.ДООЕЛ С. заклучно со 29.10.2012 година му било исплатено вкупно 35.226.000 денари, иако обвинетата и Н. Г. и Ѓ. П. знаеле дека набавката на такво ново возило било вонредно скапо, во услови на намалена економска и куповна моќ на Министерството, а иако јавната набавка била спроведена како да е за потребите на Министерството, обвинетата Г. Ј. го поттикнала Ѓ. П. да го стори кривичното дело за да се даде потоа возилото од Министерството на користење и на претседателот на Владата на Република Македонија Н. Г. што сакал да користи такво ново блиндирано патничко моторно возило, но не сакал во јавноста да се дознае дека тој како претседател на Владата користи такво луксузно возило.

Со сите овие горни дејствија обвинетата Г.Ј. сторила кривично дело злоупотреба на службена положба и овластување од чл. 353, ст. 5 во врска со ст. 1 и во врска со чл. 23 од Кривичниот законик и Судот обвинетата ја осуди со шестгодишна затворска казна.

....

Образложение

Јавното обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите Скопје (СЈО) до Судот поднесе обвинителен акт НСК-КО.бр.3/17 од 29.06.2017 година, против обвинетата Г.Ј. од Скопје за кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст.5 во

врска со ст.1 во врска со чл.23 од Кривичниот законик, обвинетиот Ѓ. П. од Скопје за кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст.5 во врска со ст.1 од Кривичниот законик со обвинителен предлог против обвинетиот Н.Г. од Скопје за кривично дело примање награда за противзаконито влијание од чл. 359 ст.2 од Кривичниот законик. Со оглед на тоа дека постапката за обвинетата Г.Ј. беше раздвоена, за неа се водеше посебна постапка за кривично дело злоупотреба на службена положба и овластување по чл. 353 ст.5 в.в. ст. 1 в.в. со чл.23 од КЗ и заведена под КОК бр.21/18 поради што од обвинителството беше прецизирано обвинението со писмен поднесок од 01.10.2018 година. За овој случај се одвиваше долг главен претрес, во текот на кој се изнесувале многу докази, се сослушувале сведоци, се презентираа разни аудиоснимки за случајот, па на крај во завршните зборови СЈО бараше максимална осудителна пресуда, додека бранителите на обвинетата Г.Ј. и самата обвинета ги негираа сите наоди на кривичното дело што ѝ се ставеше на товар. Па согласно со сите изнесени материјални докази, аудиоснимки и сл. и имајќи ги предвид отежнувачките и олеснителните околности, Судот на обвинетата Г.Ј. и изрече затворска казна од шест години, со задолжување да ги надомести и другите трошоци направени во кривичната постапка, кои во пресудата јасно се прецизирани во бројки.

.....

Коментар: За овој многу познат коруптивен скандал кој ја потресе јавноста при објавување на бомбите од опозицискиот лидер, СЈО (Специјалното јавно обвинителство) оформи кривичен предмет против обвинетата Г.Ј. за злоупотреба на службената положба и овластување, чл. 353, ст. 5 во врска со ст. 1 и во врска со чл. 23 од КЗ. Нашето мислење за случајот е дека со објавената пресуда од околу 200 стр. и со многу прецизни и концизни факти, наоди и докази презентирани од СЈО, Судот донел исправна осудителна пресуда. Имено, за кривичното дело за кое се товареше обвинетата Г.Ј., во Законот се предвидува казна затвор од најмалку 5 години, па согласно со тоа и во врска со чл. 23 во врска со дејствието на поттикнување, Судот изрекол 6-годишна затворска казна, што очигледно е доволно за постигнување на целта на казнувањето, па и за задоволување на генералната и специјална превенција.

11.3.6 Анализа на Пресудата XXI К.бр. 1905/16 на Основниот суд Скопје I-Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **фалсификување службена исправа** од чл.361 ст. 2 в.в. со став 1 в.в. со чл. 22 од Кривичниот законик.

Судот обвинетите ги прогласи за виновни и им изрече **една казна затвор од 1 година и 6 месеци, а и 6 алтернативни мерки условна осуда**. Обвинетите лица како соучесници учествувале во уништување службени списи од Одделот за оперативнотехничка поддршка на операциите при Управата за безбедност и контраразузнавање при Министерството за внатрешни работи на РМ.

Извадоци од Пресудата:

...

Во временскиот период од 16.02.2015 година до 26.06.2015 година во Скопје, обвинетите Г.Г., А.В., В.С., Д.С., М.К.С., С.Б. и Д.З., со учество во дејствијата на извршување заедно во својство на службени лица, и тоа обвинетиот Г.Г. во својство на началник на Одделот за оперативна техника при Управата за безбедност и контраразузнавање, тогаш со назив Оддел за оперативнотехничка поддршка на операциите и обвинетите А.В. во својство на службено лице началник на Секторот за техничка анализа на разузнавачки материјали при Единица за телекомуникациско разузнавање во Одделот за оперативнотехничка поддршка на операции при Управата за безбедност и контраразузнавање, В.С. во својство на службено лице, и тоа главен технички документарист во Одделот за оперативнотехничка поддршка на операции при Управата за безбедност и контраразузнавање, Д.С. во својство на службено лице, и тоа самостоен оперативен работник за следење, набљудување и документирање во Единицата за следење, набљудување и документирање при Одделот за оперативнотехничка поддршка на операциите во Управата за безбедност и контраразузнавање, М.К.С. во својство на службено лице, и тоа инспектор во Секторот за следење, набљудување и документирање при Единицата за следење, набљудување и документирање при Одделот за оперативнотехничка поддршка на операции во Управата за безбедност и контраразузнавање, С.Б. во својство на службено лице, и тоа самостоен технички документарист во Единицата за информатичка и техничка поддршка на операции во

Одделот за оперативно-техничка поддршка на операции при Управата за безбедност и контраразузнавање и Д.З. во својство на службено лице, и тоа самостоен оперативен аналитичар во Секторот за техничка анализа на разузнавачки материјали, Единица за телекомуникациско разузнавање при Одделот за оперативно-техничка поддршка на операции во Управата за безбедност и контраразузнавање, со умисла уништиле службени списи, вклучително и списи чија содржина е поврзана со работата и користењето на системите за следење на комуникации што биле во употреба во периодот од 2007 година до 2015 година.

Па според наведените дејствија гореспомнатите обвинети лица сториле кривично дело фалсификување службена исправа според чл. 361, ст. 2 в.в. со ст. 1 в.в. со чл. 22 од КЗ, и се осудени на: Г.Г. на казна затвор од 1 година и 6 месеци, А.В., В.С., Д.С., С.Б и Д.З., на алтернативна мерка условна осуда, што им се утврдува казната затвор во траење од по 1 година и истовремено се определува дека казната нема да се изврши доколку обвинетите во рок од по 3 години, не сторат ново кривично дело, додека, пак, за обвинетата М.К. и се изрекува условна осуда, што и се утврдува казна затвор во траење од 9 месеци која нема да се изврши доколку обвинетата за време од 2 години, не стори ново кривично дело.

....

Образложение

Основното јавно обвинителство за гонење кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите до овој суд поднесе обвинителен предлог НСК-КО бр. 6/16од 14.09.2016 година. За случајот се одвиваше главна, јавна и усна расправа, но за потсетување е дека обвинетиот Г.Г. бил недостапен за органите на прогон, и со оглед на тоа му се судеше во отсуство. Имено, обвинетите лица и покрај сите предложени материјални и вербални докази ги негираа сите обвиненија што им се ставаа на товар, додека, пак, СЈО (специјалното јавно обвинителство), силно ги бранеше ставовите и предложи осудителни пресуди со соодветни казни за сите соизвршители. Судот ги ценеше сите докази и материјални и вербални, и според отежнувачките и олеснителните околности за обвинетите лица определи: казна затвор од 1 година и 6 месеци за Г.Г., додека, пак, за другите обвинетите лица алтернативна мерка условна осуда.

.....

Коментар: За овој случај сметаме дека Судот одреди многу благи санкции за обвинетите лица, особено за лицето Г.Г. кој бил главен и директно со умисла го иницирал извршувањето на кривичното дело фалсификување службена исправа. Осудата со казна затвор од 1 година и шест месеци не само што е многу блага и нема доволно ефикасност во остварување на правдата, туку директно на многу лош и негативен начин влијае врз пошироката јавност. Мислиме дека и изречените алтернативни мерки условни осуди за другите лица се неправедни и некоректни, бидејќи овие службени лица, свесно постапиле спротивно на законот, прифатените околности од Судот за овие лица се погрешни, нереални и несоодветни. Според одредбата од чл. 361, ст. 2 в.в. со ст. 1 в.в. со чл. 22 од КЗ, осудата за ова кривично дело е казна затвор од 3 месеци до 5 години, така што осудите за гореспомнативе лица се навистина многу благи и неправедни. И на крај да констатираме дека со овие благи, неправедни осуди од Судот, сериозно и без двоумење се губи довербата на јавноста кон судството и правичноста.

11.3.7 Анализа на Пресудата XXVI К.бр. 1040/17 на Основниот суд Скопје I - Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353, ст. 1** од Кривичниот законик.

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и му **изрекол ПАРИЧНА КАЗНА**. Обвинетото лице како службено лице со неизвршување и искористување на својата службена должност му овозможило на друго лице, управител на ДООЕЛ Ш без поседување соодветна дозвола за користење вода за технолошки потреби, да врши експлоатација на минерални суровини.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетото лице Ф.М. како службено лице спротивно на законските одредби од Законот за води ја искористил својата службена положба помагајќи му и овозможувајќи му на својот близок пријател С.К., управител на ДООЕЛ Ш. да врши експлоатација на минерална суровина без да ја поседува потребната законска документација, односно

соодветната дозвола за користење вода за технолошки потреби, односно без да има технички прием и потврда за извршен преглед на објектите и постојките за кои се издава дозволата од надлежниот орган од предметното Министерство, го искористувал своето влијание, за да му помогне на својот пријател С.К., управител на правното лице во чија корист е вршена експлоатацијата на минералната суровина, за да се забрза постапката по што дополнително ја обезбедил потребната документација и лично ја подигнал од Министерството, сè со цел да му обезбеди на пријавениот С.К. покритие за неговата нелегална дејност (експлоатација на минерални суровини). Поради овие дејствија обвинетиот Ф.М. сторил кривично дело злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353, ст. 1 од Кривичниот законик, па согласно со тоа Судот го осудува на парична казна во износ од 61.500.00 денари, или 100 глоби.

....

Образложение

ОЈО С. пред овој суд поднесе обвинителен предлог КО1 КО 3 бр. 399/15 од 13.06.2017 година против обвинетиот Ф.М. за кривично дело – злоупотреба на службена положба и овластување од чл.353 ст.1 од КЗ.

Во овој случај обвинетото лице при своето изјаснување свесно и доброволно ја призна вината за кривичното дело и изрази големо каење. Така, Судот оценувајќи ја целата ситуација, земајќи ги предвид сите докази, признанието на вината од обвинетото лице и отежнувачките и олеснителните околности, му изрече на обвинетото лице парична казна од 100 глоби или 61.500.00 денари.

.....

Коментар: Сметаме дека е оправдана во целост пресудата на Судот за овој случај, и утврдените отежнувачки и олеснителни околности, а особено признанието, свесното и доброволно каење од обвинетиот се силен предуслов за изречената парична казна.

11.3.8 Анализа на Пресудата II КОК.бр.9/12 на Основниот суд Скопје I - Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело: **злоупотреба на службена положба и овластување од чл.353 ст. 5 в.в.со ст.1 в.в. со чл. 45 од Кривичниот законик.**

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и му **изрекол алтернативна мерка условна осуда.** Обвинетиот како службено лице – градоначалник на општина Л., во повеќе наврати, во периодот од 2005 до 2009 година ги злоупотребил и ги искористил своите службени овластувања при вршење јавни набавки за Општината.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетото лице во периодот од 2005, па сè до 2009 година за времето на вршење службени дејствија како градоначалник, во повеќе наврати ја злоупотребил и искористил својата службена положба и овластување за времето на вршење јавни набавки. На пр. во 2005 година не ја почитувал постапката за јавни набавки за изградба на пумпна станица, во 2006 година во постапката за јавна набавка за изградба, реконструкција и санација на сообраќајни површини, набавката ја отпочнал без изготвен проект, предмер и пресметка за градба, а во текот на 2007 и 2008 година во постапката за набавка која се однесуваше на изградба за атмосферска канализација на патишта во Општината не почитувајќи фер конкуренција, еднаква и недискриминаторска положба на понудувачите, транспарентност и јавност, не спроведувајќи единствена постапка, бидејќи стануваше збор за ист вид набавка, истата ја поделил во шест истородни јавни набавки, во износ до 5.000 евра сè со цел да одбегне спроведување целосна постапка за јавна набавка. Со овие горни дејствија обвинетото лице Ј.П. сторил продолжено кривично дело злоупотреба на службена положба и овластување од чл. 353, ст. 5 в.в. со ст. 1, в.в. со чл. 45 од Кривичниот законик и Судот му одреди алтернативна мерка условна осуда со утврдување на казна затвор во траење од 2 години и истовремено определува дека казната нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од 5 години од правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело.

....

Образложение

ОЈО за гонење на организиран криминал и корупција до овој суд поднесе обвинителен акт КО.бр.95/2011 од 05.01.2012 година, против обвинетиот Ј. П. од с.Л. – С.Н., за кривично дело – злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст.5 в.в. со ст.1 в.в. со чл.45 од Кривичниот законик.

...

Коментар:Нашето мислење за овој случај е дека Судот не само што изрекол блага пресуда, туку се остава простор за сомнеж за евентуален притисок врз нивното професионално оценување. Предвидените одредби за случајот за сторено кривично дело злоупотреба на службена положба и овластување по став 5 пропишуваат затворска казна од најмалку пет години во моментот, но законската рамка во време на извршување на делото изнесувала 4 години, така што е легална, но не и легитимна одлуката затоа што станува збор за продолжено кривично дело, односно обвинетиот искористувајќи ја службената положба како градоначалник во повеќе наврати, и тоа на умислен начин спротивно на Законот за јавни набавки, го врши делото. Ова е класично службено коруптивно кривично дело и Судот во овој случај, според наше мислење, без двоумење требало да изрече казна затвор, а не условна осуда. Со оваа алтернативна мерка во ниту еден случај не би се остварила целта на казнувањето и генералната превенција.

11.3.9 Анализа на Пресудата К.бр.421/18 на Основниот суд Скопје I – Скопје

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривично дело:**несовесно работење во службата од чл.353-в ст. 5 од Кривичниот законик.**

Судот обвинетиот го прогласил за виновен и му **изрекол алтернативна мерка условна осуда и парична казна како споредна казна.** Обвинетото лице како службено лице деташиран референт во станица за технички преглед ПСС Пауер Спорт Систем ДОО во Одделение за управни работи несовесно постапил во вршењето на овластувањата и должностите при регистрирањето увезено моторно возило и од оштетеното лице Ѓ.Ѓ. противправно прибавил средства од 7.200.00 денари.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетото лице С.Б., како службено лице деташиран референт во Станица за технички преглед ПСС Пауер Спорт Систем ДОО,на кое работно место бил распореден со усна наредба за извршување службени задачи во Одделение за управни работи Скопје, несовесно постапил во вршењето на своите овластувања и должности така што, откако примил барање за регистрација на увезено моторно возило ПМВ Фолксваген Голф 1.9 ТДИ од оштетениот Ѓ.Г. од Скопје, заедно земал ипарични средства во износ од 18.000,00 денари, од кои средства 8.000,00 денари уплатил на шалтер во Станица за технички преглед ПСС ПауерСпорт Систем ДОО за регистрирање на возилото, а со другите парични средства во износ од 8.510,00 денари на 26.07.2016 година во Осигурителната компанија РЕА ИНШУРЕНС ГРУП АД С., од референтот во осигурителната компанија М.И., побарал да изготви полиса за осигурување на возилото која му била издадена веднаш, по што уплатил парични средства во износ од 1.310,00 денари во име на сопственикот на возилото оштетениот Ѓ.Г., како дел од првата рата од вкупната премија заосигурување на возилото која изнесувала 8.510,00 денари, а другите средства во износ од 7.200,00 денари кои требало да бидат исплатени на осигурителната компанија на неколку рати ги прибавил за себе, а наштета на оштетениот Ѓ.Г.

...

Така што на обвинетиот С.Б., поради сторено кривично дело несовесно работење во службата од чл. 353-в, ст.5 од КЗ, Судот му изрекува УСЛОВНА ОСУДА и ПАРИЧНА КАЗНА како споредна казна. За стореното кривично дело Судот му утврдува казна затвор во траење од 6 месеци, а истовремено одредува дека истата нема да се изврши, доколку обвинетиот во рок од 1 година и 6 месеци по правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело. Исто така Судот обвинетиот го осудува и на парична казна во износ од 12.000.00 денари и во рок од 3 месеци за плаќање од правосилноста на пресудата.

....

Образложение

Основното јавно обвинителство С. до овој суд поднесе обвинителен предлог КО 3 бр.493/17 од 09.02.2018 година, против обвинетиот С.Б од С., за кривично дело – несовесно работење во службата по чл. 353-в ст.5 од КЗ. За случајот се одвиваше главна,

јавна и усна расправа, и за напомена е дека обвинетото лице го има признаено делото. Така што врз основа на сите изнесени материјални докази, и врз основа на тоа што оштетеното лице Ѓ.Г. се откажа од кривичен прогон врз обвинетиот, и со оглед на доброволното признание на обвинетиот Судот одреди условна осуда и парична казна како споредна казна, а истовремено го задолжи обвинетиот да му ја надомести штетата од 7.200,00 денари на оштетениот.

....

Коментар: Сметаме дека Судот добро ја оценил фактичката состојба и соодветно ги зел предвид при изборот на санкцијата олеснувачките и отежнувачките околности, признанието на вината од обвинетиот и каењето за стореното дело, а посебно и свесното откажување на оштетеното лице од кривичен прогон врз обвинетиот. Така што со изрекувањето алтернативна мерка условна осуда и парична казна како споредна казна ќе се постигне целта на казнувањето.

11.3.10 Анализа на Пресудата К.бр. 807/15 на Основниот суд Струмица

Судот во овој предмет постапувал по обвинение за кривични дела: **проневера во службата од чл. 354 ст. 5** в.в. со ст. 2 в.в. со ст. 1 и в.в. со чл. 45 од КЗ и **Злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353 ст. 4** в.в. со ст. 2 в.в. со ст. 1 и в.в. со чл. 45 од Кривичниот законик.

Судот обвинетата ја прогласил за виновна и ја осуди на алтернативна мерка **УСЛОВНА ОСУДА**. Обвинетата Л.Б. како одговорно лице – референт за осигурување во Друштво за осигурување Уника АД Скопје присвоила парични средства на друштвото кои ѝ биле доверени во службата и исто така со искористување на службената положба и овластување како референт за осигурување паричните средства кои ги наплатила по полисите од голем број договорувачи ги присвоила за себе лично.

Извадоци од Пресудата:

...

Обвинетата како одговорно лице–референт за осигурување во Друштво за осигурување Уника АД Скопје, во периодот од 14.02.2008 година до 28.07.2010 со намера за себе да прибави поголема противправна имотна корист присвоила парични средства на друштвото кои ѝ биле доверени во службата по вкупен износ од **124.808,00** денари за кој износ нанела штета на АД Уника –Скопје. Во истото својство во периодот од 27.08.2010 година до 05.03.2013 година со искористување на службената положба и овластување како референт за осигурување паричните средства кои ги наплатила по полисите со кои била задолжена и тоа голем број на полиси склучени со договорувачите во вкупен износ од **176.981,00** денари ги присвоила за себе, со што потешко ги повредила правата на оштетените предизвикувајќи правното лице АД Уника–Скопје, против оштетените на ден 06.03.2013 год. да поднесе Предлози за донесување решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа кај Нотар. Поради овие продолжени дејствија обвинетата сторила стек на кривични дела и тоа проневера во службата од чл. 354 ст. 5 в.в. со ст. 2 в.в. со ст. 1 и в.в. со чл. 45 од КЗ и злоупотреба на службената положба и овластување од чл.353 ст. 4 в.в. со ст. 2 в.в. со ст. 1 и в.в. со чл. 45 од Кривичниот законик. Па според овие кривични дела, Судот на обвинетата ѝ одреди алтернативна мерка условна осуда со која се утврдува единствена казна затвор од 1 година и 6 месеци која нема да се врши доколку обвинетата во рок од 3 години по правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело.

....

Образложение

Со поднесениот до овој суд обвинителен акт Ко.бр.113/15 од 04.12.2015 година, ОЈО Скопје 1 ја обвини Л. Б., за кривични дела, „проневера во службата“ од чл.354 ст. 5 в.в. со ст.2 в.в. со ст.1 и в.в. со чл.45 од КЗ и „злоупотреба на службената положба и овластување“ од чл.353 ст.4 в.в. со ст.2 в.в. со ст.1 и в.в. со чл.45 од КЗ. Имено, за случајот се одвиваше главен претрес, се изнесувале материјалните докази, изјави на сведоци, оштетени и сл. Во овој случај обвинетата изрази каење и ја призна вината за сторените кривични дела. Така што Судот врз основа на сите овие формалности одлучи на обвинетата да ѝ одреди условна осуда и да ги надомести 124.808,00 денари на АД УНИКА и 176.981,00 денари на оштетените договорувачи.

.....

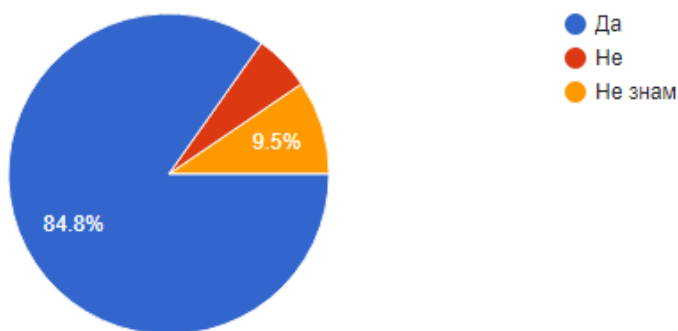
Коментар: Пресудата на Судот за овие кривични дела е блага, бидејќи станува збор за извршени сериозни службени кривични дела, и тоа од одговорно лице на неколку наврати. Одредбите за сторените кривични дела во стек се построги, па сметаме дека Судот за овој случај освен задолжувањето за да ги врати прибавените парични средства на оштетените и на Осигурителната компанија би требало да определи и краткотрајна казна затвор од 6 месеци како главна казна. Со тоа сигурно би се задоволила и правдата и би се постигнала целта на казнувањето.

ГЛАВА 12. АНКЕТНО ИСТРАЖУВАЊЕ ЗА ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА ГРАЃАНИТЕ ЗА СЛУЖБЕНИТЕ КОРУПТИВНИ КРИВИЧНИ ДЕЛА

Истражувањето е извршено со анкетен прашалник, по електронски пат до различни профили на испитаници. Целта на ова анкетно истражување е да се добие слика за ставот и перцепција на испитаниците во врска со службените коруптивни кривични дела во земјата. Анкетното истражување е реализирано во временски период од 2 месеци (од мај месец до крај на јуни) во 2021 година на примерок од 159 испитаници.

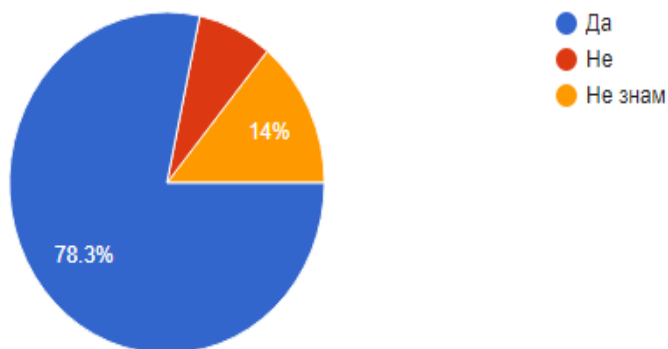
12.1. Резултати од анкетното истражување

Дали сметате дека е висока темната бројка (број на неоткриени случаи) на службени коруптивни кривични дела?

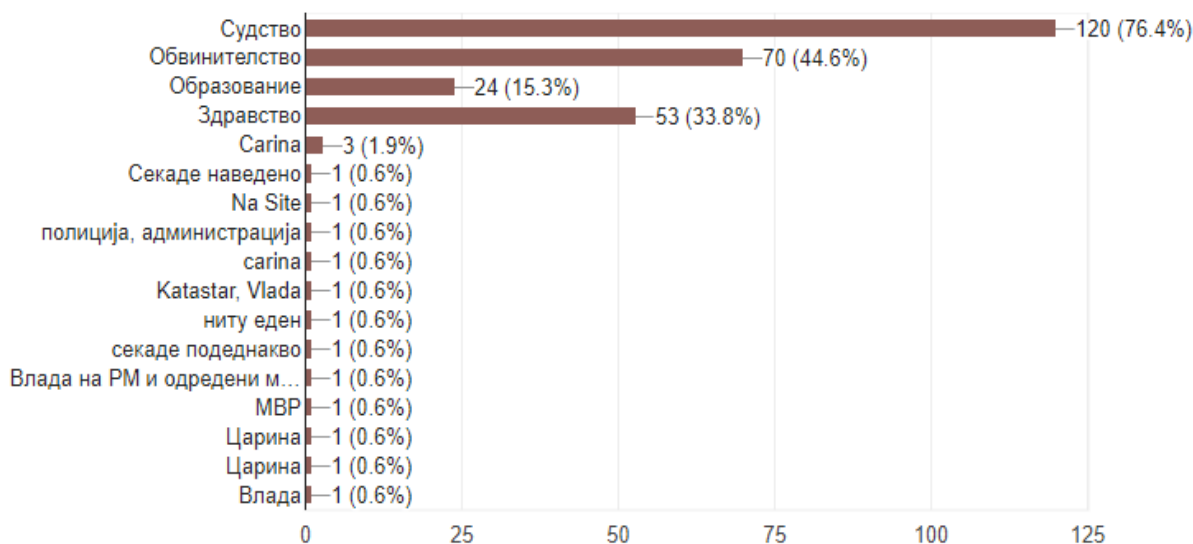
На прашањето дали сметаат дека е висока темната бројка на службени коруптивни кривични дела, високи 84,8 % од испитаниците одговориле потврдно со „да“, 9,5 % одговориле дека „не знаат“ и 5,7 % од испитаниците сметат дека нема висока темна бројка на службени коруптивни кривични дела.

Дали сметате дека државните институции имаат потолерантен однос кон службените коруптивни кривични дела отколку кон другите облици на криминал?

На прашањето дали сметаат дека државните институции имаат потолерантен однос кон службените коруптивни кривични дела отколку кон другите облици на криминал, 123 од вкупниот број испитаници или 78,3 % одговориле потврдно, 12 или 7,6 % одговориле негативно, а 14 % од испитаниците припаѓаат во категоријата на испитаници која нема претстава или мислење по ова прашање.

Во која област сметате дека се најзастапени службените коруптивни кривични дела?

Во однос на прашањето за областа на застапеност на службените коруптивни кривични дела, високи бројки на одговори се однесуваат на областа судство и тоа 120 од вкупниот број испитаници или 76,4 %. Следува обвинителството со 70 од испитаниците или 44,6 %, на трето место е здравството со 33,8 %, образованието со 15,3 %, а далеку помалку проценти на одговори има за областите: царина, МВР, администрација, Владата и други области. Очигледно е од дадените одговори на ова прашање дека, во поглед на службените коруптивни кривични дела, довербата на општата јавност кон овие институции е апсолутно ниска (судство и јавно обвинителство).

Која институција/сектор сметате дека треба да има клучна улога во откривањето на службените коруптивни кривични дела?

На прашањето која институција/сектор сметаат дека треба да има клучна улога во откривањето на службените коруптивни кривични дела, перцепцијата е различна, и тоа 37,7 % од испитаниците сметаат дека тоа е Државната комисија за спречување на корупција, 30,2 % – Јавното обвинителство, 28,3 % – Министерството за внатрешни работи, а само 3,8 % се определиле за невладиниот сектор и медиумите.

Која институција сметате дека во пракса е најуспешна во откривањето на службените коруптивни кривични дела?

На следното прашање за тоа која институција во практиката е најуспешна во откривањето на службените коруптивни кривични дела, 34,8 % од испитаниците се определиле за медиумите, 21,5 % за ДКСК, за невладиниот сектор 15,2 %, за МВР 18,4 %, а, пак, за јавното обвинителство само 10.1 %. Со овие перцепции се доаѓа до една значајна констатација дека медиумите и невладините организации се значајна алатка во борбата и откривањето на службениот криминал.

Дали сметате дека судовите изрекуваат соодветни казни за извршителите на службени коруптивни кривични дела?

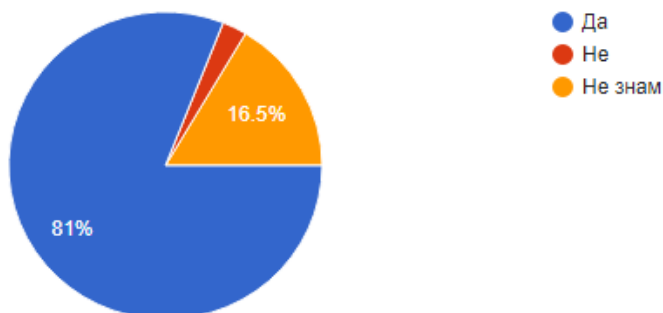
На прашањето дали сметате дека судовите изрекуваат соодветни казни за извршителите на службените коруптивни кривични дела, високи 113 од испитаниците или 71,1 % одговориле дека треба да се изрекуваат повисоки казни, 18,9 % сметат дека актуелната казнена политика е соодветна, а 10,1 % сметат дека актуелните казни се високи и според нив треба да се изрекуваат пониски казни.

Дали сметате дека треба да се сменат законските решенија во поглед на висината на казните за службените коруптивни кривични дела?

На прашањето „Дали сметате дека треба да се сменат законските решенија во поглед на висината на казните за службените коруптивни кривични дела?“, 75,8 % од испитаниците одговориле потврдно, дека треба да се предвидат повисоки казни, 18,5 % сметат дека пропишаните казни треба да останат како што се во моментот, а само 5,7 % од испитаниците се на мислење дека треба да се предвидат пониски казни.

Дали сметате дека службениот криминал е присутен и во институциите кои се надлежни за борба со ваквите облици на криминал?

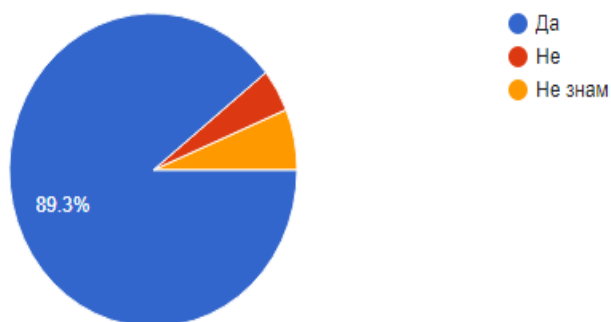
На прашањето дали сметаат дека службениот криминал е присутен во институциите кои се надлежни за борба со ваквите облици на криминал, високи 81 % од испитаниците се изјасниле потврдно за присутноста, 16,5 % се изјасниле дека не знаат за оваа проблематика, а 2,5% се на мислењето дека не постои службен криминал во овие институции.

Ако сте одговориле со ДА на претходното прашање, во која институција сметате дека има најмногу службен коруптивен криминал?

На следното прашање, односно во која институција сметаат дека има најмногу службен коруптивен криминал, 51,4 % се изјасниле за судовите, 27,5 % за јавното обвинителство, 12,7 % од испитаниците се изјасниле за МВР и сл. И со ова се потврдува тоа дека според перцепцијата на граѓаните, правосудните органи се најкорумпирани и најнеодговорни спрема законот.

Дали сметате дека политичките партии имаат придонес во сферата на службениот коруптивен криминал (преку влијанија врз функционери и службени лица воопшто кои се нивни членови или поддржувачи)?

На прашањето „Дали сметате дека политичките партии имаат придонес во сферата на службениот коруптивен криминал (преку влијанија врз функционери и службени лица воопшто кои се нивни членови или поддржувачи)?“, висок процент (142 лица од вкупниот број на испитаници) или 89,3 % одговориле потврдно дека политичките партии имаат придонес во службениот криминал, наспроти ниските 4,4 % дека немаат придонес, односно 6,3 % немаат знаење за оваа прашање. И според оваа перцепција, може да констатираме дека политичките субјекти во нашава држава не ја играат улогата на неутрализатор на криминалот со корупцијата, туку наспроти, значајно придонесуваат во растот на службените коруптивни кривични дела.

На овој анкетен прашалник се изјасниле разни профили на испитаници, на пр. лекари, правници, професори, наставници, судии, судски соработници, службеници што работат во јавната администрација, лица што работат во цивилниот сектор, државни службеници во различни министерства, адвокати, нотари, студенти и други. Додека, пак, на последното прашање каде што се бара испитаниците да наведат **можни причини за службениот коруптивен криминал**, испитаниците навеле разни причини, и тоа: сиромаштија и лакомоста, нестабилност на институциите, ниски приходи, партиска поврзаност на носителите на државните функции, именувани и избрани функционери, и членови на државна и јавна администрација, ниската казнивост, нетранспарентно давање услуги, партиски вработувања, недоволната материјална мотивираност во работните односи, распад на моралните вредности во општеството, поради немање правда,

политизација на јавната администрација и системска неказливост, ниска стапка на одземен имот и придобивки, неодговорност и недоволна контрола од недржавните институции, несоодветен кадар во институциите и непознавање на системот, лични причини за богатење и влијателност и сл.

Од ова анкетно истражување за перцепцијата на граѓаните се издвојуваат неколку поважни заклучоци: дека темната бројка и толерантниот однос што го имаат институциите кон службените коруптивни кривични дела се големи и загрижувачки; дека казнената политика е многу блага; дека граѓаните како најкорумпирани институции ги гледаат судството и јавното обвинителство; дека медиумите и граѓанските организации според општата јавност се значајни за откривањето и борбата против службениот криминал и дека политичките партии значително придонесуваат во сферата на службениот коруптивен криминал.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Појавата на злоупотреби и корупција кај лицата кои вршат јавни функции или извршуваат службена должност претставува директен атак врз темелните вредности на демократијата и врз принципите на правната држава. На ова тврдење може да ја додадеме и познатата латинска изрека *Corruptio optima pessima est*, што значи дека корупцијата на најдобрите всушност е најлоша, односно најподмолна. Ако ѝ дадеме екстензија на оваа максима во насока на предметот на проучување на оваа докторска дисертација, тоа би значело дека е поразувачка, односно девастирачка појавата на злоупотребата на положбата и овластувањата и на корумпираноста кај оние кои би требало да бидат во вистинска смисла чувари на граѓанските права, односно да делуваат во служба на граѓаните и во функција на остварувањето на нивните права.

Феноменот на корупцијата како општествено негативна појава е јадро на службениот криминал кој е во фокусот на предметот на проучување на оваа дисертација и се појавува, односно може да се сретне во сите сфери на општественото живеење. Станува збор за сериозен феномен којшто ги поткопува социјалниот и економскиот развој и ја ослабува структурата на современото општество. Слободно може да констатираме дека корупцијата во денешно време се сретнува приближно во сите земји во светот, а најмногу таму каде што земјите поминуваат низ долги процеси на транзиција, како што е и нашава држава.

Проблемите на откривањето и борбата со корупцијата се комплицираат и со злоупотребата на надлежностите на службените лица во насока на криење и опструкција во расветлувањето на разните форми на корупција.

Кривичните дела против службената должност или службените казнени дела претставуваат дела што се насочени против службената должност и се извршуваат со искористување на службените овластувања, односно должност или нејзино пречекорување или злоупотреба од службено лице. Она што е особено важно во врска со кривичните дела против службената должност е тоа како да се превенираат, значи кои се соодветните превентивни мерки и, во случај на нивно извршување, каква е репресијата, односно сузбивањето на споменатите дела, за што е можно поефикасно да се оствари целта на санкционирањето и да се намали рецидивизмот. Ова е, всушност, вториот аспект

на предметот на истражување, односно прашањето за криминалната политика спрема ваквите дела.

Општа констатација е дека овој облик на криминал е *in media res* во сите земји во светот и дека практично е невозможно да се искорени, како што, веројатно, не е искоренет и никаде во светот. Но, факт е дека истражувањата на кој било аспект во оваа област се продуктивни и значајни за придонесување кон подобар живот за сите граѓани во општеството или барем за идентификување на основните проблеми за да се изнајде оптимално решение.

Во македонското казнено законодавство кривичните дела против службената должност кои уште се нарекуваат и службени казнени дела, односно припаѓаат на категоријата на т.н. „службен криминал“ се систематизирани во Глава триесетта од Кривичниот законик во која се опфатени следниве инкриминации: злоупотреба на службената положба и овластување (чл.353), повреда на чување на државната граница (чл. 353-а), неизвршување наредба (чл. 353-б), несовесно работење во службата (чл. 353-в), проневера во службата (чл. 354), измама во службата (чл. 355), послужување во службата (чл. 356), примање поткуп (чл. 357), давање поткуп(чл. 358), давање награда за противзаконито влијание (чл. 358-а), примање награда за противзаконито влијание (чл. 359), противправно стекнување и прикривање имот (чл. 359-а), оддавање службена тајна (чл. 360), злоупотреба на државна, службена или воена тајна(чл. 360-а), фалсификување службена исправа (чл. 361), противзаконита наплата и исплата (чл. 362).

Извршителската фигура кај службеното казнено дело е посебен и многу комплексен институт кој заслужува посебно внимание, бидејќи многу често во практиката не е јасно кој сè може да влезе во таа категорија. Посебни одредби кои се поврзани со институтот службеник, односно службено лице има во неколку закони, и тоа во: Кривичниот законик, Законот за административни службеници, Законот за вработените во јавниот сектор, Законот за јавнообвинителска служба, Законот за судска служба, Законот за Царинска управа и др. Покрај службеното лице, релевантни за извршителскиот круг кај службените казнени дела се и лицата што вршат работи од јавен интерес, одговорните лица итн.

Кога станува збор за кривичните дела против службената должност во споредбеното право постојат низа сличности и разлики. Прво, називите на главите за овој

вид кривични дела не се исти. Во кривичното законодавство на Република Албанија називот на овие дела е *Кривични дела против авторитетот на државата*, во Косово станува збор за *Кривични дела против службената должност и службената корупција*, во Србија, Хрватска и Црна Гора називите се исти како и во нашава земја – *Кривични дела против службена должност*, во Босна и Херцеговина *Кривични дела на корупција и кривични дела против службена и друга одговорна функција*, во Германија – *Кривични дела сторени во службата*, во САД називот на оваа глава е *Поткуп, влијание и судир на интереси* и во Велика Британија *кривични дела на поткуп* според Законот за поткуп. Во врска со наведените дела во наведените земји има и сличности и разлики. Сличности во инкриминирањето на овие службени кривични дела можат да се сретнат во Косово, Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина и во Црна Гора, додека разликите се детектираат во законодавствата на Албанија, Германија, САД и на Велика Британија. И во поглед на законското одмерување на казните, очигледно е дека постои разлика во висината на казните пропишани за споменатите дела. Најстроги казни се предвидени во САД со затворска казна, не повеќе од 30 години за физичко лице, и доживотна затворска казна за правните лица, потоа во Косово и Србија со максимум до 15 години затворска казна. Додека, пак, најблаго законско одмерување на казните постои во законодавството на Република Албанија, со парична казна или казна затвор до 3 месеци, во САД до 6 месеци, а, пак, во Србија, Хрватска, Црна Гора и во Германија до 1 година затворска казна.

Корупцијата претставува јадро на службениот криминал. Последиците на корупцијата се големи, разорувачки во разни сфери, од економски, политички, правен и од социјален аспект. Корупцијата е многу широк и комплексен поим и она што кај нас е забележително е дека некои нејзини облици и форми претставуваат начин на секојдневно функционирање и живеење (т.н. ситна корупција, на пример) и *de facto* немаат последици и консеквенции кои бараат интервенција од државата што значи остануваат во сферата на моралната осуда, додека, пак, некои коруптивни однесувања можат да бидат основа за дисциплинска, прекршочна, па дури и кривична одговорност за најтешките облици.

Областа на корупцијата широко е опфатена и третирана и во меѓународните акти. Имено, овој феномен претставува фокус на интерес на меѓународните организации долго време заради девастирачкиот ефект што го има во општеството врз квалитетот на животот на граѓаните и сл. и заради тоа и на глобално ниво, на ниво на ООН, но главно во рамки на

Советот на Европа се донесени низа акти со кои на државите потписнички им се даваат насоки како треба да се борат против оваа штетна појава кои, пред сè, се насочени кон хармонизација на релевантното законодавство. Во таа насока се познати Казнено-правната конвенција против корупцијата на Советот на Европа, Дополнителниот протокол на Казнено-правната конвенција против корупцијата, Конвенцијата на ООН против корупцијата, Граѓанско-правната конвенција против корупцијата на Советот на Европа, низа препораки, резолуции и слично.

Институционалната рамка за борба против корупцијата и службениот криминал ја сочинуваат, пред сè: Државната комисија за спречување на корупцијата и судирот на интереси, правосудните органи со нивните специјализирани оддели, но и граѓанскиот сектор, мас-медиумите, политичките партии и други имаат важна криминално-политичка улога. Се разбира и ГРЕКО (GRECO) како посебна група – тело во рамките на Советот на Европа има важна улога за надминувањето на проблемите во оваа сфера, доколку државата има сенс и волја да ги имплементира соодветно дадените препораки. Сепак, клучна улога во спречувањето на службениот криминал од одреден вид на национално ниво има ДКСК и од самиот назив на оваа институција гледаме дека всушност станува збор за специјализирано тело на државата кое има мандат да се бори против овој општествен негативен феномен. Меѓутоа, анализите на извештаите на ДКСК покажуваат дека во истражуваниот период од 2010 до 2019 година, ДКСК има поднесено вкупно 66 иницијативи за кривично гонење, 39 иницијативи за поведување постапка за разрешување, сменување или примена на други мерки на одговорност на избрани или именувани функционери, 406 барања за прекршочни постапки, 43 постапки за порамнувања, 91 јавна опомена на службени лица поради судир на интереси. Додека, во поглед на пријавите од укажувачи, во 2016 година немало ниту една пријава, во 2017 и 2018 година ДКСК нема доставено годишен извештај за примени пријави од укажувачи поради нејзина нефункционалност, а во 2019 година имало 19 пријави за заштитено надворешно пријавување. Поради значително нискиот број поднесени иницијативи за кривично гонење (во просек околу шест-седум годишно) наспроти големиот број прекршочни предмети, може да констатираме дека ДКСК води многу блага криминална политика во рамките на своите надлежности. Исто така, кога станува збор за имплементацијата на Законот за заштита на укажувачи сметаме дека сè уште е на незадоволително ниво поради

очигледното отсуство на политичка волја за воспоставување ефикасен систем на заштита на укажувачите во институциите од јавниот сектор. Реално е дека оваа институција која е најповикана во спречувањето и борбата со корупцијата работи согласно со законските прописи и нејзината активност и видливост позитивно се оценуваат во последниот Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Северна Македонија во евроинтеграцискиот процес, но и покрај тоа, сметаме дека не ги користи доволно механизмите кои ѝ стојат на располагање.

Анализата на статистичките податоци покажува дека трендот на движење на кривичните дела против службената должност во периодот опфатен со истражувањето е флукуирачки, поточно, почнувајќи од 2010 до 2013 година се карактеризира со благо намалување, во 2014 и 2015 година бројот на овие дела расте и последниве години, односно од 2016 до 2018, па и во 2019 година бележи нагло намалување. Но, истражувањата и во државата и на глобално ниво не покажуваат дека перцепцијата и оценките за корупцијата и слични дела се намалени, напротив. Треба да се има предвид и дека бројките за вкупниот криминал во македонската официјална статистика исто така опаѓаат, што се објаснува со демографските процеси, недоволната ефикасност на институциите и високите темни бројки. Важно да се истакне е и тоа дека постои огромна дискрепанција помеѓу бројките на пријавени и осудени лица, кога станува збор за односот на овие дела со вкупниот криминал. Така, на пример, за 2010 година бројката на осудени лица изнесува 13.31 % од вкупниот број пријавени лица, во 2011 имаме 16.12 % осудени од вкупниот број пријавени лица, во 2012 година – 17.79%, во 2013 година – 14.78%, во 2014 година бројката расте на 42.93%, во 2015 година – 30.27%, а потоа повторно во 2016 година трендот на осудување бележи нагло намалување со 18.43%, во 2017 – 16.19%, во 2018 – 14.38%, а, пак, во 2019 имаме најниска стапка на осудување, односно само 7.16% од пријавените завршиле со осуда. Оваа огромна разлика меѓу пријавените и осудените лица е индикативна и контрапродуктивна за довербата во судството и за системот на казнена правда воопшто, бидејќи со тоа се доведува во прашање ефикасноста на органите во поглед на изнаоѓањето докази, а ги оживува и верувањата дека правосудството и другите институции подлежат под притисоци или, пак, имаат привилегирачки однос кон определени извршители, особено ако станува збор за случаи на висока корупција.

Како најзастапено дело во практиката се јавува злоупотребата на службена положба и овластување, со 63% застапеност во вкупниот број извршени дела од овој вид, следува кривичното дело примање поткуп со 13%, проневера во служба со 9%, несовесно работење во службата со 5%, давање поткуп 3%, фалсификување службена исправа со 2%, а 5% отпаѓаат на другите кривични дела против службената должност.

Во поглед на изречените санкции, показател преку кој ја согледуваме казнената политика, треба да се истакне дека како најизрекувана санкција се јавува алтернативната мерка условна осуда со 55,1%, следува казната затвор со 36,6%, паричната казна со 8,3%.

За да утврдиме каква е состојбата во практиката, односно дали ваквите резултати кои ги добивме со обработка на достапните официјални статистички податоци се реален приказ и на она што претставува судска практика, беше направена анализа на 522 судски пресуди донесени во периодот од 2010 до 2018 година. Пресудите се земени за анализа од подрачјата на 19 основни суда, од сите четири апелациони подрачја. Според обработените податоци, во примерокот од 522 пресуди значително доминира кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување со 60,54%, на второ место е кривичното дело несовесно работење во служба со 12,45%, примање поткуп со 6,13%, проневера во служба со 5,36%, извршени кривични дела во стек со 5,17%, фалсификување службена исправа со 4,60%, давање поткуп со 2,49%, а за другите дела од службената должност, 3,26%. Во поглед на санкциите како најзастапена се јавува условната осуда со 76,11%, следува казната затвор со 16,81% и паричната казна со само 6,20%. Анализата опфати и пресуди кои се донесени против македонски политичари, вршители на високи функции кои беа окарактеризирани во јавноста како случаи на висока корупција. Добиените резултати од ваквото истражување во голема мера соодветствуваат со резултатите, односно наодите од анализата на статистичките податоци што всушност уште еднаш е потврда дека и ова истражување е на репрезентативен примерок на пресуди и во делот на резултатите соодветствува со резултатите од статистичката анализа во делот на клучните детерминанти (кое е најзастапено дело, која е најизрекувана санкција и сл.). Оттука произлегува дека имаме прилично добра слика околу тоа каква е казнената политика, односно дека таа е навистина блага и кои кривични дела против службената должност, односно кои облици на службен криминал се најприсутни.

Покрај претходно наведените анализи, направено е и кратко анкетно истражување на јавното мислење за службениот криминал во земјава и генералниот став на сите испитаници е дека најмногу службени коруптивни дела се вршат во правосудството, здравството и дека казнената политика кон извршителите на овие дела е многу блага, односно јавноста смета дека извршителите на ваквите дела соодветно не се санкционирани.

Според сè што е изнесено претходно, може да констатираме дека генералната хипотеза според која во периодот од 2010 до 2018 година релевантните субјекти и институции во нашава држава не придонеле за значително намалување на корупцијата и службениот криминал воопшто како резултат на „благот“ казнено-правен одговор и недоволната ефикасност во работењето, се потврдува. Во поглед на првата поединечна хипотеза дека казнената политика за кривичните дела против службената должност за периодот од 2010 до 2018 е генерално блага и според ова, судовите не придонеле за превенцијата на ваквиот криминал во општеството, несомнено дека исто така се потврдува. И втората поединечна хипотеза која се однесува на недоволниот придонес на антикорупциското тело во нашава држава во поглед на реално намалување на службениот криминал, особено корупцијата, се потврдува. Во поглед на последната поединечна хипотеза дека мас-медиумите и граѓанските организации имаат значајна улога во откривањето на ваквиот вид криминал, несомнено е дека овие институции, иако имаат тешкотии од секаков вид, тие во многу случаи дејствуваат одговорно и се многу битни за откривањето на службениот криминал, така што и оваа хипотеза ја потврдуваме. Имено, секој граѓанин во државава помалку или повеќе бил сведок на истражувачка сторија на новинари или истражување и детектирање од граѓански здруженија на вакви случаи кои можеби во други околности би останале неоткриени и по нив не би било постапено соодветно институционално.

На крајот од овие заклучоци, ќе биде изнесен и сопствениот став и мислење за оваа проблематика. Имено, во нашава држава постои класична системска корупција и политичките субјекти честопати се значајни „виновници“ за корупцијата воопшто, односно тие со моќта и влијанијата што ги имаат и ги демонстрираат во сите сфери на животот го поттикнуваат службениот коруптивен криминал, поточно создаваат правен систем кој е функционален доминантно за политичките елити и групите на интерес,

односно систем кој за обичните граѓани најчесто е нефункционален и коруптивен. На ова треба да се додаде и познатата изрека на англискиот историчар од 90 тите години – Лорд Далберг Актон, дека „Власта секогаш има тенденција да корумпира, а, пак, апсолутната власт апсолутно корумпира”. Вредно е да се нагласи и тоа дека кај нас постои и типично деградирање на класичните професии, со што всушност и се поттикнува корупцијата. Имено, се одзема од делокругот на работа, а со тоа и од значењето и од можноста за чесна заработка на класичните професии, со што тие се деградираат, а на нивно место се измислуваат и се форсираат други области. Одамна е напуштена и практиката (а тоа е резултат на измените во законодавството), на пример, при вработувањето кадри во институциите да се бара строго соодветна наобразба. За жал, денес на места на кои би требало да работат, на пример, правници, се вработуваат лица кои имаат несоодветно образование, тоа доведува до нестручно, па и коруптивно работење, особено ако се има предвид присутната политизација на институциите која како проблем никогаш не беше решена.

Факт е и дека нашево законодавство во областа на казненото право е добро, оценето со највисоки оценки во поглед на неговата усогласеност со меѓународните инструменти и со европското право – регулативи, директиви и рамковни одлуки, меѓутоа постапувањето на институциите кои *de facto* криминално-политички делуваат во поширока смисла (*lato sensu*) и на судовите кои делуваат во делот на казнената политика како дел од криминалната политика е блага. Државата едноставно „се бори“ со корупцијата повеќе на хартија, а кога треба да преземе конкретни чекори дури и таму каде што законот предвидува јасни надлежности, институциите како да го заобиколуваат тоа или, пак, постапуваат прилично селективно. Власта на некој начин се прокламира во јавноста и пред меѓународната заедница како одлучно детерминирана да се бори против корупцијата на различни начини, а главно се повикува на разни облици на дејствување, но факт е дека најчесто станува збор за флоскули и крајниот резултат е поразителен.

Врз основа на сето горенаведено, многу е важно да се истакнат и неколку препораки во насока на сузбивање на корупцијата и службениот криминал:

1. Во одмерувањето на казната *in concreto* со тоа во креирањето на казнената политика за овие дела, **судиите** треба да бидат многу внимателни, односно да не поткликнуваат под никакви притисоци дури и кога станува збор за носители

- на функции и да ја заострат казнената политика и да изрекуваат построги санкции за овие кривични дела, кои во суштина би ги оправдале и целта на казнувањето и специјалната и генералната превенција. Имајќи го предвид овој факт, „пораката што се праќа до сите“ во смисла на генерална превенција особено е важна поради тоа што потенцијалниот број извршители на ваквите дела е многу голем (носители на јавни функции, цела јавна администрација, сектори кои претставуваат дејности од јавен интерес – здравство, образование, безбедност, натаму правда и многу други сфери), а криминалот што е врзан за таа појава и треба да се спречи е широко распространет и во одредени облици прифатен од голем дел од јавноста како оправдано постапување или како начин на нормално функционирање и живеење (искористување на службата за лични цели како нормална појава, ситна корупција како начин на живот итн.).
2. И судиите би требало повеќе да ја имаат предвид можноста за **изрекување на паричната казна како главна казна наместо условната осуда**, се разбира таму каде што тоа е предвидено со закон и каде што станува збор за **полесни облици на делата**. Условната осуда, која значително доминира во судските пресуди, не е по правило, најсоодветен избор од неколку причини; прво, бидејќи голем дел од кривичните дела против службената должност имаат лукративен мотив кај сторителите (односно најчесто се поврзани со стекнувањето противправна имотна корист), имотната санкција би била посоодветен избор на санкција и второ, алтернативната мерка условна осуда, сметаме дека не делува возвраќачки, односно во насока на специјална превенција, а осудените лица најчесто и не ја доживуваат како санкција.
 3. Државната комисија за спречување на корупцијата, која се јавува како најповикана институција во земјава за справување со корупцијата, треба да е многу поактивна и во другите аспекти на своето дејствување, а не да е главно насочена на проверка дали се поднесени анкетни листови за имотната состојба. **ДКСК треба да ги користи што е можно повеќе и другите механизми што ѝ стојат на располагање и повеќе да се насочи кон детектирање и иницирање и на кривична одговорност** на носителите на јавни функции и слично.

4. Државава треба реално да ги поддржува граѓанскиот сектор, односно невладините организации кои се занимаваат со активности и истражувања насочени кон борбата против корупцијата и службениот криминал, но и истражувачкото новинарство кое има важен импакт во делот на откривањето на ваквиот криминал.
5. Потребно е редовно да се спроведуваат и да се промовираат антикорупциски програми и кампањи во јавноста за да се засили што повеќе ставот кај граѓаните за пријавување на какви било облици на корупција и злоупотреби во институциите, но и реално да се обезбеди заштита за лицата кои ќе ги пријават ваквите појави.
6. Потребно е во Кривичниот законик на нашава земја да се инкриминира ново кривично дело, „**пристрасност**“, по примерот на делото што постои во Кривичниот законик на Сојузна Република Германија (чл. 339), каде што се заштитуваат објективноста и непристрасноста на судската функција која се повредува со непочитување, односно со значителна пристрасност кон некоја од странките на предметот.
7. Да се интервенира во чл. 353 од КЗ, поконкретно за кривичното дело **злоупотреба на службената положба и овластување** во смисла на јасно и прецизно дефинирање на дејствието на извршување, од проста причина што постоечката диспозиција е општа и непрецизна и иако првичната интенција на законодавецот е ова да претставува супсидијарна одредба, од истражувањата произлегува дека ова е најзастапеното службено казнено дело.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Арнаудовски Љ., Груевска-Дракулевски А., Пенологија наука за извршување насанкциите со извршно казнено право на Р.Македонија-прв и втор дел. Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, 2013.
2. Abadinsky H., Organized Crime, Third edition, “Nelson Hall”, Chicago, 1990.
3. Аромаа К., “Responsible criminal policy/Crime and criminal policy”, *Kriminologijos Studijos* 2014/1, 77 – 85.
4. Aras S., "Корупција" *Pravnik*, vol. 41, br. 84, 2007, стр. 25-59, достапно на <https://hrcak.srce.hr/13293> [accessed at: 04.05.2021].
5. Abdallah S., Sayed R., Rahwan I., Leveck B. L., Cebrian M., Rutherford A., & Fowler J.H. Corruption drives the emergence of civil society. *Journal of the Royal Society, Interface / the Royal Society*, 11(93), 20131044, 2014. <https://doi.org/10.1098/rsif.2013.1044>
6. Abbott K.W., Fight Against Corruption. In *Max Planck Encyclopedia of International Law*, 2009.
7. Abrams N., *Federal Criminal Law and its enforcement* (5th ed.). West, 2010.
8. Abed G.T., & Gupta, S., *Governance, Corruption, and Economic Performance*. International Monetary Fund, 2002.
9. Abdixhiku L., Krasniqi B., Pugh G., & Hashi I., Firm-level determinants of tax evasion in transition economies. *Economic Systems*, 41(3), 354–366, 2017. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2016.12.004>.
10. Аврамовски Д., Петровска Н., Коалиција „Сите за правично судење“, Конфискацијата на имот во судските постапки поврзани со корупција, Скопје, 2019.
11. Bačić F., *Kaznenopravo*, Zagreb, 1978.
12. Brooks G., *Criminology of Corruption*, London, 2016.
13. Bekarija C., *O zlocinama i kaznata*, Split, 1984.
14. Barać V., “Корупција, vlast, država”, *Savet za borbu protiv korupcije*, Beograd, 2011.
15. Bardhan P., “The Economist’s Approach to the Problem of Corruption”, *World Development* 34(2), 341–48, 2006.
16. Begović B., *Ekonomska analiza korupcije*, Beograd, 2007.

17. Bjelajac Ž., Organizovani kriminalitet imperija zla, Pravni Fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2013.
18. Bjelajac Ž., Korupcija kao vid organizovanog kriminala, Pravo, teorija i praksa, Novi Sad, 2008.
19. Bošković M., Organizovani kriminalitet i korupcija, Banja Luka, 2004.
20. Bošković M., Kriminologija, Pravni Fakultet-Univerzitet u Novom Sadu, 2007.
21. Basu K., "Why, for a Class of Bribes, the Act of Giving a Bribe should be Treated as Legal." Mimeo, 2011.
22. Butscher A., Corruption, University Bielefeld, 2012.
23. Витларов Т., Репресија и превенција на корупцијата, Скопје, 2006.
24. Витларов Т., Мерката конфискација во нашиот казнено-правен систем, УДК 347.963:343.10 (487.7), 2017, достапно на: <http://www.maclc.mk/Upload/Documents/20201102160925000.pdf>[accessed at: 11.09.2021].
25. Велкоска В., Казненоправен одговор на организираниот криминал. Скопје: Коалиција „Сите за правично судење“, 2007.
26. Vučković B., Vučković, V., Krivično pravo, Crne Gore, 2009.
27. Vukovic S., Tranzicija i korupcija, Beograd, 2007.
28. Vučinić H., Redžib B., "Krivična djela korupcije – krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti". Bilten sudske prakse Suda B i H, br. 6 (2016), str. 15–41.
29. Gonça L., Korrupsioni, Tiranë, 2004.
30. Greig C., Criminal Masterminds, "Capella", London, Toronto, 2005.
31. Goran I., Korupcija i osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu, Beograd, 2007.
32. Gerald C., Towards a General Theory of Official Corruption, Asian Journal of Public Administration, Vol.10, No.3, University of Hong Kong, 1998.
33. Graycar A., Corruption: Classification and Analysis. Policy and Society, vol. 34 no. 2, pp. 87-96, 2015.
34. Girling J., Corruption, Capitalism and Democracy, London, 1997.
35. Global Forum on Fighting Corruption "Safeguarding Integrity Among Justice and Security Officials" Department of State, Publication 10600, Washington DC, 1999.

36. Данева П., Ана, Давитковска Е., Службенички систем. Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, 2012.
37. Давитковски Б., Лажетик Г., Павловска-Данева А., Илиќ-Димоски Д., Битраков К., Антикорупциско право, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“, ОБСЕ, Скопје, 2020.
38. Давитковски Б., Павловска-Данева А., Административно право-прв дел (материјално право), Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје, 2018.
39. Деаноска-Трендафилова А., Злоупотреба на службената положба и овластување низ бројки и факти. Скопје: Здружение на правници на Република Македонија, 2014.
40. Datzer D., Vujić S.: Kaznena politika za korupcijska kaznena djela na području kantona Sarajevo, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 21, 2013.
41. Datzer D., Корупција – системска или индивидуална слабост, *Kriminalističke teme* 5, br. 1–2 (2005), стр. 249–261.
42. Daniel T., The causes of corruption: A Cross-national Study, *Journal of Public Economics* 76 (2000) 399–457.
43. Dalton M. M., ‘Efficiency v. Morality: The Codification of Cultural Norms in the Foreign Corrupt Practices Act,’ *New York University Journal of Law and Business* 2, 583-639, 2006.
44. Delaney P. X.: *Transnational Corruption: Regulation Across Borders*. Asia Pacific School of Economics & Government Policy and Governance Discussion Paper 05-15. The Australian National University, Canberra, Australia June 2005. 10 January 2009.
45. Deming S., ‘The Foreign Corrupt Practices Act: The Accounting and Record-Keeping Provisions’, *A.B.A. SEC International Law & Practice*, 2002.
46. Drugov M., ”Competition in bureaucracy and corruption.” *Journal of Development Economics*, 92(2), 107-114, 2010.
47. Doig A., Theobald R., (eds) *Corruption and Democratisation* London, 2000, Frank Cass Eds.
48. Derenčinović, *Komentar Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije*, Zagreb, 2005.
49. Derenčinović, *Mit(o) korupciji*, Zagreb, 2001.
50. Dragu T., Przeworski, A., Preventive Repression: Two Types of Moral Hazard. *SSRN Electronic Journal*, 2017.
51. Dragomir A., *Korupcija u Srbiji*, CLDS, Beograd, 2001.

52. Đurić Z., Siva ekonomija i korupcija, Ekonomski Fakultet, Priština, 2003.
53. Elez B., Robin, A. R., "Albania in transition: The rocky road to democracy". Boulder, CO: Westview Press, 1998.
54. Здравков Р., „Јавната свест во борбата против корупцијата“ (магистерски труд), Штип, 2015.
55. Zejneli I., Shasivari, J., Stojanova, A., Corruption as a form of organized crime, International journal of humanities and social science, Vol.4 No.2, 2014.
56. Ignjatović Đ., Kriminologija, Nomos, Beograd, 1998.
57. Jelačić M., Korupcija-društveno-pravni aspekti i metodi suprotstavjanja, Beograd, 1996.
58. Jovan Ć., Mario R., Nemanja N., Marko J., Dragan D., Danilo P., Korupcija- problemi i prevazilaženje problema, Beograd, 2010.
59. Jovanović M., Pranje novca - ekonomija kriminaliteta, Organizovani kriminalitet i korupcija, Koraonik, 1996.
60. Јовашевић Д., Кривично право-посебни део, Београд: Досије студио, 2017.
61. Јовашевић Д., Кривичноправни аспекти злоупотребе службеног положаја. Безбедност, Београд, 1997.
62. Јовашевић Д., Злоупотреба службеног положаја и корупција. Београд: Nomos. 2005.
63. Јовашевић Д., Злоупотреба службеног положаја у локалној самоуправи. Политичка ревија, Београд, 2008.
64. Johnston M., Syndromes of Corruption: Wealth, Power and Democracy, Cambridge University Press, 2005.
65. Камбовски В., Казнено право, општ дел, Скопје, 2011.
66. Камбовски В., Тупанчески Н., Казнено право-посебен дел, Скопје, 2011.
67. Камбовски В., Казнено-правната реформа пред предизвиците на 21 век, Скопје, 2002.
68. Камбовски В., Корупцијата-најголемо општествено зло и закана за правната држава, Скопје, 2002.
69. Камбовски В., Организиран криминал, Скопје, 2005.
70. Камбовски В., Коментар на кривичниот законик на Република Македонија– прво издание, Скопје, 2011.

71. Калајдиев Г., ет ал., Судска ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупција- Скопје: Коалиција на граѓански организации „Сите за правично судење“ Скопје, 2013.
72. Кошевелиска О., Максимова Е., Организиран криминал и корупција-практикум, Универзитет “Гоце Делчев-Штип”, 2018.
73. Клековски, ет ал., Охридски рамковен договор – студии на случај. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка, 2011.
74. Клековски С., Стојанова Д., Јаковлеска Г., Нурединоска Е., Долг пат до поголем граѓански ангажман (Индекс на Граѓанското општество), Македонски центар за меѓународна соработка, Скопје, 2011.
75. Каневчев М., Кривичен законик-интегрален текст, 2 Август, Скопје, 2010.
76. Кајзер Г., Криминологија, Александрија, Скопје, 1996.
77. Kaplan J., Weisberg R., Binder G., Criminal Law Cases and Materials, 7th ed 2012.
78. Karklins R., Sistem je naterao: Korupcija u postkomunističkim društvima, OSCE, Beograd, 2007.
79. Klitgaard R., Controlling Corruption, Berkley, University of California, 1988.
80. Köbis N., et al., Bribery Games - A meta-analysis. 2019
81. Knyazev D., How to Fight Corruption: Carrots and Sticks. SSRN Electronic Journal. 2013.
82. Kregar, Nastanak predatorskog kapitalizma i korupcija, Zagreb, 1999.
83. Кралев Т., Затвор, Скопје, 2001.
84. Кралев Т., Криминологија – Преглед на основните поими, Скопје, 2004.
85. Ceva E., Maria P. F., Political Corruption. *Philosophy Compass*, vol. 12, issue 12. (2017).
86. Cragg, W., William W., ‘The U.S. Foreign Corrupt Practices Act: A Study of Its Effectiveness.’ *Business and Society Review* 107(1), 98-144, 2002.
87. Claudia Diana Sabău-Popa, Some provisions of the international conventions relating to the criminal liability of the legal person for corruption offenses, Publishing Inc. European Readings & Prodifmultimedia/Editura Napoca Star, 2014.
88. Лабович М., Системската корупција и организираниот криминал, Скопје, 2016.
89. Лабович М., Власта корумпира, Скопје, 2006.

90. Лабовиќ М., Николовски М., „Организиран криминал и корупција, најнови теоретски димензии, практични консеквенци и методика на истражување“, Факултет за безбедност, Скопје 2010.
91. Лупчо А., Казнена политика, научна статија, Скопје.
92. Lazarević Lj., Krivično pravo-Posebni deo, Savremena administracija, Beograd, 2000.
93. Latifi V., Politika kriminala, Prishtine, 2013.
94. Levi M., Nelken D., The Corruption of Politics and the Politics of Corruption Oxford, 1996, Blackwell Publishers.
95. Lascoumes P., Tomescu-Hatto O., French Ambiguities in Understandings of Corruption: Concurrent Definitions”, Perspectives on European Politics and Society 9(1), 24–38, 2008,
96. Маневски М., Корупција во РМ – превентивни мерки за спречување, Скопје, 2005.
97. Madžar Lj., Korupcija kao sistemski fenomen, Skola biznisa, Beograd, 2015.
98. Мангова И., Дали антикорупцискиот модел носи резултати во Македонија?. Скопје, Институт за демократија „Социетас Цивилис“, Скопје, 2013.
99. Mišić G., Kaznena djela protiv službene dužnosti – poseban osvrt na korupcijska kaznena djela. Hrvatska pravna revija, 2005.
100. Mišić G., Kaznena djela protiv službene dužnosti – poseban osvrt na kaznena djela korupcije. Radno pravo, Hrvatska, 2006.
101. Mišić G., Kaznena djela protiv službene dužnosti – poseban osvrt na neke slučajeve iz sudske prakse. Hrvatska pravna revija, 2006.
102. Mishra A., “Persistence of Corruption: Some Theoretical Perspectives”, World Development 34(2), 349–58, 2004.
103. Mocan N., “What Determines Corruption? International Evidence from Micro Data”, National Bureau of Economic Research, Working Paper no. 10460, 2006.
104. [Monteduro F.](#), [Hinna A.](#), & [Moi S.](#), "Governance and Corruption in the Public Sector: An Extended Literature Review", *Governance and Performance in Public and Non-Profit Organizations (Studies in Public and Non-Profit Governance, Vol. 5)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 31-51, 2016.
105. Morris, Stephen D., Forms of Corruption, CESifo DICE Report, München, 2011. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/167031/1/ifo-dice-report-v09-y2011-i2-p10-14.pdf> [accessed at:13.11.2020].

106. Margot C., Christopher M.F., Thomas J.F., Charles L.O., Trends in the International Fight Against Bribery and Corruption, *Journal of Business Ethics* 90, 199-244, 2009.
107. Mrvić-Petrović N., *Krivično pravo*, Beograd: Fakultet za poslovno pravo, 2005.
108. Mechanisms for fighting police corruption in the Republic of Macedonia-legal and institutional set up, *Analytica, Foreign and security policy program*. http://www.analyticamk.org/images/stories/files/report/13051-Policy_Report.pdf
109. Николоска С., *Кривични дела против службената должност – Скопје*, 2008.
110. Николоска С., *Феноменолошки карактеристики на криминалитетот противслужбената должност*, *Годишник на Полициска академија*, Скопје, 2008.
111. Николовски М., *Поврзаноста и влијанието на организираниот криминал тероризмот и политиката*, Скопје, 2008.
112. Novoselec, P., *Zlouporaba položaja i ovlasti kao gospodarsko kazneno djelo*. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2002.
113. Османи А., *Пенологија*, Скопје, 2017.
114. Османи А., *Коментари i ligjit për ekzekutimin e sanksioneve*, Shkup: Furkan ISM, 2013.
115. Owen T., "Culture of crime control: through a post-foucauldian lens", *Internet Journal of Criminology*, 2007.
116. Otusany O.J., *Corruption as an Obstacle to Development in Developing Countries: A Review of Literature*. *Journal of Money Laundering Control*, 14, 391-393, 2011.
117. Панов Т., *Кривични дела против службената должност со посебна анализа на кривичното дело злоупотреба на службената положба и овластување според кривичното законодавство и пракса*, *Knowledge, International Journal Vol.30.6 March*, 2019.
118. Perry, Peter J., *Political Corruption and Political Geography* Aldershot, Ashgate Publishing Group, 1997.
119. Polinsky M., "Corruption and Optimal Law Enforcement", *NBER Working Paper* 6945, 1999.
120. Puckett B., *Conference on Democracy and the Transnational Private Sector: The Foreign Corrupt Practices Act, Opic, and the Retreat from Transparency*, *Indiana Journal of Global Legal Studies* 15(1), 149-176, 2008.

- 121.Pihler S., Sloboda medija kao faktor borbe protiv korupcije,u: Privredni kriminal i korupcija, Beograd, 2001.
- 122.Popov S., Decentralized bribery and market participation.” Scandinavian Journal of Economics, 117(1), 108-125, 2015.
- 123.Причини и последици од корупција, Келнски институт за економски истражувања,www.iwkoeln.de
- 124.Последици од корупцијата на ниво на сектор и импликации врз економскиот раст и развој, ОЕЦД, 2015. www.oecd.org
- 125.Priručnik o borbi protiv korupcije, OSCE, 2016.
<https://www.osce.org/bs/secretariat/361076?download=true>
- 126.Rasma K., “Typology of post-communist corruption.” Problems of Post Communism 49, no. 4 (2002): 22-32.
- 127.Ristanović-Nikolić V., Vilić-Konstantinović S., Kriminologija, Beograd, 2018.
- 128.Ratković V., Nikolić A., “Suzbijanje korupcije sa aspekta međunarodnog prava”, Bilten Univerziteta Crne Gore, ISSN 1800-5101, Podgorica, 2012.
- 129.Rouz-Ejkerman S., Korupcija i vlast, Beograd, 2007.
- 130.Rider, Barry (ed.) Corruption: The Enemy Within The Hague, Kluwer Law International, Boston, 1997.
- 131.Rose-Ackerman S., & Bonnie J. P., Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform, second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- 132.Стојаноска Б., “Corruption in macedonia:fighting a battle with inadequateweapons.”, Центар за регионални истражувања и соработка Студиорум, Скопје, 2011.
- 133.Сулејманов З., Пенологија, Скопје, 1999.
- 134.Сулејманов З., Криминална политика, Скопје, 2001.
- 135.Salihu I.,E drejta penale-pjesa e përgjithshme, Prishtinë, 2010.
- 136.Salihu I.,E drejta penale-pjesa e posaçme, Prishtinë, 2009.
- 137.Sunić T., ‘Korupcija: najstariji zanat, Političke analize, vol. 1, br. 2, 2010.
- 138.Stojanović Z., Perih O., Krivično pravo-posebni deo, XII izdanje, Beograd, 2007
- 139.Stojilković Z., Politička korupcija i slaba država, Filozofija i drustvo, 2013.
- 140.Skulić M., Ignjatović Đ., Organizovani kriminalitet,Pravni fakultet, Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.

141. Stajić Lj., Jelačić M., Korupcija kao savremeni društveni problem, Organizovani kriminalitet i korupcija, Zbornik Srpskog udruženja za krivično pravo, Kopaonik, 1996.
142. Sačić N., “Korupcija, sudstvo i mediji, Kriminalističke teme, Casopis za kriminalistiku, kriminologija I sigurnosne studije, ISSN 2637-269X br. 3–4, Sarajevo, 2003.
143. Sajo A., Corruption, Clientelism and Future of the Constitutional State in Eastern Europe. *East European Constitutional Review*, 7 (2). 1998.
144. Sebelius N., Foreign Corrupt Practices Act, *American Criminal Law Review* 45, 579–606. *Legal*. Lexis Nexis Academic, University of Notre Dame, Hesburgh Library, 2008.
145. Skubik D.W., A Global War Against Bribery (Professor of Law, Ethics & Humanities, College of Arts & Sciences California Baptist University, Riverside, CA), 2005.
146. Тупанчески Н., Кривичен законик, Скопје, 2017.
147. Тупанчески Н., Кривичен законик, Скопје, 2020.
148. Тупанчески Н., Економско казнено право, Скопје, 2015.
149. Тупанчески Н., Михајлова В., “Водич за невладини организации за борба против корупцијата”. Скопје: Центар за граѓански комуникации, 2011.
150. Tarle T., Korupcija u javnoj upravi, *Pravnik*, Zagreb, 2004.
151. Tarun R.W., Basics of the Foreign Corrupt Practices Act, What Every General Counsel, Transactional Lawyer and White Collar Criminal Lawyer Should Know (Latham & Watkins, Chicago, IL), May 2, 2006, at p. 3., 2006.
152. Tanasković S., Korupcija u javnim nabavkama, Beograd, 2020.
153. Tomić Z., Krivično pravo II posebni dio, Sarajevo, 2007.
154. Тасева С., Промовирање на транспарентноста и отчетноста во јавните институции, Транспаренси Интернешнел Македонија, Скопје, 2012.
155. Транспаренси Интернешнел – Македонија, Прирачник за полесно остварување на правата на граѓаните пред државните институции, Скопје, 2009.
156. Транспаренси Интернешнел – Македонија, Деловни принципи за борба против поткуп, Иницијатива на повеќе засегнати страни, Скопје, 2016.
157. Транспарентност-нула корупција, Нула толеранција за корупцијата, Скопје, 2007.
158. Транспарентност-нула корупција, Финансирање на политички кампањи, Скопје, 2010.

159. Универзитет Св. Кирил и Методиј Скопје, Институт за социолошки, политички и правни истражувања, Јавното мислење за корупцијата во Република Македонија- истражувачки извештај, Скопје, 2006.
160. Ferguson Ch., *Nacija grabezljivaca: Korporacijski kriminalci, politicka korupcija i otmica Amerike*, Zagreb: Tim press, 2012.
161. Fatić A., *Politička korupcija*, Revija za bezbednost, 2008.
162. Fatić A., *Corruption, Corporate Character- Formation and Value- Strategy*, Filozofija i drustvo, 2013.
163. Факиќ С., Филков Г., “Мониторинг на медиумското известување за корупцијата во Македонија”. Скопје: Центар за граѓански комуникации, 2011.
164. Holmes L., *Corruption: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2015.
165. Нашиќ Ј., *Krivično djelo korupcije: Slabosti i nedorečenosti postojećih zakonskih rješenja na nivou Bosne i Hercegovine*, 2013.
166. Harrison E., *Corruption, Development in Practice*, Volume 17, nr.4/5, Oxford, 2007.
167. Halili R., *Penologjia, shkenca mbi ekzekutimin e sanksioneve penale*, Prishtinë: Fakulteti Juridik, 2005.
168. Hysi V., *Kriminologjia*, Tiranë, 2005.
169. Heywood P., (ed.) *Political Corruption* Oxford, Blackwell Publishers, 1997.
170. Чачева В., *Поткупот дел од секојдневието на македонскиот граѓанин*, Скопје, 1998.
171. Чачева В., *Корупцијата во јавната администрација*, МРКК, бр. 3/2006.
172. Čedomir Č., Minić Z., *Rečnik korupcije*, Beograd, 2014.
173. Čavlović, Martina, *Koruptivnidruštveniodnosikaodiosociojalnestructure*, Zagreb, 2018.
174. Cheryl W.G., Kaufmann [D.](#), *Corruption and Development*, International Monetary Fund. 1998
175. Šoškić N., *Oblici i načini suzbijanja korupcije*, Zemun, 2004.
176. Šimac N., *Protiv korupcije*, UDD, Zagreb, Split, 2004.
177. Shaw B., *Symposium Fighting International Corruption and Bribery in the 21st Century: The Foreign Corrupt Practices Act and Progency: Morally Unassailable*, *Cornell International Law Journal*. 33 Cornell Int’l L.J. 689. LexisNexis Academic, University of Notre Dame, Hesburgh Library, 2000.

178. Wayne S., Rein T., "Corruption, culture, and communism." *International Review of Sociology* 15, no. 1 (2005): 109-131.
179. Wrage A., *Bribery and Extortion – Undermining Business, Government and Security*. Praeger Security International Series (ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, CA), 2007.

Законска регулатива

1. Закон за извршување на санкции. Службен весник на Република Македонија, бр.2/2006
2. Закон за кривични дела против службената должност, (Службен лист на ФНРЈ, бр.84/48).
3. Закон за заштита на укажувачи, (Службен весник на Република Македонија, бр. 196/2015, 35/2018).
4. Закон за политичките партии (Службен весник на Република Македонија, бр. 76/04, 5/07, 8/07, 5/08 и 23/13), (Одлука на Уставен суд бр.57/07 и 60/07).
5. Закон за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка (Службен весник на Република Македонија, бр. 98/2008, 145/10, 104/13, 187/13, 43/14, 160/14, 97/15, 148/15, 64/2018).
6. Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси (Службен весник на Република Македонија, бр.12/2019).
7. Закон за организација и работа на органите на државната управа (Службен весник на Република Македонија, бр. 58/2000, 44/2002, 82/2008, 167/2010, 51/2011, 96/19).
8. Закон за административни службеници (Службен весник на Република Македонија, бр. 27/14, 199/14, 48/15, 154/15, 5/16 и 142/16, 11/18, 275/19 и 14/20).
9. Закон за вработените во јавниот сектор, (Службен весник на Република Македонија бр. 27/14, 199/14, 27/16, 35/18 и 198/18 и Службен весник на Република Северна Македонија, бр. 143/19 и 14/20).
10. Закон за јавнообвинителска служба (Службен весник на Република Македонија, бр. 62/15, 231/15, 11/16 и 21/18).
11. Закон за судска служба (Службен весник на Република Македонија бр. 43/14, 33/15, 98/15, 6/16, 198/18 и 248/18).
12. Закон за јавното обвинителство (Службен весник на РСМ, бр.42/2020).

13. Закон за царинската управа (Службен весник на Република Македонија, бр. 46/04, 81/05, 107/07, 103/08, 64/09, 105/09, 48/10, 158/10, 53/11, 113/12, 43/14, 167/14, 33/15, 61/15, 129/15, 23/16, 120/18 и 248/18 и Службен весник на Република Северна Македонија бр. 122/21).
14. Закон за судовите („Службен весник на Република Македонија“, бр. 58/06, 62/06, 35/08, 150/10, 83/18, 198/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 96/19).
15. Закон за спречување судир на интереси, пречистен текст, (Службен весник на Република Македонија, бр.128/096/12, 153/15).
16. Кривичен законик, (Службен лист на ФНРЈ, бр.13/51).
17. Кривичен законик, (Службен весник на СРМ, бр.25/77).
18. Закон за кривичната постапка, (Службен весник, бр.150/2010, 100/2012, 142/2016 и 198/2018).

Меѓународни акти и документи

1. Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, Međunarodni akti, <http://www.apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/Archive.aspx?pageIndex=1&langTag=bs-BA> [accessed at: 23.11.2020].
2. Dodatni protokol na krivično-pravnu konvenciju o korupciji, Совет на Европа, ETS br.191. 15.05.2003
<http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=167&langTag=bs-BA> [accessed at: 23.11.2020].
3. GRECO Група на држави против корупција, прв круг на оценка, Извештај за оценка на Република Македонија (Совет на Европа, Стразбург, 9-13 декември 2002), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c98c4> [accessed at: 29.01.2021].
4. GRECO Група на држави против корупција, втор круг на оценка, Извештај за оценка на Република Македонија, (Совет на Европа, Стразбург, 10-14 октомври 2005), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9967> [accessed at: 29.01.2021].

5. GRECO Група на држави против корупција, трет круг на оценка, Извештај за оценка на Република Македонија, (Совет на Европа, Стразбург, 22-26 март 2010), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c99af> [accessed at:29.01.2021].
6. GRECO Група на држави против корупција, четврт круг на оценка, Извештај за оценка на Република Македонија, (Совет на Европа, Стразбург, 2-6 декември 2013), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c9ab4>[accessed at: 28.01.2021].
7. GRECO Група на држави против корупција, петти круг на оценка, Извештај за оценка на Република Македонија, (Совет на Европа, Стразбург, 18-22 март 2019), <https://rm.coe.int/-/168095378e> [accessed at:28.01.2021].
8. Komitet pravnika za ljudska prava –YUCOM, Za efikasnije pravosuđe protivkorupcije, Beograd, 2013.
9. Compendium of International Legal Instruments on Corruption -Second Edition, United nations office on drugs and crime, New York, 2005.
10. Committee on Legal Affairs and Human Rights, Corruption as a threat to the rule of law, Turkey, 2013. <http://Assembly.coe.int/CommitteeDocs/2013/NYFfinalpressfjdoc1e.pdf>
11. Građansko pravna konvencija o korupciji, Savjet Evrope, Evropski ugovori Ets Br 174, Strazburg, 4.11.1999. <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA>[accessed at: 23.11.2020].
12. Krivično pravna konvencija o korupciji, Savjet Evrope, Evropski ugovori, Broj 173 Strazburg, 27.1.1999. <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=175&langTag=bs-BA> [accessed at: 23.11.2020].
13. Konvencija ujedinjenih nacija protiv korupcije, <http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=174&langTag=bs-BA> [accessed at: 23.11.2020].
14. Krivicni zakonik Republike Srbije (“Sl.glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019).

15. Kazneni zakon Republike Hrvatske (Narodnim novinamabr. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19).
16. Krivični zakonna Republika Crna Gora ("Sl.list", br.70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018, 3/2020).
17. Krivični zakon Bosne i Hercegovine ("Sl.glasnik", br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018).
18. Kodi penal i Republikës së Shqipërisë(Gazeta Zyrtare, 7895, Janar, 2016).
19. Kodi penal i Republikës së Kosovës 06/L-074 (Gazeta Zyrtare, nr. 2/14 Janar, 2019).
20. Кривичен законик на Сојузна Република Германија: [превод Зорица Николовска].- Скопје, Макавеј, 2019.
- 21.US penal code, Title 18- Crimes and Criminal Procedure, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-11>[accessed: 06.04.2020].
- 22.The Bribery Act 2010 (c.23) https://en.wikipedia.org/wiki/Bribery_Act_2010#General_bribery_offences [accessed: 14.06.2021].
23. German Criminal Code, (Federal Law Gazette, 10/2009 I p.3214). https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/GERMANY_Criminal%20Code.pdf [accessed: 06.04.2020].
24. OEBS, Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije, Beograd, 2017.
25. United States Institute of Peace (USIP), [Governance, Corruption, and Conflict](#). *A Study Guide Series on Peace and Conflict for Independent Learners and Classroom Instructors*, Washington, DC, 2010.
26. Recommendation Rec (2003)4 of the Committee of Ministers to member states on common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaigns, (COUNCIL OF EUROPE, Adopted by the Committee of Ministers on 8 April 2003 at the 835th meeting of the Ministers' Deputies) <https://rm.coe.int/16806cc1f1>
27. Recommendation Rec (2000)10 of the Committee of Ministers to member states on codes of conduct for public officials (COUNCIL OF EUROPE, Adopted by the Committee of Ministers on 11 May 2000). <https://rm.coe.int/16806cc1ec>

28. Rezolucija 97(24) o dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije (Savjet Evrope, Usvojeni od strane Komiteta ministara 6. novembra 1997. na 101. zasijedanju Komiteta ministara)

<http://apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/medjunarodni-dokumenti-i-konvencije/default.aspx?id=179&langTag=bs-BA>

Електронски извори

1. Државна комисија за спречување на корупција, годишни извештаи за работа 2010-2019, <https://dsk.mk/годишни-извештаи/>
2. Судски портал на Република Северна Македонија
http://www.vsrn.mk/wps/portal/central/sud/odluki!/ut/p/z1/04_Sj9CPyкssy0xPLMnMz0vM AfIjo8zizdxNTAwsvA183ANCzQ0cfV0MPEIsvYwsjMz0C7IdFQH_rOQ-/
3. Државен завод за статистика, Република Северна Македонија. www.stat.gov.mk
4. <https://www.biznisvesti.mk/borbata-protiv-koruptsijata-kluchna-za-vodeneto-chesen-biznis/>
5. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=64326563-3b10-45b0-8d4f-a3afd7b40cde>
6. Transparency international, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/mkd>
7. http://www.mans.cy.yu./korupcija/info/uzroci_korupcije.htm,
8. <http://www.mans.cy.yu/korupcija/info/etika.htm>,
9. www.pravo.org.mk
10. <http://www.business.hr/show.php?=272>,
11. <https://www.dw.com/mk/седум-компаниии-заработија-пријави-и-казни-од-над-55-илјади-евра-за-мазугот/a-57828316>
12. Council of Europe, GRECO, <http://www.coe.int/en/web/greco>